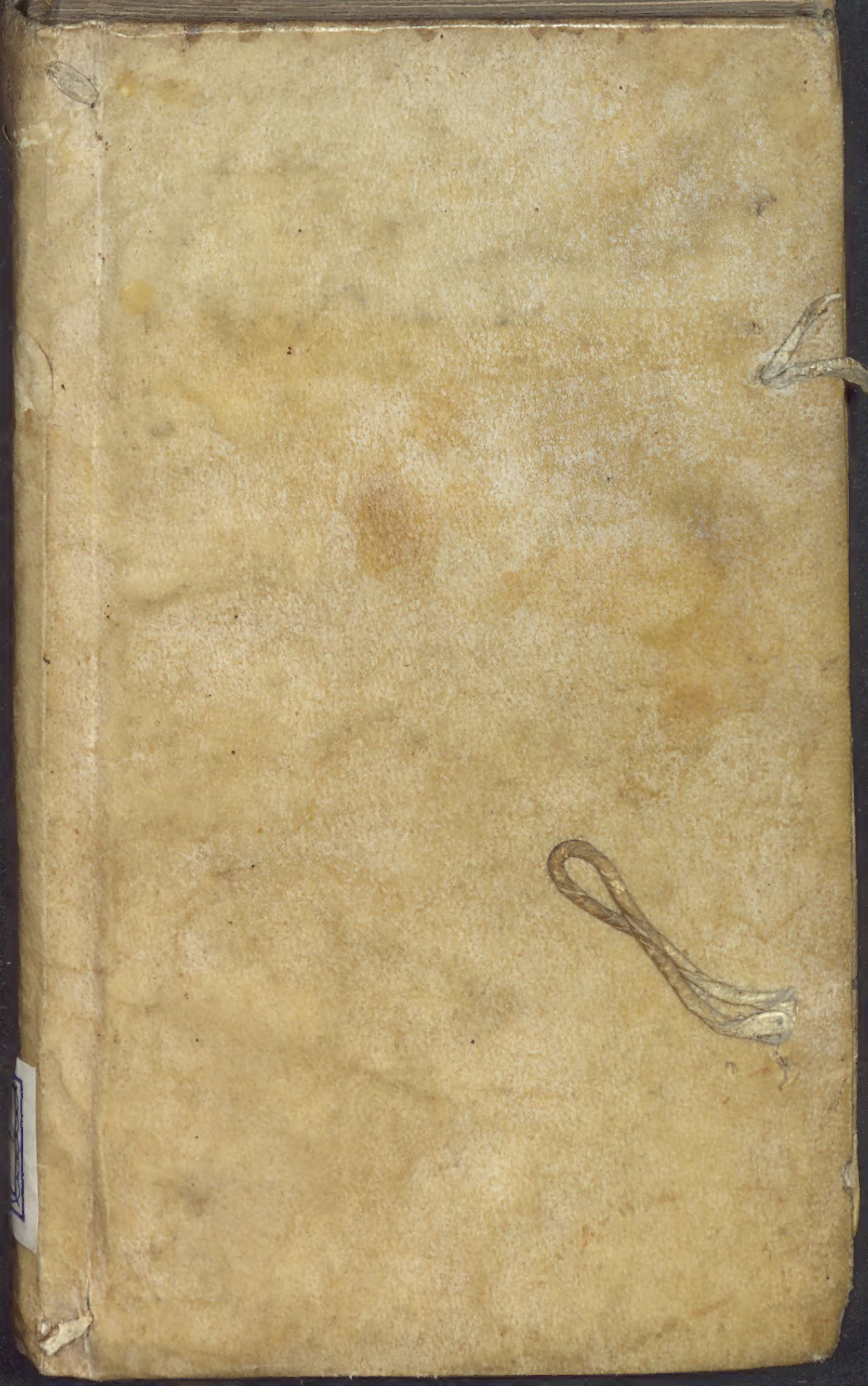

ANTONII DE HAEN

Consiliarii Aulici, ac Medicinæ Practicæ, in Alma ac Antiquissima Universitate Vindobonensi, Professoris Primarii,

RATIO MEDENDI

IN

NOSOCOMIO PRACTICO VINDOBONENSI.

VOLUMEN I.

NEAPOLI MDCCLXVI.

TYPIS DONATI CAMPI.
Expensis Stephani Manfredii.
Superiorum Permissu, ac Privilegio.

AUGUSTISSIMÆ ROMANORUM

IMPERATRICI,

HUNGARIÆ, BOHEMIÆ, DALMATIÆ, CROATIÆ, SCLAVONIÆ, &c.

REGINÆ,

ARCHIDUCI AUSTRIÆ, &c. &c.

MARIÆ THERESIÆ,

DOMINÆ

SUÆ CLEMENTISSIMÆ,

ANTONIUS DE HAEN.

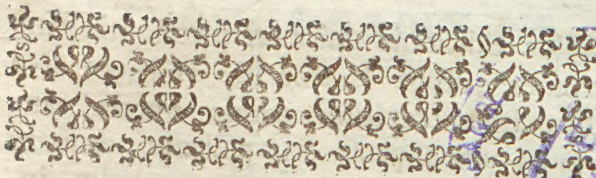

Anto tempore Munificentia, ac Benevolentia TUA, *immeritus fruor, Auguſtiſſima Imperatrix, neque unquam quæ me iisdem haud penitus indignum, gratum ſaltem, teſtarentur, ſpecimina dedi. Equidem ſpecimen nullum me reor allaturum unquam, quod me Tuæ Majeſtatis favore, quo cumulato me beas, dignum probet; at vero tale duntaxat, quod evincat, quantopere eo me dignum efficere quavis mentis contentione adnitar, quovis conamine ſtudeam, viribus animi, corporisque, contendam totis.*

Quo id Majestati Tuæ testatum facerem, convenientius arbitrabar non dari, submissa enarratione eorum, quæ, sub Baronis Van Swieten, *Majestatis Tuæ Archiatri, Medicinæ per Austriam Præsidis, ac Stabilitoris, auspicio, in hujus almæ,* TIBIQUE *adeo caræ, Universitatis Vindobonensis, emolumentum; inque gregis egeni, quem dilecta* TUA *Vienna alit, calamitates, ac miserias leniendas, moliar, intendam, diu mediter, noctuque. Argumento saltem erunt, inter fidelissimos* TUOS *subjectos, qui sese qui omnia sua, qui diurnos suos nocturnosque labores, & curas, donec spiritus regit artus, Augustissimæ Majestati Tuæ, muneribus, quibus eosdem condecorare benevolentissime dignata es, consecrent, devoveantque totos, aliquem me locum mereri. Quod immerito mihi confidere dignabare grave munus, superat quidem vires, sed non vincit conamina; corpus fatigat, non voluntatem, non enitentem animam; agendorum crebritate obruit frequenter, mentis audaces haud frangit nisus. Vere luctor & emergo. Lætusque jam contueor eruditam juniorum Medentium turbam, quam conjuncti Professorum* TUORUM *labores formaverint; ut Majestatis Tuæ Regnis, cunctæque* TUÆ *vastissimæ Ditioni, ut* TUIS *formidandis Exercitibus, ut denique Civibus* TUIS *Viennensibus manus vere medicas adhibeant. Quod porro residuum vitæ est, id* AUXILIANTE DEO, *imposito mihi a Tua Majestate muneri excolendo, perficiundo, ornando, do, dedico, consecro.*

Idibus Octobris 1756.

LE-

LECTORI.

Abes hic, Benevole Lector, collecta in unum, volumina quatuor, quæ quatuor proxime elapsis annis Viennæ sub oculis Doctissimi Autoris successivè in lucem prodiere; Verum quandoquidem exaratio amplior & literis facta majoribus molem libri sine necessitate augeret, hinc pretium ejus propter impensas transportationis necessario auctum obstaculo artis salutaris cultoribus fuit, quominus commode sibi comparare eum possent, fuit etiam impedimento, quominus tam utiles generi humano observationes & experimenta satis cum publico communicari possent; huic igitur incommodo hac Editione prospectum est.

Non tamen hæc utcunque magna,

hujus Editionis unica eſt præſtantia: Inveniet quippe Lector hic Indicem ſive Elenchum capitum totius operis tanquam unico proſpectu poſitum, dum in Editione Viennenſi quatuor tabulæ inſpiciendæ erant, ſaltusque ab uno tomo ad alium faciendus, quotiescumque Clariſſ. Auctor ex antecedenti quodam capite obſervationem vel præceptum &c. aliquod citabat.

Inſuper huic Editioni & hoc accedit boni, quod totius operis præcipua ſive remedia ſive obſervata generaliora indice quodam Alphabetico reperiantur concinnata, quo id effectum, ut commodius uti libello poſſit, ut jam nihil dicam de addendis & omiſſis Edit. Vienn., quæ hic quæque loco ſuo poſita ſunt.

Annus 1756. continet priora capita novem, ſequens tredecim, tertius ſex, quartus denique octo.

Vale Lector & fruere labore noſtro.

ELEN-

ELENCHUS CAPITUM.

CAP. I. *De Diæta Ægrorum.* Pag. 1
II. *De Medicamentis in Morbis Acutis.* 7
III. *De Aere, Decubitu, Sessione, aliisque circa ægros moderandis.* 17
IV. *De Diebus Criticis & Crisibus Variis.* 25
V. *De Urinis.* 35
VI. *De Sanguine Humano.* 37
VII. *Quædam Anatomica.* 55
VIII. *De Vi Electrica.* 68
IX. *De Variis.* 72
X. *De Methodi Hippocraticæ, Sydenhamianæ ac Boerhaavianæ Præstantia.* 77
XI. *De Generatione Puris.* 80
XII. *De Variolis.* 101
XIII. *De Herniis.* 110
XIV. *Nonnulla de Tympanite & Ileo Morbo.* 114
XV. *De Nonnullis Infortuniis Nostris.* 128
XVI. *De Polypo.* 140

XVII. *De Singulari modo Respirationis & Motus Cordis.* 145
XVIII. *Quædam de Pulmone Innatante aut Subsidente in aqua.* 154
XIX. *De Supputando Calore Corporis Humani.* 156
XX. *De Vario Tumorum Genere.* 170
XXI. *De Mira Variorum Medicamentorum Efficacia.* 177
XXII. *De Machina Electrica.* 189
XXIII. *De Morbis Malignis.* 195
XXIV. *De Colica Pictonum.* 234
XXV. *De Sanguine Humano, ejusque Calore.* 259
XXVI. *Experimenta in Calculosis & de Calculo Varia.* 272
XXVII. *De Virtute Singulari Quorundam Medicamentorum.* 293
XXVIII. *De Machina Electrea.* 304
XXIX. *De Febribus Malignis Dictis.* 323
XXX. *De Aneurysmate.* 328

IN-

INDEX

Præcipuorum in hoc Volumine contentorum tam Remediorum, & eorum uſus, quam Præceptorum Practicorum ordine Alphabetico.

A.

ACido mucoſa infantum temperies peſſimas exulcerationes in capite, facie &c. generat. Pag. 129
Acidum immutantia ubinam proficua. 12
Aer in iſpiratione videtur potius ad motum ſanguinis quam ad refrigerium facere. 162
Aneuriſma ſæpe alios morbos ſub larva ſua ſimulat. 342
Aneuriſmatis externi cura. 352
——— *interni generalis indicatio, & cura.* 341
——— *ſpurii diviſio a Fouberto propoſita.* 356
Anti-puica quænam. 320
Aqua calcis in calculo proficua. 185
—— *convincit operatorem in herniotomia de apertura peritonæi.* 111
Attritus ſolus non ſufficit ad explicandum calorem corporis humani. 166

B.

BAlſamus Copayba verus in phthyſi. 303
Bella Dona nullam emendationem in Cancro dat, 99

Cal-

C.

Calculus humanus unc. 2. in aqua calcis solutus. 72
Calor in ægro, vel sano ab auctoribus non rite determinatus cur? 160
——— *Malignis raro intensus.* 220
Cancer exulceratus cortice Peruviano curatus. 300
Chorea Sancti Viti Electricitate curata. 69. 70
Clysmatum utilitas in acutis. 14
Colica Pictonum aliquando saturatioribus purgantibus soluta. 16. 17
——— *requirit oleosa pinguia.* 75
——— *perinde a qua causa orta eodem ferme modo curanda.* 258
Colicæ Pictonum causa formalis. 239
Cortex Peruvianus in statu contagioso variolarum optime datus fuit. 133
——— *auget, vel minuit calorem corporis pro necessitate.* 169
——— *serio datus non tollit malignitatem.* 327
Corticis Peruviani vires. 230
——— *sunt inexplicabiles.* 263
——— *Extractum ad unc. 1. quotidie in Petechiis malignis.* 221
——— *fomentum ad gangrænam.* 267
——— *præstantia in cachexia purulenta.* 295
Criticæ evacuationes post datum Corticem Peruvianum apparent. 135

Cru-

Cruditas non tempore metitur tantum sed etiam conditione. 33
Crusta phlogistica. 48. seq.
——— *variat pro vase excipiente.* 259

D.

Diathesin purulentam quænam in sanguine generant. 99
Difficultas in statuendis diebus criticis quomodo tollatur. 26
Dissolutio sanguinis aliquando requiritur ad bonam crisin. 49

E.

Electricitas quænam sanare potest. 192
——— *in tremoribus proficua.* 305. seq.
——— *Chorea Sancti Viti, & Paralysi.* 312. seq.
Emeticorum in acutis rarior usus. 7
——— *restrictiones.* 205
——— *usus quando bonus vel malus.* 79
Emeticum non dandum in variolis. 101
——— *singulare Nosocomii dicti de la Charitè.* 237
Eminentia ad metacarpum in Paralysi colicæ quidnam sit. 256
——— *an ejus materies in sanguine reassumi possit.* 257
Emulsio millepedum in inspissatione humorum in oculo. 321

Fe-

F.

Febris contagioso-variolosa potest ex morbis intermittentibus esse. 134
Febrium acutarum genuina curandi methodus. 78
Flava crassa tenax materies in inflammatione. 55
Fomentum corticis Peruviani ad gangrænam. 267
Fumus Tabaci in Ileo, & Hernia incarcerata. 74
Furunculi in insitivis variolis frequentius, quam in naturalibus comparent. 87

H.

Haies idea in curando Ileo examinatur. 122

I.

Incommoda a nimiis stragulis. 17. 18
Inflammatio lumborum neglecta. 63
Judicium ex sola urina in morbis fallax quare. 35
——— *Infanticidii male petitur ex pulmonum statu.* 154
Jura carnium in Hollandia non adeo proficua, ac in Austria. 3

K.

Kermes minerale cum oxymelle scyllitico in tusse. 222

L.

LAc summum ad colicam remedium. 244
Lancisii quoddam effatum non confirmatur. 348
Lysimachia in Diarrhœa, & dysentheria a laxitate, & alia. 302

M.

MAligni morbi quinam proprie sint. 196
Malignitas non est de essentia morbi. 323
Malignitatis termini abusus. 233
Menses copiosius fluunt admota vi electrica. 318
Mercurius sublimatus corrosivus cum spiritu frumenti in quibusnam. 73. 186
Mercurio curati plurimi in variolas confluentes incidunt, & inde pereunt. 130
Methodus vera generalis ad curam colicæ Pictonum. 241
Miliaria vera, & eorum cura. 23. 24
——— & petechiæ quotuplices. 324
Millefolium, & chamomilla sunt antispasmodica. 248

N.

NErvus Intercostalis sive magnus sympateticus non oritur in cerebro, sed a Gangliis. 251
——— hinc explicatur paralysis Colicæ superveniens. 254

O.

OLeosa epota in quo casu bona. 16

Oleum lini injectum in vesicam pro strangu-ria. 220
——— *pro calculi dolore.* 275
Opii cum oleo mixti elogium. 245
——— *præstantia ad præcavendam para-lysin.* 246
Opium cum Emulsis datum ut paulisper assu-matur non producit æque bonum effectum ac Paregoricum. 103
Oxymel cum Diacodio ad expectorationem. 228
——— *cum Kermes minerali in tusse.* 222

P.

PAralysis Electrica machina curata. 68
——— *observata in suppuratione pe-ctoris.* 249
Paralysi ex colica optime medetur Diæta la-ctea, & Electricitas. 258
Paralystici fiunt potius in sinistro latere, ra-rius in dextro. 72
Paregoricum in variolis quomodo dandum. 103
Perscissio cutis in variolis cur bona. 107
Perturbationes criticæ. 31.32
Petechiæ symptomaticæ unde? earum cura. 22.23
——— *& miliaria quotuplicia.* 324.325
Phthisis est infinité varia pro parte affecta. 297
——— *pulmonalis habet duplicem originem.* 158
Pleuritis desperata singulari modo sanata. 17
Polypi præsentis signa. 140
——— *quomodo curentur.* 143
Potus copiosus quæ bona in Acutis produ-cat. 5. seq.

Prin-

Pringle Doctoris de antiputridis doctrina non probatur. 37
Prophylacticum cujusdam Empirici ad colicam fossorum. 75
Pseudo membrana Ruischii. 40
——— *quomodo parabat eam, & error in indice operum ejus.* 41
——— *melior eam parandi modus.* ibid.
——— *unde oriatur.* 43
Purgans opio junctum. 246
——— *tutum & optimum in chronicis in omni temperamento.* 187
Puris notitia. 82
——— *materies septuplex & causa.* 88

R.

R*Achitis curata cortice Peruviana.* 299.300

S.

S*Alivatio a Mercur. subl. corr. cum spiritu frumenti.* 320
Scrophulosis curandis singulare remedium. 175
Serum sanguinis an simile albumini ovi? 45.46
Spongia usta curat aliquando scrophulas. 175
Stercoreus vomitus, non omnis infert mortem. 126

T.

T*Remor universalis Electricitate curatus.* 70
Tumores varii, & diversi possunt in eodem corpore esse. 171

Tym-

Tympanites quid ſit, & ejus ſedes ubi? 117

U.

UVa Urſina optimum remedium in viarum urinæ morbis. 177
——— *etiam cum adeſt Lues Venerea intermixto Mercurio prodeſt.* 292
Uvæ Urſinæ elogia in calculo. 273. ſeq.

V.

VAginæ prolapſus. 58
Valvula coli poteſt præparatione tolli. 120. ſeq.
Vapor aceti in curandis tumoribus. 175
Variolarum inſitionem nemo Turcarum admittit. 109
Venæ ſectio in quovis ſtadio variolarum poteſt eſſe proficua. 104
Venæ ſectionis in acutis regulæ. 212
Veſica contractiſſima calculus difficulter indagatur. 66
Veſicæ parvitas familiaris his, qui frequentius mingere debent. 180
Viſcera cava in morbis indagandis nos ſæpe ludunt. 67
Vomitorii, & Clyſteris acris fallacia in Colica Pictonum. 238. ſeq.

RATIO MEDENDI IN NOSOCOMIO PRACTICO VINDOBONENSI.

CAPUT I.

De Diæta Ægrorum.

Er biennii, & quod excurrit, decursum, multi, iique speciei fere cujuscumque, morbi acuti, curæ meæ subjecti fuere: Quorum nonnullos ex urbe, suburbiisque suscepi, plurimos e variis Nosocomiis selegi mihi: partim, & potissimum quidem ut qui felix eorum cura tum suscipi, tum perfici debeat; Almæ hujus Universitatis

Medicinæ Studiosis demonstrarem: partim ut, ne quis Medicum gloriosum ageret, casus exhiberem ipsis, qui quavis Medicamentorum virtute, omni Medicorum industria, quacumque demum ope humana, superiores essent: partim denique ut quorumdam incurabilium morborum causas, mortalium quemque latentes, post ægrotantium obitum, demum intelligerem, exponeremque, quo nimirum vel arctiores Artis limites extenderem; vel æque ἀγνώστους post obitum; quam ante illum, demonstrarem: quo discerent μὴ ὑπερφρονεῖν, παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν, εἰς τὸ σωφρονεῖν.

Igitur post summas laudes DEO T. O. M. fusas, quod, pro sua ineffabili clementia, nostra conamina dirigere, obsecundare, perficere, dignatus fuerit, id præfabor modo, quod quamvis ab immortali *Boerhaavio* Medicinam edoctus, nullique systemati mancipatus, praxin in *Hollandia*, simplicitatem Hippocraticam sequendo, exercuissem; adeoque eandem breviter, practice nimirum potius, quam theoretice, docere potuissem; animus tamen ILLUSTRISSIMI PRÆSIDIS NOSTRÆ FACULTATIS BARONIS VAN SWIETEN, meusque fuit, ut doctrinam Hippocraticam & theoretice tyrones publice docerem, & ad lectos ægrorum practice iisdem demonstrarem.

Hanc viam ingresso, primo constitit *Diæta Hippocratica* nihil dari præstantius. Observavimus in ægris nostris, quo acutior, ideoque brevior,

vior, morbus esset, eo parciora alimenta exhibenda esse; si contra, pleniora.

Materies passim fuit Decoctum, Puls, Cremor Hordei, aut Avenæ, cum Melle; & Jus carnium. Equidem jura carnium in *Hollandia*, fateor, rarius ægris concessi, quod in putrefactionem quodammodo inclinent; verumtamen ex ipsa doctrina Hippocratica, debui ea Austriacis concedere ægris.

Quippe universæ *Austriacæ*, peneque omni *Germanæ* Genti, id moris est, ut aut prandeant nunquam, aut cœnent, quin a jure carnium inchoaverint. Hisce ita assueverunt, ut quibus diebus *S. Catholica Ecclesia* carnibus abstinendum jusserit jure piscium utantur: quæ quidem consuetudo plane ignorata *Batavis*. Lex igitur HIPPOCRATIS jubet *Aph.* 1—17. Con„ cedendum aliquid & consuetudini, & tempe„ stati, & regioni, & ætati. 2—38. Paulo „ deterior & potus, & cibus jucundior autem, „ eligendus potius, quam meliores quidem, sed „ ingratiores. 2—50. A multo tempore con„ sueta, etiamsi fuerint deteriora, insuetis mi„ nus turbare solent.

Hanc porro in putridum inclinationem emendaturus, grata acida iisdem addenda esse docui. Succum citrei, Aurantiorum acidorum, Granatorum ditioribus; tenuioris vero sortis hominibus, Cremorem tartari, aut juri incoctam Acetosam. Juvat & sua acescens natura panis albus, bene coctus, ac fermentatus, quem, dum

longior futura videtur ægritudo fore, aut dum ejus apicem æger jam eſt tranſgreſſus, juribus incoquimus. Pultes avenaceæ intermediis temporibus conceduntur iis, qui nec ægrotant valde, nec prædictis appetitum ſedare valent: quales, moderamine Diætæ noſtro, plurimos reperire eſt. Criticis evacuationibus prægreſſis, blande ſolent, ſi opus eſt, purgari, poſteaque tenerioribus carnibus pedetentim aſſueſcere, ut & vini aqua diluti uſui. In acutis ἀκμὴν necdum adeptis unc. VI. VIII. X. ter, quater, quinquies, Nucthemeri ſpatio, juris boni; non meraci, dantur: plus minus ſcilicet, prout aut aſſueti ægri fuerint copioſiori alimento, aut appetitus ferat, aut demum εὐφόρως φέρουσι. Plures Iæ ſectionis Aphoriſmi hanc nobis agendi normam præſcribunt.

Alterum ægrorum noſtrorum nutrimentum, eorundemque ſimul potum, ſupra innueram eſſe Aquam Hordei, vel Avenæ, cum Melle. Quod decoctum aut meracius, aut tenuius, major minorve nutriendi neceſſitas moderatur. Si neque ſpiſſum neque tenue, eſſe oporteat, coquuntur unc. VIII. Hordei crudi, aut Avenæ cum aqua pura; donec crepet, ut ſuperſint Menſuræ quatuor. Menſura capit quatuor Libras medicas. Menſuræ cuique unc. I. II. mellis adduntur. Aegris vehementer exæſtuantibus, cum ſicca, nullave alvo; ſingulis menſuris dr. I. II. Cremoris tartari, vel totidem Nitri, adduntur.

De

Decocti hujus usus adhibeatur assiduus, ut quantum possint ægri, potent; recusantesque, blande admonentur necessitatis oibendi. Qua equidem in parte nostros pauperes plerisque divitibus dociliores experimur. Rarius unica mensura, sæpius binæ, non raro tres, & plus adhuc per diem assumuntur, idque aut calide, aut tepide saltem.

Forsitan hæc quantitas exuberantior, adeoque onerosior, quibusdam videbitur. Sed his regero, sumto a juvantibus ac nocentibus judicio, ægros nostros inde minime gravari, quin potius multis hinc gaudere emolumentis.

1. Quicunque ægri ad nos afferuntur fastidiosi, nauseosi, vomiturientes, vomentes, copioso ejusmodi demulcente ac saponaceo potu, id acre diluunt, solvuntque, quod Ventriculum turbet. Unde rariores apud nos illis casus, quod dicta symptomata ultra biduum perennent.

2. Sitis; ægrorum illa misera crux, mox ita levatur, emendaturque, ut multæ de eadem querelæ non exaudiantur.

3. Ipsum acre quod vel a principio morbi, vel eodem currente, humoribus innascitur, continuo hoc potu diluitur, inviscaturque ita, ut neque febrim, doloresque augere, neque subtilissimis vasis, staminibusque nervosis, ulla queat ratione nocere. Ex principiis Hippocraticis & Boerhaavianis edocemur infortunia in morbis curandis, qui a Veneno, a Peste, a Malignitate sic dicta, oriantur, ex eo potissimum ori-

ri, quod ægri haud ſatis potent. Curarum fortunatarum noſtrarum numerus ſatis, abundeque hanc methodum probavit.

4. Potu hoc & ſalutifero, & aſſiduo, efficitur id, ut ab ipſo morborum principio ſecretiones quæcumque longe minus, quam alias ſolent, langueant. Vix viderunt Studioſi noſtri Cutis diu aridæ, Linguæve exuſtæ, exempla. Perſpiratio quippe impedita brevi redire incipit; urinaque, aut alvus rarius intercipitur; & reſpiratio, præ ſiccitate ſolidi, fluidique denſitate, laborioſa & anxia, cito mollior faciliorque redditur. Laxatiſque hac lege quibuſcumque excretoriis Organis, Natura viam, qua vel juvantem, vel criticam materiem eliminet, paſſim patulam reperit.

5. Continua novi ejuſmodi liquidi admiſtione præpedimus corruptionem humorum: ita ut in Noſocomio noſtro fere ignoremus Petechias, ac Miliaria; quæ alioqui Morbos acutos in Regionibus tam frequenter ſubſequuntur, a corrupto, eoque diſſoluto ſanguine. Id, inquam, novus Chylus, ſua natura aceſcens, & aſſiduo ſanguini admiſtus, averruncat, præpedit.

6. Eadem opera, ſordibus primarum viarum tam cito emendatis, appetitus, ipſis in morbis renaſci ut plurimum ſolet.

7. Præcaveturque egregie moleſtus in morbis ſive Vomitus, ſive Alvi fluor: acri, quod hoſce generaret, correcto, abluto, expulſo. Si quæ tunc Diarrhœa aliquando obſervatur, ea a na-

natura, per ſyſtema Meſentericum ſe expurgante, naſcitur; utiliſſima quidem, ſi Critica; bona, ſi, crudo exiſtente morbo, cum bonis ſignis, contingit: levat enim hæc, ſibique dimittenda eſt, exemplis id demonſtrante HIPPOCRATE, maxime in Hiſtoria *Virginis Lariſſææ*: quod idem & de aliis quibuſcumque Excretionibus, morbo necdum cocto, verum.

CAPUT II.

De medicamentis in morbis acutis.

HOrum curam *Emetico* inchoare conſuetudinis eſt. Quippe adſunt ſæpe in eorum principio cibi faſtidia, vertigines, os amarum, ſordidumve, vomitus. Qua agendi in Methodo Medicis credunt, & autoritate ſeſe, & experientia ſuffultos eſſe. Autoritate quidem magni HIPPOCRATIS Aph. 1.—22. 2—29. 4—17. Experientia vero immenſi temporis, qua ſuos acutos vix unquam citra emeticum curaverint. Maximum porro argumentum deducunt ex obſervatione, ut vocant *Climatis*; quod tale perhibetur, ut emeticorum in acutis neceſſitatem ponat inevitabilem.

Qui Emeticis non utuntur, aut raro, in morbis acutis, iidem quoque & Autoritate magna, & evidenti Experientia, munitos autumant ſeſe. Eorumdem quippe textuum HIP-

POCRATIS autoritatem celebrant pro ipſorum methodo, quam ii, qui contrariæ ſententiæ ſunt, pro ſua: putantque eoſdem textus, ſedato, nec præoccupato animo, examinatos, Emetici dandi neceſſitatem adeo rariſſimam ponere, ut quæ ad frequentem ejus uſum argumenta afferuntur, penitus corruant: Quamobrem magnus BOERHAAVIUS Emeticorum in Acutis uſum rarius adhibuit, niſi in caſu HIPPOCRATI laudato.* Hæc de autoritate. Si vero de Experientia agitur, dicam etiam, ante BOERHAAVIUM, Germanorum morem, etiam in *Belgio fœderato*, apud multos obtinuiſſe, hodiedumque obtinere, BOERHAAVIUM tamen, quique eum ſecuti ſunt, Medicos, curam acutorum ſine Emeticis fortunatiores edidiſſe.

Imo ipſa quoque ratio Autoritati, & Experientiæ, adſtipulatur. Sunt enim eo tempore omnia in corpore tam violento in motu, ut qui eòſdem tum mature, tum ſufficienter, compeſcat. modereturve, vix noverit Medicus. Igitur moti ferventiſque ſanguinis copiam demit, externe & interne omnia diluere annititur, refrigerare, ſedare, moderarique. Porro Emeticum, aut Purgans, aut Sudatorium, quod equidem vel ſaniſſimum moveat, turbetque, eo magis homines, acuta febre petitos, movebit, turbabit, calefaciet. Quare minime mirandum, ſummum noſtræ Artis Dictatorem Emetica intra tam arctos concluſiſſe limites; quum iis utendi neceſſitas exiſteret oppido rara, uſuſque co-

eorum cæteroquin formidolosus esset.

Hæc ratio quod *Hagæ Batavorum* hoc in casu vix unquam Emeticum præscripserim; & tamen profiteor de felici ibidem praxi; & de summa *Haganorum* existimatione, maximoque erga me amore, infinitas DEO optimo gratias me agendas habere.

Cum tamen prudentia juberet me, *Vindobonam* adpellentem, decantatas adeo *Climatis octavi* varietates sedulo, religioseque observare, ne *Batavo* more medicinam *Germanis* faciens, obessem iisdem; attentum in omnia animum a principio attuli. Quo equidem tempore cadaver puellæ septennis nactus, cui principio morbi Emeticum datum, quamque sæva Pleuritis septimo morbi die sustulisset, horrens profecto vidi, horrentes videre mecum ILLUSTRISSIMUS PRÆSES NOSTER, BARO VAN SWIETEN, ac Perillustris & Venerabilis eo tempore Medicæ Facultatis DECANUS ab HENTSCHEL, quam miserrime in illa thorax, totusque pulmo, affecti essent, ut Emetica in inflammatoriis Pectoris morbis etiam in hac Regione, jam tunc suspecta habere inceperim.

Quantum ad Febres acutas, continuas, putridas; cernebam exposita Cap. I. methodo, a prima jam die nauseas, vomitusque, fieri mitiores; imo eodemque, alterove die, penitus silere. Quibus crebrius observatis, clamores de climatis varietate vanissimos salutavi. Factumque

que hinc ut intra 2 $\frac{1}{2}$ fere annos me, emetico in hoc casu utentem, ne semel quidem adhuc conspexerint Studiosi,

Si igitur octavum hoc clima, dato in casu, Emetici inevitabilem necessitatem posceret, quid, quæso, causæ, quod citra hoc inevitabile auxilium, nostrorum in Nosocomio ægrorum tam felix, tamque expedita passim observetur in sanitatem Restitutio? Atque de his satis.

Medicamenta in hisce morbis petuntur ex Acidis, Saponaceis, Aperientibus. Insusa Radicum Fœniculi, Florum Althææ, ac Rhoeados, Chærefolii, Hederæ terrestris &c. Decocta Radicum Althææ, Graminis, Bardanæ, Scorzoneræ; Folia Malvæ, Althææ, Parietariæ, Acetosæ, Acetosellæ, Portulacæ, &c. quibus seu infusis, seu decoctis, adduntur Mel, Oxymel simplex, squilliticum, Rob Ribesiorum; Mororum, Cerasorum, Prunorum Pomorumque acido-dulcium, Sambuci, Syrupus e succo Citrei, Acetosæ, Acetosellæ, Endiviæ, Berberum, Cerasorum, Fragorum &c. Additis pro rerum necessitate salibus neutris; nitro, sale prunellæ, Polychresto, Stibio diaph. non abluto, &c. Cardiaca nostra sunt Decocta panis albi, cum Cerasis, aut Fragis, aut Rubo idæo, aut Cerasis acidis, aut Ribesiis. Hæc & similia diluunt humorum massam, spissa attenuant, sitim extinguunt, leniunt acre, stricta laxant, dolores moderantur, incipientem putredinem corrigunt; averruncantque futuram, vires denique refocillant, sustentant. Di-

Didicere Apollineæ artis alumni hac via se longe tutius progredi, quam si magniloquas, ac vaniloquas, *Dispensatorii Viennensis* formulas, & promissa imitarentur. Cujus *Dispensatorii* vanitates, si ingenue fari detur, ostendere omnes qui vellet, næ totum fere illud exscribere ipsum oporteret. Quid ad Pleuritidem *pulvere pleuritico* inanius? Quid ad Malignitates in morbis aut præcavendas, aut emendandas, *Pulvis de Gutteta Riverii? Pulvis Marchionis? Bezoardicus? Pulvis Pannonicus ruber? Pulvis pretiosus albus?* & id genus alia? Illuminatius vivimus ævum, quam ut his magis fidem adhibeamus. Sed, inquiunt, horum usum nostra nobis experientia probavit. Et nos experientia didicimus hæc crepundia vituperare. Inspicite Rerum in Nosocomio successum! Ne unquam tamen talia nostras ædes ingressa sunt.

His quippe præter inania multa accedunt Lapides multi pretiosi, Aurum, Margaritæ orientales, &c. quibus quid damnosius? Implentur corpora rebus a Natura non domandis, quæ vi sua Mechanica agant, & irritando, Vomitus, convulsionesque, producant, aut non palpandi pulveris forma cum succo gastrico & enterico in molestas, imo læthales, abeant concretiones.

At vero, inquiunt, additis acidis hæc corpora solvuntur, mutanturque cum illis in salem neutrum, qui oppilata reserat, morbosa vehat secum, & de corpore eliminet.

Bona verba! siccine cum hominum simplici-

ci-

citate ludere animus? Examine accurato, instituto Lapidum, Ossiumque, & Cornuum animalium, & dictorum in Arte Terreorum, reperiuntur nonnulla cum Acidis effervescere, inque salem, sive corpus tertium, cum iisdem mutari; alia cum iis effervescere, nec tamen acidum mutare; alia, quæ cum acidis effervescentia, parumper modo id immutent; alia neque cum illis effervescere, nec eadem mutare; alia denique cum nonnullis acidis effervescere, eadem immutantia, cætera vero acida nihil immutare. Ut inaugurali Themate in Academia *Leydensi* evicit Clariss. *Paulus s' Graauwen*, qui Clarissimi *De Gorter*, in *Russiam* profecti, Cathedram, in Academia *Harderovicena*, tanta cum laude conscendit, exornat.

Quæ igitur neque immutant acidum, neque ab acido mutantur, indomita manent, quantumvis redacta in pollinem. Ut Crystallus montana, Hyacinthus, Smaragdus; Terræ Sigillatæ omnes, excepta vulgari & ruberrima; non usta sive Ossa, sive Dentes animalium; & fere etiam C.C. tam ustum, quam philosophice præparatum. Ex Lapidibus septem pretiosis ne unus quidem citrei acidum tollit; quatuor acidum absorbent aceti; tria nullum acidum vegetabile, aut fossile, destruunt, nempe Hyacinthus, Sardius, Smaragdus. Quantum ergo in rebus inane! dum plura horum ne eas quidem possideant vires, quibus cum acido in tertium corpus commutarentur. Optimus *Felix Platerus*

150.

150. ab hinc annis de vanitate Gemmarum, Lapidum pretiosorum, & Auri, in curandis morbis, egit, Cent. Quæst. posth. Num. 91.

Sed nunquid eorum saltem talia, quæ cum acido in tertium mutentur, explicatos ob effectus, non laudanda?

Immo vero eam ipsam ob causam vituperanda. Vim tertii hujus corporis aperientem agnosco, vires ejusdem in quadam Intertriginis specie expertus; ut & in Stranguria, Dysuriaque, quæ potius apto ad id potu, quam a notabili Renum, Vesicæve vitio originem ducerent: sunt omni nota & proprietate sat valide aperientia, humoresque moventia, remedia.

Quæ cum ita sint, eo ipso nomine nocent 1. in Acutorum principio. Πέπονα φαρμακεύειν, καὶ κινέειν, μὴ ὠμὰ Aph. 1.— 22. Nocere 2. possunt circa Crisin; materiem nimis urgendo ad Urinæ vias: nam Ἃ δεῖ ἄγειν, ὅκου ἂν μάλιστα ῥέπῃ, ταύτῃ ἄγειν, διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων, Aph. 1. — 21. Neque regerat quis nitro nos usos ejusdem vitii reos agi; cum hoc blando agere modo, violentiore illud, compertum sit.

Verum quo Hippocraticæ Methodi præstantiam præ illa demonstrem, hoc unico utar argumento. Si ad curandos acutos morbos sit absoluta horum remediorum necessitas, cur omnes nostri in Nosocomio non moriuntur? Ne granulum quidem horum omnium præscripsi unquam; & tamen centeni testes fatebuntur vix pau-

paucos ab acutis morbis toto biennio aut interiisse, aut postmodum languisse.

Fit hac nostra Methodo Medicina longe tolerabilior egenis, totique infimæ sortis genti, quos Medicus cum fastuosa sua culina, præ ipso morbo, gravis premit. Studiosi nostros ægros paucioribus, ut vocant *Grossis*, quam aliter *Florenis* curatos salutarunt.

Purgantia æque parum, quam Emetica, præscribimus, memores haud modo laudatorum HIPPOCRATIS Aphorismorum, verum etiam eorum, quæ idem circa hæc differit in fragmento Heurniano. N. 19.. Ὁκόσοι μὴν ἐν ὑπὸ πυρετῶν ἰσχυρῶν λαμβάνονται, ἐ χρὴ τέτοισι φάρμακα διδόναι καθαρτήρια ἐς ἂν μεθῇ ὁ πύρετος. N. 20. Εἰ δε μή, μὴ ἐντός τεσσάρων καὶ δέκα ἡμερῶν.

Verum cum ibidem Num. 27. dicat Ἀλλὰ ἤν τινα δέῃ, ὑποκλύζειν χρὴ, ὁπόταν ἂν ἐθέλει. ἀκινδυνότερον γάρ, enemata quotidie, si alvus non responderet, adhibita sunt. Immo licet clausa non esset alvus, si modo in principio siccitas major observaretur, Enemata emollientia; diluentia, bis, ter, de die injecta, id effecerunt, ut alvus nunc minus, quam antea, moveretur. Acre enim expellunt, quod irritando, alvum copiosiorem produceret. Eorundem igitur ope, si quid acre in intestinis crassis fluctuet, hoc expellitur, aut dilutum saltem infirmatur: fotu illo blando venter emollitur, concreta in tenuibus intestinis calido eorum

rum accubitu ſolvuntur, redduntur, quæ profluant, apta. Obſtructa Hepatis, Ventriculi, Renum, Ureterum, Uteri, reſolvuntur blando, eoque humanum parumper ſuperante, calore. Per bibula etiam, quibus & craſſa Inteſtina gaudent, oſcula, abſorptus humor diluit humores, corpora nutrit.

Medicamentorum ratio apud ægros noſtros ejuſmodi eſt, ut copia ipſis ſufficiens detur. Multi bonis medicamentis datis non curantur; curandi iiſdem, ſi ſufficientem eorundem copiam aut ſumere vellent, aut ſumendam acciperent. Sane ut corpora nimio alimento prave nutriuntur, tenuiore collabaſcunt; ita medicamenta redundantia Naturam turbant, non curant; pauciora inepta ſunt, quæ morbum, ejuſque cauſam, debellent. Hæc alio atque alio modo in variis ſe ægris habent, eaque, niſi intento in rem animo, non addiſcuntur. Fuere quibus in Pleuritide ac Peripneumonia ſequens Mixtura per diem ſufficeret: ℞. Oxymell. ſquill. unc. iij. Stibii Diaph. non abl. dr. i. Aq. Hyſſopi unc. viij. Extitere, qui & duplo indigerent. Neque enim unquam Oxym. ſquill. uſus largior nauſeas noſtris excitavit: id quod copioſo potui aquæ Hordei, aut Avenæ, adſcribendum reor, quo Ventriculus perpetuo abluitur. Si homo aquam biberet cum Lacte, coagulum faciens cum eodem Oxymel, ipſum reddere in nauſeas procliviorem poſſet; cum Hordei, aut Avenæ Decocto minime.

Cum

Cum dico plures fuisse, qui ea horum copia indigerent, inde significatum haud velim, quod illi sputis fuerint judicati. Certe nunquam inflammationis pectoris sollicitudo nos anxit, etsi nihil expuerent ægri: perinde fuit quam evacuandi viam Natura capesseret, modo Respiratio emendaretur. Numerus eorum, qui vel Pleuritide, vel Peripneumonia affecti, sive alvo, sive utroque judicati convaluerint, eorum jam superat, quos sputa judicarint. Diæta, ac Medicamenta nostra, videntur, quibusvis salutaribus Naturæ moliminibus ex æquo obsecundare.

Juvat & monuisse hic loci, quod nonnunquam, omnibus adhibitis, sævæ inflammationes haud mitescerent. Idque etiam licet diu noctuque fomenta, ac cataplasmata, tædioso opere continuo adhiberentur. Oleosa tunc mira præstitere quandoque. Quin & Vomitus, Nauseaque, sordes primarum viarum indicantes, epoto ob dolores oleo, simul cessaverunt; involuto eo, unde oriebatur acri. At vero hic paucæ unciæ vix juvant. Bis, ter, de die, unc. v. vj. Ol. Lini cum grano opii, aut una uncia syrupi Diacodii, dedimus.

Verbo dixerim, dum indicationes aliquid agendum jubent, omnia, quæ tendant eo, auxilia Artis prudenter augenda sunt. In colica clausa dicta operarentur aliquando purgantia, sufficienter si exhiberentur. Videre Studiosi, in Colica Pictonum, alvum a 14. diebus perti-

naciter clausam, feliciter brevique reseratam, saturatissimo infuso purgante, quod quadruplicem ejus dosim excederet, sed per vices dato, donec venter liquesceret. Qui ejusmodi Purgans per epicrasim præscripsit, ea lege ut, soluto obstaculo, tum tardior ejusdem, tum parcior sit usus peccabit nunquam.

Idem verum quum unica salus ab Opio pendet. Sunt quibus semigranum sufficiat, alii qui, sumtis per vices 6. granis, vix afficiantur. Indicatione rite sumta, per vices eo usque detur, donec incipiat vires exerere suas.

Est adhuc quod moneam, desperatis Pleuriticis, post sufficientes, saltem copiosas, evacuationes, epotum cum opio oleum, & amplum ad dolentem plagam vesicans, nec opinatam adduxisse salutem.

CAPUT III.

De aere, decubitu, sessione, aliisque, circa ægros moderandis.

AEre aut debito frigidiore; aut calidiore, nil ægris perniciosius. Rarius cum ægro, ejusve custodibus, propter frigidiorem belligeramus, sed ut plurimnm propter calidiorem. Multis in Regionibus universalis mos est, ut, Acutis in morbis, Puerperioque, homines primo inter Lectorum includantut cortinas; dein-

de ſub Lecti ſtragulis ſepeliantur ; ac tandem calore tum Cubiculi , tum propriæ ſuæ Atmoſphæræ, circiter ſuffocentur . Damnantur ad has miſerias , donec aut convaleſcant , aut moriantur. Nam ipſorum Atmoſphæra , non renovata , magis incaleſcit magiſque , ut demum ad calorem illum , qui hominis eſt , accedat propius : Sed præterquam quod calore noceat, nocet & putridis , quibus continuo imprægnatur , ægri exhalationibus fœta : Famoſiſſimus in praxi *Petrus Foreſtus* 200. ab hinc annis hanc peſſimam *Germanorum* conſuetudinem vituperavit , Lib. VI. Obſ. 44.

Hinc 1°. Reſpiratio anheloſa, difficilis, quam quiſque ſanus , ejuſmodi ægrum inviſens , in ſe experitur . Si ſanguis olim ſat commode Pulmones permeabat , jam cum labore : quæque nondum affuerat peripneumonia , jam naſci eam in proclivi eſt . Nonne ipſi nos , ardente Sirio , in reſpirando deficimus , ni aut vento , aut artificio , aer mutetur ? In illo aere æſtuante qui motibus ſe & validis , & diuturnis exercet , aut Peripneumoniam ſibi conſciſcit , aut alium ex genere Acutorum morbum . In morbis acutis motus eſt ingens ; cui ſi calidiſſima atmoſphæra jungatur ; intelligimus facile quantis anxietatibus torqueantur.

2. Nihil potentius expellit ſudores ; quibus aut crudo in morbo , aut per ſudores non ſolvendo , nihil excogitari calamitoſius poſſe, ſuo jam tempore *Thomas Sydenham* lugebat , lugent

gent hodie omnes Boni. Subtiliora e ſanguine diſſipantur, reliqua incraſſeſcunt: idque ſæpe ita, ut nova liquida cum iiſdem vix ultra commiſceantur, ſed & præterfluant, & avolent cum ſudoribus.

3. Inſomnia, deliria, oriri inde apta nata. In nimio æſtu quiſque ſanus aut vix dormit, aut dormit turbulente.

4. A minimo frigore ſuſcepto peſſime afficiuntur; ſudore, aliqua ſaltem corporis in plaga, per vim introverſo. Quod cum Medici metuunt, oſtia quæque, & feneſtras, & rimas, religioſe claudi curant: ſed & eo gravius, ut mox conſtitit, ægros angunt.

5. Exhanthemata varia hinc oriuntur. Miliaria alba dicta, rubraque, ac Petechiæ. Quæ periculi ſæpe plena cum ſunt, ſua malignitate multos, morbo principe cæteroquin emerſuros, interimunt.

6. Ægros hic modus agendi & triſtes reddit, & difficiles, & moroſos, ſuoque cum damno immorigeros, ſitibundos, ardentes, aridos, exuſtos.

Quæ profecto omnia ut præcaveam, maxima cum cura aera perpetuo temperatum concilio ægris. Hyemali tempore, dum hic ſolent in Noſocomiis calorem pene intolerabilem ope Hypocauſtorum ægris facere; dumque paſſim apud quoſque privatos ægros aer ita incaleſcit, ut nemo ſanus ibidem ſine incommodo aliquantisper perduret; ſoleo meis ægris calorem adhi-

 bere,

bere, qui in Thermometro *Fahrenheitiano* 60. 65. gradum ſignet. Eſtque tale in cubiculis ſuſpenſum perpetuo, quo ſimilem caloris gradum diu noctuque ſervent ſtudioſi Aſſiſtentes.

Æſtivo autem tempore clauſis, quoad ejus fieri poſſit, cortinis Lectorum, Feneſtræ, ac Januæ tantillum patent; ſique æſtus ſit ingens, plures, eæque oppoſitæ feneſtræ, ac januæ, panduntur. Sæpius de die hoc facto, ægri, cortinis apertis, temperatiore aura fruuntur, reficiunturque mirifice.

Modus ægros tegendi ſuis in Lectis petitur tum a tempeſtate anni, tum ab eorum commodo. Unica tegendi regula eſt, ut caleant moderate.

Debiliſſimi ægri in Lecto quotidie pauliſper eriguntur, ut, pulvinaribus dorſo ac capiti ſubſtratis, ſedeant; primo quidem per $\frac{1}{8}$ horæ, quotidie autem diutius, frequentiuſque. Gaudent & recreantur inde admodum, aptique fiunt, qui extra lectum in ſedili parumper ſedeant. In ipſis Acutis necdum apicem adeptis, per 1. 2. 3. horas, ægri Lectis exemti, ſedibus ad id aptis inſident, corpore bene tecto: & ſi morbus aut balnea, aut pediluvia poſcit, eodem tempore commode his inſident. Id enim uſu didicimus, quo diutius ægri ſuis ſub integumentis tumulantur, eo eos fieri, qui ſedeant erecti, ineptiores; quo erigantur crebrius, eo alacrius eoſdem ſurgere. Sane magna pars debilitatis ægrotantium hinc oritur. Nonne ſanum,

num, robuſtumque virum, aere ad gr. 80. calente, nec renovato, in Lecto ſub ſtragulorum pondere octiduo incluſum, debilem redderemus, & ægrotum, anxieque reſpirantem? Nihil e contrario, quod ægros noſtros adeo refocillet; nihil quo delectentur impenſius; nihil etiam quo reddantur in ſomnos proniores. Raro enim abeſt, quin in lectum repoſitos blandus unius, alteriuſve horæ, ſomnus præhendat. Quo etiam multum facit lectus interea temporis refectus, ſiccatiſque, aut & mutatis linteis, plane amœnus.

Hinc reſpiratio ægris nunquam redditur anxia ab aere, putridaque eorum Atmoſphæra. Quæque ratione morbi talis eſt, ea nedum laborioſior mala arte redditur, ſed potius allevata.

Nunquam hinc Sudores contra morbi Naturam exprimuntur. Si in acutis habentur moderato ſub tegmine ſudores, ſive levantes, ſive critici, ægris nihil mutamus. Vetitum tunc lecto eximere illos, ne frigeant; vetitumque gravius eoſdem tegere, ne vexata nimium Natura debilitetur.

Pethechias bis modo vidimus toto hoc tempore; ſed ortas ex neglectu debitæ curæ, priuſquam ad nos deferrentur. In ægris qui noſtræ curæ ſubjecti fuere, Pethechias ne ſemel quidem hic vidimus.

Unica vice in tanto ægrorum numero Miliaria in morbo acuto Pulmonis viſa ſunt, id-

que meo, palam fateor, neglectu. Ipso hoc anno, adspirante Vere, Custodes hominem, ut hyeme solebant, etiam tepidiore illa tempestate texerant. Præterea in clauso ejus cubiculo, cum septuaginta & ultra studiosis, per horam moratus eram, præreptus ardore dicendi; quum alioqui in separatam aulam cum studiosis me confero, examinata ad Lectos phænomena expositurus. Ex hac duplici incuria factum, ut in Peripneumonia, solvi coepta, sexto die parva stigmata pectus obsiderent, quæ sensim miliaria alba se esse demonstrarunt. Deinceps jugulum, & utraque latera colli occuparunt, rubris multis tunc etiam inter alba, quæ ad pectus erant, interspersis. Ellychnio cerato admoto, & confertissimæ, & pellucidæ, per omnia hæc loca pustulæ comparebant.

A posteriore itaque intellexi errore commisso idem hic contigisse, quod alias adeo frequens in acutis harum Regionum. Errore commisso, inquam; nam morbus ipse coqui eo usque visus erat, neque signa dissoluti cruoris ex aliis excretionibus observata fuerant, neque vires vitæ ullatenus decreverant. Unde, causa sic intellecta, abstuli prudenter aliquid de pondere stragulorum; ac semper deinceps, homine cæteris cum ægris in transitu, & quantum absolute requisitum, examinato, mox vicinam in aulam, visa exponendi causa, me cum Auditorum turba contuli. Memorque *Sydenhami*, verbo & exemplo monentis, Petechias, ab aere

ca-

calidiore ortas, curari oportere aere, tegumentiſque levioribus, eductione extra Lectum, medicamentis diluentibus, ac refrigerantibus; ea omnia ſenſim, prudenterque, imitatus ſum. Effectum inde, ut anxietates pedentim imminuerentur, ſudoreſque decreſcerent, & intra quatriduum Miliaria inciperent exſiccari; novis non renaſcentibus ultra, viribus augeſcentibus, maturanteque ſeſe Peripneumonia. De induſtria hominem, diutius quam par erat, penitus curatum, in Noſocomio ſervavi, ut Medicinæ Doctores, Studioſique, confirmatæ ejus pancraticæquæ ſanitatis teſtes exiſterent. Quantine faciendus in Medicina *Sydenhamus!*

Miliaria autem vera, quæ cum quadam veluti Rheumatica febre inchoant, 4. 5. 6. 7. 8. febris die, ea ter in Noſocomio conſpeximus. Fuere inter illos, qui per mentum, collum, pectus, brachia, femora, albis ſcaterent miliaribus: quæ admoto lumine quotidie in ſuo ortu, decurſu, decremento, exſiccatione, tum a me, tum a Medicis, qui Miliaribus & cognoſcendis & curandis dudum aſſueverant, tum & a Medicinæ Studioſis, examinabantur. Porro jacuere omnes hi inter medios alios ægros, eodemque puro cum illis aere utentes, iiſdemque integumentis. Subaceſcens eorum fœtor non mutavit quidquam per aceſcentia & acida more. Sed a climatis clamoribus eo tempore adhuc nonnihil perterritus, eoſdem necdum auſus eram lecto eximere. Poſt tres, qua-

 tuor-

tuorve, septimanas omnes adepti sunt sanitatem. Posthacvero, sensim audacior, hominem febre acuta putrida pluribus diebus, antequam in Nosocomium inferebatur, laborantem, & mox apud nos Pethechiis refertum, quotidie cum cæteris ægris lecto eduxi; aerem eundem, quem inspirarent cæteri, & huic conciliavi, diluente potu, cui spiritus sulphuris per campanam dictus additus, eum implevi; quo factum, ut intra octidui spatium & a pethechiis, & a morbo acuto convalesceret; sola hectica dispositione, qua multis ab annis languebat superstite.

Sic sensim jugum, quod humeris meis publicus imposuerat clamor, excutere potui, volui, debui. Videram in *Belgio fœderato* annosiores practicos, qui monita *Sydenhami* ac *Boerhaavii* in Variolis, Morbillis, Miliaribus, Pethechiis, Scarlatinis, aspernari, horum morborum in curatione admodum infortunati essent: videram alios, qui, Boerhaaviana schola enutriti, Magistrique vestigiis presse inhærentes horum curam feliciorem ederent. Recordabar & me, *Sydenhami*, ac *Boerhaavii* vestigia prementem, hos eosdem morbos summo cum famæ ac honoris incremento cæteris, qui alias longe semitas calcarent reclamantibus, felicius curasse; hinc audacter vanos clamores flocci faciens, concludere debui, tam felicem esse horum morborum curam in aere *Austriaco*, quam suadente *Sydenhamo* in *Brittanico* quam suadente *Boerhaavio* in *Belgico* fuisse constat.

CA-

CAPUT IV.

De diebus criticis, & crisibus variis.

VOlupe maxime fuit, veritatem doctrinæ Hippocraticæ, circa criticos dies in ipsis ægris, Auditoribus coram, demonstrare potuisse.

Negabunt multi fieri id posse. 1°. Quia diversa Hippocratis opera dies criticos alios, præ aliis; aliis atque aliis temporibus, ponunt, enarrant. Imo quibusdam in locis bonum criticum adpellant ejusmodi diem, quam in aliis malum, suspectumve, describunt. Ut liquet manifesto eo, qui eorundem enumerationem indagaverit ex *Aph.*2 — 24. *Aph.*4—36.*Epid.*Lib1. *Sect.*3.Libr. *Prognost.* & Libr. *de Crisibus*. Quod si qui enumerat omnes, qui laudatis in libris critici habentur, dies, criticos reperturus est 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 14. 17. 20. 21. 24. 27. 28. 30. 31. 34. 40. 48. 60. 80. 100. 120.

2°. Ex hisce forsan quis ita confici arbitrabitur, ut in morbis acutissimis & peracutis, qua die judiceris perinde sit. Namque a 3. ad 11. diem novem sibi subsequentes dies critici enarrantur; unde in eorum quemquam crisis necessario incidet. Præterea post 11. diem creber adeo criticorum numerus est, ut magna semper spes sit, fore ut in quempiam eorum judicia incidant.

3. Im-

3°. Immo aliis, iisque cæterum doctis, hinc genus argumentandi placuit. Si recensus criticorum dierum ex æterna Naturæ lege conficeretur, exactus ille, & ubique consimilis, haberetur. Jam vero *Hippocrates* in iisdem vario tempore, locoque, enumerandis dubius fluitat, inconstansque alios præ aliis numerat. Ergo certi nihil ex hisce conficitur. Anxia proinde eorum inquisitio inutilis videtur, imo quia, quod otium studiosi in certiora indaganda collocare potuissent, id hæc inquisitio occupat, damnosa est.

Aptior responsio ad hæc argumenta non datur, quam quod eorum, quæ in genere de diebus criticis magnus *Hippocrates* effatus sit, examen ad Lectos ægrorum institutum, rem eodem se modo habere, quo ille dixisset, abunde demonstret. Verum ut horum omnium argumentorum vis penitus enervetur, materies eorum paulo altius inquirenda est.

Galenus, inconstantiæ Hippocraticæ doctrinæ suspicionem amoliri conatus statuit, *Coum* in Libris *Epid.* citra ullam Quaternariorum distinctionem, quoscumque unquam dies judicatorios observasset, enumerasse: in locis vero cæteris Periodos, quæ quaternario dierum numero componeretur, sermone complexum esse. Credibile propterea fieri. Epidemicos Libros primo conscriptos esse, qui doctrinam generalem continerent; *Aphorismos* vero, aliaque ejus opera, quæ ex generaliore doctrina collecta

es

essent, & consuetiores Naturæ Leges referrent, post *Epidemicorum* volumina conscripta esse.

Inconstantiæ suspicionem *Galeni* effata mitigant, non tollunt. 1. Enim invictis argumentis constat, *Hippocratem* plurima opera sua post Aphorismos condidisse; quæ demonstratio hujus loci non est, sed in aliam occasionem reservanda.

2. In *Aphorismis* ac *Prognosticis* haud levia manent ejusdem Inconstantiæ vestigia. Imo ne uterque quidem *Aphorismus* idem sonat. Ergo tantæ discrepantiæ aliunde petenda origo est.

Græcis moris est numeros literis, ut exponant. ά cum accentu gravi in vertice denotat unum, β duo; γ tria &c. a Littera ὶ numeros decimos, sive ut vocant decimales, oriuntur: a Litera ρ‘ centenarios: Millenariis accentum ponunt infra literam.

Quia nunc ante inventam Typographiam libri omnes stylo vel calamo exarabantur; quique scribendi arte victum quæritarent, veloces eos in opere illo esse oportebat, nil committendis in eo erroribus facilius fuit. Potissimum si Manuscriptorum Vetustas vietas literas contineret. Undenam aliter Manuscriptorum complurium varietas tam stupenda,. tantaque contradictio nata? Id quod eruditus *Foesius* toties acerbissime conquestus est. Ita ut ad locum, de quo agitur; *Epidemicorum*, plurima exemplaria dissona invenerit: tribus antiquis-

simis

ſimis octavum diem reticentibus; duobus aliis decimum, ac vigeſimum octavum; apponentibus vero, qui non in prioribus, diem vigeſimum, & vigeſimum quartum. Iterum aliis Exemplaribus expungentibus diem quadrageſimum octavum, ejuſque loco quadrageſimum quartum laudantibus; aliis addentibus poſt centeſimum, vigeſimum. Noſque hodie in Aph. 4—36. legimus 21. diem: *Galenus* legit 20., & veriſſime quidem; in omnibus vero *Celſi* exemplaribus 21. notatus fuit.

Merito proinde concludimus Notarios, ſive Antigraphos, ſimilitudine literarum numeros deſignantium, deceptos fuiſſe, quod in vietis manuſcriptis facile; ſæpiuſve eoſdem numeros, quod feſtinantibus ſolemne, omiſiſſe. Adeo hoc *Galeno* perſuaſum, ut quod *Pythio*, tertio *Epid.* non 11. ſed 10. die obiiſſe legatur, librariorum errori adſcribat.

Sed Notariorum errore demonſtrato, ut cauſa, veraque origine, diſcrepantiarum in *Hippocrate*, ſequiturne inde id, ut ultra ex piſce incertis nil firmi certique eruere oporteat?

Sequeretur omnino, niſi alia certi indagandi adminicula, & inveſtigaſſemus, & deprehendiſſemus. Nihil hic dicam, quod mea 20. ferme annorum in *Belgio* praxis me ex hoc dubio plane exemerit: nam ut ſupra monui, non ex mea modo praxi, ſed ex ipſo *Hippocrate*, legitimus medendi ordo, coram Auditoribus meis: datus mihi fuit exponendus, & demonſtrandus. Con-

Confulendus igitur Divus fenex fuerat, non in dogmatica Criticorum dierum recenfione, fed in clinicis ejus obfervatis. Hinc fequentia didicimus.

Dies 3. dabat judicia	7.	3. bona
		3. mala
		1. bonum, fed quoad diem dubium.
Dies 4. judicia	12.	6. bona
		6. mala
Dies 5. judicia dabat	14.	4. bona
		5. cum recidivis
		4. mala
		1. lethale, fed quoad diem dubium.
Dies 6. judicia	25.	13. lethalia
		11. cum validis recidivis.
		1. ambiguum an ad 6. pertineat, bonum tamen, Virg. Lariffææ.
Dies 7. judicia	28.	11. lethalia
		8. perfecte bona
		9. dubia, aut cum recidivis.
Dies 8. judicia	4.	1. bonum
		2. lethalia
		1. cum recidivis; & tota Conftitutio fic erat.
Dies 9. judicia	6.	3. lethalia
		1. cum recidivis
Dies 10. judicia	3	2. bona
		2. mala
Die 11. judicia	9.	1. cum recidivis.
		3. mala
		4. bona
		2. aut dubia, aut cum recidivis.
Dies 12. judicia	5.	2. lethalia
		1. bonum
		2. imperfecta

Dies

Dies 14. judicia dabat 19.	3. mala 15. bona 1. cum aliqua recidiva.
Dies 5. judicia 2.	1. bonnm 1. malum
Dies 16. judicium 1.	1. malum.
Dies 17. judicia 8.	6. bona 2. mala.
Dies 18. judicia 2.	1. bonum 1. dubium.
Dies 19. judicium 1.	1. bonum.
Dies 20. judicia 16.	10. bona 1. imperfectum 5. mala.
Dies 21. judicium 1.	1. malum.
Dies 22. judicia 2.	1. bonum. 1. cum recidiva.
Dies 23. judicium 1.	1. dubium valde, eo an pertineat.
Dies 24. judicia 4.	2. mala 1. bonum 1. cum recidiva.
Dies 25. judicium 1.	1. malvm, ambiguum an eo die.
Dies 27. judicia 2.	1. bonum 1. malum.
Dies 29. judicium 1.	1. cum recidiva ad 40. diem : integra sic Constitutio.
Dies 34. judicia 2.	1. bonum 1. lethale.
Dies 40. judicia 12.	8. bona 2. lethalia. 2. ambigua, aut cum recidivis.
Dies 51. judicium 1.	1. bonum.
Dies 67. jndicium 1.	1. malum.
Dies 70. judicia 2.	1. forte b num 1. malum.
Dies 75. judicium 1.	1. bonum.
Dies 80. judicia 4	3. bona. 1. lethale.
Dies 100 judicium 1.	1. bonum.
Dies 120. judicium 1.	1. malum.

Sum-

Summa igitur eſt Judiciorum *Ducentorum*, tam privatorum ægrorum, quam plurium Conſtitutionum Epidemicarum; quæ tamen omnes ſingulari tantum numero indicantur. Adeo ut pene infinitus fuiſſet judiciorum Numerus, ſi quid cuique in variis illis conſtitutionibus contigiſſet, *Hippocrates* enarrare voluiſſet. Plura adjicere potuiſſem, ſi quæ in *Vulneratis* obſervaverit, adjeciſſem; ſed *de Criſibus acutorum* modo agendum fuit: Ad diem 7. 9. 14. adhuc plura judicia *Hippocrates* refert in *Coacis*, in *Prorrheticis*, *&c.* in morbis inflammatoriis, maxime Pectoris, exponendis, quæ in data mox dierum Criticorum recenſione non notantur. Ita ut hinc illi dies 7. 9. 14. fiant criſibus adhuc famoſiores.

Ex omnium autem recenſione eluceſcit, id quod Aph. 2—24. omnium maxime cum obſervatis Hippocraticis conveniat, adeoque omnium minime corruptus ſit; dolendum modo quod ultra 17. diem non extendatur.

Secundum hæc obſervata maxime Critici ſunt dies 3. 4. 5. 7. 9. 11. 14. 17. 20. 40. Quod enim dies Sextus, & Vigeſimus nonus plurima judicia continere videantur, nihil contra facit; ſunt enim ſuſpecti, & ſaltem cum validis recidivis, poſt multos languores. Reliqua pauca, diebus aliis vel minus criticis, vel plane non criticis obſervata, vix regulam faciunt.

His ita ex *Hippocrate* examinatis, alterum

ſu-

ſupererat faciendum. Dies nempe iidem, in omnibus, quos Noſocomium exceperat, ægris, ſedulo erant indagandi. Exacta obſervatio demonſtravit veriſſima eſſe, quæ docuiſſet *Hippocrates*. Diebus nempe maxime ab illo notatis noſtra bona judicia obſervavimus, habuimuſque iiſdem etiam aut imperfecta, aut mala: ea nihilominus differentia, ut, Divina favente Clementia, mortuos numero longe pauciores numeremus: quod dubio procul etiam nonnullis Medicamentis, quæ *Hippocratem* latuerant, tribuendum. Judicia nobis, & Sexto contigere, & Decimo, & Duodecimo die; ſed imperfecta ea, & cum relapſu, fuere.

In hæc porro intenti, plura alia magni Viri obſervata, confirmata in noſtris ægris, mirabundi vidimus. Veras eaſdemque graves *Perturbationes criticas* contemplabamur, ſed & non raro paucas; interdum nullas; critica evacuatione tamen prodeunte. Eodem prorſus modo quo ille eas ſe obſervaſſe tradit. Revera ipſe conſpicuas illas Perturbationes frequentiores vidit, quam nos: ſed ſi detur conjecturæ locus, ubi quis cum Hippocraticis Sydenhamiana & Boerhaaviana conjunxerit, ſcilicet Venæ ſectiones crebriores, medicamentaque & plura, & efficaciora, adhibuerit, interea dum ab *Hippocraticis* ne latum diſcedat unguem, ille videtur in ſuis ægris ejuſmodi Perturbationes habiturus rariores.

Præterea notabiles obſervationes *Coi* circa ſubi-

bi-

bitas, nec opinatas, mutationes ex ſummo Lethi metu in ſalutem, mirabundi aliquoties intuebamur. Ut hiſtoriam *Metonis*, *Mulieris in Thaſo*, illius ſcilicet, quæ ardente febre decumbebat. *Virginis Lariſſeæ*, aliorumque, hoc ipſo anno, in binis putridis febribus, tribuſque Pleuriticis veluti coram intueremur.

Cruditatis tempus, ut ſæpe ad 4. diem illa mutatur, ita non raro ad 5. *6*. 7. 8. diem extendi vidimus, iis potiſſimum in ægris; qui citra medicam opem pluribus diebus cum morbis conflictarentur, antequam ad Noſocomia adducerentur. Didicimus ex hiſce cruditatem non tempore metiri, ſed conditione, audacterque eo in caſu morbos aggredi, tanquam ſi primum diem agerent: exemplo *Hippocratis*, qui *Anaxioni* octavo pleuritidis die ſanguinem e brachio tollens, feliciſſime tum ſuppurationem, tum gangrenam præcavit.

Si quis nunc his omnibus, obſervationes *Hippocratis* conjunxerit, *Lib.* 1. *Epid. edit. Foës pag.* 941. *&* 945. *tum & Lib. Epid.* 3. *a pag.* 1085. *ad* 1089. circa febres, quæ nullas Criſes ſive ſalutares, ſive pernicioſas, habeant; reſponſum ille habebit in promptu ad Quæſtionem, tum apud privatos multos Medicos, tum & apud illuſtria Eruditorum corpora agitatam, *cur nempe Criſes & citæ, & conſpicuæ, Hippocraticis, quam noſtris temporibus, crebriores?* Profecto qui *Sydenhami*, *& Baglivi*, *& Boerhavii*, *& Illuſtriſſimi noſtri Præſidis*, *erudiſſi-*

ſimi in Boerhaavium Commentatoris, conſilio parentes, Naturam intempeſtivis Venæ ſectionibus, aut Emeticis, aut Purgantibus, aut Sudatoriis, non turbant, non fatigant, non ſubvertunt, ſed potius eam ducem ſequuntur, juſteque moderantur, eadem in morbis quæ *Hippocrates*, obſervant. Doctiſſimi *Baglivi* hoc reſponſum eſt, toties ab ipſo jam ante 60. annos iteratum.

Unicum modo eſt, quod hic ſubjungi oporteat. Nemo autoritatem hujus doctrinæ, ponduſque, inde labefactari autumet; quod ad eandem probandam nonnulla ſunt ex ejuſmodi petita operibus, quorum *Hippocratis* ne ſint, an aliorum, ſit dubia fides. Etenim duo fere Trientes omnium adſcriptorum *Hippocrati* Librorum germani ſunt. Ita quidem ut ex 70. illius ſive Libris, ſive Diſſertationibus, quæ operum omnium molem conficiunt, 46. reperiantur fidei indubitatæ; 24. autem aut Filiorum ejus ſint *Theſſali*, *Dracontis*, generiſve *Polybi*, *aut* cujuſquam de Aſclepiadarum familia: qui ex venerandi Senis pugillaribus hæc corradornaſſe, ideoque, paucis exceptis, apud *Galenum*, *Celſum*, alioſque dignos *Hippocratis* Commentatores, magna videntur auctoritate valuiſſe.

CA-

CAPUT V.

De Urinis.

Circa Urinas & multa, & egregia, per biennium & ultra, Nosocomium suppeditavit: quorum plura, cum aliis experimentis tum demonstranda clarius, tum augenda sint, necdum in præsentiarum convenit hisce inserere. Sed id saltem affirmamus, quæ *Hippocrates* de Urinis habeat, eorum pleraque nos verissima esse, stupentes sæpe observasse. Patuit quippe judicium medicum tam in Acutis quam in Chronicis, ex solis urinis desumtum, fallaciæ obnoxium hærere; quia 1. Urina incredibiliter etiam in sanissimis variat. 2. Quia Urina, assumtis quibusdam, adeo a naturali aliena reddi potest, ut nihil minus, quam Hominis, cujus est, conditionem denotet: id quod jucundis experimentis captis in Nosocomio demonstratum fuit. 3. Quia si cætera in morbis signa bona sint, ea etiam, cum Urinis non bonis, bene sperare jubent. 4. Quia Urinæ pravæ, cum multis cæteris pravis signis, quanquam metum ingentem pariant, omnem tamen spem vitæ non abscindunt. 5. Quia Urinæ nunquam bonæ, cum reliquis signis bonis, judicium passim imperfectum relinquunt. 6. Quia Urinæ non malæ, cum pravis cæteris signis,

magnum discrimen portendunt. 7. Quia plerisque ægris, qui intereunt, urinæ non bonæ observantur.

Cæterum Urinas vario modo rubras; Urinas similem orobis tostis gerentes materiem; Urinam squamosam, surfuraceam, crassiori farinæ similia ferentem, membranaceam, ictericam, viridem, subnigram, nigram, pinguem, fœtidam, insipidam, aquosam; Urinam vario modo crudam; omniaque quæ ad nubeculas, enæoremata, bonaque ac mala sediminia pertineant; horum, inquam, plurima ad Lectos ægrotantim reperiimus eodem se modo habere, quo observata ab *Hippocrate*, descriptaque fuerint: Præcisum vero tempus, horamque definitam, qua in Urinis sedimen maxime criticum, post earum mictum, conspicuum fieri debeat, necdum potuimus definire. In genere vidimus, eo perfectiorem dari crisin, quo sediminis & citior, & diuturnior, depositio esset. Cæterum & bonas fuisse Crises, Urinis *6.* 8. 10. 12. post mictum hora sedimen formantibus. De aliis morbosis in Urina contentis, idque potissimum in Chronicis, multa quoque, quæ Hippocratica confirment, observavimus.

Verum cum omnibus hisce incerta, fateor, & dubia, & obscura; & captu nostro superiora, circa hanc materiem supersunt: quibus nihilo secius & cognoscendis, & explicandis, DEO sanitatem largiente, omnem operam in ægrorum curatione, per sequentem cursum Academicum, navabimus.

Ut

Ut Alcalinorum contra putredinem vim secundum *Pringleanam* doctrinam, exploraremus, Urinæ ejusdem hominis, eodem tempore missæ, portiones alias miscuimus cum alcalinis, alias cum acidis. Acida erant Spiritus Vitrioli, Spiritus Nitri, & Spiritus Salis, fortes. Alcalina erant Sp. CC. Sal. vol. oleosus, Sal absinthii, Oleum tartari per deliquium. Experimenta & in sanorum sunt capta, & in ægrorum urinis. Repositæ sunt omnes urinæ eodem in loco. Omni examine evictum est, urinas longe diutius a putredine acidis, quam alcalinis, præservari, ea excepta cui sp. CC. fuisset affusus. Constititque urinam alcalicis mistam longe citius putrescere ea, cui affusum nihil.

Ergo inde nihil, ad alcalinorum præ acidis præstantiam demonstrandam, qua res a putredine præservarent, concludi potest: imo contrarium evincitur, citius corruptis urinis, quibus admista alcalia, quam quibus acida, aut quibus nihil: quamvis omnes variæ portiones eodem ex homine collectæ, eodem tempore mictæ, eodemque servatæ in loco fuissent.

CAPUT VI.

De Sanguine humano.

HIstoriam Sanguinis necdum sufficienter explanatam est, quod doleamus. Multa,

eaque egregia, protulere post *Leewenhoeckium* boni in arte viri; *Boyleus*, *Malpighius*, *Bellini*, *Guillelmini*, *Boerhaave*, *Hales*, *Schwenke*, multique alii societatum *Anglicanæ*, *Parisinæ*, *Bononiensis*, *Edimburgensis* &c. præclarissima membra; quæ utique longo, tædiosoque confecta labore, magnam lucem affudere, sed necdum penitus genuinam sanguinis indolem eruerunt. Quin & edita ab ipsis experimenta fuere, quæ nunc prorsum eadem nobis, quæ illis, visa; nunc iterum ab iis alia, diversa, contraria, adparuerint. Unde eadem sæpius, & cum tædio repetere coacti, nonnunquam paulo aliter, atque illi, tum enarrare phænomena, tum ex iisdem concludere, debuimus.

Facultatem omnia rite explorandi primo suppeditavit instituta frequenter nostris in ægris missio sanguinis. Sed & multum juvere *Paschales Feriæ*. Est eo tempore millenorum hominum ex urbe, suburbiis, pagisque vicinis, ad Chirurgos Viennenses confluxus, ut Vena sibi in prophylaxin tundatur. Vicinus Chirurgus, separatis in vasis, omnem sanguinem mox ad me mittebat; ubi vero calente, eove actu effluente, opus erat, homines turmatim in Nosocomium induxit, ut ipsis tunderetur, me præsente vena. Unde facultas longe uberrima mihi nata, ad experimenta instituenda. Mens fuit potissimum observare, quid sanguini minime mutato contingeret, ut eo tutius vera indoles patesceret.

Ex

Ex 150. *variis experimentis, & phænomenis* ſequentia didicimus. Sanguis miſſus ex brachio hominis, thoracem contuſi, minime ut dicitur inflammatus, quatuor puriſſimis in vaſis exceptus eſt. Sexta poſt eductionem hora inſulæ, ex laudabili ſeri copia exemtæ, impoſitæ fuere in vaſa terrea, pura, nova, vitrea cruſta obducta. Ver erat frigidum. Aer eo in loco a grad. 40. ad 46. in therm. Fahrenh. calebat. Binis placentis, ſive inſulis, quavis 12. hora affuſæ ſunt aquæ frigidæ, puræ, fontanæ, unc. 10. Binis aliis eodem tempore, eadem copia aquæ, ad calorem hominis ſani circiter calentis, eſt affuſa. Prima earum inſularum, quibus calida affuſa, in ſex partes diviſa eſt, magnitudine inæquales: reliquis inſulis ſervatis integris. Operatio hæc duravit. 12. dies. Ex tædioſis adnotationibus eo tempore habitis, & ſemper extemplo conſcriptis, hæc pauca modo referam.

Aqua ſingula 12. hora effuſa nunquam vel hilum tincta fuit; evaporata tamen ſuper ignem, maxime poſtremis diebus, levem cruſtam reliquam fecit; quæ cum acidis nonnihil efferveſceret, & ſaporem ſuburinoſum linguæ guſtata imprimeret.

Poſt 12. diem uaſis, quibus frigida ſolebat affundi, aqua affuſa per aliquot dies renovata non fuit. Aquæ illius portio ſubinde examinata, notas alcali evidentiores dedit.

Senſim porro inſulæ diſparuere ita, ut quibus

frigida aqua adjecta fuisset, nihil reliqui esset, nisi crusta levis, fusca, asperior adspectu, tactu tenera, omnem vasis ambitum incrustans, notas alcalini, ut supra, gerens. Insula vero illa, quæ divisa in partes, calidam affusam habuerat, sensim albidior, pellucidiorque reddebatur; donec tandem 20. diebus elapsis, sex parvas, fere pellucentes, massas relinqueret.

Quæ vero insula in aqua, quæ calide affusa fuerat, manserat integra, ea longe magis mole decreverat: ita ut superesset demum albescens frustulum, pellucens, paucos rubros globulos, hinc inde intermistos, gerens.

Intentio horum experimentorum fuerat, quid demum a sanguine superesset, exacte rimari, videreque an quidquam animadverteretur, sive Crustæ phlogisticæ, sive dictæ *Ruischio pseudomembranæ*, consimile.

At vero, ut dixi, superfuit de tota insula nihil, præter crustam fuscam ad ambitum utriusque vasis, quæ frigidam exceperant; aut quid albidi pellucidique, in binis vasis, in quæ calida aqua conjecta erat.

Quum frusta hæc, mole residua, indies minuerentur, ex aquis illa, exacto mensis spacio exemi, & spiritui vini, quo conservarentur, immisi. Crustas quippe pleuriticas dictas sæpius exploraveram diuturnis macerationibus, integras, divisas; aqua pura, nitrosa; frigida, calida. Quas cum lapsu temporis evanescere observabam, alias similes crustas, dum incepissent imminui, spi-

ſpiritu vini incorruptas ſervabam. Quod idem omni ex parte & de *pſeudomembrana* verum.

At vero fruſta illa, paucos intra dies, penitus diſparuere; ſpiritu duntaxat paulo turbidiore inde reddito.

Igitur hoc reſiduum caruit durabilitatis nota, qua Ruiſchiana membrana, & cruſta phlogiſtica, in ſpiritu gaudent.

Conſtitit liquido & inſulas plures concreti cruoris, & cruſtas pleuriticas varias, ſemper citius ſolvi, evaneſcereque, quando frigida aqua, quam quando calida, affunderetur.

Membranam ſuam dictam *Ruiſchius* parabat, ramulo quopiam conquaſſando ipſum calentem ſanguinem. Nunquam paravit illam ex ſero ſanguinis, ut per incuriam in operum ejus *indice* ſcribitur: qui legit *Ruiſchium* attente, videt ipſum ſanguinem rubrum, antequam ſerum ſepararetur, ab ipſo conquaſſatum eſſe.

Membranam hanc frequentiore uſu didicimus & tempore citiorem, & mole craſſiorem, præ illo, parare.

Sanguinem mox miſſum, calentem, totum, in lagenam infudi, eamque probe obturatam agitando, paravi eodem temporis ſpatio membranam ea craſſiorem, quam, agitando cum ramulo Olivæ ſanguinem, comparaveram.

Excepi ſanguinem ex ipſo ſani hominis brachio impetuoſe effluentem in lagenam. Obturatam lagenam agitans, craſſam membranam obtinui, quadruplo breviore temporis ſpatio.

San-

Sanguinem e brachio fœminæ, ſeptem menſes gravidæ, raptim fluentem, lato vaſe excipiens, ramulo agitavi a prima dragma ad finem uſque: per 5. horæ minuta membranam maximam confeci.

Ruiſchius Theſ. vij. N. 39. ramulo exagitavit ſuum proprium ſanguinem, donec refrigeſceret, tuncque ſuam membranam obtinuit. Ergo forſitan per horæ quadrantem. Si in lagena agitatur ſanguis, augeſcit Pſeudomembrana in molem longe majorem, ea, quæ ramuli agitatione parata. Verum notandum id, quod determinata tantum copia ſanguini inſit ejus, quod hanc filis ornatam membranam, producat: vel ſaltem quod tantum determinata ejus quantitas ex ſanguine extrahi queat. Quantumvis enim agitare pergis, & conquaſſare humorem, membrana non grandeſcit, ſed potius in plura fila diviſa mole decreſcit.

Ruber ſanguis, a membrana factitia ſuperſtes, a ſuo ſero difficulter ſeparatur fluidus perſiſtens, neque 36. horarum ſpatio inſulam formans. Vix, niſi ſumma çum prudentia ac patientia, quid inde effundi ſeri poteſt.

An ergo illa vis plaſtica, quæ ſanguini mox poſt eductionem ex vena quiescenti adeſt, ſanguini educenda membrana conquaſſato, ablata eſt? Non videtur: ſerum enim ejus, quod ablata membraca ſenſim pauca copia ſeparatur, quodque dixi difficulter a fluido rubro ſeparari; hoc, inquam, ſerum prudenter ſeparatum, ſi

co-

cochleari ſupra ignem ponitur, æque cito, denſeque coit, atque ſanguinis illius, qui conquaſſatus haud fuerit, ſerum.

An Membrana Ruiſchiana ſaltem conflatur ex eo, quod plaſticum in ſanguine vocatur?

Non adparet: nam ſerum ſanguis diutiſſime ita conquaſſati, ut Pſeudomembrana ultra non augeſcat, ad ignem coit, inſtar ſeri ſanguinis non agitati.

An forte illud quod magna copia de ſanguine exhalat, quamdiu calet, idem eſt, quod factitiam formet membranam?

Minime: nam 1°. ſi ſanguinem mox dum vena egreſſus eſt, exactiſſime tegas, & dein parumper ſinas coire, nunquam inde membranam parabis. 2do. Si membranam ramulo paras, continuo ros exhalat de vaſe aperto, donec ſanguis refriguerit, & bonam tamen membranam adornas. 3^{tio}. Sanguinem ſani hominis brachio exſilientem in lagenam excepi, exactiſſime illico clauſi, a 31. Martii ad 3. Aprilis ſervavi, colorum mutationis contemplandæ cauſa: tunc partem ramulo, partem agitatione lagenæ, diu multumque agitavi, membranam Ruiſchianam inde formaturus; ſed fruſtra.

Ergo materies membranæ factitiæ, alia omnino a ſero congulando, & a vapore fumantis ſanguinis.

An ſaltem phlogiſtica cruſta quid commune habeat cum illo rore evanido? Neque id videtur. Sive enim ſanguinem bene texeris ne

quid

quid evaporet, five non texeris, diathefis phlogiftica fuam cruftam format.

Paulo fuperius monui ex eo, quod conquaffatus fanguis, ablata factitia membrana, infulam ultra non formet, non probari quod vis plaftica ipfi ademta fuerit; namque coagulabatur, ut antea, ejus ferum: en vero hic aliud argumentum!

Sanguis fanus ex confuetudine miffus menfe Aprili, & per pauca minuta fibi relictus, ut modo inciperet tepefcere, media fui parte agitabatur ramulo, altera conquaffabatur in lagena: & tamen pauca hac quiete effectum, ut neutra pars factitiam membranam dederit.

Nihilominus eodem modo, quo conquaffatus ille fanguis, e quo magna membrana parata, infulas non formavit, liquidus manfit, ferumque fuum, quod parva copia in ambitu, ac fuperficie aderat, ægre a fe dimifit. Serum hoc, ut prius, ad ignem coagulabatur.

Ergo, ut jam fupra conclufi, non eft Ruifchiana membrana ablata, quæ fanguinem vi coeundi fpoliet. Newtoniana phrafi vis contractilis globorum rubrorum, qua in mutuos nitantur contactus; qua etiam frigido in aere ferum fæpe fecum incarcerent, ita ut fanguis plane ficcus videatur; & qua in loco tepido ferum fugent, ita ut in infulam contracti innatent eidem; illa, inquam, vis, non ablatione membranæ, fed conquaffatione perit.

An motus fanguinis in corpore vivente nimius

mius, exagitansque, ita possit mutare sanguinem, ut globuli vix ultra cohærere queant, atque proinde errores loci, maculas, aliaque mala, generent?

Sanguinis ex hæmoptoico missi, sibi relicti, inque insulam concreti; serum ramulo olivæ agitavi diu, membranam, sed frustra; inde expectans, quod enim ramulo adhærescebat, id & vix paucum, & postera die quid modo muci esse videbatur. Serum alius sanguinis, bona insula formata, famuli ultra trihorium in lagena agitarunt; sed nil inde membranosi produxere.

Adparet igitur id quod membranam formaturum esset, concrescente in insulam sanguine, adeo intra ejus substantiam irretiri, inviscari, adunari, ut nulla agitatione deinceps educi inde possit. Si enim in sero esset, cumque sero a coeunte cruore expulsum, membranam dedisset factitiam.

Cum tanta mihi seri copia quotidie adesset, varia aliorum circa illud experimenta imitari volui. Exploravi num cum spiritu vini coagularetur? Vix parum, sed aliquando leviter lactescente superficie. An cum aceto? nihil nigrescit modo. An cum Spir. Salis ammoniaci? Nequaquam. Cum Sale rorismarini, aut cum sale volatili CC.? Nihil minus.

Volui explorare num omni dote referret ovi albumen? Utrumque cochleari impositum, ignique admotum, mox in scissilem abivit massam. Hucusque idem. Verum ubi albumen ovi, in ser-

fervidam aquam immissum, mox durum coagulum formasset, serum sanguinis, itidem in fervidam injectum, minime coivit, lacteum aquæ conciliavit modo colorem. Lactea hæc aqua postquam friguisset, ad ebullitionem reducta, nil coaguli exhibuit, lacteum servavit colorem. Ut neutiquam duo hæc sibi consimilia sint omni dote; quemadmodum imprudenter quandoque pronunciamus.

Redeamus ad contenta sanguinis. Sanguinem alium ex brachio, alium ex pede effluentem, in aquam ad 100. gradus thermometro imposito calentem, excepi. Sanguis illle observatur primo hanc aquam æquabili rubedine tingere, si jactus ejus citatus est: refrigeratæ dein aquæ innatat plurimum albescentis pellucidi, glutinosi, fugientis adtactum, manu, aut cohleari vix capiundi; Hæc si brevi a venæ sectione rem explores. Si vero per 8. 10. horas aqua illa post venæ sectionem sine examine reponatur, revoceturque ad examen, habebit nonnunquam parum illius pellucidi glutinosi, sed multo solidius, colore fuscum, facilius capiendum.

Hoc contentum quo scirem quid esset, pluries illud charta emporetica, linteo suffulta, percolavi: nonnunquam remansit nihil; aliquoties quid pauci, glutinosi, quod exsiccatum furfurum, griseive pulveris instar, in spiritu vini perstitit.

Materies hæc glutinosa, ex aqua adhuc calen-

lente, mox a venæ ſectione excepta, & vel ramulo, aut lagena, agitata; iteratis experimentis, nihil unquam dedit membranoſi. Si experimentum inſtituis longe poſt venæ ſectionem, ubi aliquoties contenta materies ſolidior adparet, eſt tamen idem experimenti effectus.

Hæc porro ſolidior materies, ab ea, quæ ex calente adhuc aqua eximitur, differt in eo, quod percolata plus relinquat materiæ glutinoſæ fuſcæ. Hanc ſuperſtitem a percolatione materiem per horam agitavi lagena, viſurus num membranam daret? Nequaquam; agitatio illa materiem modo ex fuſco reddidit rubicundiorem.

Percolata omnium horum experimentorum aqua rubella eſt, & mucoſi quid in fundo habet. Bidui ſpatio omne id mucoſum fere evaneſcit in aqua.

Experimenta hæc ſæpius, & in phlogiſtico ſanguine, & in ſano, capta ſunt.

Gelatum ergo illud, quod in aqua calida a miſſo ſanguine colligitur, neque materies factitiæ membranæ eſt, ut mox oſtendi, neque etiam eſt cruſtæ phlogiſticæ materia. Eſt enim gelatum hoc in quavis aqua, in quam calentem ſanguis ſive ex brachio, influxerit. Saltem ſi eſſet cruſtæ materies, ii, quibus neque a morbo, neque a graviditate, neque a diatheſi, cruſta adeſſet, gelato carerent.

Quam inepte igitur inde concluditur venæ ſectio-

sectionis institutæ urgens necessitas! phlegmatisque sive phlogistici, sive mucosi, abundantia!

Sanguis frigidam in aquam ex brachio impetuose insiliens, aquam lentius, pauloque aliter, tingit, quam qui in calidam: verum idem dat, quod supra, gelatum. Id porro eodem, quo prius, modo exploratum, eadem phænomena dedit.

De crusta phlogistica in transitu nonnihil dictum, sed curatius ea meretur examen.

Constitit 1. pleuriticas crustas aqua pura, aqua nitrosa, penitus dissolvi.

2. Constitit, crustam haud ab ea generari materie, quæ a calente sanguine evaporetur; aperto enim vase crustæ formantur.

3. Crusta talis aliquando adest consimilis coloris, duritiei, crassitiei quolibet in vase.

4. Sæpe crusta minor ad finem; ad finem non raro crusta major.

5. Nonnunquam sanguis initio febris acutæ, aut etiam topicæ inflammationis, missus, crusta caret: habetque eandem aut in altera, aut in tertia, aut in quarta, venæ sectione.

6. Imo in morbis maxime inflammatoriis, in nullo sanguine, quotiescumque misso, aliquoties crusta ulla est.

7. Haud insolitum, ut etiam densa adsit crusta in quovis sanguine, in quovis vasculo; quater, quinquies, vena licet tusa.

8. Certissimis experimentis constitit, haud uni-

universaliter veram esse sententiam, qua crusta eo densior credatur, quo major sanguinis rapidiorque fluor, & contra. Vidimus haud infrequenter qui guttatim fluxisset, densiorem dare crustam eo, qui rapidius.

9. Neque certior est regula statuens magnitudinem crustæ gradatim minui, augerive. Pluries vidimus eandem densam, duramque, in vasculo primo, nullam in altero, in tertio majorem, paucam in quarto, mucosam in quinto. Uno verbo omnes possibiles crustarum transpositiones variis in ægris contemplati sumus.

10. Quin sæpius uno in vase sanguinem rubrum, atque compactum, sub densa duraque crusta reperimus, alio autem in vase penitus dissolutum; idque eodem in morbo, in variis venæ aperturis vario modo, citra vel ullam regulam. Una vice primum, & secundum vas, densam gerebat crustam, densumque cruorem; in reliquis omnibus vel crustam semiphlogisticam, semimucosam, vel crustam mucosam penitus, solutumque cruorem: eaque omnia sine ulla lege aut ordine decrescentia, vel augescentia. Alia vice primus sanguis densissimus, alter dissolutissimus, tertius compactus, & sic porro. Verbo dixerim, phænomena nullum sæpe ordinem, nullam observant regulam. Imo visi sunt ægri, qui ad bonam crisin haud pervenirent, nisi primo dissolutus omnino sanguis de vena exiisset.

Et licet haud perpetuo, tamen non raro

idem jactus, idem lumen, calor æqualis, omnia eadem. Nihilominus tanta varietas!

Quotiesne igitur perverse de sanguine crasso, eodemve soluto, ratiocinamur, commentamur? Quam infeliciter ad hœc visa attenuandi, aut incrassandi, mutamus methodum! Est solutio putrida sanguinis, plena discriminis, mortis sæpe prænuntia. Est solutio quædam bona, & necessaria. Est sanguinis solutio in vase ita apparens, dum mox ante, dum ilico postea, spissus ille, & phlogisticus conspicitur, dumque quævis morbi symptomata summam denuntiant humorum spissitudinem,

11. En adhdnc aliud! sanguis ex homine, continua putrida febre detento, omnibus signis cruditatis ad quartom usque diem conspicuis, bis missus, hæc dedit phænomena: Utriusque sectionis sanguis in pluribus vasis exceptus, crusta quidem tectus fuit, verum eadem dissimilique cruore, citra vel minimum dissimilitudinis ordinem ratione vasculorum. Sumsi utriusque missionis ultimum vasculum, ad accuratius examen. Pellem supernam uno in vase cultello prudenter separavi: separata ea, mox medio prope placentæ loco deprehendimus aquam limpidam, sub eaque pelliculam aliam: hærente sic sero illo in sacco, binis firmis pellibus conflato. Cum infima pelle uno in latere crassa materies, flavaque, & coagulata, cohæret. Sub infima autem illa pellicula rubra invenitur materies; quæ propius exa mina-

minata, nil nisi rubellum pulverem aquæ inhærentem exhibet. En summam solutionem tum seri a cruore, tum cruoris globulorum a se mutuo!

Limpidum id ex sacco exceptum, in cochleari igni admotum, in scissilem massam coivit, seri veram proinde indolem testatum.

Unicum modo vas secundæ sectionis crustam veram phlogisticam gessit, densamque eandem, & æquabilem; rubram insulam pro more innatam sero: cætera vascula ad densnm hunc, solutumve illum, propius, remotiusve, accedebant.

Pars dissoluti sanguinis, una cum pellicula & sero, in vase vitreo commista, agitata ad modicum ignem, in massam abiit & rubram, & tenacem.

Vasculum vero illud, quod serum in sacco gerere, & sub inferiore pelle serum cum pulvere rubro habere aiebam, charta tegebatur, & in examen sequentis diei reponebatur in mensa, quæ hinc fenestram, illinc hypocaustum moderate calidum, haberet. Hoc ipsum vas sequenti mane ad examen revocatum, exhibuit nobis densissimam, ad fundum vasis usque, Crustam.

Cernimus itaque, quomodo dissolutus ille sanguis, cum sero ac pelliculis suis, tepido loco, in crustam vere phlogisticam mutatus fuerit: sed phænomeni rationem me hucusquo ignorare, ingenue fateor. Plura talia oportet

observasse ac congessisse; antequam ausim quidquam super his differere.

Si quis hisce de crusta observatis omnibus; addat factas observationes in sanguine gravidarum, quæ, alioqui sanæ, sanguinem sibi in prophylaxin mitti curant, inque sanguine eorum, quibus ex diathesi crusta sanguinem semper tegit; fatebitur crustæ hujus aliam longe, quam olim habuerat, ideam sibi nasci. Atque hæc de crusta satis.

Circa coloris in superficie placentæ mutationes pauca dicenda sunt. Sanguinem humanum qua parte aera tangit, rubere, opposita nigrescere; viceque versa partem inferiorem nigrescentem, si invertatur, iterum rubescere, rubescentemque nigrescere, vulgo asserunt. Examina vero toties iterata, aliter ut loquar, me coegerunt. Sanguis de vena effluens, exceptus lagena, ac subere, emplastroque desuper, arctissime clausus, sequenti die in superficie pulchre rubet; etiam sub sero, quod in graviore cruore insulæ superfluit: tertio die læta rubedo per pellucidum vas sæpe conspicitur ad medium penetrare cruorem: totum dein nigrescit sensim, dissolvitur, putrescit.

Sanguis vasculis exceptus, superius rubens, si serum abjicitur, & insula invertitur, ultra non rubet, sed nigrescit penitus. In graviore sanguine, sero ad tres lineas supra insulam fluitante, superficies sanguinis tam amœne rutilabat, quam ea, quam aer tangebat immedia-

diate. Perque pellucida vaſcula rubedo obſervatur non raro totum inſulæ ambitum cingere, ad majorem ejus partem, imo ad fundum uſque. In genere id manifeſto patuit, quod inverſa inſula ſæpe ex nigra rubeſcat, ſæpe maneat nigra. Ergo nulla regula firma. Ergo ratiocinia inde deducta cadunt.

Viſurus quid varia ſanguini affuſa in eo generarent, menſe Aprili, ſano ſanguini, ad unc. x. miſſo, unico vaſe excepto, calenti quidem, ſed leviter coire inchoanti, adjeci uncias duas boni aceti vini; Alteri ſanguini ſimili, ſpiritum nitri acidi, ſive fortis; Tertio, ſpiritum ſalis acidum; Quarto, ſpiritum ſalis ammoniaci; Quinto, ſpiritum C. C. ſuccinatum.

Acetum nunquam vel leviter lactescens reddit ſerum, nec coagulat; ſpir. ſalis ammoniaci nonnihil ejus ſuperficiem lactescentem reddit, ſed non coagulat ſerum; reliqui ſpiritus in firmam maſſam ſerum ducunt: ſed hi tamen omnes quinque liquores mutant inſulam in maſſam tenacem, ſenſim ita indurescentem, ut jam in pixide lignea, non picta, ſiccas illas maſſas, nigro carboni ſimiles, ultra ſeſquiannum ſervem. Aceti, & Spiritus C. C., odor omnium diutiſſime maſſulis inhæſit. Unde neque hinc in alcalinis antidotus peculiaris quærenda contra putredinem; nam & acida, & neutra, idem præſtant. Præſervant indurando has maſſas, & non peculiari contra putredinem dote.

Ex omnibus concludo 1. Necessitatem experimentorum iterandorum inevitabilem esse, Quum enim experimenta aliorum, ceu data assumere consuescimus, iique demum superstruere, addereque nova, pergimus; non infrequenter totum corruit, si vel minimum fuerit in prioribus erratum. Pluries, fateor, & experimentis me falsum esse, & falsa conclusisse: dumque eadem posthac sæpius repeterem, agnovisse errorem, didicisseque quanam in parte experimentum claudicaret.

2 Longe exiliorem nostri vitalis laticis nos habere notitiam, quam vulgo credamus. Præstare tamen ut vere dicamus, quid sanguis non sit; quam ut, quid sit, falso statuamus.

3. Indefessis experimentis Naturam defatigandam esse, ut suis sese de latebris prodat. Quem in finem sequenti cursu Academico tum evidentiora proferendi, tum ex prolatis argumentandi, occasio nulla negligetur.

CAPUT

CAPUT VII.

Quædam Anatomica.

PRæmittam ea, quæ cum mox prægreſſis quodammodo connectuntur. 1. Homo 47. annorum in *Paraphrenitide* prorſum neglectus, quarto demum morbi die ad nos affertur. Quia omni artis ope caruerat, omniaque in morbo penitus cruda erant, ter eodem die miſſus ipſi ſanguis fuit, ſemper, ubique, phlogiſticus. Balnea, fomenta enemata, potuſque diluentes, attenuantes ſaponacei, profuere nihil. Acceſſit pro more riſus Sardonicus, & quinto die mors.

Diaphragma univerſum, maxime prope ejus capita, tum inflammatum fuit, tum hinc inde gangrænoſum. Flava, craſſa, tenax materies, Pulmones affigebat ad membranam, quæ Coſtas, & Diaphragma, & Pericardium, ambit. Solventes hanc materiem, deprehendimus eam, ut ovum ovo, ſimilem eſſe colore, ac tenacitate, ſanguini phlogiſtico, cruſtam ſuam formare inchoanti.

2. Comparaveram mihi cadaver ſeptennis puellæ, ſeptimo *Pleuritidis* die extinctæ, cui, ut Cap. II. monui, Empiricus in morbi principio dederat Emeticum, dein pulverem pleu-

riticum, &c. Ut in priori casu, ita & hic, crusta flava, priore densior, affigebat adeo Pulmonem ad Pleuram, Jugulum, Diaphragma, Pericardium, ut ne unica quidem plaga libera superesset. Plura talia vidi in cadaveribus. Exempla apud *Hildanum* Cent. 2. Obs. 27. apud *Bonetum*, in sepulcr. Tom. I. pag. *603. 624. 626.* apud *Heurnium* de morb. pect. Cap. *6.* eadem innuere videntur.

Nunquid hæc crusta est transudans, lethalibus in angustiis, phlogistica sanguinis materies, per relaxata ultima vasculorum exhalantium oscula, e quibus, vigente sanitate, ros exhalat? Quod alioqui, secundis ægri rebus, forma sputorum prodit? Quale quid etiam in Gravedine mucosa narium fauciumque membrana exhibet?

An hæc eadem illa materies, quæ citra vel minimam Pulmonis aut inflammationem aut vomicam, sputi purulenti instar excernitur; vel integro pulmone cessans, vel Hectica dispositione inducta hominem demum necans? An ideo intelligitur cur horum hominum, qui tanta in vita sputaverant, pulmo reperiatur a morte integer? *Chistophori Benneti Theatrum ac Vestibulum Tabidorum* sic intelligeretur.

Ejusmodi corpora olim lustrans, reperi aliquoties idem quod *Bennetus*. Etiam casus ejusmodi hoc in Nosocomio Auditoribus demonstravi.

3. Meminere namque illi, miserrimam me foemi-

fœminam huc induxiſſe; ut in ſuo ineluctabili fato, quod ſumma, qua erat, inopia, calamitate creſceret, hic blandius foveretur, & miro ſui ſpectaculo nobis ſaltem a morte prodeſſet. Præter inſuperabilem valetudinem, de qua poſtea, Phthiſi pulmonali tanta laborabat, ut ſimilem ſpatio 22. annorum non viderim, ſputa flava, ſubviridia, craſſa, magna, aquæ ſalſæ ilico petentia fundum, copioſius ejiceret. Menſis ſpatio apud nos degens, die noctuque, in mortem uſque; ſputare perrexit. Conſumtos fere Pulmones ſuſpicatus, quale quid etiam in cadaveribus obſervaveram, demonſtravi Auditoribus Pulmonem quidem, ſiniſtro Thoracis in cavo Pericardio adhærentem, Pleuræque, verum, ea cohæſione ſeparata, pulmones totos non collabentes, ſed veluti fungoſos; & quomodocumque examinarentur ac tranſcinderentur, ne vel guttulam puris, vel vomicarum vel veſtigia, exhibentes.

4. *Hydropicum* ad nos duxerunt ut illum curaremus Paracenteſi. Quum præter Hydropem, etiam ſputorum qualitate ac quantitate, a longo die videretur Phthiſicus, ac plane Hecticus eſſe, Paracenteſin negavi tuto poſſe fieri. Quin & quarto ab illinc die efflavit animam. In Pulmonibus ad minima fruſtula examinatis, ne vel minima quidem aut Vomicæ, aut Puris veſtigia cernere licuit. In inciſa Trachæa modo quid puris repertum,
que-

quemadmodum & in fœmina N. 3. deſcripta.

Itaque Phthiſeos pulmonalis ita dictæ; aut ſaltem ita nobis adparentis, datur origo duplex. An hanc ob cauſam vulgo ajunt Pulmonem, quantumvis conſumtum, omnino recreſcere? Eoquod viderint eundem eorum in cadaveribus integrum & illæſum, qui quondam vera Phthiſi laborare viſi, poſtmodum ſani vixiſſent, vegetique?

Quum Pleuritis, Peripneumonia, Paraphrenitis, imo aliquando Febris Ardens, per ſputa evacuent ſeſe; prætereaque in *Puogenia* multa explicatu difficillima occurrant, operæ pretium foret maturo examine originem puris in genere, ſecundum hujuſmodi obſervata, perpendere. Nam latet in eo quidquam non erutum ſatis, non ſatis explicatum. Plurimis experimentis & obſervatis indigeo antequam auſim quid certi ſtatuere. Sed hiſce ſuffultus, audebo deinceps *Diſſertationis de pure* periculum experiri.

5. *Uteri*, *Vaginæve prolapſus*, ut difficulter dijudicandos apud probatos Autores, ita & propria experientia didicimus. Varia exempla ſe nobis obtulere; unum, quod maxime evincat, enarrabo.

Fæmina 35. annos nata, narravit nobis hanc ſui hiſtoriam. Annis abhinc ferme 17. gravem ſarcinam humeris geſtans, & in glaciem prolapſa, elabi ſibi quidquam percepit ad pudenda. Id quod nunc deterius, nunc melius,

lius, demum alio ſimili lapſu, quarto deinde anno contingente, peſſime crevit: ita quidem ut duo diverſa corpora extra vaginam propendentia experiretur; durum alterum ovo columbino magnitudine par, alterum & mollius, & mole minus: una cum ingenti dolore ac murmure ab umbilico deorſum tendente, & in ipſo corpore majore propendente percepto. Chirurgus triduo partes emolliens, eaſdem intropreſſit; retropreſſas vero bona ligatura, aut fotu, fumoque roborante, firmare neglexit. Unde per integros quatuor annos continuo prolabebantur, ac mole augeſcebant. Eratque majoris corporis in faſtigio foramen, os uterinum æmulans, ac menſes debito tempore dimittens. Urina juxta hoc corpus effluebat, ſub illo corpore minore anteriore.

Poſtmodum inſolitum quid circa vaginam anteriorem adparuit, origine clitoride altius, iſchuriam faciens. Sequitur inflammatio dolentiſſima, & puris dein effluxus. Urina retenta tunc vi proſiliit, una cum calculo, piſum magnitudine æquante. Seſquialtero deinceps anno, poſt enormes cruciatus alterum calculum, eodem loco fixum, eduxit digitis ipſa ſuis.

At vero hunc ultimum calculum mox ſequebatur parvus ruber tumor, ceu veſica eſſet, quæ quieſcente illa atque calente, mollis erat; frigeſcente autem ea, vel movente ſe, induréſcebat. Dum hæc veluti veſica collapſa erat, urinam animadvertit effluere ſibi; ſi vero tumidior

midior illa, ac durior erat, urinam non nisi guttatim extillare. Malorum cumulo accessit Intestini Recti prolapsus.

Hæc ipsa referente, & iterato confirmante. Examinavimus omni cum cura utrumque hunc de vulva propendentem tumorem, sæpiusque instituto examine, definire certi quidquam non potuimus. Invenimus ut illa retulerat, duo corpora elapsa vulvæ: alterum magnum crassum durum cujus longitudinis diameter trium, latitudinis duorum cum dimidio pollicum esset; alterum minus, molle, aliquando collapsum, prope, & ut barbare dicam, immediate ad anteriora pudendorum situm, hærensque in sinu, qui in corpore majore excavatus esset, vix pollicis darnetrum habens. Ex illo sinu post hoc corpus minus, effluebat urina. Aderatque ut supra monui, in summitare ejus veluti os quoddam oblongius, quo menses semper effluxisse fœmina observaverat. Hæc eadem illa, quam N. 3. dixi enormem illam puris expuisse copiam. Summi laboris fuit partes a Gangræna præservare. Nosocomii per mensem incola moritur.

In cadavere ventriculus mole ingens, ad umbilicum usque descendit, indeque reassurgens Pylorum formavit. Cæci saccus ferme in pelvi. Intestina tenuia examinantium digitum ducebant, continuatione sua, in corpus istud magnum, propendens de pudendis; quod bursæ instar intestinorum tenuium portionem, præterea-

tereaque rubellam aquam, continebat.

Ligamenta falſo dicta rotunda, Ovaria, Tubæ, Fimbriæ, Uterus, loco erant ſuo. Veſica Urinaria deſiderabatur. Digitus ſecundum interiora ſynchondroſeos oſſium pubis ducebatur in cavum extra corpus, quod ipſum illud, quod antea corpus prolapſum minus vocabamus. Peritonæum a pondere ſuperincumbentium, duos in ſaccos formabatur, quorum alter internam ſuperficiem corporis majoris, alter minoris, ſuccinxit. In eodem corpore majore, a parte exteriore, eademque anteriore, ac ſuperiore, cavitas erat, quæ corpus minus, ceu ſinu quodam, apte exciperet. Ureteres utrinque ſemidigiti amplitudinem habentes, injecto lacte viſi ſunt infima illa cavitate, ſive ſinu, ſub corpore, exire. In pelvi ſi quis peritonæum furſum traheret, corpus quidem minus illud in pelvim trahebat, ſed minime locum quo ureteres exire, effluente lacte, animadverſi fuerant.

Ex omnibus patuit violenta, eaque repetita extenſione, ac veluti dilaceratione partium, prolapſum, non uteri, ut patuit, ſed vaginæ, natum eſſe. Conſtat ex enarratis, cum fœmina ſecundo prolaberetur, dolorem ingentem, validumque, ac veluti dilacerantem ſtrepitum, indicaſſe: quod vagina a ſua cum vicinis, & potiſſimum cum Recto inteſtino, adhæſione divelleretur; unde & inteſtini ejuſdem ſequens poſt hac prolapſus facile intelligitur.

Ex

Ex observatis in cadavere liquet non Vesicæ, sed Renibus, calculosam diathesin adscribendam esse; quum ex Rene tres adhuc calculos exemerimus: tamen violentam ultimi calculi eductionem effecisse, ut vesicæ, ejusdemque inversæ, prolapsus integer fieret. Compressione vesicæ prolapsæ, urinæque post illam acrimonia, natum esse sinum in prolapsa vagina. Vesicæ prolapsæ inversæ partem produxisse id, quod vocavimus corpus minus; portionem vero ejus majorem complicatam hæsisse in præmemorato sinu corporis majoris, ut exeuntibus ibidem ureterum extremitatibus constitit.

Erat igitur 1. Hernia intestinalis, incumbens in prolapsam vaginam. 2do. Prolapsus vesicæ urinariæ, inversæ, maximam partem collapsæ, portione parva tumentis. 3tio. Prolapsus Intestini recti.

Attamen figura prolapsi corporis rotundior, & leviter acuminata, & oris formam gerens, perque illud catamenia dimittens, prolapsum uterum perfecte mentiebatur: quale quid & in aliis pudendorum prolapsibus observavimus.

Quum nunc ejusmodi casus centies occurrant Practicis, & sæpe lites natæ, Uterine, an vaginæ prolapsum sint? non nisi, morte judice, dirimantur; præstiterit nulla bella medica fovere, sed suam cuique sententiam integram relinquere, suspendereque suam.

6. Notabilia aliquot ac plane horrenda exempla.

plâ habuimus *Neglectæ Inflammationis Lumborum*, *Crurum*, *Coxarum*: quam aut Arthritidem, aut Rheumaticam Lumbaginem, Artifices falutarant: Dum pure exefi animam propemodum agerent, fufcepimus illos, confpeximufque in cadaveribus offa femoris, vertebrafque lumborum ab acri pure corruptas & cariofas: imo pus fibi viam pandiffe a femore, per foramen ovale fecundum arteriam, venamque, ac nervum, ibidem reperiundum; pelvim impleviffe; erofiffe carnes fecundum lumborum vertebras; & fupra mufculos dorfi, fcapulafque, puris ingentia formaffe pulvinaria. Unde neglectu diftinctionis caufarum, in harum partium affectibus, nihil calamitofius.

7. *Sufceptionis Inteftinorum* cafum quoque adferam. Puella 10. vel 11. annorum perpetua Cephalæa laborans, vermium quoque in Inteftinis latentium figna habuit. Purgantia & Antihelmintica optimus Medicus dederat, quæ alvum folverunt quidem, fed, uti nec cætera Artis auxilia, profuerunt. Expiravit.

In Cranio Polypus inventus eft, occupans finum falciformem, quæque in illum ex Encephalo fanguinem revehant, venas. Ceciderat nempe mifella quadriennis facie in lapidem, eoque ex cafu nafum frontemque complanatam geffit. Hinc Cephalæa, Polypus.

In Inteftino illo duæ erant fufceptiones, quarum maxume notanda prior. Pars fuperior fufcipiebatur ab inferiore; fufcipiens au-

autem portio & tumidior, & inæqualiter dura erat. Perſciſſa ea ac reclinata, ſuſcepta portio ſemidigitum longa adparuit, ſed cincta contortaque a quinque lumbricis teretibus. His lumbricis devolutis, portio ſuſcepta veluti ſtrias, a conſtringentibus vermibus inſculptas, exhibuit; corrugataque vehementer, videbatur multo longius extendenda, niſi in academicas demonſtrationes eam ita ſervare animus fuiſſet. Vermes pollices 4. 5. longi erant.

Mira ſane & portenti quid habens difformitas eſt, quum eruditiſſimus Medicus; *Leopoldus Erndl*, qui puellæ curæ ultimo tempore præfuit, mihique hæc inteſtina poſſidendi copiam fecit, Puellam ad finem uſque Ilei ſymptomatibus immunem, alvoque gaudentem, invenerit. Videntur Inteſtinis convulſiones ſub mortem adfuiſſe, indeque natæ ſuſceptiones: vermes dein ſe circum hanc ſuſceptam partem circumvolviſſe.

8. Ex variis, quæ in *Calculoſis* obſervavimus, unum ſeligam. Adoleſcens undecim annorum, a prima infantia calculi ſymptomata paſſus, ad nos adfertur. Intra paucos dies cum acerbis doloribus, iſchuria, teneſmo, ac tandem apoplectico ſomno, convulſionibuſque, moritur.

In Cadavere ventriculus tum inflammatus ita, ut hinc inde inciperet gangræneſcere, tum etiam vehementer expanſus. Proceſſus vermicularis cum Funiculo ſpermatico dextro firmiter con-

concretus, accretus dein tum Inteſtino Recto anteriori, tum Veſicæ poſticæ. Rectum erat & cum proceſſu vermiculari, & tum veſica poſtica, unitum. Ureter ſiniſter unitus cum ſui lateris arteria Iliaca. Veſicam inter Rectumque ſaccus cavus, gangrænoſus, nigro muco plenus repertus eſt. In eumque foramen patuit ex veſica urinaria: quin ipſum Rectum foramine pertuſum, quod parvum quidem rotundumque erat, ac remotum ab eo quod in veſica, & in recti cavum patulum. Omnia ad anum maxime inflammata. Renes monſtroſæ magnitudinis ambo, at calculorum expertes: Pelves enormes duos pollices, Papillæ ſingulæ pollicem & ultra, digitum Ureteres, capiebant. Erantque hi ultimi & loco pulſi, & inteſtinorum more convoluti, & robuſta membrana celluloſa circumquaque accreti & concreti; figura convoluta diſcrepantes, in veſicam more ſolito patuli. Veſica vero tres lineas craſſa parte poſtica perforata, calculum oblongum, aſperum, ponderis binarum fere unciarum, arctiſſime comprehendebat.

Iſchuria ſpuria adoleſcentem e medio ſuſtulit. A longo tamen tempore hæc in Renibus, & Ureteribus, diſpoſitio nata videtur; Dyſuria, ac Stranguria fere perpetuis, id demonſtrantibus. Ad ultimum tamen quum ſenſim parcior urina prodiit, ureteres, pelvis, papillæque, ita videntur ab urina extenſæ fuiſ-

fuisse, ut sistulæ Bellinianæ penitus comprimerentur: utque compressi hi urinam ultra a sanguine non exciperent. Hinc sanguis mansit suo oneratus acri, & communibus Ischuriæ symptomatibus extinxit puerum.

An forsitan vesicam explorans catheter tum vesicam perforavit, tum Rectum?

Vix videtur: 1°. quia catheter obtusus. 2do. Quæ immobilis hæsit, vertendi se impos. 3tio. Quia & tres lineas crassa Vesica erat, & simul dura. 4to. Quia Vesicæ foramen non respondebat ei, quod in Recto.

Quare mirari subit undenam hæc foramina? Calculus enim non habuit ibi loci, qua efficeret id, scabritiem. Forsan calculus olim horizontali circiter situ a Vesica comprehensus, uno extremo suo paulo acuminatiore, rasit, perforavitque illam. Foramen in Recto forte a materiæ, quæ inventa in sacco, acrimonia: & quia jam guttulæ acerrimæ urinæ ex vesica in saccum, atque ex sacco in Rectum fluere poterant, ortos hinc tenesmos esse, podicisque inflammationem, probabile admodum.

Patuit hinc 1. contractissima in vesica calculum difficulter indagari, cathetere immobili reddito. Vidi id evidenter in alio puero calculoso, quem experti viri cathetere explorantes, calculi præsentiam mihi negarent: Eadem nocte infans convulsus moritur. Die postera Chirurgus attulit mihi Vesicam, ita ad inclu-

clusum calculum corrugatam, ut vacuum nullum superesset. *Tulpius* Lib. 3. Cap. 6. simile quidem quid habet; sed unciam urinæ propemodum illa vesica capiebat, hæ ambæ nihil.

2. Lithotomiam hisce in casibus vel impossibilem esse, vel inutilem. Impossibilem quidem, quando artifex in vesicam inducere sua nequit instrumenta: inutilem vero, quia Renum illa, ureterumque, & vesicæ degeneratio, educto quamvis calculo, vix quid sperandum relinquit. Præterquam quod parva illa vesica, longitudine tota fere perscissa, ob suam & crassitiem, & duritiem, ægerrime coalitura videtur.

3. Catheterem cum difficultate in vesicam inductum, prudentissime verti oportere, & simulac resistentia notabili deprehenditur, re infecta, eximi: vi enim illata posse vesicam lædi. Verum iterato tertioque esse repetendum tentamen, ut patescat utrum catheteris immobilitas vitio proprio, perennique vesicæ, an vero spasmodicæ ejus contractioni, debeatur? solent quippe viscera cava nos sæpe ludere; inter multa exempla eo, quod *La Motte* habet, id demonstrante. Desperatam parturientem ipse cum alio Chirurgo derelicturus, ac re infecta abiturus, ultimum adhuc parturientis tentamen instituit. Inveniunt ambo constrictissimum eo usque uterum nunc adeo laxum, ut felicem partum intra semihoram expediant.

CAPUT VIII.

De Vi Electrica.

A Mense Decembris 1755. ad Septembrim 1756. *viginti quatuor homines* ad *Machinam Electricam* nostram adhibiti sunt.

I. Vir 50. annum agens, latus sinistrum paralyticus factus; Mense Aprilis anni 1755. ad nos æstate media 1756. adductus est. Remedia interna ex classe Neuroticorum Roborantiumque petita, interpolata purgantibus, varii generis frictiones, cucurbitæ alternis diebus numerosæ adplicatæ, rem equidem in melius verterant, non percuraverant. Ad machinam denique intra 7. septimanarum spatium convaluit integre.

2. Homo 39. annorum, post Arthritidem Paralysi sinistri lateris cum dolore affectus, summo cum affectarum partium marasmo, vi medicamentorum ingenti usus erat, balneoque Badensi, ad 34. vices, citra vel minimum levamen. Bimestri spatio ad machinam electricam sanitati integræ restitutus est, crure tamen adhuc subclaudicante; verum ob id pauculum ultra ad machinam redire recusavit.

3. Fæmina 48. annorum, ab octo retro annis ex puerperio, in quo illam vehemens terror de occiso marito invaserat: primo pedibus reso-

resoluta; dein pedibus restitutis, utroque brachio paralytico, lividoque eodem, & frigido, & insensili pene, laboravit. Trium mensium spatio ad machinam adplicata, brachia calida, agilia quamvis in partem, digitosque mobiles, habuit. Sed necdum penitus vis restituta digitis firmius aliquid tenendi. In summa id obtinendi spe neglexit redire.

4. Puella 14. annos nata, tribus elapsis abhinc annis, achoribus, aut favis, in capite laborans, externo quopiam curatur unguento. Mox colli induruere glandulæ, iisque restitutis tumor sub mento ingens comparuit, quem Agyrta dispulit aurea sua dicta aqua; paucisque postea diebus toto sinistro latere facta paralytica est. Per menses 3 $\frac{1}{2}$ ad machinam electricam penitus convaluit, solis manus digitis necdum alacrius se moventibus; quod pauculum, labore huc redeundi indignum censuit.

Notandum hic sub ipsa machinæ operatione Achoras rediisse: hisce igitur regressis, an vi electricæ, cura adscribenda?

Utrique; sed vi Electricæ magis: Levamen quippe ingens, vel ante regressos Achoras, percepit.

5. Novem annorum puellam, cui post Variolas, Morbillosque, primo tussis frequens, deinde sputum purulentum aderat, sputumque demum plane cessabat; Chorea *S. Viti* prehendit, sinistro potissimum brachio, pedeque, ac diversimoda faciei convulsio. Bimestri spatio

adhibita vi electrica, pustulæ copiosæ, eæque turpiter crustosæ, brachium & crus cingunt. Interpolatis purgantibus perfecta salus redivit.

6. Puella nata 13. annos adversus eandem, sed graviorem, Choream *S. Viti*, a septem retro mensibus, varia, eaque optima, auxilia artis, incassum adhibet. Ad machinam nostram sesquimensis spatio integre curatur; nonnullam in membris gravitatem aliquoties experta: quam flocci faciens non rediit.

7. Vir quem alebat scribundi peritia, a binis retro annis, post Arthritidem vagam, fiebat paralyticus; ita ut ægerrime pedibus uteretur, ultraque calamum ducere non posset, & infantis instar esset alendus. Sesquimensis spatio ad machinam ita convaluit, ut & bene ambulare, & victum iterum sibi calamo comparare, scriba potuerit.

8. Puellæ 14. annorum, ignota de causa sinistra manus ingravescit, tumescit, livescit, digitique firmiter in pugnum contrahuntur, & lævum pedem *S. Viti* chorea invadit. Per mensem ad Machinam integre propemodum curata, non rediit.

9. Puella nata 12. annos, causa latente parentes, incœpit balbutire, oculos vagabunde horrendeque versare, continuo agitare labia, terrificos motus faciei musculis exercere, nunc exerere linguam, nunc eandem intra os convolvere, cæterum *Choream S. Viti* artubus perfecte æmulari; Dæmone obsessa, his de causis,

ſis, credita. Cautelis primo adhibitis, quæ, num ſubdola fucum parentibus faceret? manifeſtarent, ad machinam adhibebatur. Spatio ſeptem ſeptimanarum tam perfecte curata eſt, quam quæ perfectiſſime.

10. In morbo pectoris fœmina 23. annorum, alio in Noſocomio degens, tremore totius corporis affecta eſt. Datis remediis manus minus, pedes ſemper peſſime tremuerunt. Intra 16. dies omnis ille tremor ad machinam noſtram perfectiſſime eſt curatus.

Sex fuere homines, qui ad virtutem electricam ab initio quidquam lucrarentur, ſed poſtmodum (vel quod tardius emendarentur, vel quod cum invidia expeditiorem aliorum ſalutem contuerentur, vel quod ſui plane negligentes eſſent, quale ineptorum hominum genus ubique reperire eſt) ſolito rarius, demum vix, tandem non ultra, ad nos acceſſerint.

Tres fuere, qui perfecta amauroſi laborantes, etiam experiundi gratia ad machinam adhiberentur. Oculis omnes doluere. Per aliquot dies abſiſterent, tumque redirent, hortatus ſum. Verum aut doloris forte pertœſi, aut aſſueti miſeriis, non redierunt.

Fuerunt unus alterve, qui initio nonnihil, deinceps nihil omnino a paralyſi emendarentur. Quippe videntur in his canales minimi ita & concreti, ut eoſdem vis Electrica ultra pervios efficere non poſſit; interea dum quoſdam, minus coalitos, uſui reſtituat.

Quidam adhuc adſunt, quorum alii lucrantur, aliorum necdum determinare ſortem licet. Surdus a tenera infantia juvenis trium menſium ſpatio nihil adhuc lucratur; verum cum Lipſienſes Eruditi curam ejuſmodi poſt 7. menſium labores peractam narrent, pergimus.

Problema hiſce ſubjungere liceat. Si Paralyſis, vel Chorea *S. Viti*, omnes haud afficit artus, verum alterutrum modo brachium aut crus; cur lævam potius, quam dextram corporis partem, occupet? In recenſitis decem caſibus, unicus modo dextri eſt lateris; in cæteris, hic non recenſitis, plerique omnes ſiniſttum latus ſunt reſoluti. Dumque adnotata mea practica revolvo, videor dudum idem obſervaſſe. Facileque crediderim, ſi annoſior quiſque Medicus præterita ſua ſive ex ſcriptis, ſive ex memoria, refricet; rem quoque eandem illum deprehenſurum eſſe. Quid cauſæ horum?

CAPUT IX.

De Variis.

CIrca *Lithiaſin* varia experimenta edimus aqua calcis, vario modo, ſolaque, vel & cum additis, adhibita; uva urſina, &c. Eoque alacrius, ac fidentius, hæc experimenta proſequimur, quod calculus humanus, binarum ferme unciarum pondere, in aqua calcis ſæpiſ-

ſime

ſime renovata, trium menſium ſpatio a me poſitus, potiore ſui parte penitus friabilis eſt factus: argumento quod calculus humanus, eo eſt in liquore diſſolubilis, qui ab homine copioſus cum fidentia bibatur. Eſt & Endemium malum in *Auſtria*, *Styria*, *Croatia*, *Tiroli*, &c. ut Glandula Thymus, Parotides, cæteræque in collo, tumoribus infeſtentur maximis, & duriſſimis, & pertinacibus, & non raro malignis. Horum in curam varia tentamus, videmurque profuturi, etiam in pertinaciſſimis, quæ diu varia artis molimina eluſiſſent. Verum a paucioribus experimentis necdum concludimus firmi quidquam: pluribus vero, iiſdemque certiſſimis, deinde gaviſi ſi fuerimus, ea cum publico communicaturi erimus.

Mercurii ſublimati cum ſpiritu frumenti uſum, quem ab Illustrissimo Præside, *una cum pluribus aliis egregiis remediis*, didici, audax laudare ac commendare auſim in Lue Venerea. in deſperatiſſimis hujus tyrannici morbi reliquiis, ad Oculos, ad Veſicam, ad Urethram, ad Fauces, &, ſpecie Arthritidis, aut Immobilitatis, ad Articulos. Imo ejuſdem remedii diuturnus uſus penitus in pluribus percuravit corneam, quæ poſt diras, diuturnaſque, inflammationes, ex cauſa venerea, citrave eandem, opaca facta, nullis aliis remediis ceſſerat: cum hoc ſpiritu de nocte ſaltem, ſi de die fieri id non poſſet, impoſitis oculo ſacculis, cum floribns diſcutientibus, vino incoctis.

Sunt

Sunt plura alia, quæ certis in casibus exploramus, quarum rationem, cum nil nisi in commune bonum facimus, posthac reddituri sumus.

Unicum modo est, quod minime reticeam. *Fumus Tabaci* in Ileo, in Hernia incarcerata, summas in arte meretur laudes: verum quibus instrumentis in intestina impellatur, ea necdum penitus satisfaciunt. Jam bina possidemus instrumenta, quorum elterum follis fabrilis formam habeat, alterum communis ad clysma syphonis. Hoc ultimum præstantissimum est, quod ILLUSRTISSIMUS PRÆSES, cum optimo Physico, aptoque ad omnia Mechanico, reverendo *Abbate Massie*, excogitavit. Utrumque suppeditat uno momento copiam fumi incredibilem, eundemque vi ingenti in intestina projicit. Curam habebo ut plura ejusmodi conficiantur, ne Medici ac Chirurgi tanto invento careant; Fœminam annosam, ut & juvenem, utrosque ab incarcerata Hernia, adversus omnia rebelli, pene enectos, hoc nostrum instrumentum mortis faucibus eripuit, intraque pauca minuta restituti sanitati.

Insitionis variolarum effectus alia occasione communicare potero.

De *Colica Pictonum* hic quoque nonnulla observata communicanda forent; sed hanc ipsam duodecim ab hinc annis peculiari dissertatione aggressus, nunc iteratis plurimis exper-

perimentis & obſervationibus, tractatu elaboratiore, deſcribere conabor, in quo ſane & multa mutentur, addanturque plura, neceſſe eſt. Interim id præfari auſim, hoc diro in morbo olei, pinguiumque, nunquam pœnitendum uſum eſſe. Manifeſto exemplo id didici in fodinis Ducatus *Styriæ*. Quod Paralyſis, & Colica dicta *Pictavienſis*, magnam foſſorum vim quotannis ſternat, ſuo ingenti cum damno experti ſunt Domini Fodinarum. Id quod minime miratus fui, fodinas Plumbi, Arſenici, Argentique, uſque in abditiſſimos earundem receſſus, perſcrutatus. Domina Fodinæ, mihi de foſſorum morbis, ac de Colica potiſſimum ſciſcitanti, regeſſit, ſe hanc a triennio penitus ignorare, ex quo Empiricus ſibi id conſilii dediſſet, ut Foſſores *prima luce, ſuos auſpicaturi labores, Lardum cum atro pane præſumerent*. Acceſſit qui horum hominum curæ duodecim ab annis præfuerat, doctiſſimus Græcii Medicus *Menſurati*, hæc omnia amplo ſermone confirmans.

Profecto quandoquidem venena multa ac contagia; deglutiendo potius, quam inſpirando, nobiſcum communicantur, ſicque primas vias primo infeſtant; jentaculum tale, difficulter digerendum, inviſcandis venenatis particulis eſt aptiſſimum; Prandiumque, quod ex lardo, aut pingui carne bubula, ipſis quotidie adornatur, eundem ipſis effectum pomeridiano tempore præſtat, Unde quid epotum ſæpius oleum, & fre-

& frequentiſſima enemata ex oleo parata, in Colica *Pictonum* efficiant, vix niſi expertus crediderit. Eſtque olei, butyri, pinguisque juris, cum multo pane uſus; optima Prophylaxis opificibus illis, qui metallis præparandis, miſcendis, adplicandis, victum quæritent: ita ut nunquam vacuo cum ventriculo, ſed munito ſimilibus, ſuis ſeſe accingant laboribus.

Verum, ne longus ſim, manum de tabula, Enarratutus enim alioquin operationes Chirurgicas varias, interque eaſdem tum graves, tum fortunatas, quas noſtro in Noſocomio perfecerint, Clariſſ. Vir *Joſephus Jaus*, Augustissimæ Chirurgus, ac Chirurgiæ in hac Alma Univerſitate Profeſſor; Doctiſſimus *Palluci* Augustissimi Imperatoris Chirurgus; tum & expertus *Leber*, Noſocomii civici Chirurgus dexterrimus; has, inquam, enarraturus, Hiſtotiæ Noſocomii, quam brevem eſſe deceat, limites tranſilirem, quamobrem, hoc ſaltem tempore, hiſce enarrandis ſuperſedebo.

CAPUT X.

De Methodi Hippocraticæ, Sydenhamianæ, ac Boerhaavianæ præstantia.

AD hanc thesin probandam unice dicam ea, quæ in prima *Ratione medendi*, Cap. 1.2.3.4.5. adtulerim ultimo nunc elapso anno academico invictis confirmata exemplis esse; neque ullo argumento huc usque constitisse, quod *Hippocratica* doctrina aut fefellerit quemquam, aut in errorem duxerit. Adplicatione enim regularum hujus Medicinæ Parentis, tam dubiam, quam certam, sive salutem, sive perniciem, sive morbi unius in alium mutationem, audacter quis prædixerit. Morborum quoque seu curatione, seu levamine, additis ad *Hippocratica* iis, quæ serior ætas, ad sublevandas humanas calamitates, sapienter excogitavit, frequentissime summo nobis opitulante DEO, abundeque, lætati fuimus.

Quin etiam hanc ipsam *Hippocraticæ* doctrinæ præstantiam variis exploraturi modis, de industria homines ejusmodi nobis in morbis acutis comparavimus, qui aut sine ullo, aut cum præpostero, auxilio, jam 6. 8. 10. 12. morbi diem numerarent. Manuducente autem *Hippocrate* regulas diagnosticas, prognosticas, therapeuticas, hic æque certas invenimus, æque veras

ras deprehendimus, effectu æque confirmatas contemplati sumus, quam si iisdemmet morborum principiis fuissemus.

Tandem in pertractandis malignis, quos vocant, morbis, *Hippocratem*, *Sydenhamum*, *Boherhaavium*, eiusque *Illustrissimum Commentatorem*, Duces in Arte sequuti, confirmata læti conspeximus, quæ super iisdem, superiore anno, in *Ratione Medendi* animadversa, gestaque fuerant. Imo ex iisdem principiis ultra progredi ausi fuimus. Acutas quippe & putridas febres cernere licuit, quas a principio comitarentur, inque progressu non relinquerent, sive haud sedandi vomitus, sive dysenteria pertinax, sive uterque simul junctus affectus. Quæ equidem aliis in locis purgantia, & emetica, nedum sedassent, at irritassent potius: ita ut hæ febres occiderent compiures. Hos autem, favente DEO, sic brevi percuravimus, ut si magnum pulsum valida febris concomitabatur, vena tunderetur; impetus nature ferocior opio compesceretur; tum sequenti methodo subtile acre involveretur, nudaque, villosa dicta, ventriculi ac intestinorum membrana investiretur, muniretur que; nempe oleo lini, cum tantillo opii hausto; enematibus meri olei lini tepide injectis; decoctis largis totius Althææ, Malvæ, Parietariæ, Mercurialis, citra sal, citra mel, exhibitis; tum denique emollientibus sive fomentis, sive cataplasmatibus, ventri universo, epigastrioque, admotis. Horum nimirum

sepe

ope compeſcebantur ſymptomata, & vel febris ſponte miteſcebat, vel facilem ſui curam admittebat:

Igitur cari mei Auditores ea occaſione mecum animadverterunt 1mo. Emetica tunc pulcherrimas edere curas, quando putrida bilis, ſuis ſignis conſpicua, hos tumultus crearet: expellere namque illa tum ſurſum, tum etiam paſſim deorſum, morbi cauſam; datiſque deinde mox paregoricis, reliquum morbum & tranquillius tolerari, & curari facilius: eandemque ob cauſam & purgantia auxiliari.

Didicere 2do. eadem ipſiſſima haud raro dari in morbis ſymptomata, cum ſtimulus vix perceptibilis, vix definiendus, (cujuſmodi v. g. venenum varioloſum eſt) in ventriculo hærens, aſſidua irritatione evacuationes producat, hærentis non modo in ventriculo, & inteſtinis, materiæ, ſed etiam copioſi illius, qui internos horum viſcerum parietes inungat, defendatque, Muci, & appellentium in ea aliunde humorum: in variolis ſolere hoc virus cum earum eruptione ventriculum deſerere, in morbis vero malignis aliis ſæpius perennare.

Perperam proinde materiæ morboſæ copiam ab excretorum copia quis concluſerit. Nunquid enim oculo inerant copioſi illi humores, quos rivi inſtar, illapſo ſabulo, effluere cernas? An dentienti infanti fluvius humorum in ore præſto fuerit, quos, dente irritante gingivas, cernere datur? Ubique ſane a vicinia, imo toto de

de corpore, humores affluunt, ad acre; ad peregrinum quodque, ad quidvis insolitum, alicubi stimulans, abigendum; ita ut hac sola de causa possit integrum corpus liquidis exhauriri suis: hanc qui noverit irritationem sedare, aut solida, nervosque, ita disponere, ut affici nequeant, is aut integrum morbum, aut stimuli sustulit effectum. Ergo opium irritabilitatem demit nervis; nudatos nervos oleosa obliniunt, acria inviscant. Qui vero emeticis hoc, aut purgantibus, malum satagit oppugnare, is auget nervorum irritamenta, ac nudam tunicam villosam acriter, & crudeliter, vellicando, eo forsan totius corporis liquida advocat, viresque exhaurit vitales. Unde evidenter nobis hac occasione ratio constabat, quæ ingentem *Sydenhamum* docuisset, quibusdam *Choleram morbum* provocato vomitu curari, aliis indubiam mortem inferri: ejusdem igitur natura morbi varia haud raro curam requiri. Quæ vero alia circa *Malignos morbos* observavimus, in sequentibus sparsim reperientur.

CAPUT XI.

De Generatione Puris.

PRioris *Dissertationis* Cap. 7. varia observata enarravi, quibus evidenter evictum, quod pus quidem multis in morbis in abscessu, seu

ſeu vomica dicta, locetur, coacervetur, diverſiſque exeat de corporis plagis: multoties vero purulenta materies copioſe, diuque, de corpore exeat, quamvis nullis ullibi receptaculis reconderetur. Innueram ibidem me de *puris ortu* quondam nonnihil edifferere auſurum, modo plura exactius obſervandi facultatem Noſocomium ſuppeditaret. Quum igitur ſuppeditaverit, fidem datam liberabo.

Conſilium petiturus ad me acceſſit 34. annorum homo, qui in dextro oſſis ſacri latere mollem, fluctuantemque tumorem, jam a quatuor ab illinc menſibus gereret, ex cauſa minus certo determinanda. Dubium enim erat, utrum diatheſi pulmonum purulentæ, ſe ſputis evacuanti, metaſtaticeque huc delatæ, originem deberet, an vero caſui ab alto, quo, paulo antequam tumor adparuerat, lumbis in terram cecidiſſet. Prognoſis utroque funeſta in caſu: ſi enim a poſteriore cauſa; quinque caſus jam docuerant nos, prius acrimonia puris & oſſa, & ligamenta, eroſa fuiſſe, quam materies exitum foras moliretur: ſi autem a priore; corpus nimis cachecticum erat, quam ut ex depoſitione ejuſmodi materiæ purulentæ ſalutem præſagiremus, licet tamen felix extaret, alterve caſus. Alterutra porro cauſa obtineret, loci indicabatur apertura, parva ſaltem, ut malum palliaretur, vitaque labens utcumque protraheretur. Aperto tumore, pus craſſum exivit, impenſe flavum, idque per 13. continuos dies.

 Sed

Sed enim vero, quinto die post aperturam factam, alium nobis tumorem exhibet in supremo dextro thorace, mollem omnino, plenumque, ut videbatur, pure; quem ipsum, jam ante sex dies natum, celaverat. Quum in sequentem diem apertura decreta esset, disparuerat tumor, & colliquans Diarrhæa, cum sputo tamen purulento pergente, successerat. Diagnosis jam evidentior, ad diathesin purulentam potius, quam ad casum ab alto, mali referendam originem esse. Diarrhæam hanc nulla artis molimina compescere integre potuere. Dein die XI. recrevit tumor, leviterque apertus, pus saniosum per quatuor dies fudit: quo toto tempore appetivit, ambulavit per ædes, bonoque animo fuit. Subito tandem voce cepit deficere, adpetitu carere, sub vesperam laboriosissime respirare, frigescere totus. Marmoreum frigus omnium extremorum 24. horis perseveravit, ne minimo quidem pulsu, per totum hoc tempus, unquam percipiendo. Adhibitum tamen eo die pluries thermometrum, gradus 97. notavit. De hoc phænomeno deinceps cap. 18. Artus interim, corpusque totum, quamcumque in partem aut vellet, aut rogaretur, apte flexit; bona mente paucis exceptis minutis valuit, & 15. die a prima apertura obiit.

Integumentis Thoracis prudenter ablatis, sinus eo in loco adparuit, in quo tumor fuerat. Stylus caute immissus hinc versus axillam, illinc

linc ad colli vertebras, iter oſtendit; ſed prudentiſſime quancunque in partem agitatus, cavum thoracem ingreſſus non eſt. Thorace prudenter aperto, pulmones inventi ſunt toti ab omni concretione liberrimi, colore liveſcentes: dexter modo, lobo ſuperiore ſuo, cum ea pleuræ regione junctus, in qua deſcriptus mox ſinus penetraverat. Igitur ſinus per eroſam pleuram in ipſam lobi ſuperioris ſubſtantiam abiverat; ſed margines ſinus in pulmone tam arcte, toto ſuo ambitu, cum pleura coiverant, ut aer externus ſinum quidem intrare, in cavum vero thoracis minime penetrare poſſet. Exeſa autem pulmonis ſubſtantia, ſaccum cavum repræſentabat; nullis ſaccis lateralibus, nullis vomicis, tum ibi, tum per reliquos pulmones, reperiundis.

Abſceſſus alius 8. 9. 10. vertebram thoracis, nec non coſtarum tegebat principia, nihil omnino cum pulmone communicans. Pauca in eo contenta materies vertebras leviter carioſas reddiderat; qualem cariem & vertebra ultima colli, primaque thoracis, contraxerant. Os ſacrum eroſum, carioſum omne; ſtyluſque aperturæ ulceris a principio inductus, ultra ſpithamæ longitudinem adſcendit, & ſine ulla reſiſtentia ipſum ſpecum vertebrarum intravit. Porro nulla detegi potuit, hos tres abſceſſus inter, communicatio.

En iterum pus, tum ore excretum, tum ſupremo pulmonis dextri lobo, prodeuns, co-

piosum, diuturnum; nullo detecto ejus in pulmone domicilio: cujusmodi exempla plura, superiore anno adtuli. Horum omnium occasione en quæ de puogenia cogitem!

Communis sententia fert pus prægressa semper inflammatione generari. Inflammationem namque in abscessum verti, dum inflammatus sanguis in finibus vasorum stagnans, & tamen a tergo pulsus, suorum vasorum extrema solvit, inque albam cum iisdem vertitur pultem. Hanc ob rem & in diuturna puris excretione oportere ingentem reperiri substantiæ consumptionem: id quod multa etiam exempla confirmant.

Attamen neque in casu enarrato, neque in tot aliis superiore anno communicatis, hæc ita inveniuntur. In multis nulla prægressa substantiæ inventa est consumptio. Unde cum vulgaris sententia partem suppurationis duntaxat, non integram, complectitur; alia puris est nobis quærenda origo, quæ forte rem totam complectatur. Si igitur in Phthisi v. g. pulmonali pus copiosum, diuturno tempore, ore excernatur, nec apta post morrem, qua genitum, locatumque fuerit, sedes inveniatur, necesse est illud ab ipso sanguine, immediate secretum fuisse, cum aliud nihil, quod cum pulmone communicet, assignari possit.

Attamen nil puri simile sæpe deprehendimus in horum hominum denatorum sanguine, vasis contento. Rubicundus enim plus minus repe-

reperitur ille, ac nonnihil coagulatus; an in eo saltem non oporteret quidquam materiæ albæ, flavæque, ac crassioris, reperiri?

Resp. 1mo. Sanguis eorundem hominum, dum aliquando de vena mitteretur, liquor ruber, homogeneus, adparebat; qui tamen stagnando extra vasa corporis crustam phlogisticam, eamque densam, formaret. Ergo materies, crustam formatura, in sanguine antea adfuerat, sed minime conspiciunda.

Resp. 2do. In sanguine sanissimi hominis, in quo, ex naturali diathesi, nulla phlogistica dispositio, minime deteguntur principia crassioris ac flocculentæ membranæ, *Ruischianæ* dictæ, quam inde tamen agitatio postmodum & conquassatio educit.

Resp. 3^tio^. Sæpenumero etiam in cadaveribus invenienda est materies eadem, quæ pus formare videtur; albida, subflava, compacta, polyposa; quam eadem alii circa mortem generent, alii ad vitalia vasa per annos gerant,

Resp. 4to. Non detegitur mortuorum in cruore materies, quæ tamen paulo ante in eodem præsens esse debuerit, quæque sub mortem extremis vasculorum osculis transudans, circum viscera omnia, vitalia, naturalia, animalia, crustas densas, lardoque similes, formet. Cujusmodi *Heurnius* toties invenisse se scribit, nosque in Nosocomio pluries jam demonstratas vidimus, ad totos quantos Pulmones, Pleuram, Diaphragma, Pericardium; ad

Hepar, & Inteſtina; imo in dimidii cranii lethali fiſſura ad Medullam oblongatam; ad Cerebrum externum, Cerebellumque, & in cerebri Ventriculis anterioribus. Unde in omnibus hiſce caſibus ſuſpicari licebit, hanc materiem vel ſanguine valide concuſſo manifeſtam fieri; vel quieti, aerique, commiſſo: ſed de his poſtea latius.

Unde licet in ſanguine omnia adpareant homogenea, conſtat tamen quidquam eidem ineſſe, quod collectum adpareat eſſe tenax, albidumve, aut ſubflavum, quodque puris adpellari materia debeat. Quæ porro materies, ut cito ſæpe a ſanguine ſeparatur, ita non perraro multis in Phthiſicis, menſium annorumque ſpatio, pedetentim ſecernitur. Exempla ſuperiore anno enarrata, ipſaque præſens hiſtoria, id innuere videntur. Sed en adhuc aliam!

Decima Junii præſentis anni ad me homo acceſſit, quem principio anni tuſſis vexaverat immanis, violenta, diuturna; ut firmorum ſane laterum, qui eam ſuſtinuerit, eſſe debeat Ex quo vero collo tumere cœpit, tuſſis contigit moderamen: imo vix ultra exauditur, ex quo tumores magni, iique plures, in collo, ſuperioreque thorace, partim natura, partim arte aperti, pus bonum, coctum; copioſum effuderint: ita quidem ut primo menſe hominis veſtes pure madeſcerent, & etiamnum, quarto menſe, pus continuo abundanterque ma-

net;

net; interea dum homo adpareat optima frui ſanitate. Huic pulmone olim ejecta materies nunc externis eliminatur abſceſſibus; poteritque ſic omni diſcrimine homo demum eripi, ut pluribus exemplis, horum ſimilibus, didici.

Furunculi nonnunquam in his, qui a variolis convaleſcunt, conſpiciundi, qui teſte *Mead*, in inſitivis variolis, quam in naturalibus, frequentiores ſunt, non fiunt prægreſſa inflammatione, niſi ſolius tenſæ, a materia, cutis; ſed tumor unica die naſcitur, augetur, & apertus incipit nonnunquam eodem illo die pus fundere.

Quotieſne dantur *Anginæ*, *Paraſynanchæ*, altero morbi die jam pus exſudantes? Et *Chriſtophori Benneti*, in *Theat.* ac *Veſtib. Tabidorum* obſervationes, quotidianis confirmatæ exemplis, quid aliud docent?

Ex quibus cunctis colligimus in ſanguine noſtro diſpoſitionem dari, qua materia, quæ, poſtquam collecta fuerit, phlogiſtica purulentave vocatur, a reliquis ſanguinis principiis ſegregetur, viiſque variis de corpore expellatur, ſine intermedio ſacco, in quo alias, poſtquam a ſanguine producta eſt, moram trahere ſolet, antequam expellatur.

Eruditiſſimus *De Sauvages*, Monſpel. Prof. *Libr. de inflam.* ubi circa puris & cruſtæ inflammatoriæ generationem quædam profert, quæ experimenta mea, ſuper ſanguine humano facta,

ēta, (vide in præc. cap. *6.*) admittere me vetant; tamen §. 87. multum inclinat in eam, quam hic trado, explicationem, ſubjungitque: „ *Et ce qui produit la coëne, pouroit fort bien* „ *produire du Pus.*

Cauſas nunc indagare juvat, quæ ejuſmodi materiem in ſanguine generent: has ſane invenimus multiplices.

Prima cauſa eſt frigus corpore exæſtuante ſuſceptum. Homo egregie ſudans, gelidam aquam affatim haurit, aut quo loco eum ventus amœnus recreat, aliquantiſper ſedet. Impune forte hoc decies tulit. Jamvero illico poſt horrores experitur, & laſſitudines, tum nauſeam, vomitum, cephalalgiam, febrim. Miſſus altero die ſanguis deponit cruſtam, quæ vel ſingulo in vaſe æqualis, vel in variis vaſis varia ſit. Si mox Pleuritis, aut Peripneumonia, ſe comitem jungit, ſolvetur forte morbus coēta purulenta materie, ſive ore, ſive alvo, ſive urinis, excernanda; aut etiam purulentis eliminanda tumoribus.

2do. Plethoricus homo aut motu nimio ſuum ſanguinem rarefacit aut valida ira, aut pergræcatione. Materies alba, flava, ſpiſſa, ejus in ſanguine, primo, altero, tertio die, miſſo, adparet; itidemque, ſi morbus critice ſolvitur, in excretis.

3tio. Acrimonia Venerea, ut in Teſte Venereo adparet, Acrimonia Arthritica, Rheumatica, ſi de locis, in quos deſævire ſolebat, retroa-

retroagatur in ſanguinem, virus quoque Variolosum, Morbilloſum, Scarlatinum, intra ſanguinem ſuſceptum; omnia hæc frequenter materiem talem miſſo in ſanguine exhibent.

4. *Benneti* obſervata docent opiparis in dapibus, in vitæ, otiique mollioris, plena beatitudine, ſanguinem obſervari ſimilem, diuturnoque tempore hujuſmodi materiem ſputorum forma ejici, citra ullas inventas a morte vomicas.

5. Sed & contigit *Benneti* obſervatum locum habere in his, infimæ qui ſortis ſint, quibus minime liceat adeo lautis, adeo otioſis, eſſe.

6. Fœminis ſanguis paſſim laxior, & a cruſta formanda alienior, plerumque talem materiem in iiſdem gravidis pro cruſta habet, & non raro, ſi hæ fœminæ negligantur, viam ad Phthiſin ſternit.

7. Diatheſis demum naturalis quorundam in ſanguine ſemper hanc materiem exhibet.

Conſtat ergo ſeptuplex hucuſque cauſa, ejuſmodi in nobis materiæ genitrix. Utinam ſimul conſtaret qua arcana lege dictæ cauſæ hanc materiem producant! In hiſce tenebris aliquid conjectura periclitandum eſt.

1mo. Frigus calente corpore ſuſceptum ſolida arctat, fluida denſat. Nunquid hac arctatione & denſatione hæc materies de reliquis cruoris elementis exprimitur? adunatur?

2. Plethoricus cauſam morbi futuri præparan-

rantem invenit in suo abundante sanguine? irascatur nunc, peregrinetur, pergræcetur, caussa excitans ad præparantem adplicata, una cum eadem, post horrores intensissimam generat febrim. Rarefactio sanguinis; vasorumque, nato eo frigore, arctatio; eundem videntur, qui mox descriptus, effectum producere.

3. Acrimoniæ, & contagia varia, mox excitato horrore stringunt vasa, humores autem vehementer rarefaciunt. Nonne hinc effectus iidem, ast longe violentiores? Ita quidem ut in debili Podagrico, in virgine Chlorotica, sanguinem phlogisticum producant. Alio exemplo, in polypis explicandis, hæc confirmare conabor.

4. Mensa opipara hominis sanissimi, sed otio diffluentis, auget, rarefacitque sanguinem. Hinc sensim in eo id nascitur, quod mox in Plethorico irato contemplabamur. Verum quomodo idem pedetentim nascitur his, quibus tenuis mensa? videtur illis, quæ No. 7. descripta, Diathesis adesse naturalis.

Genus variolarum quoddam huc referam necesse est. *Forestus*, *Drelincurtius*, omnesque demum Practici, natas veras Variolas viderunt pluries, citra ulla febris indicia, sive tempore contagii, sive eruptionis, sive etiam nonnunquam maturationis. Pluries præterea viderunt Variolas tum expulsas, tum maturas, adeo modica cum febricula, ut nulla eidem tribui inflammatio possit. Attamen genuinum pus,

idque

idque sæpe copiosum, hic gignitur. Observaturque idem & in discretis, & in misto genere, aliquoties in benignis confluentibus. Porro videtur in illis virus adeo aut parcum, aut debile esse, aut adeo parum illorum corpora ab hoc miasmate irritabilia, ut idem virus blande admodum, lenteque, phlogisticam materiem cogat, aduncetque; in sanguine. Ita ut homo sola variolarum eruptione se iisdem laborare cognoscat. Primo sanguinis tenuior portio stigmata pro more facit, serum accedens cum sanguine pustulas auget: purulenta interim materies bonis vitæ viribus, tertio quartove ab eruptione die locum occupat, sive versus latera fugando, qui aderat, liquorem, sive eum secum miscendo, & sensim per cutis poros eliminando. Nisi quis credere malit, quod materia in pus vertenda, tribus quatuorve diebus indigeat, antequam in pus, mora contracta, vertatur. Sed lentius papularum incrementum hanc opinionem minus adprobat; nam illæ minuerentur hac ratione potius, quam augescerent. Sed utramvis opinionem amplecteris, rem totam tam blande, tranquilleque, Natura operatur, ut vix levem excitet ægritudinis perceptionem.

5. Gravidarum vero sanguis crustam qui adeo densam formet, communi lege vix explicabo. Equidem gravidis, arbitrabitur quis, major adest, quam assolet, sanguinis copia; cum primo tempore non videatur fœtus catameniorum mate-

materiem absumere; unde hinc cruorem comprimi, & albam, flavam materiem, a reliquis ejusdem principiis segregari, coadunarique, possibile credet: verum hanc plethoræ ideam mox tollit consideratio necessitatis superflui sanguinis, quo uterus, ut magnitudine, ita & crassitie, crescat. Præterea hanc causam expungit coutemplatio nonnullarum fœminarum, quæ neque pubertatis, neque conjugii tempore, unquam menstruantes, iisdem nihilominus incommodis, dum gravidæ sunt, quibus pleræque aliæ fœminæ gravidæ, subjaceant; ut elapso hoc anno in Nosocomio claro exemplo constitit. Deinde complures fœminæ patiuntur eadem symptomata, quæ plethoræ adscribi consuevere, antequam prima vice menses retardent; ita ut iterato experimento hæ norint, antequam menses deficere incipiant, se utero gestare.

An ergo præter datas causas adhuc aliquid ἀγνῶστον, ad talem sanguinem producendum, concurrit? Imo si quis statueret, in Plethora, in suscepto frigore, in variolis, quidpiam ignotum humores latenter afficere, sive id aer gignat, sive contagium, sive stupenda mutatio, quam animi affectus creant, multis profecto non obluctabor, cum semper eadem conclusio maneat: sufficit a causa quacumque sic sanguinem mutari.

Sed contra: Pus alia longe ratione oonfici Vulnera demonstrare videntur, adeoque quæ

huc

huc usque dicta sunt Puogeniam minime illustrare. Id an verum periculum faciam!

Apte id, concinneque, ut fiat, juvat ordinem sequi, quem in discribendo Vulnere *Boerhaave* observat, adjectis consummatissimis *Illustrissimi nostri Præsidis, Liberi Baronis van Swieten*, Commentariis. Vulnus sumatur corpori, antea per omnia sano, uno cultri ictu inflictum: ea lege, ut arteriæ principes, musculi, tendines, nervi, ossa, læsa non sint.

In ejusmodi vulnere 1mo. sanguis mox undatim exsilit, sensim de suo demittens impetu, tandemque cessans. Vasa enim arteriosa paulatim se contrahunt, & inter carnes, aut pinguedinem retracta, sibimet ipsa obturaculo sunt.

2. Ita tamen, ut stillicidium sanguinis ad labia vulneris observetur, crustam, qua labia tegantur, formans.

3. Lympha interim tenuis transudat, sed minime phlogistica: quantumvis enim in vulnere moratur, nunquam spissescit.

4. Die tertio, aut quarto, labia vulneris tumere, ac retroflecti, inchoant.

5. Quo ipso tempore febris toto corpore percipitur, rubra cum urina, & reliquis febrium symptomatibus. Oritur autem ille tumor, quod abscissi vasorum fines, nunc contracti, nihil transmittant, & sanguis nihilominus a tergo in eadem impellatur. Hinc pars mole augeatur necesse est. Præprimis vero adiposa membrana tumet, diviso, quo tegebatur,

tur, cutis repagulo; unde & circum perſciſſæ cutis margines panniculus adipoſus circumflectitur.

6. Poſt hanc febrim, calorem, pulſationem, tumorem, pus demum prodit. Quocirca advertendum id, quod in crebrius deligato vulnere deſit, ejuſque loco tenuis duntaxat liquor adpareat; quo præſente non coaleſcit vulnus unquam: quodque pus craſſum adpareat, ſi juſto tempore pro natura vulneris deligatio fit.

7. Craſſo itaque pure abundanter prodeunte, labia ſenſim concidunt, febriſque, pulſatio, calor, decreſcunt.

8. A toto vulneris ambitu lente propullulant corpuſcula alba, ſive potius eminentia vaſorum extrema, microſcopio pulchre contuenda. Hinc dicitur caro naſci. Quippe ex omni vulneris plaga prodeunt, & vulneris, quod retractis labiis hiaverat, explent cavum. Et albida quamvis, rubra nihilominus productione illud explent, quum omnia in hoc loco rubro ſanguine a corde pulſo vehementer turgeant. Neceſſe autem hoc erat; cum vis cordis, arteriarumque, ſeu Vita ipſa, ingenita ſibi efficacia, hiatum ita complere deberet, ut contingentibus ſeſe extremis undique vaſculorum oris, circulatio per vulneratam partem reſtitueretur.

9. Tandem vaſculis omni ex parte unitis, ceſſat pus, & fit cicatrix. Si pinguetudo multum

tum consumta haud fuerit, suppurationis tempore, sed manserit ferme ejusdem, quan antea, molis, bona cicatrix formatur: si vero consumta prorsum, fœda cicatrix fit, & cute ad musculos affixa, motus impedimentum.

Hæc in genere contemplati, revocemus in memoriam, quod quovis inflammatorio in morbo, enarratis de causis, sanguis phlogisticam diathesin inducat. Hac in sanguine producta examinandum nunc quid inde fiat.

Inflammatoria materies vel ipso in affecto primum loco sistitur, vel transit inde ad alia viscera, vel demum per destinatas eo vias evacuatur. Ponatur nunc inflammatorie spissus sanguis per multos arteriæ pulmonalis fines transire non posse, finibus iisdem aere frigidiore simul constrictis, Peripneumoniam natam intelligimus, modo vis cordis a tergo urgeat. Porro in hujus Peripneumoniæ initio, augmentoque, tenuia sputa prodire consuescunt, aquosa prorsum, glutine mista levi, lineisque sanguineis notata. Crudam materiem vocant. Serosum hoc sputum morbum non curat, copiose quamvis ejectum. Vi enim tussiendi cum paucis globulis sanguineis expressum est, inflammata densitas, multa ejus excretione, augetur; quodque glutinosum gerit, id vi a superficie aerea pulmonis abrasum fuit. Quandiu nil aliud prodit, morbi est cruditas, curatio nulla, magnum vitæ discrimen. Sed tertia aut quarta die lineæ rubræ deficiunt, sputa spissiora,

ra, utcumque puriformia, flava primo, dein subalbida prodeunt, & pergentia ita reddi, perfecte judicant morbum.

Nonne hic cum vulnere consimilia multa? extillante de vulnere lympha, nulla curatio: idem in Peripneumonia, Utrumque tantum symptomaticum esse.

In vulnere ad diem 3. 4. tumore ac pulsatione auctis, pus verum prodire incipit; sed simul pure facto, beneque prodeunte, febris, tumor, pulsatio, dolor, minuuntur. Ita Peripneumonia creverat febre, & reliquis symptomatibus, donec ad 3. vel 4. diem puriformis exspueretur materies, & omnia tandem symptomata mitigarentur.

Si, quo tempore pus inceperit vulneri inesse, illud frequentius deligaveris, pus bonum consolidans ultra non habes, sed tenue, modo quidquam; quo fluente, nulla consolidatio. Quietem agat oportet illa materies, ut spissescat, vulnusque percuret. An non in peripneumonia idem fere? si, primo cocto sputo adparente, tussis perennis pulmonem quatiat, cocta materies ultra non prodit, sed tenuior tantummodo, & delassans; non solvens morbum unquam. Blandum somnum aut ars produxerit, aut natura! En mox sputa crassa, colore, consistentia, levamine; optima. Ratio hæc videtur esse: Exsudat Lympha ex abscissis vasis vulneris assiduo: maneutque eo in vulnere, extremæ arteriolæ emolliuntur; ut sic, & vi

& vi vitæ a tergo pellente, & ablata emolliendo resistentia in vulnere, id phlogisticum fundant, quod, mistum cum lympha præsente, pus bonum referat. In peripneumonia frequens, violentaque tussis, exprimit ex vasis roriferis, ipsisque vasis phlogistico infarctis, Lympham: ita ut materia inflammatoria hinc spissior reddita, inepta reddatur, quæ per oscula sua dilatata in cavum aereum exeat pulmonis. At vero quiete inducta, tum Lympham suam retinet materies inflammata, tum Lympha retenta omnia emolliuntur, dilatantur, phlogisticum crassum ipsa hac quiete & tempore coquitur; quo demum omnia ita aptentur, ut bona materies excernatur,

Contingit tamen sæpe, ut oscula hæc in peripneumonia haud dilatentur sufficienter. Unde cocta materies ex arteriis pulmonalibus in venas fertur; duciturque bonis corporis viribus aut ad arterias Mesentericas ambas, aut ad Renales, aut etiam ad varias glandulas, ut harum ope de corpore eliminetur. Nonne hic, quod in transitu moneam, facile capimus, quomodo Pleuritis se evacuet per sputa e pulmone? Ut Peripneumonia per arterias mesentericas, ita per pulmonicas Pleuritis.

Sin vero neque per angustias arteriæ pulmonalis elabendi nanciscatur facultatem, colligitur, vasa sua, adventante nova materie, dilatat, inque saccos distendit, ut toties in Hydatidibus videmus; vel rumpit eadem, ita ut

effundatur materies in cellulosum id, quod vesiculis interjacet. Hæc nunc Vomicarum origo; quæ quidem rumpi vi tussis vel in cava pectoris possunt, vel in cavum aereum pulmonis: imo contingit etiam easdem non rumpi, sed extendi incredibiliter, materiemque in iis contentam continuo cum sanguine misceri; unde Hecticæ febres, Empyemata, Tusses purulentæ, intelliguntur. Si bona fortuna abscessus in cavum aereum perrumpitur, & materies brevi tempore tota ejicitur, continuatave excretione de pulmone expellitur; tunc, modo bonæ vitæ vires adsint, crescantque & sanguis sit purus, rediviva salus est. At vero si cum tanta per pulmones excretione, sanguis diathesin phlogisticam servat, mori demum hominem, ut in *Bennetianis* est, oportebit.

Hæc nunc demum illa sanguinis dispositio est, qua sub vitæ terminum crustæ flavæ viscerum superficiei circumnascantur; de qua re superius actum. Nec acutis modo qui intereunt morbis eam crustam soli habent, verum & qui lentis. Vidi olim id pluries, & anno 1756. mense Decembri idem demonstravi publice in Nosocomio post chronicum morbum. Nihil hic miri. In media Chlorosi virus variolosum novit pleuriticum cruorem fabricare. Ipsi polypi ita generantur, ut post dicam.

An non phænomena, hisce consimilia, vulnera dant? Adparet ita. Neque enim ulla ratione videntur vasa abscissa, cum contento

in

in extremis eorum phlogiſtico, tam copioſæ materiæ, integras per ſeptimanas generandæ, ſufficere. Diſpoſitionem inflammatoriam Febris illa, quam 3. aut 4. die, notabiliore in vulnere, accenſam percepimus, ſanguini conciliat; videturque ipſiſſima illa diatheſis vi cordis per locum vulneris minus reſiſtentem, ut exeat, determinari: quippe Clinice docet nos quotidie, materiem in humoribus alienam eo locorum allici, quo Medici reſiſtentiam minuerint.

Sane id ita credamus multa in vulneratis ſuadent. Copia puris nonnunquam adeo enormis ex vulnere amputatæ Mammæ, Cruris, Brachii, prodit, ut homines pereant defectu virium; dum interim vulnus ne centeſimam quidem puris partem ſuppeditare queat: aliunde ergo pus adferatur neceſſe eſt.

Quid quod in rerum natura exiſtant, quæ ſuopte genio hanc ſanguini ingenerent diatheſin? Hæc inter annumerare cogor *Bellam Donam Tournefortii*, *Atropam Linnæi*, *Solanum furioſum*, *Solanum maniacum*, *Στρύχνον μελανοκέρασον*. Hortatu, & exemplo, celebrium in arte Virorum, dedi, exacte ſecundum datam formulam, infuſam hanc herbam quatuor fœminis; quæ aut Scirrho, aut Cancro, aut Carcinomate maligno, laborarent. Præter dolorum augmentum, præter vertigines & ἀμβλυωπίαν, per aliquot ab aſſumto remedio horas quotidie

toleratas, qui tecti Scirrhi, aut Cancri fuerant, sponte aperiebantur, pusque bonum fundebant; Cancri vero qui antea aperti fuerant, pro ichore copiosum pus dederunt. Spem utique hoc in principio fecit. At vero prodiit demum puris copia tanta, ut per pavimentum defflueret, ne quidem repagulis ex stupa Mammæ circumpositis coercenda; ut demum pene extinguerentur duæ fœminæ; Cancro interim æque maligno conspecto. Binæ vero aliæ, quod breviore temporis spatio infusa hac herba uterentur, minus male ab eadem multatæ fuere; sed perinde ac priores duæ, nullam Cancri emendationem adeptæ.

Sed si res ita, ut dixi, se habet, cur parva vulnera aliquando sine febre inflammatoria, & sine ejusmodi medicamentis, bonum pus, copiosumque, præbent? Dantur topicæ febres, ita ut pulsus febrilis modo affecta in parte sit, reliquo autem in corpore plane naturalis. Novum pus sic potest qnotidie in vulnere generari. Tumorem, dolorem, calorem, pulsationem, toties in digiti abscessu formando experimur; reliquo corpore prorsum febre immunes. Vide comm. *Ill. Præsidis* in aph. *Boerh.* cap. de febr. in gen.

Sed cur nonnullis in Anginis, aliquoties in Inflammatione pectoris, nonnunquam & in vulneribus, altera jam die pus adparet? Vel his naturalis est ejusmodi in cruore Diathesis, ut supra constitit; vel, antequam topicum ma-

malum nasceretur, febris jam adfuerat. Homines sæpe tribus, quatuor, pluribusve diebus febre laboravere antequam Angina formaretur.

CAPUT XII.

De Variolis.

QUum in Quæstionibus super *inoculatione Variolarum* nuperrime editis, methodum quandam præ cœteris laudarem, eam publici quoque juris redderem rogatus sum: oportune ergo hic methodum meam & olim, & etiam hic in Nosocomio, adhibitam, lubens communicabo.

Ab initio igitur manifestantis se contagii Methodus inflammatoria per omnem modum instituitur. Vena sanguis missus vix gerit in principio crustam. Emeticis usus numquam fui: tum quod illa in Vomitum propensio, non magis Emetico, quam sine eo, ante eruptionem papularum tollatur; tum quod *febris variolosæ sine variolis* non minus saltem, citra emetica data, quam post eadem exhibita, observentur; tum quod æque certe frequentes sint variolæ benignæ, non datis, quam datis, emeticis. Quid ergo frustra corpora torqueamus? Præsertim cum motus violentior excitatus, pluribus, pejoribusque Variolis pro-

ducendis, aptus natus sit? Adstipulatur nobis ipsa *Boerhaavii* circa variolas doctrina, altum de Emetico silentium observans. Sed remedia conveniunt antiphlogistica, alvum lenissime subducentia, nitrosa; Enemata similia; tum pediluvia, semicupia, aer humidus & temperatus; ut totus homo, quoad ejus fieri possit, laxetur & emolliatur, utque undique ablata resistentia eruptio materiæ fiat ad cutim commodissima. Pro ratione febris Venæ Sectiones repetuntur.

Commode si exeant papulæ, ægros bis de die per semihoram in calido pedum balneo, ad usque genua, & altius, imponimus. Adhibetur aut pura aqua, aut emollientibus cocta, aut mista lacte. Cruribus pedibusque probe exsiccatis, Epispastica ad plantas pedum adplicantur, imo & nonnunquam pedes integri, cruraque, involvuntur iisdem. Occasione balnei extra lectum, mane ac vespera, sedent bihorii, trihoriive, spatio. Intercaque temporis lecti mutantur, aere perflantur; & si contingat, ut per morbi decursum ægri putridissimo linteaminum lecti, indusiorumque, fœtore male afficiantur, præsertim si infantes sint; linteamina, & indusia, sanorum corporibus aliquantisper admota, adhibentur. Pro potu & medicamine utuntur Decoctis emollientibus & refrigerantibus, Lacte ebutyrato, Sero lactis, Lacte cum aqua misto, &c.

Altera a bene prodeuntibus variolis die, da-

tur

tur matura vespera syrupi Diacodii unc. 1. 1 ½. idem & mane die tertio incipit fieri. Mensura paregorici a sola ægrorum tranquillitate desumitur. Cum *Sydenhamo* damus ter, quater, in die hanc dosin, quando malignæ variolæ sunt. Porro paregorica damus in benignis & commodis variolis, ut facilis morbi tolerantia ad finem usque perseveret: docente experientia vel benignissimas a causa vix detegenda in malignas mutari. Usus paregoricorum efficere videtur, ut funesta hæc mutatio, si unquam, rarissime saltem, contingat. Hinc dormiant, nec ne; vix, vel parum, ægrotent; datur semper dicta de causa quavis 12, hora paregoricum, sique opus est, augetur. At vero in maligniore ac molestiore genere datur, ut mox dixi, auctiore semper dosi. Syr. *Diac.* Syr. *pap. alb.* Laud. Liq. *Syd.* usui veniunt. Usus autem docuit, opium datum v. g. cum emulsis, aliisve remediis - ut ejus tantilla pars quavis hora sumatur, pulcris iis carere effectibus, quos exposita ratione exhibitum, producit.

Quum enemata mollia primo laxent totum systema Mesentericum, cum deinde pro parte absorbeantur, cum denique alvum ab opio immorigeram blande solvant, solent a principio ad finem usque quotidie immitti.

Interea temporis curamus a morbo incepto, ad curam absolutam usque, vel Lacte & aqua,

vel Lacte cum Decocto seminis Sumach, spongiis imbibito, oculos assiduo fovere; ut quæ illos cæterum infestent mala, averruncentur. Tota quoque facies, ob dicendas postmodum causas, aqua & lacte assiduo humectatur.

Si contingat vel præ vehementia morbi, vel præ virium prolapsu, eruptionem pro votis non succedere, curam ad datam indicationem sic dirigimus. Si morbi ac febris violentia, nimiave plethora, in causa sint, mox vena secatur, semel, iterato, pluriesve. Licebit obiter circa V. S. hic animadvertisse eam quovis variolarum stadio, urgente febre, peripneumonia, phrenitide, institui debere. Sin vero debilior vita in causa est, eam tunc cardiacis, vinosis maxime, tam epotis, quam ad axillas & inguina, ubi corpus maxime bibulum est, adhibitis erigere & animare satagimus. Mira hic & vesicantia præstant.

Salivationem in confluentium genere sæpe nullam, aliquando magnam, habemus. Hac ipsa æstate in misto genere habuimus copiosam. Cum corpora liquido blando tota die implemus, moderatumque ipsis aerem conciliamus, cura peculiari opus non est ad ptyalismum moderandum.

Ubi vero variolæ maxime malignæ retrocedunt, omniaque pessima symptomata, quæ mortem præ foribus clamitent, adparent, pauca quidem, sed mira, Ars nonnunquam præstat. Dabitur id exponendi & demonstrandi

occa-

occasio Cap. 14. Tamen verbo hic dixerim hæc infortunia vix contingere, si cura, ut hic dicitur, administratur.

Ad diem 10. 11. 12. totius morbi, siccis jam pustulis, tenero forfice exitus puri datur tota facie, eaque percisa, spongiis aqua tepida & lacte, madidis abstergetur. Siccatis brachiis dein, cruribusque, idem fit. Cumque omnes papulæ non ex æquo siccescunt, sed aliæ post alias, ita earundem apertura per vices instituitur. A Chirurgo hoc opus in facie, totoque corpore, perfici potest; licet plures viderim, qui animose, ac volupe, manus & brachia sibi perscinderent. At vero non sufficit semel aperuisse. Pustulas enim mane apertas, detersasque, vespere invenimus pure turgidas: unde idem opus vespere repetendum, idque quater, quinquies, imo pluries, postmodum iterandum; qua in repetitione aperturæ maxima consistit utilitas. Etenim totus panniculus adiposus pure scatet, tumetque, imo pure adhuc sæpe plenus sanguis est. Frequenti igitur pustularum perscissione, earundemque detersione, corpus ingenti copia puris liberatur. Si tunc siccis omnibus pustulis venæ sectio fiat, eaque, si opus est, iteretur, liberatur sanguis, ac totum corpus ab illa materie, quæ post curatas variolas oculos, aliasve nobiles corporis partes afficere, vel in cute furunculos excitare posset.

Purgantia denique antiphlogistica a siccatis pu-

pustulis alterno, tertiove die, data, idque ad 3. 4. 5. vicem, prout indicantur, hic optimi sunt usus.

Ex dictis multorum habetur problematum solutio. Ac 1mo. quidem, Cur Variolæ sensim, Furunculi cito; Variolæ ad certam modo tum altitudinem tum ambitum, Furunculi tantas excrescant in moles?

Nascentibus variolis sanguis a materie prava paulatim expedit sese, idque eodem tempore innumeris propemodum sæpe in locis: successu temporis novam materiem adjicit, lentaque aggestione papulas elevat. Si non pergit replere easdem omnes, disparent quandoque priorum nonnulla stigmata, & relique implentur. Furunculi vero oriuntur a dudum jam præparata, id est, a phlogistica, seu purulenta materie, sive in sanguine oberrante, sive in panniculo adiposo detenta; quæ eadem crescentibus vitæ viribus sub cute effunditur, & in tumorem, qualem adpellens materia requirit, aut in quantum cutis tam subito se extendi concedit, attollitur: pari ferme ratione, qua critica in Acutis materies, ad aures, inguina, tibias, imo ad brachia crurave, aut alias corporis partes, subitos sæpe creat, magnosque tumores.

2. Undenam subita mors visa aliquoties maturis in variolis, sine ullo pustularum prolapsu, imo cum pustulis ipso in cadavere pure scatentibus?

Pus potest in extantibus papulis manere, sed

de

de toto panniculo adipoſo reſorberi, cum ſanguine ad vitalia loca deferri, & ſic perſcindere vitam.

3. Unde ptyaliſmus ſæpe in variolis? Oritur is paſſim brevi ab eruptione, inque undecimum diem, vel & diutius, perſeverat. Unciæ 5. 7. 10. 12. 15. 20. & plus, nucthemeri ſpatio, evacuantur. Aquoſa, leviter tenax, ſubalbida, quæ ejicitur, materies eſt. Si variolis ſiccari cœptis, conſidenteque facie, ceſſat ptyaliſmus, malo id fit ægrorum omine, niſi manus aliquantiſper, ac pedes, tumidi perſiſtant eſſe. Etenim veneno infectus humor, haud ad cutem duntaxat, ſed ad glandulas ſalivales adplicat ſeſe, & ipſo humore ſalivali dilutus, ore excernitur. Porro apertura puſtularum id qualecumque damnum reſarcit, quod a ceſſanre maturius ptyaliſmo, aut facie ac manibus citius collabeſcentibus, naſci potuiſſet.

4. An puſtularum perſciſſio quid confert ad conſervandam venuſtatem? Optimus *Diemerbroëckius* in egregio ſuo *de Variolis ac Morbillis tractatu* eandem condemnat, ut cutim deturpantem: forte ita eſt ſi unica modo apertura fiat; ſed ſi, ut dixi, pluries repetatur, ſane non deturpat, at emendat. Materies enim ultra ſub cruſta ſtagnare, propriumque ſinum erodere, non poteſt. Hinc multi eam ſollicite commendavere. Ducentis fere ab hinc annis laudavit eam Clariſſimus meus hac ipſa in Cathedra Anteceſſor *Joannes Marcquardus*, *pract. theoret.*

theoret. empir. pag. 348. Commendaverunt *Yvo Gaukes*, celeber apud *Emdanos* Medicns, *prax. chir. & med. cap.* 60. *Sidobre* famoſus apud *Monſpel.* Medicus, *Tract. de Variolis pag.* 228. & ſeq. *Drelincourt Leyd. Profeſſor*, *de Variol. pag.* 27. *De la Metrie*, *Traité de la petite verole pag.* 160.

Ratio ex dictis patet. Puri nulla ſuppeditatur facultas denſa ſub cruſta partes ſubjectas erodendi, conſumendique ita celluloſam membranam, ut cutis fœde cum muſculo concreſcat. Certe multis ab annis hac methodo uſus, teſtor me, qui profundis cicatricibus defœdatus eſſet vidiſſe neminem.

Equidem inſitio Variolarum optima audit conſervatrix venuſtatis: hincque Circaſſienſem, ac Georgicam gentem fœmineam illibata pulcritudine conſervans, a tantum non omnibus inſitionis patronis una voce laudatur. Confirmantque itineratores. Scribit *de la Mottraye*, quo per Circaſſiæ montes, prope mare Caſſicum magis penetraret, eo formoſiores ſe fœminas conſpexiſſe; cauſamque expiſcatum didiciſſe, quod uni id deberetur inoculationi. *Voltaire* omneſque pene alii, ore id uno confirmant. Sed quæ ad commendandam inſitionem undique congeruntur, utinam omnia vera eſſent! *Voltaire Lettr. Phil. XI.* ut rem certam, imo famoſus in inoculando *Timoni*, ut teſtis, oculatus, aſſeverant *Thracibus Muhammedanis* acceptam adeo inſitionem videri ut eorum Ma-

Magnates eandem ſuis, mox ubi ablactati ſint infantibus, inſtituant: cum tamen certo conſtat *Turcarum* neminem unquam inſitionem hucuſque admiſiſſe.

Unde ſi teſtes liceat cum teſtibus conferre, tota forte mutabitur ſententia. Eruditiſſimus & exactiſſimus *Tournefort*, *Voi. du Levant. Epiſt.* 18. „ Georgicas fœminas quod attinet, certe ipſas nos veneres viſuros, fide Autorum arbitrati, invenimus illas, quibuscum nobis agendum erat, haud inamœnas quidem, ſed minime pulchras ---- ut neque etiam fœminas civicas. Ut meritiſſimo jure concludam id afferi poſſe, quod Hiſtorici peregrinatores ſuum ludere ac fallere lectorem voluerint, Georgicarum jactantes venuſtatem. R. R. P. P. Capucini una nobiſcum ſentiebant, potius, quam peregrini ſcriptores, rerum gnari, quippe qui *eaſdem fœminas*, ut ſordido fuco, quo facies ſibi ſuas illinirent, abſtinere vellent, longo jam tempore incaſſum hortati eſſent.

CA-

CAPUT XIII.

De Herniis.

HErnia incarcerata quotannis homines plures in Austria perimit: & licet fumus Tabaci dexterrime adplicatus instrumento, quod prioris anni dissertatione indicatum fuit, vitam pluribus servaverit, non servavit tamen omnibus. Quorum casus adnotasse æque juvat, arti æque confert, quam fortunatorum meminisse: en igitur memorabiles binos!

1757. Aprilis tertio, tertio morbi die, obiit mercator 20. annorum, cui a biennio Hernia inguinalis inculpate gesta, triduo ante mortem incarcerata fuit. Herniotomiam pertinaciter recusavit: tabaci fumus nil ipsi profuit. In cadavere Hernia adparuit inguinalis phalangem pollicis primam mole æquans. Saccus Peritonæi, ope cellulosæ membranæ, arcte undique cum integumentis externis concreverat. In ipsa Hernia Omentum cum Sacco Peritonæi arctissime, lata fortique concretione, coiverat. Intestini Ilei ad pedis circiter a valvula Bauhiniana distantiam portio, dimidia suæ diametri parte, intra Herniam erat, reliqua vero sui portione in abdomine; non accreta aut omento, aut sacco suo. Loco autem suæ in annulo constrictionis striam impressam gessit, tota in

in sacco gangrænosa, minus in abdomine. Ipse quoque Peritonæi saccus gangrænosus.

Hernia ergo Omenti inculpate gesta biennio, causa proegumena fuit Herniæ Intestini, triduo ante mortem contingentis. Operatio Chirurgica Herniam omenti difficulter, eam Intestini facile, curasset; dum, reposito intestino, instrumentum idoneum, seu Brachierium, ne recideret, adplicuisset: ejusmodi enim compressionem Omentum commode ferre multa exempla docent. Sed mira quam machina sumus! Media pars intestini in Hernia intercepta est, altera in abdomine libera, & tamen inde morimur. Quid ita? a morte omnia flaccescunt; in vita autem videtur portio intestini libera a portione altera, vehementer compressa, simul spasmodice constricta fuisse, adeoque omne per intestinum iter penitus occlusum. Quin necdum spasmus plane solutus erat. Evidenter id docuit intestini, a loco compresso, ad *Tulpii* valvulam, vacuitas; dum reliqua intestina omnia vehementer turgerent. Hanc Herniæ speciem *Heisterus*, & Chirurgi *Acad. Reg. Par.* pluries notarunt.

2. Fœmina annorum 49. commodam a biennio Herniam, quæ quoties prolabebatur, sponte retrocedebat, gessit: Strangulabatur vero pars 1. Aprilis 1757. Auxilia omnia artis, repetita fumi Nicotianæ injectio, profuere nihil. Propositam sæpius Herniotomiam ægra recusavit pertinaciter. In 10. morbi diem protra-

tractis miseriis, obiit. Omnis tensio, cuncta partium durities in cadavere aberat. Quatuor diversas crassasque tunicas perscindere, ac solvere oportuit, antequam ad saccum Herniæ pervenerimus. Non insuetum hoc; vidi ultra viginti varias membranas solvi oportere, antequam ad verum Herniæ saccum perventum esset. Saccus porro in hac fœmina perscissus, ne aquæ quidem guttulam fudit; quæ aqua alias operantem convincat, se saccum peritonæi penetrasse. Omentum prodigiosa portione cum sacco concretum erat. Intestini Ilei portio integra in Hernia intercepta, accreta nullibi, ad duos cum dimidio pedes a valvula Bauhiniana.

Igitur Hernia Omenti toto biennio videtur adfuisse, ea vero intestini per vices duntaxat; ultimis vero decem diebus strangulata. Cohæsio firmissima Omenti, tunicarum numerus, intestini libertas, absentia symptomatum, id ita credere suadent. Operationem tunicæ multiplices difficiliorem, ac diutnrniorem, reddidissent; defectus in sacco aquæ, incertiorem; Omenti repositionem, impossibilem; Intestini, facilem. In hoc corpore iterum observavimus, æqualem, densam, flavam, crustam, fere omnia inflammata intestina penitus contexisse.

Liceat ob rei affinitatem hic tertiam adjungere histortam. Homo 74. ann. in Nosocomio Civico habitans, febre ac tussi afficitur. Optimus Nosocomii Physicus voluit debitam gere-

re

re ejus curam. Patiens vero renuit; vixisse se satis, vitamque annosam suam adhuc protrahere velle indecorum esse arbitratus; quare & paucos intra dies attigit metam. Cadaver ad me delatum, Herniam enormis magnitudinis ostendit, quam in suo Nosocomio nunquam indicaverat, cujusque nulla unquam ibidem symptomata perpessus erat: quo enim morbo periit, nullam is habuit cum Hernia similitudinem. In sacco Peritonæi maximo hærebat portio sesquipedalis Intestini Ilei, una cum suo ultra quatuor digitos alto Mesenterio; prætereaque totus quantus Cæci saccus, cum suo vermiculari processu: processus vero hic intime fuit cum Mesenterio, & cum Ileo, concretus. Aderat denique & Omenti portio, quæ nullibi ad intestina, arctissime autem ad Peritonæi saccum, adnata. Hiantem admodum annulum dudum a Natura factum conjicimus, hinc hominem pravis caruisse symptomatibus. Forsitan Omenti Hernia dudum adfuit, eaque intestini olim sæpe intravit, exivit; a longa tamen die intestinum suum ultra saccum non reliquisse videtur, eo quod vermicularis processus cum variis Ilei voluminibus, Mesenterioque, intime coivisset. In situ enim, quem in ventre intestina obtinent, talem concretionem fieri impossibile foret.

Ponamus hunc hominem olim ab Hernia, licet non strangulata, metu duntaxat futuræ incarcerationis, radicitus curari voluisse: quid

hic futurum fuisset? Commoda fuisset operatio, & reductio facilis, saltem intestinorum; cum ea nullibi annexa, & adeo hians annulus. Brachierium amplissimum locum forte claudere, ne relapsus fieret, potuisset; at vero firmissima illa non solvenda concretio Vermicularis processus, dolores effecisset, & spasmos, & vomitus, & febres, & denique mortem: quæ omnia aberant, quamdiu omnes hæ partes, sic apte collectæ, in sacco hærebant.

Ex omnibus patet, Herniotomiam utilem, imo necessariam esse, maxime si Chirurgi in ea frequenter peragenda dexterrimi sunt: qualem sane laudem Chirurgis Haga-Batavis multis debeo: attamen casus dari, ubi & anceps, & inutilis, imo & noxia, esse possit.

Cæterum quantus hominum numerus me quotidie inter pauperes accedat, qui Herniis laborent, omnem pene fidem superat. Ita ut Medicorum, ac Chirurgorum industria, studiumque, hinc excitetur oporteat, quo demum artem hernias tum palliative, tum curative tractandi egregie possideant.

CAPUT XIV.

Nonnulla de Tympanite & Ileo morbo.

QUi me pauperes quotidie consilii causa adeunt, Tympanitem multi incusant, sca-

ſcatentque mentione ejus monumenta ſcriptorum. Morbus eſt multa externo adſpectu conſimilia cum Hydrope aſcite habens, ſed in eo potiſſimum illi diſſimilis, quod venter in illo rite examinatus fluctuationem aquarum denotet, in hoc vero percuſſus inſtar Tympani reſonet: quam ob cauſam & id nominis eſt adeptus. Conveniunt eo uſque Autores: ſed in vera ejus natura determinanda, aſſignandaque vera ejus ſede, titubantem non firmant Lectorem. Unde, antequam propriam meam experientiam afferam nonnulla præfari oportet.

Hipp. Coac. præn. Num. 458. & *Aphor.* 4. *Num.* 11. de Tympania loqui videtur *Hydropis ſiccæ* adpellatione. Veram autem ejus ſignificationem ex eo, ejuſve interpretibus, imo ne ex ipſo quidem *Galeno*, habemus.

Celſus Lib. 3. *Cap.* 21. componi hujus morbi materiem ex aere cenſet commiſto cum aqua: utrum vero in cavo abdominis ejus ſedes, an in inteſtinis ſit, haud determinat. *Aretæus* ſedem cavo in abdomine ponit, materiem nunc aquam, nunc ſpiritum, vocat. pag. 43. 49.

Goræus Def. med. p. 477. materiem credit flatus eſſe, qui nubiloſi fiant: unde non merus aer, ſed cum aere miſtus humor ſit. Quo vero in loco hæret, non definit.

Hollerius comm. in Aph. & maxime *Libr.* 1. *de morb. intern. cap.* 39. *in Scholio* vix a *Goreo* differt. *Dodonæus obſ. med. cap.* 28. & in *Schol. ad Beniv.* Tympaniam duplicem agnoſcit: al-

teram acutam, ut in Ischuria, & Colica clausa pertinaci; alteram vulgarem, quam non explicat.

Quicumque præterea autores a *Boneto in sepulcreto anat. tom. 2.* & a *Mangeto Bibl. med. tom. 2.* laudantur, ii omnes quoad theoreticam & pathologicam expositionem, nihil lucis conferunt.

Boerhaavii aph. 1226. & 1251. Materiem ponit aera esse, sedem vero vel in cavo abdominis, vel in duplicatura Peritonæi; (quam duplicaturam primo tempore suo adhuc cum cæteris admittebat) vel in dilatatis glandularum cavis; idque duplici modo: 1mo. a rarefacto vapore humoris extravasati, aquæ nimirum, aut puris, aut ichoris. 2do. ab aere, per membranas intestinorum putrefactorum perforatas, in cava dilapso; qui idem, dum retroire non posset, calore corporis raresceret.

De Gorter in Aph. Hipp. Sect. 4. *Num.* 11. credit posse in Mesenterio suppurationes fieri, effundique materiem in cavum abdominis, quæ putrescens aerem perpetuo generaret, dum pus copiosius interea fluere pergat.

Riverius, *Sennertus*, *Forestus*, aliique boni autores, modo explicant antiquo. Solus *Duretus adnot. in suam enarr. in Holl. locum.* mox laudatum, ut *Boerhaave*, & *de Gorter*, materiem modo flatum esse definit; sed in eo ab omnibus discrepat, quod sedem mali non Abdominis, sed intestinorum ac ventriculi cavum, fere semper esse statuat. Vi-

Visis his, quæ de hoc morbo theoretice scriptitata sint, consulenda est Anatome. *Schenckium*, *Bonetum*, *Mangetum*, aliosque casuum anatomicorum collectores, consulentes, invenimus ex innumeris historiis allatis id colligi oportere, quod materies morbi raro aqua, passim aer esse inventa fuerit; sedes autem vix cavum abdominis, sed potissimum expansa intestina & ventriculus, sit reperta. Hæc, inquam, omnes casus descripti clamant, paucis exceptis, qui ut aliter exponuntur, ita etiam, ob dubiam enarrationem, eodem, quo priores, modo, exponi possunt. Si nunc his addamus omnia, quæ doctissimus, deque re medica ac chirurgica bene meritus, *Littre* habet *Mem. Acad. Reg. sc. Par. an.* 1713. *in* 8. *a pag.* 314. *ad* 324. demonstratum fere habemus, Tympanitem esse aeris collectionem in ventriculo intestinisque extensis: inventa paucis duntaxat in corporibus aqua in cavo abdominis, quod ob cachexiam universam neutique mirandum.

Dabo nunc, quem promisi, casum. Homo tympaniticus a triennio, gravi demum Ileo, seu Miserere mei, affectus, in Nosocomium nostrum inducitur. Imminentis mortis probabilem certitudinem vix ipse potuit persuasam sibi habere, eo quod idem malum, cum ipso vomitu stercoreo, singultu gravi, virium dejectione, trienni spatio bis perpessus, tamen in vivis mansisset. Adplicatis incassum omni-

bus, ipsoque Nicotianæ fumo, intra triduum expiravit.

Inciso abdomine invenimus ad septem circiter pollicum distantiam a principio Recti, coarctationem firmam Coli intestini, veluti circumductum filum id arcte constringeret. Ad hanc constrictionem tota excrementorum moles, potuumque, & aeris, sistebatur. Sub constrictione Colon gracile, Rectum non expansum. Cæterum colon integrum a parte constricta, ad Cœcum usque, hic brachium, illic femur, hominis adulti, amplitudine æquabat; ipsaque tenuia intestina omnia, ut & ventriculus; duplo, triplo, naturalem diametron superabant. Diuque quòd durasset Tympanites, nec sufficienter extendi venter potuisset, Thoracis mutata figura fuit: ita quidem ut latiorem illum & breviorem fecissent costæ quatuor superiores, fere ad se invicem adductæ; Octo inferiores, elongatis incredibiliter musculis intercostalibus, omnino extrorsum ductæ. Gibboque in carnosis suis partibus Diaphragmate ad quartam superiorem costam pertingente, & sterno inferiore extrorsum valde incurvato, Thorax cum compressis pulmonibus, & parvo corde, incredibile quam arctus! abdomen eandem ob causam quam amplum esset!

Quantum ex historia mali colligere datur; in primo morbo Ileo, quem homo triennio ante mortem passus erat, inflammatio nata ea in Coli regione fuit, in qua nunc callositas, & con-

& constrictio, a morte inventa est. Et cum diu, pertinaciterque, alvus ipsi tunc temporis clausa esset, intestina ita extensa fuere, ut Tympaniæ speciem præ se tulerint; eamque quod deinceps soluto morbo elasticitatem & vim contractilem non recuperarent, semper servaverint. Quum sedes mali primi adeo proxima ano esset, videntur enemata crebra eam tunc temporis ita solvisse, ut substantia quidem Coli vitiata manserit, transitus vero aliquis materiæ intestinis contentæ daretur. Mansit tamen causa Ilei proegumena; ita ut secundo, nata quacumque de causa nova constrictione, novus Ileus cum omnibus suis teterrimis symptomatibus prognatus sit: simulque ex iterato Ileo aucta iterum fuerit Tympanias. Tertia vero vice, cum gangrænam expansa intestina minarentur. Ileo succubuit homo.

Confirmat hic casus manifesto id, quod ex omnibus sectionibus cadaverum supra conclusi, de sede, materieque, mali; præbetque morbus ita consideratus facilem intellectum medicum.

Verum hinc necdum difficultatem solutam videmus, quam contemplatio valvulæ dictæ *Baubinianæ*, seu *Tulpianæ*, parit; quum prorsum, quando obex in Ileo hæret, impedire videatur, ne ex Colo quidquam in Ileum remeet.

Doctissimus Morgagni adv. 3. Num. 9. &c. dubitat de veritate relationum *Matthæi de Gra-*

dibus, quibus fertur, enemata non modo, sed & suppositoria, eaque filo circum anum ligata, abrupto vi filo adscendisse, valvulam superasse, ore ejecta esse. Quidquid de his historiis sit, id saltem *Hipp. Lib. de salubr. vict. rat. Edit. Foës. pag.* 374. enarrat, id experientia continuata demonstrat fœces ex ore quandoque pauca, aliquando magna exire quantitate; deinde enemata ipso ore ejici non est quod negemus. *Ill. Præses ad Aph. 960. Boerh.* „ Clysmata, inquit, vomitu excussa fuerint, uti „ certissime in Ileo factum novimus; nam & „ probatissimi Autores hoc observaverunt, & „ ipse manifeste vidi „.

Quum hæc ita se habeant, duæ vix superabiles quæstiones moventur; quarum prima petit, qui unquam hujus valvulæ resistentiam superent fœces, aut enemata: cum eadem etiam in denatis tantæ resistentiæ sit, ut neque aquam, neque flatum, transmittere soleat? Altera quæstio est, qui fieri possit, ut obice insuperabili in intestino tenui transitum denegante, enemata tamen transiisse observata fuerint.

Ad primam difficultatem solvendam plures varia tentamina edidere. Viri in arte celebres, *Bianchi*, & *Mangetus*, valvulæ, ut valvulæ, functionem negaverunt, remque publica cadaverum demonstratione se confecisse putarunt. Verum hos adeo evidenter refellit *Clariss. Morgagni.* adv. 3. Num. 9. 10. 11. 12. 13. ut nulla eorum errois dubitatio supersit. Vidi Clarissimum

mum B. S. *Albinum*, meum æternum venerandum in physiol. anat. & chirurgicis Professorem, de industria hanc valvulam ita præparantem, ut præcise referret id, quod *Bianchi* voluisset, sed ejus simul errorem indigitabat. *Albinum* imitatus, idem præparatum Auditoribus meis ostendi, in quo videre, sine adparente partium læsione, sed modo nimia mundatione, valvulam fere disparuisse. Sed ex vitiosa præparatione cum nihil concluditur, totum hoc *Bianchi & Mangeti*, argumentum corruit.

Altera explicatio est eruditi *Haguenot*, cujus hac de re dissertatio habetur in *Mem. Acad. Reg. Scient. Par. anni* 1713. ad finem ipsum illius tomi; insertaque invenitur ab egregio *Hallero in Disp. anat. Vol.* 1. fere in medio, defensa *Monspelii* 1715. Credit ille Auctor quantitate liquidorum, enematibus injectorum, ita Colon & Cœcum extendi, replerique posse, ut apertura, valvula alias claudenda, nunc ampliorem circumferentiam habeat, quam ut valvula eam ultra expleat: unde fœces cum enematibus, imo cum suppositoriis, facile in Ileum transire possint, tumque evomi.

Hæc *Haguenoti* sententia quandoque potest locum habere. Erat enim in nostro Tympanitico ejusmodi valvulæ *Bauhinianæ* conditio. Aucta quippe Coli, ac Cœci, Ileique, ita diameter fuit, ut valvula ne tertiam forte aperturæ partem tegeret, suoque ideo fungi munere non posset. Hic igitur casus cum *Haguenoti*

idea

idea convenit. Eo semel posito, facile ego expono fœcum ex Colo in Ileum transitum, earundemque vomitum; cum obex, Ileum efficiens, in Coli fine, Recto proximus, hæreret.

Sic inquam, ego meum casum commode explico: qua vero ratione se hic *Haguenotus* extricet, non video. Namque felibus ac canibus suis, vulnerato abdomine, Ileum intestinum filo circumstrinxerat, vulnus consuerat denuo, exploraturus utrum universo peristaltico motu, quod omnes censent, an vero solo motu Diaphragmatis, & abdominis musculorum, quod ipse asserit contra omnes, vomitus obtingeret. Mirabile prorsum doctissimum virum id præteriisse, quod licet modum utcumque explicaret, quo immissa enemata & suppositoria valvulam Cœci transeant, filo tamen constrictum Ileum iisdem necessario transitum negare deberet. Hanc totam impossibilitatem prætervidit; non enim Colon ligavit, sed Ileum.

Tertia explicatio est egregii *Hales*, *Exp.* 25. *hæmast. anim. Num.* 1. *&* 3. Duplici exemplo evincere annititur quod valvula hæc enematum frequenter, facileque, superetur: utroque enim exemplo, elutis primo fœcibus, aquam ex Intestino Recto ad usque Pylorum duxit. Verum animadertimus id mortuis in canibus facilius, quam vivis in hominibus, effici posse: secundo, id experimentum haud vulgari enematum ope, sed tubo in Rectum inserto ita fa-

factum esse, ut in priore cane aquæ altitudo perpendicularis in tubo esset 5. pedum, in posteriore vero 18. pollicum. Hinc demum advertit aquam guttatim valvulam Coli transivisse.

Equidem *Hales* problematice concludit Medicorum fore, ut in desperatis enemata ejusmodi excogitarent, tantarum quæ virium essent, tantaque de altitudine injicerentur, ut superare valvulam possent, inflammato dein loco mederi, ipsumque obicem liquefacere.

Sed dico, quod mox ajebam; hæc experimenta mortuis in canibus facta videntur; ubi omnia flaccidiora, adeoque ad experimentum aptiora sunt, quam in viventibus. 2. Passim & in mortuis hominibus ea invenitur ad hanc valvulam resistentia, ut aer, aut aqua, vix summa vi queat transprimi ex Cœci sacco in Ileum intestinum: unde forte firmioris fabricæ in hominibus est, quam in canibus. 3. *Hales* non scribit quibusnam in canibus experimenta fecit? Forte tenellos catulos sumsit, recenterque natos. 4. An certus fuit aquam Recto injectam eam esse, quam ad Pylorum reperiret? si, ut ait, in crassis intestinis invenerit fœces, necessario in superioribus, semicocta materies, & chylus adfuit, per quam debuerit aqua transire, vix, imo nullo modo, a chylo distinguenda: hinc egregius ille Ecclesiasticus forte deceptus fuit. 5. Aqua guttatim valvulam transeuns, in præcipite hoc morbo fere nil opis videtur al-

allatura. 6. Homo in hoc morbo jactabundus per lectum, vix tamdiu tranquillus jacet, ut commune enema excipiat; quomodo ergo sustinebit lentam hanc operationem? 7. An tubi diuturna adplicatio non excitabit tenesmos in Recto, quibus operatio turbetur? Tamen *Hales* tantæ est in physicis autoritatis, ut vana dixisse vix credatur. Experimenta igitur repetenda & in canibus, & in hominibus, forsan videntur.

Saltem proposita manet hucusque circa valvulam difficultas. Hæc ergo si manet, & quidem ita, ut non nisi rarus Tympaniticorum casus, qualis ille nostri erant, transitum per eandem concedat; an vomitus fœcum, toties in Ileo morbo observandus, non fit incomprehensibilis? Neutiquam. Pluries enim jam publice Auditoribus demonstravi, reperiri veras fœces stercoraceas in Ileo intestino; manifestius vero nunquam, quam 10. Dec. 1756. ita ut ad distantiam 3. pedum, ac. 2. pollicum a valvula Tulpiana, iterumque ad distantiam 3. pedum & 8. pollicum, crassum stercus alvinum, consistentia, colore, fœtore, ab omnibus deprehenderetur. Aliis vicibus demonstravit etiam liquidam illam materiem, quæ a valvula coli incipiens per aliquam Ilei longitudinem continuaretur, fœces fœtore referre.

Rem hanc evidenter demonstrant denatorum post hernias suffocatas examina. Stercoreos vomitus passi, exhibent sæpe Ileum in hernia

æqua

æque ſtrangulatum, quam in vita fuerat. Cum autem nulla via a colo in ventriculum patuerit, fœces evomitas ex Ileo prodiisse necesse eſt. Hinc nulla videtur difficultas esse in fœcum exponendo vomitu, clauſa quamvis coli valvula maneat,

Sed altera quæſtio antea propoſita, cur enamata & ſuppoſitoria ano immiſſa ore reddantur, obice intermedio viam intercludente? Hæc inquam, majorem difficultatem parit. Paucis tamen reſpondebo impoſſibile videri, ut contingere id queat. Porro ſi enemata ore reddantur, obicem utcumque removeri neceſſe eſt. Removeri autem illum poſſe arbitror, quando gangrænoſa inteſtini diatheſis naſci inchoat, ita ut conſtrictio laxetur, utque aer in inteſtinis contentus omnia extendat, ventremque tumidum reddat. Extenſis inteſtinis omnibus ab aere, magis magiſque in loco calido ſe expandente, etiam apertura Ilei ad Cœci ingreſſum grandeſcere poteſt, ut valvula illi claudendæ non ſufficiat. Via igitur nunc patula eſt. Sed jam æque ad inferiores, quam ad ſuperiora, exitus pandit. In ſyſtemate doctiſſimi *Haguenoti* oporteret nunc æque, imo magis, ad inferiora viam affectare, quam ad ſuperiora. Attamen non per inferiora, ſed per ſuperiora, enemata ac ſuppoſitoria exitum moliuntur. Ergo non ſolus Diaphragmatis, & abdominalium muſculorum motus reciprocus, ſed quidam adhuc in incipiente Gangræna Inteſtinorum ſu-

perstes inversus peristalticus motus, omnia nunc ex iisdem per superiora ejicit. Summum vitæ discrimen hic adesse, imo mortem fere certam, facile quisque videt.

Quid si in tali statu nec vomitus, nec alvus adesset? Cum gangrænosa intestinorum dispositio hanc quietem faceret, mors staret in procinctu.

Si vero vomitus cessaret, & alvus flueret, quid tum? Si notabilis gangræna occupat intestina, alvus illa nil designaret, nisi paralysin intestinorum, & ipsius Recti: mortem proinde jamjam futuram.

An omnis stercoreus vomitus mortem infert? Passim. Tota id antiquitas, omnesque recentiores, centenis ex casibus, concludere debuere. Exceptiones tamen regula generalis habet. Nam 1mo. Nostri tympanitici, post tertiam demum vicem morientis, historia contrarium docet. 2do. *Garengeot in Acad. Reg. Chir: Par. in 8. edit. tom.* 1. *p.* 3. *pag.* 355: ab Hernia intestinali in foramine ovali ossis Ischii & pubis, cum vomitu stercoreo, scribit se fœminam integre restituisse. 3tio. *Bonetus Med. Sept. Tom.* 1. *Lib.* 3. *Sect.* 15. *Cap.* 29. 30. 32. homines tres curatos refert ab Ileo, cum simili vomitu, cum singultu. 4. In famosa historia *M. de Gradibus* legitur postea restituta salus.

Ratio potest esse triplex. 1. Potest casus esse in aliis, qui nostro in tympanitico fuit. 2. Potuit materies esse ea, quæ supra locum obstru-

ſtructum in Ileo, quæque ſupra demonſtrata fuit ſtercorea eſſe, dum tamen poſthac vel arte, vel natura, morbus ſolvitur. 3. Vel ut alibi obſervatur inceptam gangrænam ſiſti, & a vi vitæ ſuperſtite languentem hanc partem reſuſcitari, ita & in inchoante gangræna inteſtini forte nonnunquam contingit.

Nunquid Tabaci fumus non tranſit valvulam Cœci, ut ad obſtructum in Ileo locum perveniat? Dubia res eſt. Eſt equidem ſubtili ac penetranti huic ſumo plus quam aliis corporibus tribuendum; ſed Cap. 13. invenimus Ileum penitus collapſum & anguſtum inter herniam, & valvulam, poſt injectum ſæpiſſime fumum. An aer copioſus, & denſus, compreſſusque, in Cœco præſens, non impedit, quo minus fumus penetret? Exit quidem cum vi ex ſiphone noſtro, ſed vis illa quatuor coli flexibus imminuitur, frangiturque. Et ſi ex eo perveniret, an irritatione annulum non conſtringeret, ut valvula locum arctius clauderet? An hic fumus eos modo liberet, quibus eſt in Colo obſtaculum? Plura experimenta erunt conſulenda antequam certi quidquam ſtatuatur.

CA-

Caput XV.

De Nonnullis Infortuniis Nostris.

De felici quorundam malignorum morborum cura cap. 10. & 11., egi; de infelici vero, in qua nostra nos ars plane defecerit, impræsentiarum agam: quibus demum historias addam, quæ abunde demonstrent, adsummam Medicorum attentionem in rebus adversis & infortunatis, viam ipsis ad magnam curandi fortunam sternere posse..

11. Jan. 1757. filiam 16. annorum Parentes ad me adducunt, cui elapsis duobus ab illinc annis fauces doluerant. Inspicientes illi, præter rubram, eandemque transversam, in Uvula lineam, nihil deprehenderunt; mensibus vero tribus postea, punctula parva, granorum milii instar: postquam uvula sensim destructa, deglutienda per nares redierant.

Ubi annum agebat morbus, utraque narium ala induruit, sinistra autem, superiore sua parte, mox infra Canthum majorem oculi, tumuit magnopere, iterumque subsedit. Fistula interim lachrymalis hac compressione nata, continuo stillicidio excoriaverat nasum genamque, Pustulæ dein duræ in superiore labio animadversæ: Labium deinde universum exulcerabatur, naresque simæ, ut & exedi cartila-

tilagines cœptæ. Fœtorem autem nunquam aut puella, aut parentes, in parte percepere, ſpiritumque perpetuo ipſa potuit per nares ducere. Vox vero penitus perierat, ita ut quoſvis edendæ vocis ſonoræ conatus fruſtra ederet. Porro puellæ parentes, ac cætera proles, fuerant ſemper, erantque, illibatæ ſanitatis: ut & ipſi teſtabantur, & ſcripta ad me informatione pagi Judex affirmabat.

Accurato, & circumſpecto examine inſtituto, nullam cauſam veneream potuimus ſuſpicari. Dantur malignæ Aphthæ, de quibus egit *Sennertus*, & circa quas pulcherrima obſervata nobiscum communicavit *Ill. noſter Præſes in Comm. Cap. de Aphthis*. Sed temperies flaccida, acrimonia ſcorbutica, acida, omnis fœtoris abſentia, hanc aphtharum ſpeciem ægrius admittunt. Attamen acido-mucoſa infantum temperies peſſimas, ac diuturnas, in capite, facie, & alibi, exulcerationes progignit: an hinc igitur in hac puella phagedenicum ulcus fuit, quod materies partes molliores, mucoſioreſque, aggreſſa ſit?

Remedia antacida, & antiſcorbutica, ſalutaria in minus provecto malo, mihi hic debiliora videbantur; unde ad catholica quædam immutantia animum advorti. Granum dimidium Merc. ſubl. corr. cum unc. 1. Spir. frumenti, quotidie dedi, epotis ſimul lactis & aquæ libris ana binis. Saturatiſſimo Lithagyrii aceto loca externa ulceroſa aſſiduo irrorabantur

in principio : quod propter nimias inde enatas cruſtas repudiatum, ejuſque loco unguentum nutritum, *ſine corpore* dictum, illinitum eſt. Hinc intra 7. Septimanas effectum id, ut primo redirent vires ſanumque cachecticotata puella nanciſceretur colorem: ſecundo, ut cute, rubicundiore licet, renata, ulcus ſaneſceret: tertio, ut deglutitio iterum perfectiſſime perageretur; quarto, ut in altam perſectamque vocem aphonia mutaretur. Continuavi remedia eadem ad medium uſque Aprilem, quando gaudium hoc triſtiſſima ſcena excepit.

Febris 16. Aprilis puellam prehendit, cum ſymptomatibus febris varioloſæ, quæ etiam ut talis tractabatur. Suſpicione futurarum variolarum nata, adeſſe illi propter conſultationes aulicas, eo tempore quotidie adeundas, ultra non potui: ſed doctiſſimus Medicus *Erndl.* pro ea, qua eſt, humanitate, ſuſcepit in ſeſe puellæ curam, Medicinæ Studioſis explicuit, & mecum quotidie ſuper morbum contulit. Quamvis inviſere eam ultra non potuerim, in pleno, tamen auditorio diſcipulis eventum triſtem, ſi forte variolæ ſuccederent, vaticinatus ſum, eo quod eruditi ſodalitatis *Edimburgenſis* Viri triſte exemplum communicaſſent *part.* 3. §. 1. „ Nonnulli, inquientes, qui „ mercurio curati, notabili adhuc tempore „ æthiope minerali utebantur, confluentibus va„ riolis petebantur, ac peribant „.

Quarto igitur morbi die variolæ prodierunt con-

confertim, mox, & ubique, confluentes. Quinto die linguæ ac maxillæ fpafmus, tetanufque, adfuit, per duas cum dimidia horas, eoque foluto, earumdem, 4. horarum fpatio, Paralyfis: poftquam fine ullo fuperftite vitio hæc fymptomata ceffarunt. Die fexto maculæ rubræ videri cœptæ, crefcere, difparere hinc inde, aliis redire in locis; quibus abigendis cum aliis adhibitis remediis Spiritus Vitrioli fruftra fuit. Ptyalifmus adfuit, & quod præter morem, faliva fœtuit, veluti fi a Mercurio excitata fuiffet. Cortex peruvianus undecimo die datus, non profuit: interiit decimo tertio.

Alterum infortunium enarrabo. Menfe Junio proxime elapfo puella octennis, univerfo corpore exæftuans, gelidam aquam affatim haufcrat, Peripneumonia capitur. Quæ demiffa fibi, penitufque neglecta fuit: decimo quarto die venit mater petitura confilium, medelam; geftans purllam brachio. Febris aderat fuppuratoria, & jam tum leves inchoabant efflorescentiæ in facie, haud multum ab incipiente fcarlatina abludentes. Quatriduo poft, abfumtis remediis, eam mater, fummo mane, reduxit. Febris aderat tunc valida, Dyfenteria, Eruptio fcarlatina copiofa. Matri fuadeo filiam propter evidens periculum finat in Nofocomio tractari. Conceffit. Dum rem penitius introfpicimus, idque microfcopio, adparent inter Scarlatinas maculas & elevationes vera

dicta Miliaria alba. Quadruplex ergo morbus, ex æquo gravis, in puellæ perniciem collineabat: suppurans post inflammationem pulmo, Dysenteria, Scarlatina, Miliaria.

Ad vesperas ejusdem diei videbamur duas, tresve, veluti nascentes variolas, intueri. Altera dies veras, pluresque, in facie, collo, brachiis, conspiciundas variolas dedit. Ergo ad quatuor priores graves morbos quintus, die totius morbi 18., idemque gravissimus, accessit. Ill. D. *Mac-neveu*, Medic. Prof. Celeberrimus *Pragæ*, ibidemque studii medici Director, Exp. D. Medicus Nosocomii civici *Erndl.*, pluresque alii Medici, qui me, meumque auditorium, sua præsentia cohonestabant, meque ad lectos ægrorum publice disserentem sequebantur, mirum hoc spectaculum mecum admirati sunt. Prognosin absolute lethalem dedi, cum ne valentissimus quidem homo tot tantisque morbis ferendis esset.

Die 19. totius morbi, altera eruptionis variolarum, rubræ maculæ adparuere, Urina penitus sanguinea, sanguinea sputa, Dysenteria cruenta: *Freind.*, *Mead.*, *Huxham*, consulentibus, ilico corticem peruvianum dedi, accurate cætera, quæ ars in variolis jubet, exsequutus. Re autem ad diem 22. maxime urgente, sanguis ad meridiem missus est, phlogisticus totus; aliquot deinceps horis denuo missus, colore, consistentia, miscela, propor-
tione,

tione, saniſſimus. Sub finem ejuſdem diei mortua eſt.

In priore caſu cortex peruvianus morbi paullo faciliorem effecit tolerantiam, at vitam non ſervavit. An ſerius datus? In poſtremo caſu maturius exhibitus, vitam quæ jamjam exſtinguenda videbatur, utcumque ſorte prolongavit, mitigavitque ſymptomata ita, ut ægra bono animo redderetur, viribus creſceret, & quamvis ſanguinem alvo reddere ad finem vitæ perrexerit, eundem tamen ultra, poſt datum corticem, neque ſputis, neque urinis, redderet.

Nunquid ergo in ipſa eruptione aut malignarum variolarum, aut aliorum exanthematum; imo nunquid in ſtadio ipſo contagioſo, ſi & Epidemia, & ſymptomata, malignitatem vaticinarentur, teſtarenturve, cortex non conveniret? imo dandus non eſſet? Cruda, quam profero, ſententia; paulisper emollienda, ac ſequentibus obſervatis maturanda erit.

Doctiſſimus *Weſterhoff*, Poliater *Haganus*, hanc circa corticem obſervationem habuit. Juniorem recens maritatam dominam, tertio menſe gravidam, febris vehemens prehendit ita, ut poſtquam deferbuiſſet penitus, inſignem poſt ſeſe debilitatem relinqueret, metumque futuri abortus. Veſpere, priore gravior, paroxyſmus adoritur, a quo abſoluto majus denuo virium diſpendium. Unde ilico liberaliore doſi corticem præſcribit. Redeunte poſtmodum adhuc ſæviore paroxyſmo, audaciorem dat corticis

 doſin.

vdosin. Cum sequenti vero paroxysmo en! variolas discretas, sensim admodum numerosas, faciles tamen, suisque stadiis commode decursis, corpus sanum relinquentes.

Duo hic casus docet. 1mo. Contagiosam Variolarum febrim e genere posse intermittentium esse. Talia inflammatoriis haud insueta prorsum. Pleuritidem inflammatoriam & suppuratoriam, una cum *Ill. Barone van Swieten*, adhue apud *Batavos* degente, in cura habui, febribus ac doloribus extra Tertianæ paroxysmum prorsum carente homine. 2do. Corticem in violentissimo stadio variolarum contagioso optimum successum habuisse, benignissimas dedisse variolas.

Sed en recentius quid, ac notabilius! 24. annorum fœmina, innupta, post ancillaria multa admodum defatigata, 31. Julii proxime elapso, febre corripitur continua, acuta: cujus sexta die puncta rubra in facie, collo, humero, pectore, adsint. Die septima ad nos defertur, nonnulla adhuc ejusmodi stigmata rubra referens, Respiratio difficilis, sicca crebraque tussis morbum concomitabantur. Puncta rubra sensim disparvere, ut die nono evanescerent prorsum. Crevit interim morbus debilitate, anxietate, vomitu, singultu, inque pessimam Hemitritæam verti die undecimo observabatur: summo igitur imminente periculo, 12mo. morbi die, corticis uncia data est, ante futurum paroxysmum binis suis tertiis absu-

men-

menda. Sequens paroxyſmus mitior fuit: ipſaque continua, cum omnibus ſuis pravis ſymptomatibus utcumque mitigata: eodemque jam die tria in collo Miliaria alba ſub conſpectum venerunt. Corticis uſu continuato perſtitere hæc tria, tranſparentia admodum, ad 17. morbi diem; quando ſenſim per humeros, brachia, dorſum, jugulum, pectus, abdomen, copioſiora prodiere: quæ maturius prodierant, maturius ſiccabantur; quæ vero ſerius, ea demum ad 26. morbi diem plane ſicca fuere.

Porro hic notandum, quod Corticis ope, die ab ejus uſu tertio, eo uſque collapſæ vires reſurgerent, ut & in lecto ſedere, & extra eundem commode aliquamdiu degere, valuerit; die quarto extra lectum plures horas volupe tranſegerit; erumpentibus tunc Miliaribus ſenſim, & cnm euphoria, magis magiſque; & necdum media Miliarium parte exſiccata, ſuendo, confabulando, ambulando, tempus ſuaviter falleret. Contra eos, qui evacuationes criticas dari poſt Corticem negent, obſervavimus eaſdem hic alvo, urinis, hæmorrhoidibus, ſudoribus. Id quod ſæpius in Noſocomio obſervatum. Die 27. morbi vegeta omnino, & ſana erat.

Igitur rubra ſtigmata, quæ ſexto die, pridie quam in Noſocomium veniret, multa adfuiſſe ajebat, quorumque adhuc pauca ſecum in Noſocomium induxerat, maligni quidquam portendebant; quod ipſum exire cœptum,

maximam partem retroceſſerat, nonaque die omnino diſparuerat. Summum hinc vitæ periculum 9. 10. 11. 12. morbi diebus. Cortex autem mox periculum minuit, miliaria eduxit, vires optime reſtituit, omnes læſas functiones emendavit, critice morbum ſolvit, ut, continuato ſemper Cortice, die morbi 27. perfecta ſalus adeſſet.

Quid nunc ad datam prius quæſtionem reſpondendum? Certe præſtantia Corticis affirmantem reſponſionem, vel invito videtur extorquere. Attamen tantillum ab ejuſmodi reſponſione danda abſtinuerim, donec ſequens annus Academicus abſolutiora cum Bono DEO proferendi dederit facultate.

Miſſa igitur hæc ad tempus facio; ſed enarratæ hiſtoriæ problemata quædam ſuggerunt, in tranſitu examinanda.

An inter Cutaneos acutos morbos affinitas nonnulla, quoad cauſas; unde gignantur? quoad effectus, quos edant? quoad methodum, qua curentur?

Unica ſane in puella Scarlatinas efflorescentias habuimus, & Miliaria, & Variolas. Scriptores Medicos conſulentes, eorum qui id ita credant, offendimus plures. Suſpendo tamen ſententiam, donec evidentiora edoctus fuerim; referamque modo, quæ ſcripſerint alii, quæ ipſe viderim.

Clar. *Etmullerus Tom. 2. part.* 1. *cap.* 10. *pag.* 347. *edit. in fol. ex Michaële* Hiſtoriam refert,

refert, qui ipſus fœminam curaſſet, quæ uno corporis in latere Variolas, Morbillos in altero gereret.

Sidobre Monſp. Doctor, de Variolis cap. ult. pag. 242. „ Aliquando, inquit, etiam „ Variolæ & Morbilli ſimul ægros afficiunt, „ & intermiſcentur; ut aliquoties vidit avun„ culus meus: illud etiam elapſo anno *Mon*„ *ſpelii* obſervavi, cum *Dno. la Peyronie*, filio „ Chirurgo peritiſſimo, in puero cujuſdam „ piſcatoris Monſpelienſis, nomine *Nigot*, qui „ Variolis & Morbillis, uno eodemque tem„ pore laborabat, & ab iis feliciter evaſit.

Diemerbroeck hiſt. 19. Variol. aut Morbill. laborantium, refert die Variolarum ſeptimo cuiquam Morbillos contigiſſe: addit vero bis modo, terve, in tota ſua praxi variolis ſe adjunctos morbillos vidiſſe.

Egregius Harris in obſerv. ſuis credit idem contigiſſe optimæ Angliæ Reginæ *Mariæ*, *Wilhelmi III.* Uxori; idque plus ſimplici vice in aliis obſervaſſe ſe narrat. Sed Reginæ caſum rite expendenti, dubii quidquam ſuboritur, an præciſe res ita ſe habeat, quam credit *Harris*.

Cæterum variolis mox ſucceſſiſſe morbillos, morbillis variolas, exempla habent *Act. Phyſ. Med. Vol. VI. pag.* 370.

Adnotata practica propria revolvens, invenio me hunc caſum anno 1738. habuiſſe: „ Puella habet confluentes variolas: hæc, ubi „ febris

„ febris poſtſuppuratoria efferbuerat , illico
„ morbillis maxime epidemicis corripiebatur ,
„ & moriebatur.

Deinde circa vernos morbos anni 1752. invenio hoc a me ſcriptis inſertum : „ Promi-
„ ſcue obtinent Variolæ & Morbilli. Sympto-
„ mata ſunt ſæpe eadem : Oculos madidos ,
„ ſemiconcretos, Linguam albam , Somnolen-
„ tiam , Vomitum , Febrim , Delirium , &c.
„ videas ſucceſſive iiſdem in ædibus occupare
„ infantes ; quorum alii morbillis , variolis alii,
„ laborare demum incipiant. Fere nulla fami-
„ lia, ubi vel ſolæ variolæ, vel ſoli graſſentur
„ morbilli. Deinde aliis tertio , aliis quarto ,
„ ſexto , ſeptimo, imo 14. die , ab inchoata
„ febre prodeunt.

Cum ergo aut eodem , aut ſuccedente mox tempore, varii omnes hi morbi ſimul graſſentur, in eadem familia homines promiſcue afficiant, eadem nonnunquam corpora varii ſimul infeſtent , ſimilitudinem gerant ſymptomatum , adhibendaque vix differant cura ; nonne hinc credibile , quod origine , naturaque vix multum differant , ſed vario potius modo , quo cutim afficiant ? varia , qua ſanguinem mutent , ratione ? An vero quorundam natura diverſa ?

Quæritur etiam an malignis in morbis omnis ſanguis diſſolutus eſt , maxime dum maculæ rubræ , purpureæque , cutim deturpent ?

Non videtur. Hiſtoriam ſanguinis necdum adæ-

adæquate novimus. In hujus operis *cap. 6.* demonſtravi ſanguinem eodem tempore, eodem foramine, eodem jactu, de corpore profluum, portione ſui alia dilutum, alia phlogiſtice concretum, adparere: ita ut oppoſitæ hæ ejuſdem qualitates eodem ſimul tempore in corpore obtingant. Pluribus experimentis, etiam quibuſdam in Noſocomio captis, conſtitit ſanguinem die 14. 17. variolarum miſſum phlogiſtica cruſta tectum fuiſſe, rubra parte compactum. Imo in puella, quam pluribus cutaneis morbis acutis eodem tempore afflictam mox contemplabamur, ſanguis paucis ante mortem horis miſſus inflammatorie ſpiſſus fuit; hora vero ante mortem, ex eodem foramine impetuoſe exſiliens, laudabilis omnino colore, conſiſtentia, miſcela, proportione. Deinde numeroſi ad ſanitatem redeunt, poſt copioſiſſimas petechias. Imo tres mihi noti caſus reconvaleſcentium hominum, quibus in variolis purpureæ maculæ affuiſſent; memineruntque ſimilium hiſtoriarum Autores.

Videtur igitur putrida diſſolutio a ſuſcepto contagio in humoribus naſci poſſe, ſed a vitæ viribus ſive per omnia corporis excretoria, ut vocant, loca, ſive per ſolam cutim, eliminari: ita ut reliquus in corpore ſanguis bonus, minus ſaltem diſſolutus, maneat: ſin vero ſanguis totus ita affectus eſt, tunc ab errore loci in nobilioribus partibus mors brevi timenda eſt: Itidem ſi materies prava ad cutem, vitæ

tæ viribus, deposita, iisdem denuo fatiscentibus resorbeatur, & aut reliquum sanguinem pessumdet, aut stamina vitæ destruat. Ita nempe puellæ nostræ contigisse videtur.

CAPUT XVI.

De Polypo.

IN cadaverum examine frequentissime polypos cordis, vasorumque majorum, invenimus, quamvis nulla ratio præcesserat, ob quam polyporum præsentiam suspicati fuissemus; nullaque symptomata affuerant, quæ illos præsagiissent. Ad horum exponendam genesin ex multis, quos deteximus, unum prorsus singularem enarrabo.

Fœmina 28. annorum 10. Dec. 1756. moriebatur, quæ dimidio anno laboraverat mensium defectu, febribusque, nunc tertianis, nunc quotidianis. Cacochymica hinc facta, munus tamen ancillare, vires plane exsuperans, ne fame periret, prosequuta est, ultimo vitæ mense excepto. Polypus utroque in corde, sed potissimum in sinistro, maximam cavitatis cordis partem explebat, affixus ita cordis parietibus, ut cordis columnæ carneæ omnes per formata in Polypo foramina & canales transirent. Columnæ carneæ ergo integræ erant, integerque Polypus: sed per forami-

ramina & canales in Polypo formatos columnæ transibant. Porro ut Polypus erat parietibus cordis affixus, sic & marginibus valvularum: ita ut valvulæ parumper modo, non vero usque ad arteriarum majorum parietes, reclinare se possent.

Duplex est species polyporum. Altera, quam dudum adfuisse, vivente homine, signa demonstravere: Debilitas & inæqualitas pulsuum, Cordis motus palpitans, manifesto percepta cordis ad thoracem pulsatio, anchelitus ad loquelam, motumque, debilitas universa, cacochymia, sæpe color faciei purpureus, iis in locis, ubi cutis deest, imo & aliquando per totas genas & frontem; polyporum in vita præsentium suspicionem formant. Altera species ea est, quæ adpropinquante morte generari videtur: utramque autem speciem eodem modo produci autumo.

Materies ejus spissum id, ac lardo simile est, quod cap. II. toties videbamus humano sanguini inesse, in eoque variis generati de causis. Sanguis utique noster æque forsan quidpiam solidum, quam fluidum, adpelletur. Nonne sola tritura perenni cordis, arteriarumque, servatur fluidus? an non a minima horum quiete extemplo solidescit? Steterit modo in vase, de vena secta, emissus, solida mox insula nascitur, quæ, dum phlogistica materia adest, vix transcindatur novacula. Si igitur a subito terrore, si a conspe-

ctu

ctu rei horridæ, quies oritur in humorum circuitu; si quacumque de causa homo animo linquitur; sanguis in hac quiete solidescere incipit: ita ut sæpius, renatis quamvis vitæ viribus, debitum non recuperet fluorem: maxime quidem si vel a naturali diathesi, vel a causa adventante quacumque, densitas phlogistica adsit. Ut enim hæc in vase coalescit, a reliquis sanguinis principiis segregata, ita & in momentanea illa quiete in corpore humano suum nisum sequitur: & quemadmodum ampla patina ex vena exceptus, ut fundum modo tegat, crustam non format, sed modo ubi magno volumine colligitur, ita coalescit idem sanguis potissimum in cavis cordis, inque arteriis majoribus, ubi copiosor adest.

Sed præter stagnationem datur aliud, quo hæc massa polyposa nascatur. Si mox missum vena sanguinem corpore ramoso conquasso, polypum sensim formo, sive fictitiam dictam *Ruischii* membranam, quæ polypi perfecte æmula. Si exsilientem de vena sanguinem lagena excipiens, mox lagena agitata conquasso, polypum jam, citra baculi ramosi opem, creo. Si in apertum vas exsilientem de corpore sanguinem excipio, & ramulo mox a principio agito, intra pauca minuta crassissimam polyposam membranam conficio. Vid. hujus operis *cap. 6*. Si nunc contempleris quo pacto, in animi deliquio, conquassetur cruor inter cor tremulum, & tremulas sive valvulas,

las, ſive arterias, nonne ſponte liquet polypoſam inde maſſam naſci debere? Et, ſi homo inde moritur, & humores omnes nunc frigore aeris in cadavere coagulantur, nonne hæc inſpiſſata materies corpus referre queat, quod cordis parietibus, marginibuſque valvularum affixum deprehendatur, & quod columnis carneis tranſitum præbeat, quas inter conquaſſata antea fuerat.

Ut nunc in frequenti animi deliquio intelliguntur hi polypi naſci; eadem ratione in vita illa pauca, ac minima, prope mortem, naſcuntur; dum ſtagnans fere ſanguis ſolo tremulo cordis arteriarumque motu conquaſſatur. Datque veram iſagogen hæc contemplatio ad curam polypi, poſt animi deliquia, poſt motus nimios &c. naſcentis. Sapones varii diſſolventes hic indicantur, ipſaque cura, antiphlogiſtica dicta, ſæpe malum ſolvit. Quosdam hoc anno læti ſalutavimus curatos, quibus per ſeſquimenſem quovis mane unc. $\frac{1}{2}$ Rob. Samb. totidemquem pulpæ Tamarindorum & dragma nitri, cum bono hauſtu ſeri Lactis; veſpere vero idem medicamen, ſed leni paregorico miſtum, dabatur.

Sed aliud polyporum genus hic explicandum eſt. Homo 6. die pleuritidis moritur. Sputa non ejecerat, ſed materiem albam denſam, oblongam, ramoſam, arteriæ habentem figuram, præciſe ut *Tulpius Lib.* 2. *cap.* 13. *tab.* 3. *&* 4. deſcribit, figuraque exhibet: quæ tuſſien-

tussiendo ejecta verum vas ab ipso credebatur. In pulmone hujus viri prudenter transcisso, invenimus ramulos asperæ arteriæ plenos tali materie, quam multam deinde, prorsumque ramosam, eduximus: Sedes hujus hujus in solo lobo sinistro inferiore fuit. Materies purulenta ex perscissis vasis sanguiferis superioris lobi abunde extillavit. Materies similis transsudaverat ex lobo inferiore inque ejus superficie crustam flavam densamque formaverat, qua idem ille cum vicinis partibus arcte cohærebat.

Eadem ergo materies in vasis sanguiferis mista inveniebatur cum sanguine in arteriis pulmonalibus; eadem inventa est transsudando externam crustam formasse; inventa denique in cavis bronchiis, transsudando, stagnandoque, ramosa illa corpora produxisse. Apud *Haganos* famosus, & ab artis peritia, morumque probitate, commendatissimus Chirurgus, *Erasmus Dringberg*, longo tempore ramosos hos polypos tussiendo ejecit, ut ex epistola optimi Viri patet, quam Clariss. *A. Caaw Boerhaave* inseruit eruditissimo suo tractatui *de Persp. Hipp. cap.* 12. *pag.* 115. Consulendus & hic *Grætz* ad *Ruischium* & Problematica *Ruischii ad Grætzium* responsio.

CA-

CAPUT XVII.

De Singulari modo Respirationis, & Motus Cordis.

INter causas incognitæ, ac sæpe improvisæ mortis, ab Autoribus refertur Pulmonum lata cum Pleura cohærentia *Boerh Instit.* §. 835. Tamen raro cadavera incidimus, quin firmas ejusmodi, easdemque latas, cohærentias observemus; quamvis iidem homines, quos tum sanos, tum ægros noveramus, nulla signa præ sese ferrent, ex quibus hoc suspicati essemus. Pulmo utique in corpore sano exactissime semper pleuræ adplicatus, idque æque in expiratione, quam in inspiratione; videtur his cohærentiis, pedetentim formatis, paulatim assuescere, easque inculpate ferre. Sed quo pacto in describendo nunc casu motus vitalis peractus fuerit, haud capio. Dabo anatomen totam, cum totus homo singularia referret.

Erat 43. annos natus, rudiori assuetus labori, 30. abhinc annis spinam ventosam ad dextram claviculam passus; quæ hucusque quovis biennio aut triennio recrudescens, sestucas osseas ejicere solebat: cætera sanus.

Anni octo elapsi erant, cum a valido ligno resiliente femur *sinistrum* contunderetur, attamen sine ullo mali relicto vestigio peni-

tus ſaneſceret. Septem vero abhinc menſibus denuo gravi ligno ſiniſtram coxam contuſus, male habuit; bimeſtri tamen ſpatio Hortulani continuans labores, demum ſe quieti dedit. Poſtquam tumore *ſiniſtri* femoris per ſex menſes male habuiſſet, diſparuit tumor omnis, ceſſavitque dolor, & ſenſim femur *dextrum* tumere ac dolere inchoat. Hunc tumorem, menſis ſpatio paſſus, nobis exhibuit pure refertum. Aperto eo tres unciæ puris effluxere, immiſſus vero ſtylus ſinuoſum ulcus oſtendit.

Poſtquam quatuor ab apertura diebus ſe optime habuiſſet, ſubita eum Perinpneumonia prehendit, pure quamvis rite ex ulcere fluente: hanc iterata miſſio ſanguinis, penitus phlogiſtici, & idonea remedia, ad quartum diem egregie ſolverunt: ita ut cum reſpiratione non impedita, ſemper dein miti febre continua remittente laboraret, & appetitu perpetuo bono gauderet; donec demum colliquante Diarrhæa, ichoris ex ulcere effluxu, immobilitate affecti cruris, urinis denique tum colore, tum craſſamento, fuſcis, difficilique reſpiratione prægreſſis, moreretur.

In cadavere clavicula & tumens, & exeſa hinc inde; cæterum nihil in tota vicinia mali. Os femoris *lævum*, bis contuſum, vera mali origo & ſedes, integerrimum fuit. Os autem femoris *dextri*, ad qued decem ante mortem ſeptimanis materiæ metaſtaſis facta erat, orbum perioſteo totum, ſcabrum, & eroſum;

Ace-

Acetabulum ſine cartilagine, ſine perioſteo, ſine glandula: ipſaque theca ligamentoſa ad acetabulum magnam partem conſumta. In jejuno inteſtino ſuſceptio notabilis quatuor pollices longa; multum quamvis corrugata, cum parte ſuperiore in inferiorem prolapſa; mox parvæ duæ aliæ ibidem, binæque ſimiles, ſed inverſo ordine, in Duodeno. Colon a dextro latere medium ventrem emenſum, ubi ſe Hepati pluribus ligamentis affixerat, replicuit ſeſe ad ſpithamæ longitudinem verſus dextrum latus, indeque reflexum, lienem petebat, ſub quo ingenti formato ſacco, ſolitam deinceps viam abſolvebat.

Thoracem rimatus, pulmones ita nexos inveni, ut ſimile quid nec viderim, nec legerim unquam. Nam non fuit in toto thorace, univerſoque pulmonum in ambitu, vel unicum punctum a cohæſione liberum. Quippe cohærebat Pulmo cum tota pleura, cum univerſo diaphragmate, integro cum pericardio, ſternoque. Modus autem cohærentiæ adeo firmus erat, ut nemo noſtrum, citra dilacerationem, vel minimam ſolvere portionem poſſet. Connectebat enim eoſdem tenaciſſima, non dilatabilis, & ubi vi partes a ſe invicem diſtrahebantur, vix ſemilineam craſſa, celluloſa, membrana. Imo toto ſiniſtro in latere, tenacitatis celluloſæ loco; vera reperta ſarcoſis; veluti ſi pleura degeneraſſet in craſſiſſimam carnem rubram, inſertam alte in pulmonum ſubſtantiam,

ab eaque inseparabilem lobi quoque omnes inter sese eadem tenacissima cellulositate coivere.

Sed nihil mirabilius contemplatione cordis. Ut enim pericardium omni in puncto arctissime unitum cum pulmonibus erat, ut jam dixi, ita interno pariete suo, ope ejusdem tenacissimæ texturæ cellulosæ, tam firmiter cum corde, ejusque auriculis, sinibus, ac vasis majoribus omnibus concreverat, ut solvere nemo, nisi lacerando, posset. Præterquam quod crassus saccus, ceu nova genitura, Aortæ ad pollicem latum undique, firmiterque, circumcretus, & intime connatus, reperiretur. Cavum sinistrum cordis circiter solitam, dextrum vero vix quartam partem solitæ crassitudinis habebat.

Porro nemo nostrum vidit hominem hunc laboriose respirantem, cum 4. Martii hujus, quem vivimus, anni, circiter 50. gradus conscenderet, consilium, cum cæteris adventantibus pauperibus, petiturus. Nec vitiose respiravit quatuor primis diebus, uti neque post peripneumoniam curatam, nisi sub mortem. Respiratio tantum fuit naturali brevior, pulsusque naturali paulo celerior ac debilior, vix tamen inæqualis.

Homo ergo hic cohæsionem habuit, cui forte similis non visa unquam: attamen non subita, sed lenta morte, cujus causæ aliundæ notæ, periit.

Sed

Sed consideremus jam actionem cordis. Cor hoc cum auriculis, ac sinibus, vasisque majoribus; intra pericardium plane immobile fuit; idque non partim ut pluries vidit, sed ubique locorum, concretione valida, vi tantummodo dilaceranda.

Si igitur hic contemplemur totum thoracem, pleuram, diaphragma, pulmonem, pericardium, cor, vasa majora, mediastinum. non fuisse nisi unicum solidum, quomodo actiones viscerum vitalium horum explicabimus; Si quis cogitaverit musculosam osseamque fabricam thoracis dilatasse thoracem, aera in dilatatos pulmones intrasse, laxatis iterum musculis dilatantibus, thoracis capacitatem hinc imminutam aera expulisse, & hac ratione quandam exercitam fuisse respirationem; respondeo ejusmodi respirationem si possibilis fuisset, longe sane laboriosiorem observari debuisse, quam eandem nos omnes in hoc homine observaverimus.

Sed præterea, quis cordis motum explicabit? An tota concreta massa dilatata, cor quoque dilatatum fuerit? Tunc semel modo in singula Respiratione impleri, ac depleri potuit; dum naturaliter quater, quinquies, in singula respiratione pulset. Sed homo habuit semper, etiam usque ad finem vitæ, pulsum celeriorem, non palpitantis, sed evacuantis se cordis, argumentum. Si aorta arteria in singula respiratione semel modo dilatata & angustata fuit, cur per suos in carpo ramos potuit, v. g. in

febre peripneumonica, frequentes producere pulſus?

Sane quocumque modo rem examino, volvo, ac revolvo, non invenio niſi ubique inſuperabiles mihi difficultates; cohærentia enim deſcripta notas cujuſdam vetuſtatis habet, ob idque communes phyſiologicas regulas repudiat.

An ergo & præter; & contra, communes leges naturales, homo vitam vivere poſſit? Noſter vixit, ergo potuit. Ecquis OMNIPOTENTI regulas præſcripſit, ſecundum quas vitam conderet, ſervaretque humanam? Orbes terrarum innumerabiles condere poteſt, homineſque in iiſdem producere, quos ſingulos vario modo condat, variis conſervet in vita modis. Metimur nos natnræ leges ex conſuetis obſervationibus; quas velit DEUS, has ſequitur leges. Et quis demum ejus arrogantiæ, aut potius dementiæ erit, ut divinam potentiam ejuſmodi legibus adſtringere cogitet, circa quarum aut exiſtentiam, aut intellectum, adhuc litigant Artis principes? *Hallerum* volo, *Werlhovium*, *Hambergerum*, *Albinum*, *Boerhaavium*, compluresque alios, quibus necdum inter ſeſe de his legibus convenit. Homunciones nos! obſervata colligimus, legesque condimus ex iiſdem; dum interim nos ſæpe in obſervatis vel unicum lateat, a quo vera rerum dependeat notities. Quis enarrat in quot quantisque rebus meridiem credamus, quam adhuc involvat nox aterrima? Aeſtum marinum, ſe-

cuti

cuti *Newtonum*, tam clare ſuis percipimus de cauſis, ut qui Cœlum perluſtraverit, Aſtra tetigerit, emenſusque Maria fuerit, vix poſſet melius: & ne quid deſit, calculo geometrico & algebraico abſtruſum id in apricum duxiſſe videmur. Sed, quod dolendum, in hac noſtra meridie magnus *Bernouilli* cæcutit, adeo ut acerbe conqueratur *Newtonianos* tanto ſuo molimine huic negotio parum profuiſſe: aliam porro viam capeſſendam arbitratus, hanc patefacit candidus, hanc mathematice probat. Velimuſne inire eandem? St.! Eruditione, judicioque clarus *Eulerus*, *Newtoni* obſcuritatem, viamque, quam iniverit, & tortuoſitatis, & erroris, aperte criminatus; alias a Newtonianis & Bernouillianis leges detexit, eaſque, revocatis *Carteſii* vorticibus, mathematice demonſtraſſe viſus eſt. Videtisne quam incerta ſint, quæ pro certis habueramus, pro invictis, pro demonſtratis? Noſtra nobiſcum Anima ita cohabitat, ut unum cum eadem Ens exiſtamus. Ejus veluti primariam ſedem, ejus proprium cum corpore vinculum, ac vitalis principii locum, modumque demum verum, quo anima & ſuam machinam gubernet, & ab eadem afficiatur; hæc, inquam, omnia Mortales intelligere, explicareque, ſe poſſe autumant: verum millenis ab annis, in hunc uſque diem, circa hanc rem diſceptatum fuit, ſua cuique ſententia eſt, ſua quemque opinio trahit. Neque mirum hoc, cum quædam *Secundæ* cauſæ nobis duntaxat pa-

terent, veras vero, primasque rerum causas, SUMMUS rerum ARBITER, quod earum notitiæ nos non interesset, nobis abscondere voluerit. Unde crediderim inutiliter quæsivisse, vane quærere, sontice quæsiturum audax *Japeti* genus, quid Vitalium principium actionum? quæ animæ sedes? quis operationis ejus, passionisque, modus? Resonat Europa Physiologorum hoc tempore clamoribus, veluti de hoc *Gordio* nodo plane ovantium; interea dum experimenta, quibus ad sententiam tuendam utuntur, ab aliis repetita, prorsum aliud clament, contrariam inducant conclusionem. Adeo & in hisce, & in multis aliis, id saltem demonstratur, quod in sacris legimus, Eccles. Cap. I. *Cunctas res difficiles, non potest eas homo explicare sermone*, & Cap. III. *Vidi afflicti nem quam dedit DEUS filiis hominum, ut distendantur in ea. Cuncta facit bona in tempore suo, & mundum tradidit disputationi eorum; ut non inveniat homo opus, quod operatus est DEUS, ab initio, usque ad finem.* Et Cap. VIII. *Et intellexit quod omnium operum DEI nullam possit homo invenire rationem, eorum quæ fiunt sub sole: & quanto plus laboraverit ad quærendum, tantominus inveniat. Etiam si dixerit sapiens se nosse, non poterit reperire.* Tandem Cap. IX. *Quomodo ignoras quæ sit via spiritus, & qua ratione compingantur ossa in ventre prægnantis, sic nescis opera DEI, qui fabricator est omnium.*

Si hæc dixit *Salomon*, qui Philosophiam ab

ab ipso DEO edoctus erat, Lib. Sap. Cap. 7. *omnium enim Artifex docuit me, Sapientia*; Cui dixerat DEUS Lib. 3. Reg. Cap. 3. *Dedi tibi cor sapiens & intelligens, in tantum, ut nullus ante te similis tibi fuerit, nec post te resurrecturus sit*; Qui differuerat, ibid. Cap. 4. *Super lignis, a Cedro, quæ est in Libano, usque ad Hyssopum, qui egreditur de pariete*; differueratque *de Jumentis, & Volucribus, & Reptilibus, & Piscibus*. si, inquam, tantus ille Philosophus ita asserit, utique sana nos ratio jubet superba nos nostra contrahere vela. Sobriam imitemur, id est, veram sapientiam *Salomonis*, nos ita monentis; quam mire imitatus est Eminentissimus S: R. E. Cardinalis *de Polignac*, in Aureo suo *Anti-Lucretio*, destinato ad veram Religionem tuendam adversus *Epicurum, Lucretium, Spinosam, Hobbesium*, ejusque impiæ farinæ autores alios. Videatur Lib. 5. pag. 158. & 187. Lib. 9. pag. 358. & alibi passim.

Facta hac necessaria digressione circa ea, quæ in hoc cadavere mirabamur, pauca dicenda supersunt. Quid sibi illæ susceptiones intestinorum? Hæ videntur spasmis sub mortem natis deberi; ut in alio casu hujus operis *cap.* 7. explicui. Qui de his plura, adeat *Ill. Præsidis comm. in cap. de infl. intest.* & laudatum ibidem tractatum egregii *C. H. Velse*, medici & Senatoris *Hagani*, candidi mei, æternumque honorandi amici, *de mutuo Intestinorum ingressu*.

Sed

Sed cur accubitu materiæ purulentæ ad sinistrum femoris os, per integros sex menses, nullæ noxæ ossi illatæ; accubitu vero duorum cum dimidio mensium, destructio tanta, tum dextri ossis femoris, tum omnis acetabuli? Forte in priore casu hæsit materia fasciam latam inter, musculosque; in posteriore immediate ad ossa. Forsan eadem blandior olim, resorptione acrior facta est. Forte non resorpta, sed per cellulositatem a sinistro femore in dextrum translata, eodem hoc motu acrior facta fuit.

CAPUT XVIII.

Quædam de Pulmone innatante aut subsidente in aqua.

IN dubio Infanticidio solet vulgo ex pulmone, fundum aquæ petente, judicari infantem post partum non vixisse; eodem vero innatante, vixisse, respirasse. Observationes in Nosocomio factæ quandam hic prudentiam suadent, ne peccemus. Ter enim, quaterve, jam demonstravi publice notabiles portiones Pulmonis Adultorum, in aquam injectas, fundum petere.

Etenim obstructiones, mucus copiosus, schirrhi, indurationesque pulmonum, reddunt eorum portiones, imo lobos integros, graviores, aeri impervios, ita ut etiam leviores cæterum vici-

vicinæ portiones una deorſum trahantur: ſi vero gravior pars parva ſit, in aqua a leviore ſuſtinetur; ſeparata autem fundum petit. Plures nunc relationes, ad judicem factæ, argumentum habent ex abſciſſa portione pulmonis, innatante, vel ſubmerſa aquis. Nonne hinc in proclivi fit, ut ſontes fœminæ abſolvantur, fallanturque Judices? Et ſi horis diverſis, ob diverſitatem juriſdictionis, a diverſis chirurgis examen cum fruſto pulmonis fiat, nonne hinc e diametro oppoſitæ relationes haberentur?

Conſulentes autores Anatomicos, ſimilia detegimus. *Diemerbroeck* pulmonem Adultorum ſchirroſum vidit aliquoties aquæ fundum petiiſſe. *In hiſt. Ac. Sc. Par.* 1733. unius lateris pulmo integer innatavit aquæ, alterius ſubmerſus eſt totus. Ex *Zellero* & *Bohnio* patet tum vituli, tum infantis, poſt nativitatem reſpirantium pulmones, fundum in aqua petiviſſe, cujus cauſa aut mucus, aut valida in utero nata obſtructio. Ita quidem ut aer non obſtructam poſt nativitatem partem impleviſſet, obſtructam minime.

Sed præterea vagit nonnunquam infans in partu, eo quod capite jam prodiens aeris inchoet uſuram: deficientibus interim viribus matris, aut uteri orificio ſe arctius circum ejus collum conſtringente, infans ante nativitatem moritur. Pulmo hic innatabit aquæ, quamvis infans mortuus ſit natus, reaque infanticidii agetur, ſecundum leges ſuſceptas, mater. Caſti-

ſtigandæ ergo & emendandæ erunt regulæ artis ibidem loci, ubi adhuc more communi fiunt ad Judicem relationes; ne vel judicem fallendi, vel ſontes abſolvendi, vel inſontes damnandi, evidens periculum incurrere pergant.

CAPUT XIX.

De Supputando Calore Corporis Humani.

INgenioſiſſimi Viri *Fahrenheit*, & *Prins*, ut & omnium laude ſuperior *Réaumur*, poſt *Torricelli*, *Galilæum*, *Drebelium*, *Paſchal*, exacta nobis condidere thermometra, ad determinandum caloris humani gradum aptiſſima: Secundum hæc, omnia corpora non viva, non ignita, non in ſphæra activitatis ignis poſita, eo caloris gradu calent, qui obtinet ipſa in Athmoſphæra. Ita ut Lignum, Lapis, Metalla, Sericum, Lana, Aqua, Vinum, Spiritus Vini, Alcohol, eundem inter ſeſe, eundemque cum aere communi, calorem habeant. Quod vero res ſæpe aliter nobis adpareat, ut dum v. g. hyeme ferrum politum longe frigidius exiſtimamus, quam veſtem laneam; vitrum, quam lignum; lignum politum, quam idem carioſum; id inde fit, quod noſter nativus calor eo, qui in Atmosphæra eſt, longe major, athmosphæram lanæ mox moveat, & communicatione ſui majoris caloris, magis calefaciat: ſed

ſed quod idem ille calor noſter politas ferri particulas in ejus ſuperficie non niſi tarde moveat, & cum frigido aere, inter ferri particulas reperiundo, non niſi lente ſeſe communicet; forſan etiam quia tempore frigidiſſimo, ſpicula glacialia inter ferri particulas cito non moventur. Dum tamen metallum, politave alia corpora, adplicata diu calente manu tenemus, tepeſcunt ſenſim; ſuſceptumque ſemel calorem ſervabunt diutius, quam corpora leviora, explicata de cauſa. Ipſa hominum, animaliumque cadavera, ut cætera omnia prius definita, quamdiu putredinem necdum inchoant, eundem habent, qui Atmoſphære eſt, calorem. Quid nunc in Phyſica & Medicina conferat exactus caloris variorum corporum calculus, evidenter, ni fallor, is, qui *Boerhaavii* Diſſertationem *de igne*, omnibus Phyſicis adeo laudatam, bene comprehendit; intellecturus eſt. Hujus ergo, laudatorumque antea virorum, veſtigiis inhærens, datam ab ipſis doctrinam ultra promovere conatus fui, ſecundum proverbium: *Inventis addere facile*.

1mo. Calorem hominis ſani definiverunt *95. 96.* graduum. Calorem hominis in frigore febrili jacentis a gradu 87. ad *94*: ejus vero qui æſtu febrili arderet a gradu *96.* ad 108. & forte adhuc aliquid plus. Ergo receſſus in frigore frigore minor, a puncto fixo graduum *95. 96* quam ab eodem puncto exceſſus caloris.

2do. Calorem aeris athmoſphærici ſtatuerunt ſem-

ſemper minorem eo, qui hominis ſani eſt, idque etiam ardente ſirio. Quin prorſum impoſſibile eſſe, ut homo ejuſmodi in aere diu vivere poſſit, qui ſuum ipſius æquaret; multo minus in eo, qui ejus proprium exſuperat. Rationes Phyſicas in Chemia *Boerhaave* dedit, *Cap. de igne Exp. 19. Coroll. 16.* „ Sanguis „ frigidior in arctos, elaſticos, fortes, cana„ les arteriæ pulmonalis, vi cordis dextri, „ atque molimine ingenti reſpirationis, preſ„ ſus, actuſque, neceſſario per unum pulmo„ nem fertur copia æque magna, quam, eo„ dem tempore; per univerſum corpus, om„ neſque ejus partes, ſimul. Hinc igitur idem „ ſanguis nulla in parte corporis uſque adeo „ atteri, adeoque & caleſcere poterit, quam „ in pulmone ſolo. Foret ergo calor illius „ homini intolerabilis, imo letalis. Verum „ aer, reſpirando ductus in pulmonem, eſt „ ſemper frigidior longe, quam hic ſanguis. „ Et, per *Malpighiana*, ſanguis hic in arte„ riolas minimas fuſus, quæ veſiculis pulmo„ num tenuiſſimis adplicantur undique, per „ ſuperficies ergo incredibiliter latas exponitur „ aeri, per omnia momenta temporis renova„ to, adeoque ſemper frigido, unde ſanguis „ ex ſe, in nulla iterum totius corporis pla„ ga refrigeratur plus, hoc reſpectu, quam „ pulmone noſtro.

3^tio^. A magnis in arte viris, quos inter princeps *Boerhaave*, decretum fuit, decrementa

ta hæc caloris in corpore humano, morborum tempore observanda minori deberi attritui humorum in vasa, vasorum in humores, particularum humorum inter sese: augmenta vero auctiori attritui.

Cum tantorum nominum debita veneratione, licebit propria observata enarrare, ex iisdem necessarias formare conclusiones.

Boerhaave, *Fahrenheit* apud *Boerhaave* laudato mox in corollario, *Hales in Hæmastatice*, *Derham Theol. Phys. cap.* 2. *Lib.* 1. *De Sauvages Lib. de inflam.* nobis dicunt quidem qualisnam caloris aut homo sit, aut alia res quæcumque; sed quanto tempore thermometrum adplicuerint, non addunt. Id porro præprimis requiri, antequam certi quidquam statui in physicis queat, demonstrabunt sequentia observata, capta & in me, sano, & in pluribus aliis sanis, & denique plurimis in ægrotis. Non autem semel, decieslve, sed pluries ipsissima experimenta iterata sunt, & semper idem docuerunt.

Si per dimidium horæ quadrantem sano homini admotum sub axilla thermometrum est, calorem notat graduum *95. 96.* Si per quadrantem, gradum notat *97. 98. 99.* Si per dimidiam horam, 100. 101. Si per horam integram, 101. 102. At vero si dein bihorio, ultravé adhibetur, nondum observavimus illud majorem gradum notare.

Si nunc idem adplicemus ægris, rem præcise

se invenimus, quemadmodum notant autores laudati, dummodo per semiquadrantem illud admoveretur. Nempe si per dimidium quadrantem in modico admodum febrili calore notaverit 100. gradus, post quadrantem notabit 101. 102. Si per mediam horam 102. 103. Si per integram, 103. 104. Aliis vicibus in febre continua per mediam horam dabat gradus 106. per horam 109. aliquoties per semihoram 103. per horam 105.

Suspicabitur forte quis febrilem calorem interea temporis auctum fuisse, adeoque & inde repertam notam mercurii altiorem; respondeo, id semel, iterumque contingere posse; sed cur in sanis thermometrum longiore tempore adhibitum adscendit, licet naturalis calor noster minime augeatur? Et cur in ægris, dum nulla caloris mutatio, neque ab ipsis, neque a nobis, observetur, constanti tamen lege adscendat? Ergo minime ab aucto calore febrili.

Et ne quis vitiosa mea thermometra criminetur, optima multa possideo, quæ præcipue fabrefecit mihi ingeniosissimus Physicus, & egregius Mathematicus, Rev. *Marci*, ad modum *Farhenheit*, *Prins*, & *Réaumur*. De industria parva mea Fahrenheitiana, quibus apud ægros utor, exploravi ad *magnum universale Thermometron*, quod subtilis artifex *Prins*, magno cum labore, ipse adornaverat, hacque lege de meorum præstantia convictus sum.

Unde ex datis experimentis id debui conclu-

cludere, quod defectu adplicationis tempus determinandi, neque ſanorum, neque ægrorum calor, rite fuerit determinatus.

2dam. Auctorem theſin multa obſervata labefactant. *Hales*, *Boerhaave*, aliique, impoſſibile credidere, ut homo diu ſubſiſteret eo in aeris calore, qui ſuum proprium calorem aut æquaret, aut ſuperaret; idque ob datas antea rationes. Attamen ex obſervatis, communicatis cum doctiſſ. *Derham*, *Theol. Phyſ. Lib.* 1. *Cap.* 2. Thermometra *ſub æquatore* deſignant eundem circiter caloris in aere gradum, qui hominis eſt. Quid? quod aeris calor ſæpe tranſcendat humanum? Dum accuratiſſima thermometra plura ſuſpendi aliquoties in aere libero, ubi nulla radiorum a parietibus reflexio, in umbra ſolis; alia vero plura ſoli irridianti expoſui: differentiam nonnunquam obſervavi 30. graduum. Adhuc 27. Aug. inter 3. & 4. pomeridianam, cum in ædibus eodem tempore thermometra haberent gradum 71. in aere vero aperto umbroſo 75; Thermometrum univerſale *Prinſii*, ſoli irradianti libero, citra reflexiones ullas, expoſitum, intra $\frac{1}{4}$. horæ adſcendit ad gradum $103\frac{1}{2}$. exin omni momento tantillum deſcenſum affectabat, idque fere per alium horæ quadrantem idem, & mox iterum adſcenſum. Semihora elapſa, adſcendit ſenſim ad 107. Relictum per aliam dimidiam horam, non adſcendit ultra; forte quod poſt quartam aer calore non augeſcebat. Pari ratione octo alia

thermometra, exigua admodum cum differentia, caloris gradum indigitarunt.

Porro in tam ardente calore exponimur in platea, in via publica nullis consita arboribus, in campis, Messores in agris, Vinitores in vineis, integri, dum castra metantur, Exercitus. Profecto omnes illi per æstatem sæpe aerem inspirant suo proprio aliquanto calidiorem, intereaque vivunt; & si moderate vitam instituant, atque a gelido subitoque potu abstineant, sani passim degunt. Igitur sub æquatore vivunt bene homines, in aeris calore, cum humano æquali: vivunt bene per magnam Europæ partem in calore humanum longe superante. Aeris ergo in inspirando usus videtur potius ad motum sanguinis, quam ad ejusdem refrigerium facere: qua in re a textu *Boerhaavii*, ex Chemia allato, discedo quidem, sed ad clarissimum Virum iterum accedo, rem, ut hic facio, explicantem *physiol.* §. 202. Et profecto si sufficiat refrigerium aeris, ad gradus 10. frigidioris, fervido pulmonum sanguini, an non vehementer noceret is, qui gelida bruma esset 70. 80. gradibus inferior calore humano? Nonne oporteret hominis sanguinem æstate, quam hyeme, longe calidiorem ad thermometra reperiri?

3tia. Eruditorum thesis statuit calorem ab attritu oriri. Evincere id multi morbi videntur; ut maxime *cap. de calore febrili Præceptor* ostendit; attamen constantem inde regulam deducere

re experimenta vetant. In Hemitritæa, quam, cum continua febre, intermittens quotidiana formabat, homo intermittentis paroxyſmum tanto cum frigore experiebatur, ut, ſi frigus modo abeſſet, morbum totum floccifacere ſe diceret, propter immane vero frigus ſe ſuſtinendo ultra non eſſe. Eaſdemque querelas multis in paroxyſmis repetivit. Dabat tamen Thermometrum paſſim 104. gradus. Neque vel hilum adſcendit illud, dum in ardente deinceps calore admoveretur. Et dum per ſequentes paróxyſmos frigus imminueretur, gradus tamen caloris 100. 99. 98. fuere. Frigoris porro perceptio homini vivida; frigoris ſigna, algor, tremor, ſtridor dentium, evidentia erant: dum interim calorem naturali ſuperiorem notaret thermometrum, dumque nos, repetito ſæpe examine hominem tepentem, ac fere naturaliter calentem, paſſim deprehenderemus. Expectabitis quid ex pulſu obſervatum ſit? Is more ſolito, tempore frigoris febrilis, celer, parvus, contractus utcumque: caloris vero tempore plenior, liberior, major. Thermometrum ſemper ſub axillis adplicatum ita adſcendit, cum tamen potiſſimum frigoris ſenſum æger toto thorace perciperet.

Veteres deſcripſere Febrim ἠπιαλήν, quam enarrat, non explicat, *Hippocrates*. *Galenus* & *Gorræus* eam eſſe dicunt, in qua per univerſum corpus caloris ſimul & frigoris perceptio adeſſet; quod a bile & pituita ſimul motis expli-

catum suo more velint. *Erotianus* & *Foësius*, in ἠπ'αλν *Hippocratis* exponenda, non faciunt ardoris mentionem, sed continui duntaxat & frigoris, & rigoris. At quocumque demum sensu velis, non fuit hominis nostri febris ἠπιαλή. Nam neque ille simul frigus caloremque percepit, nec perpetuo friguit, horruitque.

Est Veteribus alia descripta febris λειπυρία, de qua etiam *Hipp.* Aph. 4. 48. 7. 72. „ In febribus non intermittentibus, si externa frigeant, & interna urantur, & sitiant, lethale „. Cum hac descriptione conveniunt interpretes; sed neque hujusmodi febre laboravit noster. Nam sine thermometro latuisset nos penitus calor ille, naturalem 7. 8. gradibus exsuperans, ipseque æger eum non est expertus: externum enim internumque frigus conquestus est.

Qua tandem ratione ejusmodi phænomena explicabuntur? Vulgaris doctrina Medicorum mechanicorum est quod a nata in arteriis capillaribus versus corporis ambitum resistentia, cor velocius validiusque se contrahere veluti cogeretur; ut copiosiorem humorem per aream minorem traduceret. Verum qui leges hydraulicas a doctissimo *de Sauvages*, Tractatu *de Inflammatione* explicatas, & corpori humano adplicitas, attente contempletur, prorsus contrarium concludere cogitur. *Vide hunc tract. a* §. 24. *ad* 62. Et profecto experientiam consulentes, videmus in Paronychia, Otalgia, Tendinis punctura, capillarium obstructionem adeo mo-

modicam, ut notabilem effectum in ſanguinem, & cor, edere non poſſet; & tamen quam acutæ aliquando in his febres! quanti calores! contrario febre comburi oporteret Chloroticam virginem, Scrophuloſum interno externoque corpore puerum, quibus fors media pars obſtructa ſit capillarium; cum tamen hos reperiamus a naturali calore remotiores. Si quis dicat in his febres haud generari, quod cordi vires deſint; attendat ille quid his contingat, ſuſcepto varioloſo, morbilloſo, aliove, miaſmate! Motus cordis, ejuſque velocitas, augentur ita, ut aquoſus pridem mucoſuſque cruor, jam phlogiſtica materie ſcateat, miſſuſque de vena denſam mox cruſtam formet.

An igitur nata quacumque de cauſa in humoribus acrimonia motum cordis, vaſorumque, irritando, augeret? Cum anatome detexerimus cor inflammari, ſuppurarique poſſe, citra perceptos eo tempore dolores: cum præterea Apoplexia doceat eo ipſo tempore, quo nullum inter nervos ſentientes, & ſenſorium commune, commercium detur, cordis motum notabiliter augeri: hanc ita dictam irritabilitatem pro cauſa ægrius admittere poſſumus. Neque nos hujus irritabilitatis convincere moderna experimenta valent, cum alii eorundem vim contrariis eludant experimentis. Daturque aliquando febris mox in corpore ſaniſſimo nata, ubi acrimoniam ne Lyncæi quidem oculi unquam detegant; & hæ quidem violentiſſimæ.

An igitur hæc de origine motus cordis, motuſque ejus, ac velocitatis incremento, quæſtio, inter illas locanda quæſtiones, quas ILLE, qui ſe ſolum in S. Scriptura vocat SCRUTATOREM CORDIUM, ille perpetuo nobis amandus & adorandus, noſtrum adeo limitatum, & imbecille ingenium, latere voluerit; ut rei mirabilitate attoniti, in admirandi Artificis encomia profunderemur?

Verum tamen dato ſemel, & a cauſis explicato, aucto motu cordis, nunquid natus inde attritus phænomena, in viro noſtro obſervata, explicet? Non puto. Tempore frigoris homini intolerabilis, cum pulſu contractiore minore, thermometrum ſignat octo gradus ultra calorem naturalem: præterea tempore quo intolerabiles ardores homo conqueritur; quo pulſus magnus ac celer eſt, thermometrum habet eundem caloris gradum. Hoc phænomenon qui legibus phyſicis bene ex attritu explicuerit, erit mihi magnus Apollo.

Alia ergo cauſa ſubſit oporteat, quam ſolus attritus, quæ augeat, auctumque ſuſtineat calorem; idque eodem tempore, quo ſenſus nil niſi frigus animæ denuncient.

Quæſtio nova, æque quam prior, intricata nempe cur obtinente in homine calore, naturalem octo gradibus ſuperante; in homine, inquam, mentis compote, perpetuæ de frigore, eoque non tolerando, querelæ? Idque una cum ſignis frigoris, tremore, rigore, ſtridore dentium?

tium? Nunquid contrarium ejus, quod in corpore obtinet, nervoſque afficit, renunciari animæ queat? Abſonum hoc videretur, niſi huic ſimilia, eoque mirabiliora, in humana œconomia contingere fateri cogeremur. Homo bene in lecto calens, in ſomnio videtur ſibi frigere totus & incredibili voluptate afficitur, dum igni grato admoveri viſus, gelu membrorum ſuperare ſe credit. Homo bene cœnatus, nocte famelicus ſibi videtur, & amœnitate appoſitæ dapis delectatur impenſe, famemque explet. Ergo citra ullum commercium corporeum, imo cum contrariis corporis conditionibus, anima noſtra gaudiis affici, mœroribuſque, grato & ingrato, poteſt. Argumenti genus, quo impios convincamus, qui negent animas a corpore jam ſeparatas, iis poſſe cruciari, quibus, dum in corpore viverent, ope corporeorum organorum, affici ſolerent. *Luc.* 16. *v.* 24.

Difficultatem, inquiet quis, difficultatibus potius cumulas, quam explicas. Fateor; neque aliter poſſum. Explicationes huc uſque ab eruditis datas, nullius momenti eſſe, neminique ſatisfacientes, novimus abunde; alias porro ignoramus. Unde hanc ipſam quæſtionem iterum relegamus ad illas, quas ignorare debuerimus: noſſe enim ſi oportuiſſet, optimus noſtræ machinæ Conditor eaſdem patefeciſſet. Imo oportet harum ignorantiam nobis conducere, quia *Vidit Deus omnia quæ fecerat, &*

erant valde bona. *Gen.* I. *v.* 31.

Patientia igitur in experimentis, libero ab hypothesibus animo capiendis, multa dediscimus, quæ humana arrogantia, & præcipitantia, perperam addidiceramus. Sed præstat hominem, ad veritatem æternam contemplandam destinatum, ab erroribus remotiorem fieri, ac veritati proximiorem: sic propius ad felicitatem, quondam æternam futuram nobis accedimus.

Quot igitur encomiis sufficiam, ut MATREM PATRIÆ, MATREM ACADEMIÆ, AUGUSTISSIMAM IMPERATRICEM, MARIAM THERESIAM, digne concelebrem! quod pro sua benevolentia, munificentia, veroque scientiarum amore, indicante & hortante Illustrissimo Medicæ Facultatis Præside, Libero Barone *van Swieten*, hoc condiderit, reditibusque ditaverit, Nosocomium; ut in eo, posthabitis omnibus circa Medicinam systematibus, nobilis hæc, ac necessaria Ars, solis experimentis, & prudenter captis observationibus, traderetur, coleretur, augesceret! sane & huic Viro debitas hanc ob causam laudes sera posteritas canet.

Sed ut hoc caput absolvam, paucisque dicta confirmem, resumendus hic est casus hominis cujus Cap. II. mentio facta fuit. Is in suo marmoreo frigore, integris 24. horis ante mortem perdurante, sine vel minimo arteriarum pulsu, ulla arte indagando, notavit in thermo-

mometro calorem 97. graduum, idque adhuc bihorio ante mortem. Thermometrum autem, paucis minutis admotum, hunc gradum notavit; notaturum forte altiorem, si diutius applicitum fuisset. En iterum sine ullo fere attritu calorem naturali majorem!

Idem, aliud tentans, expertus sum. Animus erat experiri num cortex peruv. ipsa in febre datus, febrilem calorem augeret, prolongaretque; ut laudatissimus *Hales* habet *Hæmast. Exp.* 18. *No.* 6. Apta ad id occasio erat. Fœmina 24. annorum, de qua actum cap. 15. febri continua gravi, cum quotidiana intermittente afflicta, cortice curanda erat 12. morbi die. Cortex datus dedit prima die gradum caloris uno inferiorem ei, qui hesternus fuerat; die altero binis inferiorem gradibus; quarto vero die fœmina prorsum omni febre caruit, Ergo integram corticis, in substantia ut vocant, unciam spatio nycthemeri absumens ægra, non incrementa habuit, sed decrementa caloris. Cortex tamen aliis in occasionibus auget calorem; nam omni experimento liquet eo in iis augeri calorem, qui naturali minorem possideant; ut eundem minuit iis, qui naturali majorem. Qua id vi efficiat, cum *Sturmio* cum *Bado*, cum *Mortono*, ignorantiam fateri malim, quam falsa incertaque proferre.

Sed, quod res est, hæc ipsa mulier, quarto die ab usu corticis, febris prorsum expers, naturaliter calens, moderatum sanum calorem ipsa

ipſa experta, pulſum lentum bonumque habens; tamen ſignavit in thermometro gradum 102. multiſque poſtea diebus calorem habuit naturali majorem. Ergo calor non a ſolo attritu, non a ſolo motu aucto.

CAPUT XX.

De Vario Tumorum Genere.

INflammatorii tumores qui generentur, hic inquirere non eſt animus; ſed quid de lentis quibuſdam tumoribus, tarde creſcentibus, diuque obtinentibus, cogitandum ſit, indagare.

Tales namque in collo multi gerunt plures, minores; variæ magnitudinis, duritiæque: ita nonnunquam, ut totum in ambitu collum conglomeratis eiuſmodi tumoribus maxime difforme fiat. Abdomen, thorax, totumque denique corpus, nonnunquam iiſdem ſcatet. Subſtantia eorum diverſa; diverſa, quam contineant, materies, haud in variis duntaxat hominibus, ſed eodem etiam in homine & quidem ita, ut eodem in corpore trium, quatuor, quinque, ſpecierum variarum habeantur tumores; quorum quandoque nulli vix aliquam curationem admittant; in aliis nonnulli tumores ægre, facile alii, curentur; in nonnullis tumores ægre, facile alii, curentur; in nonnul-

nullis longo molimine ſanentur omnes; denique curatorum multi non raro poſtliminio repullulent. Ex multis unam alteramve hiſtoriam deſcripſiſſe juvabit, ut de eorum genio, naturaque, cuique conſtet.

Puerum 10. annorum, multis in collo, & ſub axillis, tumoribus ſcatentem, muco turgidum, ventre tumidum, cachecticum totum, prægreſſi anni autumno ad me attulerant. Quæ remedia in uſum advocata ſunt, hæc poſtea hiſtoriæ aliorum ægrorum dabunt. Puer hydropicus factus, poſt expletas decem in Noſocomio ſeptimanas, calamitoſam vitam terminavit.

Cadaver luſtravi cum Clariſſimo & dexterrimo Anatomes Profeſſore *Gaſſer*, & exercitatiſſimo Chirurgo Noſocomii Civici *Leber*, qui in omnibus diſſectionibus ſemper gratum mihi, utileque, præbere auxilium ſolent, tota ſtudioſorum præſente cohorte. Aperto abdomine Meſenterium tum vehementer tumidum fuit, tum penitus nudum ac conſpicuum, inteſtinis omnibus quaſi naturaliter verſus ambitum remotis. Tumores Meſenterii magni, durique iidem & ſolitarii, cum peritonæo vero, & ligamentis vertebrarum lumborum, adeo intime concreti, ut Meſenterium citra dilacerationem haud potuerit a vertebris ſolvi. Quoad naturam tumorum, in quibuſdam medium folliculum occupabat alba materies, aut griſea, unita, æquabilis, craſſa pulte durior, mollior lardo,

do, & in meditullio veræ pulti ſimilis. In aliis materies tum albidior erat, tum etiam in meditullio durior. In aliis tota iterum dura, æquabilis, ſciſſilis. In nonnullis veluti calx aqua miſta oculis adparebat, digitis nullam exhibens aſperitatem. Denique, in una alterave, vera calcarea materies, dura, tactu aſpera, ceu in fungoſum lapidem concreta. Ad vaſa iliaca utraque, ad Pericardium, Sternum, Diaphragma, ſupra Aſperam arteriam ad Jugulum, ad Axillas, ubique ejuſmodi reperiundi tumores erant. Multa in thorace, & abdomine, aqua.

Ad monſtroſum nunc collum verſo examine, tumores non amplius ſolitarii, ſed & pluribus minoribus, ſibi incumbentibus, accumbentibuſque, & communi celluloſitate circumdati conſtabant. Membranas alii tenues, craſſiores alii, nonnulli denique prope cartilagineas, habebant. Intercurrebant per tumorum intercapedines, ſupraque eoſdem, arteriæ, venæ, nervi multi, per tunicarum ſubſtantiam diſperſi. Tumore prudenter aperto, vaſa eadem in minores, quibus maſſa major componebatur, tumores, ſe dividebant: tumorumque multi vaſis in collo majoribus tam firmiter increverant, ut ſine alterutrorum læſione ſeparari non poſſent; vaſa tamen illa majora a tumoribus non videbantur notabiliter comprimi. Encephalon ſolum ab his malis immune fuit. Ubique in colli tumoribus diverſitas materiæ

teriæ: imo aliquot ante mortem ſeptimanis ingens adparuerat tumor, ſuppuraverat, diſparuerat. Plerique vero quaſi una cartilaginoſa ſubſtantia erant, vel atheromata. Sedes porro omnium aut glandulæ erant; aut adipoſi folliculi.

Multiplex igitur uno in corpore tumorum differentia: ſed aliis in corporibus adhuc alias formas induunt. Fœminæ cætera ſanæ a tribus retro menſibus ſolitarius ejuſmodi tumor creverat ſponte, in colli poſtici dextro latere, partem cucullaris muſculi, ut & ſplenium capitis, & complexum tegens. Libere hærentem Chirurgus enucleavit, globo ſimilem, levem. Exſciſſum tumorem examinantes, plures membranaceas lamellas, vaſculis multis refertas, primo ſeparavimus; dein ad duritiem ſemicartilagineam ſeſquilinearis craſſitudinis pervenimus, quam intus inveſtiebat durior compages, in plagis quibuſdam perfecte cartilaginea. Magnus tunc ſequebatur folliculus, plenus materie pellucidiſſima, gelatinoſa, ſubflava, tunc ſanguis fluidus, coccineus, per tremulum hoc gelatum filatim quaſi diſperſus, vaſis non contentus tamen. Portio vero quædam rubicunda, gelatinoſa, uno in loco ad internum folliculi parietem hærebat, non quidem affixa, ſed veluti leviter agglutinata. Vas vero, quo ejuſmodi duplex materia in cavum folliculum intraſſet, nullo ſcrutinio patuit. An durum tumoris putamen, poſt enucleationem contractum, vaſa

vasa in cavum penetrantia compressisset, rubrum partim in cavum, partim retro expulisset? Sicque vasis conspectum ademisset? saltem microscopio examinata materies hæc, & undique perscissa, non nisi homogenea, vasisque orba, adparuit.

Aliud genus tumoris intellectu difficile, haud ita pridem tribus in hominibus vidi. Sedes in maxilla utraque est, incipiens ad aurem, sub processu zygomatico procedens, ad alterum tertiumve dentem molarem pervenit, descenditque ad mediam, imo & ad infimam maxillæ inferioris partem. Si in ore examines, est ligni instar durus, & vestitus membrana, ruber colore, a maxillis liber, præterquam superiore sui parte. Lignea durities ubique æqualis. Palmam manus magnitudine occupat. Cuidam fœminæ & totam occupat parotidis sedem. Est, cui Zygomaticus processus extrorsum trudi videatur. Nullis hucusque remediis auscultat, etiam solventissimis. Si forte alicubi plaga emollescens materiem videatur continere, ea aperta dat sanguinem merum, dat lympham; cæterum nec superat, nec mole decrescit. Qua proprie lege nascantur, quidve gerant intra sese, necdum bene detegere licuit. Buccinator, Zygomaticus; major minorque supra tumorem libere agunt.

Hæc de theoretica tumorum quorundam contemplatione, quorum difficilem fateor curam esse; quid tamen in inveteratis, desperatisque, tentaverim, enarrabo. Ac-

Accessit me 20. annos nata fœmina, vinitorio opere victum quæritans, pluribus deturpata toto collo tumoribus. Varii quidem illi, maximeque ad nucham, suppurantes apparuere, apertique dederunt puris tantillum, sed reliqua mole mansere durissimi; quantacumque opera eorundem suppuratio, unguento ægyptiaco, aut adplicito vitriolo calcinato, aut præcipitato rubro, aut trochiscis de Minio Vigonis, exploraretur; uno alterove, in tanto numero, excepto, omnia frustra erant.

Hinc in ea institui *Galeni* methodum, qua aceti vapor, apto ad id instrumento, quotidie ad dura hæc corpora determinetur, idque per sex integros menses continuavi: interea dum patiens uteretur vino Austriaco communi, in quo sal alcalinus solutus, ut hoc veluti saponaceo liquore solverentur concreta; uti & sæpe pilulis gummosi, ac saponaceis. Sed omnia frustra.

Deinde ipsi per alium dimidium annum dedi dragmam integram *spongiæ ustæ* quotidie. Spongia dat usta odorem, ustis animalium cornibus similem, salem alcalinum volatilem, & oleum tale. Qui tunc carbo remanet, habet salis fixi quidquam, & ut magnes indicat, quid ferri. Si jam vase rite clauso spongia uritur, o.eum & sal volatile cum fixis principiis unita manent. Spongia sic parata multos scrophulos curat: ast dimidii anni spatio hæc fœmina XVI: Libras nequicquam assumpsit, quamvis inte-

interea variis emplaſtris, unguentis, fomentis; frictionibuſque, reſolutio tentaretur.

Unde ad aliud reſolvens confugiens, ſpiritum frumenti præſcripſi cum Mercurio ſublimato, continuatis frictionibus, & dato quartis ſingulis diebus purgante hydragogo: Et hæc per dimidium annum vix quidquam profuere,

Tandem egregius *Greg. Menſurati*, optimus *Græcenſis* Medicus, Chirurgiæ ibidem & Anatomes Profeſſor, quem nunc morte abreptum lugemus, communicavit mecum remedium, quo ſe plurimos in *Styria*, & *Carinthia*, curaſſe aſſeverabat. ℞. Nihil albi unc. IV. Oſſium ſepiæ, Putaminum Ovorum a. unc. ij. Panni ſcarlatini unc. I$\frac{1}{2}$. Miſta vaſe clauſo comburantur, rediganturque in pulverem. Doſis pro adulto gran. XVIII. bis de die; ea quidem lege, ut ipſo in plenilunio purgans phlegmagogon ſumatur, & ſequentibus ſex diebus duodecim pulveres aſſumantur, dum interea loca tumida probe fricentur. Quoſdam tunc curatos ajebat; quibus vero malum non multum, aut non integre ademtum, his altero plenilunio, tertio, quartove, eandem repetendam methodum eſſe: ſed Styros ſuos raro ea ad tertiam vicem indigere.

Volui ad literam, ut ajunt, hoc conſilium exſequi, ne quis, ſi minus ſuccederet, neglectum accuſaret. Sumſit fœmina remedium cum effectu nonnullo, repetivit toties, donec ad quintum plenilunium perfecte curata eſſet. Sed pen-

pendula in collo cutis, ſacci inſtar, diſformitati erat. Frictionibus autem aromaticis, & ligatura idonea, cutis naturalem contractionem recuperavit.

Succeſſit idem experimentum in juvene, qui etiam antea varias methodos fruſtra expertus eſſet: unus tamen alterve ipſi tumor ſuperfuit, quod, peracta fere tota cura, ſe ipſum negligeret.

Nolim hic loci, ne longior ſim, examinare undenam iſta horum medicamentorum efficacia? ſuffecerit hucuſque efficaciam vidiſſe.

Verum quod mireris mecum, & condoleas, ceſſantibus utriſque a remedio, malum ſenſim rediit. Diatheſis manſerat, curatis ejus effectibus. Mens igitur eſt in aliis, modo morigeros ſe præbeant, remedium per dimidium annum a perfecta curatione continuare.

CAPUT XXI.

De Mira Variorum Medicamentorum Efficacia.

Antea cap. *9.* quædam obſervata circa calculum me in ſequentibus communicaturum ſpoponderam; fidem nunc liberabo.

Ac primo quidem de *Uva Urſina* affirmari oportet, optimum remedium eſſe in renum, veſicæque morbis, dum calculus aut adeſſe no-

ſcitur, aut ſui ſaltem ſuſpicionem facit. Nonnullis mitigat tormenta morbi, ut vita tolerabiliter tranſigatur; aliis omnia ſymptomata auſert, ut ſe curatos putent.

Uvæ urſi uſus mihi commendabatur dudum ab *Illuſtriſſimo Præſide*, qui & omnem ejus, quam poſſidebat, copiam, mihi elargiebatur. Egregius Botanices ac Medicinæ cultor, Dominus *Lucas Mislei*, qui in *Styriæ* Alpibus, medias inter nives, magnam plantæ copiam mihi collegit, hanc mihi ejus deſcriptionem dedit.

„ Uva urſi. Ἀρκτοςάφυλος. *Tournefort. inſtit.*
„ *Rei Herb. Tab.* 370. Eſt ex mente Cel. *Lin-*
„ *næi* arbuti ſpecies, nempe arbutus caulibus
„ procumbentibus, foliis integerrimis. *Linn.*
„ *Spec. plant. Tab.* 1. 395. Num. 4. *Johannis*
„ *Bahuini* Hiſtoria Plant. univerſalis T. 1.
„ Lib. 5. cap. 8. p. 523. optimam dat iconem,
„ ſed deſcriptionem minus accuratam. *Galeni*
„ deſcriptio videtur convenientiſſima Lib. 7.
„ c. 4. κατὰ τόπους. Frutex eſt humi repens, locis
„ paucis frigidiſſimis, iiſque potiſſimum cre-
„ ſcens, quos perpetuæ nives tegant; *paucis*
„ dico: nam mihi multos altos montes con-
„ ſcendenti, non niſi in binis hactenus conſpe-
„ ctus eſt: in Auſtria quidem, in Alpe *Gans*
„ vulgo nuncupata, quinque leucis ab Auſtriæ
„ Neapoli ſita; in Styria vero in Alpibus ni-
„ valibus dictis, ſex leucis a *Cellis Marianis*
„ remotis, ubi inter perpetuas nives copioſius
„ le-

„ legitur. Caules huic frutici reptantes, cortex rufeſcens, folia conſerta, oblonga, ovata, integra, carnoſa. Flores monopetali, ovales, baſi planiuſcula, ore quinquefido: lacineis obtuſis, revolutis, parvis. Fructus eſt bacca ſubrotunda, ceraſo minori ſimilis, rubra, ſeminibus quinque oſſeis, planiuſculis, fœta. Planta perpetim viret; fructus altero anno matureſcit. Totus hic frutex, præſertim cortex & folia, amarum, adſtringentemque habet ſaporem, fere ut Peruanus cortex. Cæterum in colligenda hac planta attentus ſit oportet Rhizotomus, ne vitem ideam, ſeu Myrtillos rubros pro Uva urſina colligat: ita enim hæ binæ plantæ, ut ovum ovo, ſibi ſimiles videntur; nec niſi ſyſtematicus Botanicus eaſdem ſemper diſtinguere novit. Differentia tamen hæc eſt: Uva urſi florem habet decem ſtaminibus, vitis idea, non niſi octo, præditum. Uvæ urſi baccæ non niſi quinque habent ſemina; vaccinium, ſive vitis idea, viginti ſæpe.

Planta ſic cognita, videamus ejus egregios in medicina uſus. Sexagenarius vir a 20. retro annis difficultate mejendi crebro laboraverat, nunc per novem menſes fere continuo: ita ut guttatim, ſummiſque, & intolerabilibus cum ardoribus, urinam emingeret fœtidiſſimam, purulentam, mucoſam, ſanguineam. Quin & Iſchuriam aliquoties paſſus, cathetere levandus fuerat. Utrum nunc Cathetere, an acrimonia Uri-

næ, urethra læſa ſit, Catheter ſaltem induci non poteſt, ut exploretur num calculum veſica gerat.

Præmiſſis infuſis balſamicis, & laxantibus; data fuit homini quovis mane dragma dimidia hujus plantæ in pulverem redactæ; Turundæque, quæ feruntur eædem eſſe, quibus Pariſienſis Chirurgus *Daran* inclaruit, & divitias magnas comparavit, ipſi in urethram miſſæ ſunt. Turundæ canalem egregie percuraverunt, ſed Catheter immiſſus verti non poteſt; ob veſicæ forte parvitatem, quæ familiaris his, quos omni momento mingendi neceſſitas urgeat. Veſica enim, ultra non expanſa, contrahit ſeſe corrugaturque, ut exemplis anno elapſo patuit. Cæterum per ſeptem integros menſes his pulveribus homo uſus, Urinam nunc per aliquot menſes crebram quidem & mucoſam, licet haud ita fœtidam reddit; at vero doloribus, quibus per tot annos tantum non enectus erat, prorſum caret, bene dormit, bene appetit, ambulat, viribus valet, & ſine ullo in urethra impedimento reddit urinam. Per dimidium annum omnia remedia cum neglexiſſet, initia levioris doloris expertus rediit, eoſdem pulveres repetiturus.

Alius ſexagenarius, qui a tanto tempore & ædes ſuas, & viciniam, miſerrimis clamoribus, & ejulatibus expleverat, iſchuria demum quotidie redeunte laboravit; ita ut per ſeptem integras ſeptimanas, mane ac veſpere, Cathe-

tere juvandus fuerit : cujus tamen ope vix bihorii ſpatio tormentorum ferocitate carebat : & ſi quandoque minus feroces dolores pateretur nullam tamen urinam reddiderat, niſi ſemel ſaltem de die Cathetere juvaretur. Præterea Herniam oſcheocelen dictam, eamque magnam, patiebatur. Hic rerum ſtatus, cum ad nos accederet.

Herniæ aptum brachierium bene proſpexit. Dragma media pulv. uv. urs. ſingulo mane data leve paregoricum veſpere exhibitum, effecere, ut ſexto die nunquam ultra Cathetere indiguerit. Urina tamen ſemper fœtida manebat, & quamvis eadem nocte & mane miſſa, dum eam inter 7, & 8. matutinam examinabamus, cum aceto efferveſcebat. Poſtquam autem tribus cum dimidio menſibus medicamenta eadem continuaverat, Urinam diutius retinere potuit, doloribus caruit, vires adeptus eſt, & ex cacochymico ſanus eſt factus. Negligentiam medelæ incipientis doloris reditu luens, repetiit Noſocomium, eandem rogaturus; poſtquam denuo omni dolore caruit, cumque iterum aliquantiſper expertus eſſet num medela hac tuto carere poſſet, ad me rediit DEUM veneratus, mihique gratias agens. Suaſi tamen alterno die pulverem ſumeret; non rediit.

En autem aliam hiſtoriam. Cuidam quinto ætatis anno quinque in ſcroto ulcera oboriuntur, quorum ex uno calculus exit. Tumore, validoque ſcroti dolore, ac continuo materiæ

 albæ,

albæ, urinæque, apertis de ulceribus, ipso inscio, prodeuntis, stillicidio laboraverat. Tandem enarrat symptomata sensim evanuere, vago urethræ dolore, & materiæ albæ ex urethra stillicidio, perseverantibus. Viginti autem annos nato, scroti, ac præprimis dextri, dolor & tumor renascuntur, ulcere ibidem, ut quondam, succedente. Nato ulcere dolor conticuit; clauso eodem, recruduit dolor. Aperto ex ulcere iterum, ipsi inscio, urina, albidaque materies, extillavit, maxime quo tempore urina in mingendo per urethram transiret. Testes non male affecti; dexter modo sinistro major, quod forte naturale. Inter medios testes, ubi corpus cavernosum urethræ habetur, durum quiddam, ac utcumque fungosum corpus percipitur, urethræ veluti appendix, cum ipso scroto corrugato ibidem concretum, unde emitti urina videbatur: Perinæum vero mole totum, & bonum. Venerei, quoad sciam, subest prorsum nihil. Sinister testis primo vehementer doluerat, eratque varicosum eodem in latere corpus pampiniforme. Solamini ipsi sæpe fuerat unguentum hocce: ung. Nicotianæ unc. II. Myrrhæ dr. II. M. Ut & Empl. compositum ex Empl. de Ranis cum merc. simpl. Diabotan. Divini, āā unc. I. ol. still. Rutæ dr. I. M. Hic status rerum, cum operam nostram peteret.

Calculum ex urethra quinto ætatis anno per ulcus externum exivisse, ex historia patet; sed un-

undenam ille? Si ex vesica eo pervenisset, ischuria laborasset diuturnitate nemini toleranda; nam sane calculus haud tam cito erodit urethram & corpus cavernosum, & scrotum, ut prodeat foras. Saltem si in scroto hæsit sine ischuria; indiguit longo tempore, antequam viam sibi eo versus paravisset. An non probabilius inflammationem ac suppurationem prægressas fuisse in urethra, acrem urinam in ulcusculo moram traxisse, ulcus ampliasse, elementaque calculi, quæ omnis sani hominis urinis insunt, ibi deposuisse, & hinc calculum produxisse, qui viam sibi extrorsum paulatim exederit?

Excreto hoc calculo, per 15. annos præcipuis illis symptomatibus caruit, sed dolores & ardores in Urethra sæpe perpessus est. Dispositio leviter ulcerosa videtur superstes fuisse, sed assiduo transfluxu urinæ abluta semper, simul vero ejusdem urinæ transitu, & adplicatione, recrudescens. Ita quidem ut levis hæc exulceratio ad 20. vitæ annum proserpserit, & ex ulcere in concreto cum urethra scroto, denuo urina, pusque, perstillaverint. Natum ulcus difficulter claudi potuit, eo quod urina illud continuo irritaret. Clauso ulcere extrinsecus, stagnans ejus in fundo urina dolores iterum majores creavit. Quam callositatem in corpore cavernoso urethræ deprehendimus, eam ulcus pro more produxit.

Cum itaque uva ursina in ulcere Renum,

Ureterum, Vesicæ cum calculi suspicione, adeo proficua nobis visa esset, & huic eadem data est. Hac vero per tres menses æger usus, clausa sibi ulcera gaudet; caretque ita dolore, ardore, aliove quocumque symptomate, ut ille sibi integre restitutus videatur. Quia tamen subinde ex ipsa urethra in glande penis nonnihil materiæ albæ extillat, suasi ut per aliquot menses remedium continuaret; id quod, cum se curatum credit, negligentius facit.

Fœmina quadragenaria major, elapsis quatuor ab hinc annis, percipere incepit totius corporis lassitudines, gravesque lumborum dolores; quos octiduo post, idque per sesquimensem continuum, mictus sanguineus excepit; mictum sanguineum dein limpidissima urina sequuta est. Cæcas suas hæmorroidas adplicitis hirudinibus subinde levavit. Catamentis gaudet. Et licet deinceps semel, aut bis modo, urina quid sanguinis commistum gessisset, mansere tamen tanti lumborum dolores, ut pronare corpus ipsi fere sit impossibile. Purulenta autem minxit nunquam; nunquam Ischuriam, Dysuriamve, passa est: Hæc mense Aug. 1756. me convenit, conquesta quod ubi ædibus suis expurgandis operam egregie navasset, jam in decimum diem summis cum lumborum doloribus, sanguinem emingeret. Urina licet recens, fœtebat multum. Calculum Renum historia hæc vivis depictam coloribus exhibet.

Exhibitis primo demulcentibus ac paregoricis,

cis, uva ursi data est; octiduo post, urina sine sanguine fuit, sine fœtore: mireque temperavit emplastrum latum de Labdano intolerabiles lumborum dolores. Uva ursina duobus exhibita mensibus effecit, ut integre restitutam sese, sanamque omnino pronunciaret. Monui vellet aliquamdiu adhuc medicamento pergere. Exin non rediit.

Ut uva ursi, ita *Sapo Venetus*, cum *aqua calcis*, pluribus profuit, sed nonnisi copiose. Memorabile exemplum sutoris est, quem anni, & quod plus est, spatio, hujus experimenti causa, Nosocomium aluit.

Per septem integros annos, si quis unquam, calculi in vesica martyr, opem petiturus me adibat. A paucis unciis incipiendo dein integram mensuram, id est, Libras IV. aquæ calcis, totidemque lactis, quotidie bibit; aptatoque ad id instrumento aqua calcis cum lacte, semel, bisve de die, in vesicam est injecta. Potum egregie sustulit; injectiones quacumque arte, prudentia, mutatione aut copiæ aut materiæ, administrarentur, ferre non potuit. Unde Doctiss. *Whytt* M. D. & Prof. *Edimb.* sequutus, a mense Nov. 1756. usque in Junium 1757. dedi ipsi integram unciam saponis veneti quotidie, cum aquæ calcis & lactis memorata copia. Ita quidem ut in hac cura assumserit 17. Libras saponis, 1500. Libr. aq. calcis, & 1500. Libr. lactis.

Homo hic sub media cura incepit, & hucus-

cuſque continuat, urinam tam facile reddere, quam unquam homo, qui ſemper expers calculi vixit: nulla unquam ſtranguria ultra affuit, nulla retentio, nullus ardor dolorve, imo retinent urinam debito ſanorum tempore. Et quamvis jam per 4. 5. menſes ex Noſocomio dimiſſus, tædio diuturni medicamenti, id ultra ſumere recuſet, atque indiſcriminatim ſalſa & acria, quibus delectetur, affatim aſſumat, manet tamen ſaniſſimus.

Interea autem calculus cathetere noſcitur in veſica eſſe, urinaque quotidie mucoſa prodit. Egregius *Whytt* phænomenon explicat. Exemplo Nobiliſſimi Equitis *H. Walpole*, aliorumque, debuit concludere, ſi calculi non ſolverentur, eis tamen aſperitates demi, circumvolvique cruſtam mucilaginoſam, quæ, ne noceat calculus, efficiat.

Sed uſus tantus alcalinorum, an ſolutionem humorum putridiſſimam non minitetur? Id *Whytt*, aliique cum illo, obſervarunt nunquam, neque in meo homine ſimile quidquam adparuit. Nam cum illi, ex cachectico ſano, plethora urgente, vena ſecari debuit, ſanguinem ejus pleno auditorio demonſtravi, omni nota optimum.

Mercurius ſublimatus corroſivus cum Spiritu frumenti datus, eſt remedinm incomparabile, quo ex conſilio *Ill. Præſidis*, L. B. *van Swieten*, multis in caſibus utor. In libra Spiritus grana ſex ſolvuntur, danturque ejus duo de

die

die cochlearia, aliquando, si videmus hominem id bene ferre, pertinaxque sit malum, ter, imo, quater de die; ea lege ut vel decocti alicujus emollientis, Althææ, Bardanæ, imo sæpe aquæ puræ, Libr. II. III. totidemque lactis, quotidie absumat, & omni quarto mane purgetur quinque pilulis compositis ex mas. pil. extr. cath. gr. X. scammon. & Res. Jalap. āā gr. V. Spir. Vin. q. s. ut f. pil. N°. V. Tutius, blandiusque purgans, in quovis temperamento non datur, in Chronicis morbis. Vix credibile est, quantus hominum numerus tum in Nosocomio, tum maxime per Civitatem totam & suburbia, hac methodo, tam a venereis, quam a multis aliis chronicis malis, & restituatur in sanitatem, & sanus conservetur.

Puellæ cura, per hoc remedium facta, egregia sane est, ulceris primo nomæ, dein phagedenici, tandemque dusepulotici, cujus hist. cap. 15, dedi.

Juvenem spatio septem mensium pulchre idem curavit ab albugine, utramque corneam diaphanam totam obvelante, quam longæ, diræ, neglectæ, pessimeque tractatæ, Lippitudines produxerant; nullo alio remedio exhibito, præterquam discutientes herbas floresque, vino rubro incoctos, oculis admotos. Cura hæc levem modo maculam sinistro in oculo hucusque reliquit, dextrum ita limpidum effecit, ut legere omnia, & scribere expedite, & labo-

re demum victum quæritare possit.

Hominem, qui ex venere toto corpore persusa, etiam post Phlyctenas pannum crassum dextra in cornea gerebat, idem remedium & a Lue, & a Panno Corneæ, trium mensium spatio, ita percuravit, ut ne vestigium quidem mali superesset.

Corpus antiquissima lue adeo arthriticum, ut hinc Anchyloses, illinc Paralyses, variique tumores & ulcera, illud jam dimidii anni spatio lecto affixissent, hæc methodus ita restituit, ut pedetentim moveri artus, tandemque quivis fere motus, qui a sano vegetoque corpore exerceri consueverint, exquisito digitorum motu excepto, denuo potuerint exerceri.

Lues venerea hominem longa a die emaciaverat; ac vesicam urinariam fœdissime exulceraverat, ita quidem, ut vesicæ ulcus magnopere intra ipsum intestinum Rectum extuberaret, continuosque crearet tenesmos. Urinam non emittebat, nisi cathetere adjutus, pure onustam. Arthritis simul venerea vehementer illum torserat. Methodus dicta trimestri spatio integram omnium symptomatum curam absolvit, integram reddidit sanitatem. Et quamvis jam quinto mense quibusvis remediis ille abstineat, solo lacte excepto, illibata gaudet sanitate.

Haud tamen omnes methodus hæc curat; sunt enim, qui incurabiles: sunt qui curam commodam gaudentes, mox dein, imo ipsa sub

ſub cura, antiquum obtineant: Præterquam quod medicos reperias, qui vel non debito modo, vel non ſat diu, curam, inſtiruant. Sed ſi hinc vituperaverit eam quis, a fortiore, quod ajunt, debebit Ptyalyſmum, & Hidroſin vituperare. Angli certe hanc methodum, ut omnium optimam, plurimis, iiſque pulcherrimis experimentis approbaverunt, Tractatu nuperrime edito *Medical. obſervations and inquiriis*, *Tom.* 1.

Circa aquam marinam, quam *Tergeſto* mihi afferendam curo & liquorem picis, quædam dicenda habeo, ſed pauca experimenta afferre nolim; plerique enim ab horum protractiore uſu abhorrent: unde longiore tempore indigeo.

CAPUT XXII.

De Machina Electrica.

MAchinam electricam noſtram multi hoc anno academico acceſſere, quorum nonnulli ex leviore Apoplexia, ſeu ex parapoplexia; alii Paralyſi idiopathica; quidam a Plumbo, ut tres figuli; alii a Mercurio, ut duo deauratores; nonnulli ab Anchyloſi genu, per vim externam orta; alii denique poſt Arthritidem, partes quaſdam paralyticas haberent.

Horum plurimi per 1. 2. menſium ſpatium ubi acceſſerint, uno, tribus, imo ſex menſi-

bus,

bus, redire negligunt: tum quod multi ad extremos ſuburbiorum fines habitantes, adverſa tempeſtate, maxime dudum humida, viis ægerrime uti queant; tum quod plures eleemoſynis ſuſtentati, otioſe potius vivere ament, quam reſtitutis ſibi artubus, panem ſuum in ſudore vultus lucrari; tum quod nonnulli, integre pene reſtituti, præ amore victum ſibi, ſuiſque, quæritandi, antiquos labores ſtrenue repetant. Examine porro omnium exacte inſtituto, conſtitit.

1mo. Nemini unquam vim electricam vel minimum nocuiſſe, licet raro caſu quibuſdam crearet dolorem. Hinc nemini formidini eſſe debere, ne, ſi non proſit, noceat ſibi.

2do. Tres fuiſſe, quibus principio nihil profuerit, quique ideo non redierint.

3tio. Unum fuiſſe, alterumve, quibus per integros ſex menſes machina minime opitularetur; pertinaciter tamen perſeverantibus, multum levaminis attulerit.

4to. Quosdam rediiſſe, qui aliquid lucrati quondam, & debito citius recedentes, relapſi eſſent; hos vero difficilius deinde, tardiuſque, id quod perdidiſſent, recuperaſſe.

5to. Emendatos fuiſſe, qui 1. 3. 6. 9. 12. & ultra annis, paralytici eſſent; unum autem, alterumve, & minorem, & tardiorem, etiam in recenti malo, opem percepiſſe.

6to. Fuiſſe etiam, quibus jam primo menſe mutatio, ſpem exſuperans omnem, obtigerit,

gerit, in lingua, oculis, artubus, digitis, paralyticis.

7mo. Quosdam eo usque curatos, ut fere nil superesset mali; eosdem tamen quod solitos obire labores denuo possent, ad perfectissimam curationem non perseverasse.

8vo. Plures esse, qui multum lucrentur, ita quidem ut incedere pedibus, brachia movere, digitosque, egregie valeant; non vero digitis ita uti, ut subtilioribus sufficiant laboribus: spem tamen, modo perseverent, habere, fore ut integre curentur.

9no. Indiscriminatim emendari, ex quacumque demum origine paralysin, tremoresve membrorum, sibi contraxerint.

10mo. Consuetudinem nobis esse, per mediam ad minimum horam protrahendi Electricitatis adplicationem.

11mo. Viribus Electricitatis alia etiam addita auxilia fuisse; quæ, licet citra Electricam vim, sæpe incassum adhibeantur, eam juvare tamen promovereque, possint. Etenim perpetuo ipsis injunctæ sunt frictiones pannis laneis, fumo Mastiches, Sarcocollæ, Olibani, Bensoin, Styracis calamitæ, Camphoræ, Baccarum Juniperi, imbutis, instituendæ. Quibusdam solventia & incitantia Gummi, herbasque; aliis Roborantia, ex vegetantibus & mineralibus parata, exhiberi subinde oportuit. Imo nonnullis, quod tardius emendarentur, decem, quindecim, etiamque triginta, cucurbitæ siccæ,

cæ, alterno, singulove die, admotæ, ad nervorum in Collo, Lumbisve, origines, multum auxilii attulisse videntur: ita tamen ut alio diei tempore ad machinam accederent. Quibus bene pensitatis concludo:

1mo. Perperam, & plane contra veritatem egisse, qui quasvis debilitates, & paralyses, & obstructiones, & humorum lentores, ad machinam electricam curari posse, jactaverint. Coalitæ quippe, concretæque adeo sunt in multis partes, ut humorum circulus per easdem restituatur nunquam. Spem bonam qui his ægris faciunt, vani jactatores sunt, suis propriis experimentis redarguendi.

2do. Injuste egisse, qui, quod vis electrica haud omnibus ex æquo prosit, pluribusque amicorum suorum nihil profuerit, quibus tamen a gloriosis Thrasonibus secura spes facta fuisset, ideo totam rideant electricitatis efficaciam.

3tio. Discussis, pensitatisque omnibus, machinam hanc auxilium esse, quod in multis malis plura præstet, quam alia auxilia hucusque præstiterint; adeoque gratias DEO, ob patefactionem ejus a mortalibus referendas esse.

Dicenda superessent quædam de Embrocha, *la Douche*, quam instituo, imitatione variarum aquarum medicatarum; sed cum pauciora experimenta hucusque completa habeam, quam ut firmam inde conclusionem formem, malim hæc ad futura relegare.

Fi-

Finem porro hisce impositurus, serio notatum velim, plures Chronicos morbos, aut tolerabiliores reddi, aut omnino forte curari posse videri, si in illorum curatione administranda Medici, si in eadem subeunda ægroti, summo sibimetipsi impedimento non forent. Ut enim, quæ sentiam, candide eloquar, nos Medici longis in morbis debitæ solertiæ passim desumus; idque, aut defectu scientiæ, aut patientiæ, aut denique temporis. Quoad primum; nihil verius quam multis nostrum debitam deesse scientiam lentos, eosdemque sæpe implicitos, morbos interstinguendi, veramque determinandi eorundem naturam. Enumeramus symptomata solerter, ponderamusque illa: quibus auferendis partes nos nostras abunde explevisse credimus, si calluerimus ad singulas visitationes novam formulam condere; ita ut elapso mensis spatio cubiculum ægrotantis in officinam Pharmacopæi videatur mutatum esse, & inops interim auxilii æger suis sub miseriis tristis gemat, occumbatque. Deinde non minus certum est, enumeratis in morbis, nostrum plerisque debitam deesse patientiam, ita ut tædeat nos, ad morbos lentos admotos, tam parum lenteque eorum in cura proficere. Quippe celeres curas, in altum quæ famam vehant, præferimus; miseros vero, chronicis occupatos, vix decies rogati adimus. Tandem & illud, quamvis & turpe, & horribile dictu! experientia quotidiana confirmat, quod multos no-

strum tanta pecuniarum aviditas teneat, ut & amore proximi, & conscientia posthabitis, a summa aurora in seras usque vesperas, terendis plateis occupari malimus, quam ad difficiliores casus enodandos Musæum frequentare. His tamen illos exceptos velim quos fama maturior, quo studiis parum incumbant, totos dies vel invitos defatiget, integras abripiat noctes. Occasio his deest, non bona voluntas.

Ut Medici in culpa, haud sane minus etiam ægroti. Multi longo itinere defatigati, fiunt demum erga medicos, & medicamenta, morosiores. Quid quod pluribus ejus videtur medici curta suppellex, qui quotidie non innovet, mutetque quidquam; iique soli digni, quos vocent, soli apti, quibus se fidant, apparent, qui ter de die alia, totoque diversa cœlo, præscribere adornareque possint.

Profecto allatæ hoc tractatu sive curationis, sive emendationis, pleræque enarrationes, & medentium solertia, & ægrotantium perseverantia, patratas esse curas demonstrant, quæ nunquam sive utroque, sive alterutro deficiente, patratæ fuissent. Unde in ejusmodi ægris suscipiendis Medicum oporteat suas rite explere partes, suasque etiam ut expleant adhortari ægrotos.

CA-

CAPUT XXIII.

De Morbis malignis.

HUjus operis *Cap.* 15. *pag.* 98. & hanc Quæſtionem propoſui : „ Nunquid ergo in ipſa eruptione aut malignarum Variolarum, aut aliorum exanthematum ; imo nunquid in ſtadio ipſo contagioſo, ſi & epidemia, & ſymptomata, Malignitatem vaticinarentur, teſtarenturve, cortex Peruvianus non conveniret? imo dandus non eſſet? Et pag. 101. „ Attamen tantillum ab ejuſmodi reſponſione danda abſtinuerim, donec ſequens Academicus annus abſolutiora; cum Bono Deo, proferendi dederit facultatem. „ Suppeditavit porro hic annus quamplurimas, inſigneſque eaſdem, & quavis ex parte notabiles occaſiones; quas communicare, ac ſuper iiſdem practice ratiocinari, operæ pretium erit. At vero quia adeo confuſa res eſt illud nomen Malignitatis, ut non ſit idem ejus apud cunctos intellectus, expediet, quid hac appellatione intelligi velim, paucis præfari.

Definiuntur magno *Hippocrati* εὐηθέες morbi ii eſſe, quos nulla ſymptomata concomitarentur, quæ a conſueta horum morborum norma, neque natura, geniove ſuo, neque ferocitate, aliena eſſent ; κακοηθέες vero, quos comita-

mitarentur talia. Id in *Prorrh.* in *Coac.* in *Libr.* 2 *de Morb. Mul* manifesto liquet. Hanc descriptionem secutus est *Galenus*, *comm.* 1. *Prorrh.* & *Libro* 1. *de Cris. Cap.* 12.; hanc *Foesius*, *Gorræus*, aliique. Quare merito optimus *Sydenham* toties acerrime in illos invectus est, qui τὸ κρκοήθες ad quosvis graviores morbos, præsertimque cutaneos, solerent extendere: plures mortalium malo hoc intellectu, quam pulvere pyrio, interimi ratus. Cl. *Boerhaave Inst.* §. 919. eodem modo malignitatem intellexit; definivit; morbos autem cutaneos adeo non ad malignos retulit, ut §. 939. eosdem etiam inter bonas Criticas evacuationes annumeraverit.

Quapropter statuere cogimur, eos solummodo morbos adpellatione malignitatis recte insigniri, quos symptomata insueta, aut longe solito graviora, numerosioraque, comitentur; nullatenus vero illos, qui, acutine fuerint, an peracuti, interni, aut cutanei, consueto more sua spatia decurrant. Ut proinde *Variolæ*, *Morbilli*, *Scarlatinæ*; *Miliaria*, *Petechiæ*, nomine malignitatis careant, quando vel acutorum crisin faciunt, vel morbi existentes primarii consuetum Naturæ benignioris ordinem sequuntur.

Utriusque hujus generis, benigni scilicet, & maligni exempla, Nosocomium suppeditavit. Quintuplicem hunc recensitorum mox morborum speciem, adeo mitem experti sumus, ut alia vix arte indigerent, quam ut, bona dun-

taxat

taxat directione, ſua morbo ſervaretur benignitas, ſuus maneret typus. *E* contrario autem eoſdem hos morbos aliquando adeo malignos offendimus, ut non citra ſummos labores emergerent ægri. Quin & eorum haud multum malignos, extra Noſocomium obtinentes, ineptiore methodo in vere malignos converſos, vehementer doluimus; deſperatos vero alios apto artificio in ſanitatem mutatos gaviſi ſumus. His prælibatis, varias eoſdem curandi methodos recenſere, examinareque, ut, quænam cæteris præſtantior eſſe appareat, oportebit.

Potiſſima Europæorum Medicorum pars, interque eos *Germani*, *Galli*, *Angli*, principes viri, curam omnium pene acutorum emeticis inchoant, tuſa forte prius vena. Qui modus agendi cum Medicinæ antiquitate minime redoleat, fauſtoque ſæpe eventu careat, accuratius hic examinandus venit.

I. *Hippocrates*, vomitoria nunquam dedit, niſi vel febris abſens eſſet, Aph. 4. 17. vel niſi in febribus non inflammatoriis prava in ventriculo materies ita abundaret, ut plane ὀργᾷ cenſeretur, ac proinde ægrum perpetuis in agitationibus verſantem, quovis tum alimento, tum medicamento, fruſtraretur; *Aph.* 1-22. 2-29. Cæterum in Synochis putridis, quibus οὐκ ὀργᾷ, quibus non turgeret materies, aut in acutis inflammatoriis, nunquam. *Aph.* 1-24. *Libr. de purg.* ſive *Heurnii fragmento*, Num. 19. 20. *&c.*

II. *Hippocratis* mentem, ſuamque propriam, *Galenus* fideliſſime expoſuit in aureo ſuo opuſculo, quod ſub titulo: *Quos, quibus medicamentis, & quando, purgare oporteat?* extat apud *Charterium Tom. X. pag.* 470. Singula opuſculi verba pondus habent, legeſque medicandi inconcuſſas formant; tum quoad Emetica, tum quoad danda in principio acutorum Purgantia. Porro illud *turgere* non ideo in morbis obtinere cenſebatur, quod levior nauſea, vomituſve, adeſſet, aut quod os amareſceret, aut quod corruptus in eo dominaretur ſapor; nam citra quidquam horum acuti rarius inchoant. Atqui dixerat *Hippocrates* raro exemplo materiem ita turgere, ut emetico indigeret, τὰ δὲ πλεῖστα οὐκ ὀργᾷ. Rem ergo, quo eam modo ſuperius dixi, intellexit. Egregieque ad rem *Galenus*: Ὀργᾶν δὲ οἱ χυμοὶ λέγονται, inquit, ὅταν ἐν κινήσει σφοδροτέρᾳ γενόμενοι, καὶ μεταῤῥέοντες ἀπὸ μορίων εἰς μόρια, κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ νοσήματος, ὀχλῶσι τὸν ἄνθρωπον, ἀλγοῦντες, καὶ ἀλπῶντες, καὶ [illegible]οντες, καὶ ἡσυχάζειν οὐκ ἐπιτρέποντες. *Aretæus Cappadox*, *Cælius Aurelianus*, &c. ne latum quidem unguem ab *Hippocrate*, aut *Galeno*, deſciſcunt.

III. *Ludovicus Mercatus* ante 200. annos apud *Hiſpanos*; *Platerus*, *Lommius*, & *Foreſtus*, elapſis quoque binis ab hinc ſæculis, hi apud *Belgas*, ille apud *Helvetos*; itidem eodem ferme tempore apud *Auſtriacos*, *Marquardus*; *Sennertus* ante 150. annos in *Germania*;

ela-

elapſo fere integro ab hinc ſæculo, apud *Gallos Hollerius*, *Duretus*, *Riverius*; apud *Auſtriacos*, *Paulus de Sorbait* Belga: aut non meminerunt Emeticorum in Acutis, Malignisque, aut materie turgente duntaxat præſcripſerunt; idque tum circumſpecte, tum blandiſſime. Ita ut eouſque *Hipp.* & *Gal.* doctrina ſarta tecta maneret. Quoſdam vero ab eadem ſenſim deſciviſſe concludimus ex *Diemerbroeckio*, 100. fere abhinc annis acerbe conquerente, quod a *Droëtio*, *Quercetano*, *Matthiolo*, *Angelo Sala*, *Williſio*, in malignis morbis emetica, & quidem antimoniata, darentur, quorum ſiniſtros effectus ipſe plangebat.

IV. Si Auctores ſæculi proxime elapſi evolvimus, interque eoſdem acerrimos Emeticorum defenſores & patronos reperimus, Hippocraticæ tamen doctrinæ veritatem innumeris exemplis confirmatam cernimus. *Hollerium*, *Duretum*, *Riverium*, *Sorbait*, jam recenſui. *Bevilaquam* deinde reperio *Hipp.* doctrinæ, quoad Emetica, defenſorem in *Styria*; clariſſimum *Andræam Læw* in *Hungaria*. Ultimus hic, ante 70. abhinc, & ultra, annos, in Ephemeridibus a filio cum perilluſtri *Schrockio*, *N. C. Præſide*, communicatis, agens de morbo petechiali Hungarico anni 1683. „ Purgantia, inquit, quæ „ ad unum fere omnes admittunt ſcriptores, „ (multi ſaltem eo tempore) Vomitoria etiam, „ in principio, nullum hic invenere locum: „ imo omnes, quibus purgantia exhibita ſunt,

 „ bre-

„ brevi post expirarunt: eorum vero Exanthe-
„ mata semper adparebant latiora. Ex iis, qui
„ Vomitoria assumserunt, paucissimi, nempe
„ ii solummodo, quorum robur naturæ adhuc
„ erat inconcussum, evasere: in quibus & ci-
„ tius morbus sua decurrit tempora." Idem fere testatur in febri ann. 1699. 1704. 1705. filius ejus *Carolus*, qui Ephemerides paternas continuavit, idem quod pater, bis ter repetiit in febri maligna anni 1730.

Cl. Hoyer, de Epidemica constitutione *Mulhusini* territorii, ad Ill. Præsidem *Schrockium*, sudoribus se testatur post M. S. artificiose provocatis, febrim in prima quasi herba, citius ac felicius, quam Emeticis aut Purgantibus, sine singulari successu quibusdam datis, suffocasse.

Doctiss. *Genselius* agens de const. Epid. *inf. Hungar.* 1713. „ Sempronii, inquit, quoque
„ morbi contagiosi cœperunt grassari *cum Vo-*
„ *mitu & ardore in abdomine*, tertia, & quin-
„ ta lethales; Petechiæ item atræ, cum Dy-
„ senteria, pustulis in scapulis ac bubonibus
„ sub axillis, & in inguine, septima & nona
„ funestæ: nec Vomitoria, nec Purgantia, nec
„ V. S. in principio conducebant.

Eruditissimus *Cocchius*, cum egregio *Lancisio* communicans historiam Epid. const. castrensis, quæ *Ferentini*, &c. anno 1709. obtinebat „
„ Græcus magister, inquit, initio acutorum,
„ & non nisi materie turgente, dejectoriis ute-
„ batur. Hoc namque refermentantium genus
„ in-

» interdum crudam, & lateris (credo latere, » aut latebris) assuetam materiem subdita quasi » face provocat, & febres vel exacerbat, vel » duplicat. Nos certe sequi volumus Dictato- » rem : » Attamen ipse *Cocchius* illud *turgere* nimis late extendens, amicissime a *Lancisio* corripitur; ut patet ex epist. *Lancisii* §. 10. & 11. ad lit. *Cocchii*.

20. Modo anni sunt, quod in *Febre Pestil.* consilium sanitatis *Austriacum* leges cuderit cognoscendi curandique hunc morbum; nulla facta mentione Emetici, nisi casu quo turgeret materies.

Illustr. *Mac-neveu o Kelly*, in Regia *Pragensi* universitate Præses ac Professor Medicinæ, in accurata ac nitida historia malignæ elapsa hyeme in *Bohemia* grassantis Epidemiæ, ad me scripta, notavit idem, quod supra *Genselius*, nempe Emetica, licet vomituritiones utcumque illa indicare viderentur, tempestiveque darentur, neutiquam cum natura morbi convenisse; tristique confirmat exemplo.

V. Quum ergo hæc ita se habeant, merito quæritur, qui factum, ut tantam hac in parte mutationem, immo ad opposita transitum, Medicina subierit?

Ipsa morborum natura quandam mutationem pro tempore postulavit. Hoc certum est, ut mox patebit. Sed nunquid Medici hanc qualemcumque exceptionem, nonnunquam observatam, jam ut generalem Naturæ legem perpetuo

tuo obſervandam, jure merito conſiderare debuerunt? Sane ſapientiores ab hoc errore reſipuerunt, quos inter *Sydenham* cæteris exemplo fuit; dum qua methodo dandi in certa epidemica febre Emetici, felix fuerat, eadem ſe poſthac in ſimili febre infortunatum eſſe, palam fateretur. Febris continua putrida morbilloſa fert, jubet, urget paſſim, V. S. & enemata; dum vero epidemica erat anno 1674. *Sydenhamo* referente „ nec V. S. tulit, nec enemata, „ ab utriſque irritata.

Expertiſſimus *Carolus Richa* deſcribens febr. epid. *Taurinenſem* anni 1720. malignos advertit Diarrhœa judicari; quæ tamen Diarrhœa alias ſæpe mortem his ægris adduxit, ut idem advertit.

Idem *Richa*: „ Sponte oborta Hæmorrhagia „ pleroſque ſervatos refert *Diemerbroek* in peſte „ *Neomagienſi*; ſecus hanc olim lethalem experti „ ſunt *Toloſates*, & *Lugdunenſes*.

Quantisne laudibus effertur in Malignis *Camphora*, veluti collapſas vires blande reſtaurans, & ſomnum ipſo opio tutius adducens! Conſulite modo egregios viros, *Huxham*, & *Pringle*. Aliud tamen experti in Epidemia an. 1699. eruditi Medici *Uratislavienſes*, in *Hiſt. morb. Urat.* „ Mirabitur autem quisquam, ajunt, „ nobis in recenſu medicamentorum præteritam „ eſſe Camphoram, cum hactenus inter tot „ Bezoardica compoſita, in quacumque forma, „ unanimi quaſi conſenſu fuerit adoptata. Enim

„ vero

„ vero ſcire licet tantopere laudatam Campho-
„ ræ virtutem alexiteriam ... niti nuda tradi-
„ tione & opinione hominum, ac in re ipſa,
„ in febribus *hiſce* malignis Camphoram inter-
„ ne plus detrimenti, quam auxilii afferre.

Videamus denuo *Sidenhamum!* Emetico feliciter curabat integro triennio febrim Epidemicam; pergens poſthac in eadém, ut videbatur, febris ſpecie emetico agere, infauſte necabat. Vide eundem ad Febr. anni 1665.

In multis laudatorum antea auctorum conſtitit, homines maligne decumbentes emeticis debilitari, imo occidi; attamen quædam nonnunquam Epidemiæ illa ſalutifera deprehenderunt. Ita Ill. *Baro van Swieten* comm. §. 661. „ An
„ ad modo recenſitas, inquit, debilitatis cau-
„ ſas referri poſſunt quædam alia, ſatis mira,
„ in morbis obſervata? Hæret aliquando in
„ morbis aliquid circa præcordia, quod, ve-
„ nenata quaſi vi, omnes vires uno momento
„ proſternit; & quandiu ibi hæret, ſummam
„ debilitatem facit, quamvis nulla jactura li-
„ quidorum prægreſſa fuerit, neque obſervabilis
„ ulla mutatio in liquidis, ſolidiſve corporis
„ partibus reliquis, inveniatur, cui ſubito na-
„ ta debilitas attribui poſſit. A bile circa præ-
„ cordia hærente, non tantum Convulſiones,
„ ſed & Syncopen ortam fuiſſe, obſervavit *Ga-*
„ *lenus*; excuſſa hac ſaburra per vomitum, il-
„ lico ceſſabant omnia hæc mala. In Febri-
„ bus continuis, quæ epidemice graſſabantur,
„ mi-

„ mirabatur *Sydenhamus*, præter alia mala ſym-
„ ptomata, adeſſe ingentem ac ſubitaneam vi-
„ rium conſternationem; emetico vero dato,
„ omnia ſæva illa ſymptomata, quæ & ægros
„ excruciabant, & adſtantes perterrefaciebant,
„ mitigabantur. A venenis aſſumptis quando-
„ que & ſumma debilitas obſervata fuit, dum
„ tantum in ventriculo hærerent, uti pluribus
„ exemplis apud *Wepferum* in *Hiſtoria Cicutæ*
„ *aq.* confirmatur. Non videntur autem omnia
„ ſimilia agere immeabilitatem liquidis conci-
„ liando, aut obſtruendo canales; quia illico
„ ceſſant omnia hæc mala, dum ventriculo
„ expelluntur. An mutatis ventriculi nervis di-
„ recte in Cor agunt ipſum? An prius Cerebel-
„ lum, vitalibus corporis functionibus inſer-
„ viens, afficitur? Sufficit hic notaſſe mirum
„ hunc effectum, licet minus intelligatur quo-
„ modo a ſimilibus ſubitanea adeo debilitas fiat.
„ Simulque proderit hoc noviſſe, ne quandoque
„ debilitas, a tali cauſa pendens, aliis adſcri-
„ batur „ Igitur cum inſueta admodum debili-
tas non raro homines ab ipſo morbi principio
proſternat, examinanda eſt debilitatis cauſa; quæ
ſi non a plethora, non a vera virium deperdi-
tione, ſed ab ejuſmodi cauſa in ventriculo hæ-
rente ortum ducere deprehenditur, erit utique
illa, contra obſervationes de nocumento emeti-
corum in his morbis captas, emetico expellenda.

Merito ergo clari in arte viri, tot nominibus
laudandi, *Huxham*, & *Pringle*, apud *Anglos*;
Tyſſot

Tyssot, apud *Helvetos*; cum ejusmodi Epidemiis interfuissent, quibus Emetica & Purgantia bona reperta, suam illorum curandorum methodum cum publico communicarunt, debitasque ob id gratias ipsis referimus. Verum an ideo eorum observatio perpetuam & unicam formabit curandarum malignarum in posterum regulam? Nec credunt id, opinor, nec a nobis postulant, magni, quos laudavi, viri. Eodem enim jure Camphora ultra non proderit, quod in malignitate nocuisse Uratislaviensibus observata sit. Erunt Hæmorrhagiæ in malignis vel semper salutares, vel semper lethales. Imo cum aliquando 6. 7. 8. Venæ sectionibus Pleuriticos ab imminente letho vindicaverimus, id nobis ultra non licebit, eo quod *Sydenhamo* Pleuritis observata, iteratam V. S. respuens. Vid. *Tyss. Epid. ann.* 1675.

Sapienter ergo, quem supra laudavi, Cl. *Richa*, ubi retulerat malignos anni 1720. Diarrhœa judicari. „ Neque is tamen ego sum, „ inquit, qui indiscriminatim purganda esse cor- „ pora, statim ab initio, contendam. Fieri „ namque poterit, ut id genus auxilii, quod „ modo haud paucos revocavit ad vitam, ne- „ cem alio tempore ægris inferat .... Sæpe „ visum est in febribus alvi profluvia noxia „ fore, mortemque inferre, quæ aliquando sa- „ lutaria extitisse novimus. Idque est Epidemi- „ corum hujusmodi morborum ingenium, ut „ qua methodo currente anno ægrotos libera-

„ ve-

„ veris, eadem, ipso anno jam vertente, forsitan e medio tollas.

Summa proinde dictorum est; in morbis malignis tum vario tempore, tum vario modo, mutationem a generali regula observari nonnunquam, hancque medico cognitam etiam medendi modum petere, qui a communi medendi modo sit diversus. Sed simul constitit ejusmodi mutationem haud raro præsentem, dum abest, dici: Hinc dandorum emeticorum consuetudinem nimium increbuisse, ex principio Hippocratico περὶ τῦ ὀργᾶν haud bene intellecto. Turpiter errasse Medicos, dum quæ *Hipp. Aph.* 4-17. de dando emetico extra febrim præceperit, ea ipsis adplicent febricitantibus. Hinc factum, ut in Malignis, & non Malignis, vomitoria dederint indiscriminatim, cum eorum rarissimi sint, in quibus nausea, vomituritio, præcordiorum anxietas, os amarum fœdumve, plus minus non adessent. Hoc ipsos *turgere* adpellasse, cum neutiquam id ita adpellare debuissent; si enim id *turgere* dicendum, turgebit in omni fere morbo materies; scire autem oportere cum *Hippocrate* plurima non turgere adeoque raro esse emetico utendum acutorum in principio. Solent, ab introversa perspirabili materia, enarrata ad præcordia symptomata oriri, solent aliquando a deglutito Epidemicorum miasmate. Vis diluentium & involventium hæc stimulantia enervat, expellit; emetica & purgantia turbant naturam totam, nec hostem aufe-

auferunt, quod ille subtilior sit, altiusve infixus. Plurimi piaculum esse credunt emetica in stadio inflammatorio Variolarum non dedisse; sed an illi vomiturritiones non observaverint eo usque perennare, donec debita fieret exanthematum expulsio? Hinc nunquam ipsis dedi, & tamen aut debito tempore conatus vomendi silebant, aut sæpe multo ante; quod diluentium copia inertem in ventriculo stimulum reddidisset. Quinto jam anno medicinam hic publice facio; materiæ vere turgentis occasiones adeo raras inveni, ut nunquam adhuc dederim emeticum cujuscumque acuti morbi principio. Provoco ad omnes aut Medicos, aut Medicinæ studiosos, ut dicant, num ex neglecto Emetico vel minimum infortunium unquam contigisse, imo an, non dato emetico, sed adplicata nostra methodo, vomitus, nauseasque, tertio die superstites esse, observaverint? Spes me alit fore, ut damnosam hanc artem demum ex Medicina exsulare videam. An ergo nunquam dabo? Utique actutum casus extare illos observaverim, in quibus *Illustr. L. Baro van Swieten*, laudatique auctores, emeticorum deprehenderint necessitatem. At vero exceptio hæc erit à regula generali; exceptio sequenda, donec observatur: generalis demum regula denuo observanda, ubi exceptio haud amplius obtinet. Atque ita quæstioni, de emetico malignis in morbis dando, me reor satisfecisse.

§. 2. Secunda quæstio hic circa V. S. versatur;

tur; cum hanc nonnulli impenſe laudent, auctorum tamen potior pars aut penitus proſcribant, aut unice in repletis corporibus, & morborum concedant initiis. Quorum ea potiſſima ratio eſt, quod Maligni & contagioſi morbi tantam ſibi habent adjunctam paſſim debilitatem, ut his ægris venam ſecare, eoſdemve trucidare, unum videatur, idemque. Attamen prædefiniendum fuiſſent, utrum ex vera, an ex adparente duntaxat virium projectione, hæc debilitas generata eſſet. Vera debilitas eſt a virium deperditione; adparens vero debilitas, ab earum ſolummodo ſuffocatione. Ab utraque cauſa oritur, ab utraque cauſa mala eſt; licet ex vera virium deperditione pejor. Magnus *Boerhaave* debilitatem febrilem *Aph. 661.* deducit & ab inanitate vaſorum, & ab immeabilitate liquidi, & ab obſtructione canalium. In quem textum *Illuſtr. Commentator*: „ Sic obſervatur „ ſæpe in ipſis peſſimarum febrium intiis omnes omnino corporis vires illico proſterni; „ malo quidem ſemper omine, quia ſumma „ morbi malignitas indicatur. „ Ad cauſas a *Boerhaavio* datas adjungamus eam, quam ex comm. *Illuſtr. Commentatoris* præced. §. attuli.

Volupe ſane eſt hac ſuper quæſtione venerandam antiquitatem audiviſſe; quam ſi medici ſerio conſulerent, minus ſane aut ceſpitarent, aut aberrarent. Magnus *Hipp. Libr. de Vict. Acut.* in quarta diviſione libri apud *Chart. a Text. 21. ad 26.* cum ipſa admiranda ſua brevitate

vitate longus est, ut hujus adparentis debilitatis justam medicis ideam formet. Describit ibidem sub nomine *Aphoniæ* morbum, in corpore antea sano, nulla de causa defatigato, aut debilitato, qui tum impotentia ad motum, tum præprimis difficultate loquendi, *Aphonia* nominatur; & gravissimis aliis, acutissimisque morbis, viam sternit. Diserte autem dicitur ejus causa proxima τõν φλέβονἀπολήψιες & πνευμάτων ἀπολήψιες ἀνὰ τὰς φλέβας. Sane non possemus *Hippocrate* accuratius causam proximam definire, quam quod sit sanguineorum vasorum interceptio, ut & interceptio spirituum inter vasa, quæ turgendo nervos comprimunt. Quid hic medelæ? Venam cubiti secandam jubet. Convenitque suo cum auctore commentator *Galenus*; insequuturam alioqui mortem præsagiens.

Aretæus Cappadox Aphoniam Hipp. sub Συγκοπῆς adpellatione describere videtur, contingentis in valde acutorum exordio; morbique graphice descripti curam mox a V. S. orditur, ἢν δὲ ὑπὸ πλήθεος γίγνηται Συγκοπὴ.

Alexander Trallianus, sexti sæculi auctor, similem morbum describit in principio acutorum, & cum maxime febris ardentis, coactumque se videt contra *Aetium*, *Oribasium*, *Cælium Aurelianum*, inevitabilem venæ secandæ necessitatem propugnare. Parisiensis Professor *Riolanus Ench. Lib.* 3. c. 8. ante 100. annos Germanis exprobrabat, quod V. S. in syncope, ipsis a plenitudine perquam familiari, negligerent.

Nonne ex his curandæ Malignarum debilitatis vera eruuntur fundamenta? Profecto his principiis imbuti medicorum multi, in V.S. quam ultro, dato in casu, condemnaverant, volentes nolentes inclinarunt. Ipse *Oribasius*, auctor quarti sæculi, quem mox, *Alexandrum* laudantes, V.S. hic condemnantem intelleximus, *Libr. de Cuc. Scarif. Cap.* 20. „ Et sane, „ inquit, dum pestilentia vehemens Asiam de„ prehendisset, multosque perdidisset, meque „ etiam morbus attigisset, secundo morbi die, „ remissione febris facta, crus scarificavi, *duas*„ *que fere sanguinis libras detraxi*, hacque de cau„ sa periculum vitavi. Plerique etiam alii, hoc „ præsidio usi, superstites evasere: erant enim „ plenitudinis signa; illique præcipue ser„ vabantur, qui *sanguinem copiosum exhau*„ *riebant*.

Nunquid & ipse *Sydenham* non eo pervenit usque? Evidenter id paterè arbitror ex ejus dicta *Schedula monitoria*; in qua, postquam medicorum falsam de malignitate ideam perstrinxisset, pulchre dein hanc ingentem in malignis debilitatem, a mera virium suppressione, præ humorum copia; ortam docet; & irrefragabili exemplo juvenis, animam hac ipsa de causa propemodum agentis, nec nisi post tertiam, quartamve. V.S. curati, demonstrat.

Moverat præclarum hoc exemplum optimos viros, *Uratislavienses* medicos, cum curam Malign. anni 1702. infœlicem luxissent; ita quidem

ut eruditis omnibus problematice proponerent, an non expediret larga V. S. curam ordiri, &, Alexipharmacorum loco, purum purum ſequi *Sydenhamum*? Profecto, *Sydenhami* ſententia, ſuaque propria infortunia, ipſis quæſtionem vel invitis extorſerant: altas vero nimium radices egerat antiquum præjudicium, quam ut ſerio *Sydenhamum* imitarentur. Adeo nimirum laborioſum paſſim eſt, vel optima cæterum ingenia præjudicatis opinionibus exui poſſe.

In vera igitur debilitate, ut haud oportet detrahere ſanguinem, ita in debilitate adparente omnino eſt detrahendus. Si quis nunc veras optet utramvis diſtinguendi regulas habere, has laudatis ſupra textibus dederunt *Hippocrates*, *Alexander*, *Sydenhamus*. Primus „ Eorum autem quamplurimis hæc accidunt: Faciei rubores, oculorum conſtantiæ, ὀμμάτων στάσιες, manuum diſtenſiones, dentium ſtridores, pulſationes, maxillarum contractio, extremorum refrigeratio, & ſpirituum per vaſa turgida interceptiones „ Alter vero „ Primo ſane facies eorum ſquallida eſt, & ſicca; pulſus exigui, inæquales & inordinati, adparebunt. Dejectio autem bilioſa eſt. Vigiliæ magis, quam in aliis urgent, ſitiſque adfligit „. Tertius: „ Quamvis enim, inquit, ferme animum agere videretur ille (juvenis) calor tamen in externis partibus ita ad tactum ſentiebatur temperatus, ut fidem mihi derogarent adſtantes Amici, quoties aſſere-

„ bam eum febre laborare, quæ ob sanguinis „ oppressionem (cujus mole, exitu negato, „ quasi strangularetur) se explicare, & osten„ dere nequibat.

Duplici equidem modo possumus hic vasa repletiora intueri; sive vera plethora, sive sanguinis, cæteroqui non nimii, rarefactione. Ita jure merito Cl. *Boerhaave Instit.* §. 1230. 3. „ Indicatur V. S. a motu suffocato per nimium „ tumorem a copia, vel a rarefactione, natum „ in arteriis „ Hoc modo puella sero mucoque repleta, suscepto Variolarum miasmate, hanc rarefactionem quandoque ita patitur, ut venam cum euphoria iccta, sanguinem vere phlogisticum exhibeat.

Sed laudati tres textus signis datis ad cognoscendum morbi statum variant; variare autem debent. Si modica circulatio; attritusque, supersint, ut in Juvene *Sydenhami*, moderatus aderit per omnia calor; ut & ipse testatur. Si superstes paucus admodum motus, aderit, ut *Hippocratis* in casu, frigus extremorum. Si motus modicus quidem, sed universus; poterit, quod *Hipp*, asserit, vultus rubere, fixioresque esse, a nimia repletione, oculi: Si vero inferiore in corpore cruor accumuletur, minor erit ad encephalum motus; adeoque squallida ac sicca facies, descripta *Tralliano*, observabitur. Verum quacumque ratione ex his datis causis debilitas ortum duxerit, V. S. semper opus habebit. Erit vero hæc V. S. inutilis, imo damnosa,

nosa, si vel ex evacuatione nimia, vel a putrida humorum dissolutione, vel a corrupta ad præcordia hærente materie, oriunda debilitas fuerit. Hanc nos legem sequuti, omnibus nostris ægris, maligne habentibus, Venam tudimus, cum debilitatis emendatione, siquidem illa aut plethoram, aut rarefactionem saltem, pro origine haberet.

§. 3. Tertium, quod examinandum, idque cum maxime memorabile, est datorum ægris nostris medicamentorum natura & ordo. Optimos autores consulens, egregiorumque medicorum varias methodos anxie expiscatus, vidi manifesto, & nostris & aliorum ægris, varias prodesse methodos, easque saltem non irreparabiliter nocere, quamdiu morbi ita modo maligni essent, ut in veram, antea descriptam, malignitatis classem, non inciderent. Hinc cum cæteris medicis plures curavi; ubi vero ad certum veræ Malignitatis gradum morbus pervenisset, tam aliorum, quam meam medendi methodum, in multis deficere, morbumque evasisse medicina majorem, moestus vidi. Ut ergo hujus operis *Cap.* 15. innui, efficaciorem medelam expiscatus eram, ultraque eram expiscaturus. En ergo quid inveni.

1, Alimenta ex Avenæ, vel Hordei decocto, diluto; aut si ex jure Carnium, saltem cremor tartari, aut citrei succus, multum adjunctus est. Subinde poma, pyra, prunaque cocta; panis his additum tantillum. Potus,

decoctum Hordei mellitum, aut hydrogala cum melle, aut etiam blanda Emulsa. Copia autem omnium horum potuum semper ingens data est.

2. Lenia paregorica emulsis addita sæpe; & semper bis, ter, quater, nycthemeri spatio, dosis ejus largior data.

3. *Cortex peruvianus*, vel declarante se malignitate aliquandiu post eruptionem exanthematum, vel cum ipsa exanthematum eruptione, vel etiam ante eruptionem eorum, vel ab ipso morbi principio, illico, summo cum effectu datus est.

4. Tandemque si nimia tussis sibi relinquenda non videretur, Oxymel squilliticum, Kermes minerale, Paregorica, hanc compescuerunt.

Notandum quod horum sub usu Vesicantia & Epispastica varia corporis loca occuparent; Enemata, pro re nata, copiosa injicerentur; fomenta aut emollientia ad partes rigidas, aut Vinosa in summa debilitate, corpori undique adponerentur, & id genus alia. Porro quid hic Cortex præstet, inquirendum.

Septuaginta, & ultra numeramus annos, cum egregius *Richardus Morton*, Londinensis Medicus, *Sydenhami* amicus, multa experientia edoctus, evicerit, demonstraveritque, præstantiam corticis peruviani, indistinctius eousque noti, in febribus plerisque tum intermittentibus, tum etiam in iis, quæ ex continuis remitterent, ut & in remittentibus. Corticem porro ut universal-

versale antidotum commendavit, ubicumque febres sive anomala symptomata affectarent, sive in malignitatem declinarent: idque non in acutis modo, sed etiam in chronicis. Generalior forte, minusque digesta doctrina, effecit, ut pauciores eam pro dignitate ultra excoluerint, perfecerintque. Forte etiam volitantia per totam Europam scripta in odium Corticis, Mortoniana ad tempus suffocarunt.

Sexaginta anni sunt, quod doctissimi Medici *Uratislavienses* hujus Corticis vires in intermittentibus contemplati, merito suspicarentur, proforetne etiam in Malignis? Quorundam enim animos hæc dubitatio subjerat, an malignæ febres ex continuarum classe eximendæ non forent, inque eam intermittentium, transferendæ non essent? Uti quidem jam *Petro Salio* visum fuerat, & *Neucrantzio*, & *Sennerto*, *Paulo Simoni*, & *Rhodio*. Quod si id revera sic se haberet, corticem concludebant æque in malignis, quam in intermittentibus, profuturum. Attamen, quod dolendum, alienos iterum ab hac opinione se testabantur fieri, tum tristissimis quibusdam propriis exemplis, tum infortunatis *Loweri*, *Shortii*, Anglorumque aliorum, experimentis. Utique si hi, & illi, dosi non sua, tempore non suo, corticem dederint, infortunati esse, ut priore anno evici, debuerunt. Interim notasse juvat medicorum conamina dandi in malignis corticis, plane nova non esse.

Sub idem fere tempus simile quidpiam subolfecerat egregius Vir, tum a religione sincera, tum ab eruditione medica commendatissimus, *Fr. Tortus*, Mutinensis Professor. Hic anno 1709. annosas suas observationes edere cœpit, ac dein 1712. incomparabilem librum edidit, cui titulus: *Therapeutice specialis ad febres quasdam perniciosas, inopinato ac repente lethales, una vero Chinachina, peculiari methodo ministrata, sanabiles* Verum, ut fit in rebus humanis, famam ingentem inde natam impune non tulit: nec de infima gente medica adversarios habuit, sed arte, fama, industria, claros: *Ramazzinium*, *Mangetum*; quorum prior *Torti* responsis jatroapologeticis plane inermis redditus est; posterior anno 1720. excusantes literas ad *Tortum* dedit. Fatetur autem vir candidus *Ludovici Mercati* doctrina, de certis quibusdam intermitt. febribus, & eruditi *Richardi Morton* de Cortice observationibus, sese plurimum adjumenti percepisse, ut saluberrimam suam methodum conderet.

Eruditissimus vir *Carolus Richa* in Constit. *Taurinensi* 1720. §. 26. scribit in malignis febribus, quas, ut ex eo supra monui, alvus critica solveret, se, cardiaco indigentem, cortice usum esse; dein §. 33. 34. 35. multus est in eodem laudando, ut incomparabili præsidio artis, quocumque in morbo Medici pertinaciores humores offenderent; sed quo præcise morborum tempore, quave dosi illum exhiberet, haud addidit.

Lau-

Laudandus multis de caufis eruditiffimus *Huxham* in Conft. an. 1735. pag. 109. „ Si „ in fingulari , inquit, gangræna valeat Quin- „ quina, quidni in univerfa humorum corru- „ ptione? Exanthemata nigra, Vibices, & ci- „ tiffima cadaverum putrefactio , gangrænofam „ utique fanguinis diathefin fignificabant . Ad „ eum adeo finem , optato demum cum fuc- „ ceffu , *poft* fummum morbi incrementum , „ exhibui aliquam ex cortice peruviano medi- „ cinam, cum Alexipharmacis idoneis, & Eli- „ xire Vitrioli *Mynfichti* acidulatam: nec otiofe „ interea expectans fedimentum urinæ laudabi- „ le, & quod dicitur, lateritium ; modo fci- „ licet vel minimam morbi remiffionem obfer- „ vaffem „. Videtur ergo corticem dediffe poft morbi acmen, coctionis tempore, nec ipfi foli effe confifus, fed cum contraj. ferp. virg. camphora, fp. C. C. Elix. *Mynf.* commifcuiffe.

Doctiffimus *Pringle* febres caftrenfes nervofe defcribens, quas in *bello Belgico* ab anno 1742. ad 1748. ipfe obfervaverat, adparet viribus Corticis in malignis febribus necdum multum fifus effe, nec *Huxhami* obfervata exploraffe, donec, improvifo fane cafu, Corticis in hifce præftantiam cogeretur admirari. Anno quippe 1748. contigerat , ut miles febre maligna petechiali laborans , Gangrænam a veficante ad dorfum pofito pateretur. Cum gravis ea Gangræna effet, homini dabatur, præter confueta remedia, cortex. Quo effectum , ut elapfis aliquot die-

bus

bus gangrænosa plaga pulchre suppuraret, ipseque simul petechialis morbus in meliora verteretur, atque integræ curationis spem fecisset, nisi æger a Corticis usu abhorrens, eum plane repudiasset. Factum inde, ut omnia in pejus denuo ruerent, & mors brevi insequeretur. Hoc tamen casu ait egregius autor se, de Kinæ præstantia convictum, 39. ægris eundem postmodum dedisse; horumque, depurato prius Nosocomii aere, 35. servatos esse; aere, non depurato, successum duplo fuisse minorem.

Consideratis his omnibus patet a multis claris in arte viris rem propositam esse: nempe a *Mortono* & *Torto* ex cruditate ad quandam incipientem maturitatem perductam esse; sed haud ita, ut principibus in arte Viris sic probaretur, ut sine animi scrupulo, constanter, determinatisque in casibus, Corticem unanimiter dederint, laudaverint: imo nec unquam aut verum ejus dandi principium, finemque, aut genuinam ejusdem dosin, exacte determinaverint. Tandem doctrinam hanc, licet a *Mortono*, *Tortoque*, egregie propugnatam, ut plurimum ab aliis problematice adhuc habitam fuisse; & non, nisi fortuitis sive experimentis, sive ratiociniis, denuo resuscitatam, idoneosque ad usus revocatam fuisse. Cum igitur verum inchoandi tempus, justa dosis, ejusque sola sibi sine aliis remediis alexipharmacis sufficientia, (si ita liceat parum latine dicere,) qua exactitudine oportuit, non sit determinata, hiatum-

tumque in doctrina medica relinquat; conabor ea mea conamina perficere, quæ priore anno ad hunc hiatum explendum inchoaveram; cum id præstandi multiplex sese occasio obtulerit.

ÆGROTA I.

Ineunte Februario 1758. mulier ann. 36., una ex ægrotantium fœminarum nostrarum custodibus, febre continua putrida corripitur. Plures habebat ab initio jumentosas urinas, tum maxime referentes τὸ γονοειδὲς *Hippocratis*. Quarum urinarum per sex dies integros servatarum, ne unica quidem corruptionis, putredinisve, signum dedit. Octavo morbi die innumeris subito Petechiis scatuit, collum, brachia, manus, nonnihil & crura, obsidentibus. Maligna mox signa eruptionem sequebantur: Præcordiorum anxietas, motus convulsivus singultum inchoantem referens, oculorum ac totius faciei mutatio magna, & collapsus, celer admodum contractusque pulsus.

V. S. totaque antiphlogistica cura, primo in stadio adplicata fuerat. In stadio autem eruptionis, tum autoritate auctorum, tum aliorum exemplo, adposito primum scuto ad stomachum, composito ex empl. de Labd. Camph. & Opio, dedi quovis trihorio Rad. Contraj. & Camph. āā gr. VI. una cum largo calidi decocti hordei melliti potu. Tria primo, dein adhuc duo alia, sunt admota Vesicantia. Nihilque

hilque proficiens, dedi misturam ex rad. Contr. Serp. Virg. Camph. aa gr. XII. Acet. rosac. Syr. succ. citr. aa unc. I. Aquæ Rutæ unc. VII. ut altera hora unciam hujus, altera unc. III. Emulsi camphorati sumeret. His profectum nihil. Sola præcordiorum anxietas, & singultiendi conatus, unc. III. olei amygd. & unc. I. Syr. Diac. haustis, cessaverunt; reliqua omnia symptomata cum increscentibus petechiis increverunt.

Nono morbi die medio stranguria oborta est, dolorque ad ima pelvis intolerabilis. Emolliente cataplasmate mox imposito, prodiit cum micto guttatim lotio sanguis, idque continuo fere. Ut autem in Malignis calor febrilis raro intensus, ita & hic thermometron per 8. minuta adhibitum 99. modo gradus signavit. Perrexit sanguinea urina per sesquidiem, dum interea alvus plane æruginosa prodiit; tandem alvo sanguinea prodeunte, cessavit cruoris mictio.

Duo hic maxime terrefaciebant. 1mo. Dolor stranguriæ tantus, ut mulier ejulatu suo totas expleret ædes, & ut ad singulam urinæ guttam convelli inciperet, totoque corpore contorqueri. Ad hunc sedandum tentavi quid oleum Lini per Catheterem in Vesicam injectum efficeret? Tentamen pro votis successit: ita ut, repetitis injectionibus dolor imminueretur, & post biduum plane conticesceret. 2do. Morbi malignitas, ad quævis appositissima remedia augescens. Quare *Sydenhami* memor, dicentis de

mi-

mictu, sputoque cruentis,, Unicum in Variolis „ symptoma, cui devincendo nondum par est „ Ars medica „ cogitavi illico, si quid remedii adhuc forte superesset, id corticem peruvianum fore. Quare illico, mictu cruento primum viso, corticem dedi; & quidem, ut commode illum, copioseque, sumeret, extracti forma. Dosin ejus eximiam dedi, quia usus, per varia discrimina rerum, me eo perduxerat, ut, dum ad averruncandam, abigendamve, Gangrænam, cortex quidquam juvaret, non parca manu juvaret, sed larga datus. Quippe ut proxime elapso anno monueram, parcior exhibitus Cortex, levamen, non curam, attulerat. Igitur fœmina hæc unciam extracti quotidie in mistura assumsit continuis quatuordecim diebus, per octiduum vero dein unc. mediam. Fuit & Syr. Diacod. bis, ter, de die datus, donec integre esset devictus morbus. Vini diluti modicum subinde concessum; Vini calefacti fomenta diu noctuque adplicata, laboriose renovata, jugulo, axillis, inguinibusque.

Effecit Cortex, quod dixi, ut mictus cruentus cessaret, solaque alvus, pro æruginosa, cruenta prodiret. Cum jam putrida & gangrænosa diathesis intestinorum metui posset, injectumque ad eam præcavendam, curandamve, tepidum oleum Lini illico esset; parabatur interea largum & saturatum corticis decoctum, quod enematis forma sæpius injiceretur: at vero alvus desinens cruenta esse, opus eo non habuit.

buit. Ad finem morbi molesta tussis, tantillo Kermes minerali Oxymelli squillitico admisto, pacata est. Curato morbo œdema dextri cruris molestum erat, sed data per multos dies uncia Rob. Junip. frictionibusque & fasciis adhibitis, intra tres septimanas perfectissime convaluit.

ÆGROTUS II.

Eruditus, candidus, multæque profecto spei medicus, Dominus, *Hasenorl*, in Nosocomio *Hispanico* Medicorum alter, postquam multis maligne laborantibus egregiam operam navasset, maligne ipse decubuit. Vena ipsi secta fuit, omnisque adhibita antiphlogistica cura. Sexto die innumeræ Petechiæ faciem obsident, collum, pectus, abdomen totum, integrum dorsum, omnes, superiores maxime, artus. His paulatim pustulæ miliares albæ copiosæ intersperſæ. Cum in Ptochotrophio decumberet, in consilium me vocavit, ipso efflorescentiarum principio, optimus dominus *Mayer*, pauperum ibidem Medicusne dixerim, an Pater. Consilii conclusio fuit 1°. Corticis extracti unciam quotidie exhibere. 2do. Vesicantia apponere. 3^{tio}. Quotidiano enemate alvum servare apertam. 4to. Bis, ter, quater de die, unciam Syr. Diac. dare. 5to. Potum aq. hord. mell. aut Seri lactis, aut Hydrogalactis, assidue dare, & corpus jure carnium, cui citrei succus admistus, nutrire. Pulchre videre erat, quam egregie, horum

tum ſub uſu, duplicis generis efflorеſcentiæ in conſpectum prodirent, totumque contegerent corpus. Nihil jucundius cernere erat, quam quantopere præſens nunc debilitas ab ea diſtaret, quæ hiſce adeſſe morbis ſolet. Urinæ continuo vere criticæ prodierunt; moleſtæ vero tuſſi eadem, quæ ægrotæ primæ data, medebantur; ſymptomata demum quævis ita miteſcebant, ut petechiis, vibicibus, miliaribus, ſcatens, ne ægrotaret quidem. Uncia igitur extracti Corticis 21. diebus quotidie uſus, minori dein per alios 14. dies doſi, ad ejuſmodi demum ſanitatem pervenit, ut eadem adeo illibata, multis ab annis ſibi non videatur fruitus eſſe. Solis diebus morbi gravioribus, ut plerique alii, ita & hic, corticis paulo majorem copiam ſumſit.

ÆGROTUS III.

Dominus *Kollmann*, ob doctrinæ medicæ præſtantiam recens creatus Medicus Noſocomii militum in ſuburbio *Leopoldino*, medio menſe junio hujus anni eodem febrium genere, a qua ſuorum militum plures jam percuraverat, decubuit; & ab amico ſuo, ſolerti Medico, *Antonio Störck*, digniſſimi Profeſſoris *J. Störck*, piæ memoriæ, digno fratre, olim meo, in Noſocomio, per biennium Aſſiſtente (ut vocant) ægrorum vigilantiſſimo, egregie juvabatur. Ab utroque vero ad conſilium rogatus, quotidie adſui. Ante adventum meum vena jam ſecta

ſuo-

fuerat, omnisque reliqua adhibita antiphlogistica cura. Petechiæ quinta die prodierunt; prima in dextro colli latere, cui mox se plures adjunxere: die sexto etiam ad pectus & brachia comparuerunt. His demum die septimo miliaria adjuncta.

Ut in priore ægro, ita & hic, mox a conspectis petechiis, in morbo cæterum gravissimo, Cortex similiter eadem dosi datus est, a 5. morbi die, in 30. diem usque. Graviora sane symptomata hic æger, quam proxime præcedens, perpessus est, deliria, debilitatem, alvum involuntariam, ischuriam, & quod pessimum, universo corpore, diu noctuque, idque plurium dierum spatio, enormes tendinum subsultus. Tota cura hic, ut in præcedentibus, adhibita est. Notatu dignum quod, cum tam debilis esset, ut vix artus per lectum movere posset, nunquam tamen, etiam in pessimorum symptomatum vigore, pulsus ipsi debilis, aut valde celer, sit deprehensus. Post 30. diem & huic crura intumuere; sed adhibita frictione, sumptoque purgante, brevi remiserunt. Levem dein Icterum, cui & olim obnoxius, aquæ Selteranæ percurarunt.

ÆGROTUS IV.

Juvenis 16. ann. a peractis multo cum frigore, & insueta cum diæta, itineribus, febre corripitur, & per 5. continuos dies, sine ullo auxi-

auxilio, misere in stabulo decubuit. Die 6. ad me conducitur. Febre cum tussi catarrhosa continuante, prodiere die 14. morbi alba Miliaria, cum ea quidem malignitatis nota, ut, qui eousque æqualis, satque fortis fuerat, pulsus, nunc debilis, intermittens, inæqualis, deprehenderetur. Et huic actutum cortex ideo datus, miliaria belle eduxit, pulsum emendavit, vires restituit, integramque sanitatem octidui spatio reduxit; sola superstite molesta capitis gravitate, quæ caput sæpius pectendo fricandoque, cito devicta est. Ut priores, ita & hic, Corticem, curato jam morbo, aliquantisper, parciorem licet, continuavit.

ÆGROTUS V.

Non sine voluptate recordor historiæ prænobilis juvenis, ad quem consilii causa die 3. Dec. 1757. accessi. Ex pluribus, quibus usus fuerat, Medicis, unicum modo præsentem reperii, Dominum *Guarin* juniorem, Physiologiæ & Praxeos eruditum Cultorem. Video ægrum Petechiis, & Miliaribus, dudum plenum, summopere delirantem, fœces inscie demittentem, debilissimum; præterea subsultum tendinum, pulsum debilem & inæqualem, fissam aridamque linguam, vultum squalidum totum. Dies morbi 19. agebatur. In re tam conclamata cum doctissimo Medico concludo, si quod præsidium superesset, in Cortice id

quæri oportere. Quotidie tantum usus est extracti Cort. dragmis IV. V. a die morbi 19. ad 40. usque. Bibit autem copiosissime, nempe 12. imo 15. Lib. Decocti sive hordei, sive aquæ cum succo citrei, quovis nycthemeri spatio: imo etiam hisce intermiscuit copiosas emulsiones, quibus camphora & diacodium admista. Die a Corticis usu sexto animam veluti acturus videbatur: eandem tamen medicinam prosecutus est. Miliaria iterato prodierunt; eadem medicina continuata est. Pectore sæpe male habuit; sed semper pergens in iisdem nullam labem curato morbo superstitem habuit. Cita fuit virium refectio. Integerrima successit & constans Sanitas.

ÆGROTA VI.

Addere & hanc historiam necessario dedeo, quum, licet morte terminata fuerit, id tamen, de quo agitur, abunde probet. Fœmina 44. annos nata, ab hydrope adscite quadriennio elapso curata fuerat, sed tussim hydrope antiquiorem perpetuo deinceps habuit, ut & continuam pectoris anxietatem, molestissimasque palpitationes cordis. Nocte solet ad primas capti somni dulcedines, subito, ac violente excitari, cogiturque, ne suffocetur, sedere erecta. Hydropem ἀνὰ σάρκα referunt facies, brachia, crura. Herniam inguinalem vi tussiendi, vomendique, a longa jam die sibi conscivit. Sputando

tando sanguinem nonnunquam ejecit. Debilis ipsi pulsus est, & tum rythmo, tum tempore, inæqualis. Accessit me inter matutinos pauperes, a fine anni 1756. usque ad hanc mediam æstatem. Diagnosis a principio fuit, universa, eaque annosa jam, Cacochymia, & Cachexia: ita ut vix pars in corpore sit, quæ non irreparabiliter a sanitate desciverit. Aderantque etiam, ambigua quamvis passim, signa, quæ vel Hydropis pectoris, vel vitalium organorum protopathicæ, aut deuteropathicæ affectionis, vel mali utriusque, suspicionem injicerent Prognosis hinc pessima. Solaque fuit, quam palliativam appellitant, cura superstes. Blanda evacuantia, Oxym. Squilliticum, diuresin simul & expectorationem promovens, Kermes minerale, Gummi Ferulacea, Camphora, Succinum, Opium, collabascentem hanc Machinam paululum suffulserunt. Ita quidem ut Diarrhæam tandem passa, a fine Junii 1757. ad finem Jan. 1758. vitam admodum tolerabilem duceret. Exin vero pessime habuit; ita ut nunc huic, nunc illi pravo symptomati, obviam eundum fuerit. Toto mense Augusti proxime elapso febre quotidiana laboravit, incidit deinde in Dysenteriam, quacum una prodiere Petechiæ. Quodque dolendum erat, *non venerunt pro illa petitum auxilium, nisi petechiis quartum jam diem agentibus, iisdemque ut plurimum nigris & lividis*. Sane malignus adeo morbus, in corpore antea sano etiam lethum

prædicturus, nunc corpus prehendens a chronicis malis dudum conclamatum, nullam ſpem vitæ reliquam feciſſe videbatur. Nihilominus miſerrima, quoad animam traheret, juvanda erat. Interea temporis Petechiæ nigerrimæ toto nunc corpore conſpicuæ, auctaque Dyſenteriæ malignitas. Curavi ut mox quatuor Veſicantia corpori adhiberentur; largas Emulſiones dedi; bis, ter, die, paregoricum; & ſtrenuam præſcripſi Corticis doſin. His demum effectum, ut die ab horum adplicatione quarto latæ maculæ minus nigreſcerent, Dyſenteria multum minueretur, vires utcumque refocillarentur. Attamen nunc ferox tuſſis, & pectoris angor, urgebant maxume. Hoc opus, hic labor erat. Indicata expectorantia, prius inteſtina, quam pectus ſtimulaſſent, reſuſcitaſſent dolores ventris, Dyſenteriam auxiſſent. Immortalem *Boerhaave* Aph. §. 866. imitatus, Oxymel cum Diacodio dedi; mire profui. Sexto ab uſu Corticis die evanuerunt ſenſim Petechiæ omnes, vires increverunt, rediit appetitus; quæque eousque rubra, tenuis, Urina fuerat, ſanum æmulabatur colorem, alvus bis modo de die fiuebat. Hæc miranda mutatio decem integris diebus perſeveravit. Verum cum nunc, quæ data fuerat, ſiniſtra præſagitio, falſa fere deprehenderetur, extemplo quaſi ruebant labilis hujus vitæ fulcra. Venter intumuit, vomitus acceſſit, teneſmi torquent, efflatur anima. Sane, quamvis mors acceſſit, virtus tamen medicamenti egre-

egregie inde elucescit, cum fœminæ triduo neglectæ, & aliunde conclamatæ, tantum boni præstiterit.

HISTORIÆ VII.

Hanc utique non sine intimo animi mœrore scribo, cum amici integerrimi, viri a religione, experientia medica, vero candore, commendatissimi, jacturam menti refricet, nempe doctissimi *Greg. Mensurati*, Cræcensis medici, ac Chirurgiæ Professoris. Numerosam turbam novitiorum militum, prope *Græcium* commorantem, invadit maligna febris cum pravis exexanthematibus, ineunte anno 1757. & plurimos necat. Optimus Vir, *Huxhami*, & *Pringle* methodo infelix, & gangræna perire plurimos cernens, corticem dedit, cortice plurimos servavit, labem totam superavit. Sed eheu! de servato ille milite lætus, magnamque existimationem adeptus, eodem morbo corripitur. Cortice quidem uti cœpit, sed petechiis prodeuntibus, ipsoque subdeliro, Medicis virium corticis in hoc casu adhuc ignaris, tutius visum fuit communi eum more tractare: Communi more periit; periit Nestoreis annis dignissimus *Mensurati*, Viri merita, & Augustissimæ clementia, viduæ mœstæ, prole oneratæ, annuum ejus stipendium continuarunt.

Hi notabiliores fuere, quos habui, aut novi, casus; ex quibus, nisi me animus ve-

hementer fallit, concludere licebit;

I. Corticem Peruvianum in Malignarum debilitate egregium esse, & incomparabile, Cardiacum.

II. Eundem esse in summa corruptione interna, & externa, inimitabile Alexipharmacum.

III. Videri eum conclamatum in malignis mictum cruentum, cruentamque alvum, quoque sanare.

IV. Simul remedium esse, quod exanthematum expulsionem, summa cum ægrorum euphoria, promoveat, sustineat, maturet, perficiat.

V. Corticem recidivas præcavere, quæ & passim lethales habeantur, & ipso hoc epidemico tempore quamplurimos, jam reconvalescentes, prostraverint, & occiderint: præcavere quoque pravas Metastases, quæ lenta demum gangræna tabefacta corpora peremerint.

VI. Ea cuncta ut Cortex efficiat, eum & copiosissime, dari oportere: docentibus id tum aliorum, tum propriis etiam observatis.

VII. Plurimis exemplis nostrorum ægrorum id constitisse, quod quævis criticæ excretiones nunquam pulchrius, quam sub corticis usu, promoveantur.

VIII. Corticem sane duplici, eaque egregia, facultate pollere; quod & nimios motus, caloresque, moderetur, & debiliores animet. Id, priore anno evictum, cap. 27. ultra demonstrabitur.

Hinc,

Hinc, ni fallor, conclusio, quæ præsens caput terminet, justa erit.

1mo. Ad morborum malignorum curationem adhibitæ methodi variæ, juverunt singulæ, quando efflorescentiæ malignitate carebant. Scilicet, communi loquendi modo omnes febres, quibus efflorescentiæ junctæ, malignæ appellantur. Hinc Methodus Antiphlogistica; Methodus diluens, demulcens, obvolvens; Methodus etiam illa, quæ moderatis cardiacis vires animet; omnes, inquam, hæ suo quæque loco auxilium attulerunt, curarunt homines. Imo minus apta methodus multum hisce non nocet. De his vero noster sermo in præsentiarum non est. Id enim jam toties dictum, solo regimine bono, paucisque cum medicamentis, hos morbos, vulgo malignos dictos, revera tamen benignos, in Nosocomio nostro facile brevique curari; curari feliciter passim alibi.

2do. In ipsa vera malignitate morborum, haud raro diversæ, imo oppositæ, curandi methodi, in quavis constitutione Epidemica, pluribus a sese servatis gloriantur. Testantur id quævis edita opera tempore pestis, aut epidemiarum. Idem verum esse, *Sydenham* sui temporis medicis, aliam, quam ipse, viam, ineuntibus, ultro fatebatur. Sed quod optimus Vir huic confessioni addebat, rationabiliore sua methodo & tolerabiliorem esse ægritudinem, & salutem longe frequentiorem tutioremque; cujus equidem assertionis testem advocabat uri-

versam urbem; idem censeo ad præsentem quæstionem esse respondendum.

3tio. Quibuscunque adplicitis Methodis, variis, oppositis; ea, quam proposui, excepta; luxerunt semper & formidarunt medici metastases, & relapsus, crudeles passim, & lethales. Quæ his calamitatibus caret methodus, reliquis profecto anteponenda videtur; Ergo.

4to. In nonnullis malignis antiphlogisticam curam ipse adhibui; nonnullos servavi. In aliis ægris demulcentem, involventem, oleosam curam, institui; plures curavi. Methodo leviter cardiaca nonnunquam usus sum; infelix non fui. Sed, omnibus rite perpensis, est certus quisquam, isque frequens & passim lethalis, Malignitatis gradus; quo in gradu omnes hæ variæ methodi deficiunt. Vid. hujus operis *Cap.* 10. *&* 15. Comperiit hoc ipse *Sydenhamus*, dum varia curandi ratione, etiam suo largiore Diacodio, & Oleo Vitrioli, in Malignis uteretur. Eruditum sane medicum, & in græcis egregium, Dominum *Gamnig*, Aulæ & Urbi, anno præsente inchoante, ereptum doluimus: anno proxime elapso excurrente, etiam unum ex Nosocomii assistentibus periisse mihi dolui. Plures in urbe sic periisse vidi, novi.

Cum ergo in hoc ultimo malignitatis gradu Corticis utilitatem Viri graves innuissent; cum ego ipse eundem ægris meis tum parcius, tum serius, exhibens, mortem proinde eodem non propellens, effectus tamen aliquot egregios inde

inde observassem; infortuniorum pertæsus, animum eo induxi, ut Corticis & largiore, & maturiore exhibitione, huic Malignitatis gradui obviam irem. Quantopere autem T. O. M. DEUS tantillis meis conatibus faverit, enarratæ historiæ testatum faciunt.

Antequam hanc materiem missam faciam, monitos velim omnes Medicos, quam perniciosa sit certa quorundam methodus agendi, qua semper morbi Malignitas; nunquam forsan affutura, non dico præsagiatur, sed præsomniatur. Quis hujus porro effectus? Ut detrahantur ægris antiphlogistica remedia, iisdemque aut inertia, aut noxia, substituantur. Contigerit modo ut artus ægris doleant; ut præ sudore, aut acriore transpiratione, cutis pruriat; ut etiam, quod turpius, pulicum stigmata alicubi vifantur; mox acida remedia detrahuntur, iisdemque substituuntur aut Hoffmanniana dicta mistura, aliave terrea acidis saturata, aut etiam Decoctum Serpent. Virg. Contraj. Vincetox., aut varia Bezoardica, aut pulveres de Guttetà *Riverii*, Epilepticus Marchionis, Kentianus, Pannonicus ruber, & id genus alia. His tunc confiditur, æger bene tectus in lecto servatur, agitatur sanguis, & prodeunt exanthemata haud raro lethalia. Sternit, proh dolor! mos ille noxius in hac regione plures, cæteroqui victuras puerperas, cum ad minimam in cute maculam vel pruritum, calido lecto ac cubiculo oriundum, ita instituatur. Profecto quod initio hu-

jus

jus operis audax dixi, audax repeto; Ægris noſtris, communi acuti morbi, neutiquam maligni, genere, aut vigente, aut declinante, decumbentibus, nunquam adhuc prava exanthemata contigerunt: & ſi, nonnunquam criſeos tempore exanthemata obſervata ſunt, hæc nullam nobis in medendo mutationem indicarunt. Ratione morbi tractabantur, non ratione exanthematum: quare etiam nunquam, Divina nobis Clementia annuente, vel minima malignitas ſe hiſce adjunxit. Quos malignos habuimus, hi ſuapte natura ita erant.

CAPUT XXIV.

De Colica Pictonum.

DIrum hunc morbum frequentius contemplatus, *anno* 1745. *Diſſertationem* edidi, quæ obſervata, geſtaque, hanc in rem, mea, contineret; ſimulque enixe id, ſerioque, omnes peteret medicos, uti illi, ſuis obſervatis in lucem editis, mea demum emendarent, fauſtioremque tandem curandi methodum in lucem proferrent.

Anno 1751. edita eſt *Pariſiis* Diſſertatio Clariſſimorum Virorum *Joannis Aſtruc.*, & P. L. M. *Maloet*, *De Vena ſecanda in Colica Pictonum*: Cui immediate aut præceſſit, aut ſucceſſit, Theſis Clar. *Du Bois*, *De Vena in hoc mor-*

morbo non secanda. Typis recusa 1756. Cum priores hi viri clarissimi in hoc morbo V. S. E-mollientia interna, externaque, cum opiatis, commendent, clare patet methodum Cl. *Du Bois* ipsis *Parisiis* nec universalem, nec, quæ prosit, unicam haberi.

Anno 1752. lucem vidit Disputatio eruditi *Ilsemann de Colica saturnina Metallurgorum*; quam magnus *Haller* merito eximiam vocat, & per experientiam natam. Emollientia interna, & externa, potissimam curæ partem absolvunt in hac Thesi. Vid. *Haller Disp. Med. pract. Tom.* 3.

Prodiit anno 1752. eruditissimi viri, optimique medici, *Grashuis*, *de Colica Pictonum Tentamen*. Dein theses editæ sunt super curatione hujus morbi per emetica, ab eruditissimo Parisiensi Medico, *Du Bois*. Quin egregius, & tam in Chemicis, quam in Medicis, consummatus Vir, Dominus *Baron*, *in Comm. ad Chem. Le Mery*, *cap. de Antim.* quædam, attentione digna, protulit. Ipse ego hujus operis *cap. 9. pag.* 56. expurgationem proprii mei tractatus promittens, utilem interea, ni fallor, observationem communicavi. Anni, & quod plus est, elapso ab illinc spatio, prodiit *Cl. Tronchin* super eodem argumento Tractatus; pauloque post medici Parisiensis, clarissimi Practici, animadversiones in Tronchiniana. Eruditorum in Hollandia Societas *Harlemensis*, problematis super hoc morbo propositi, præ-

præmium adjudicavit clariſſimo mox laudato *Grashuis*; cujus hodiernam ſententiam necdum reſcire potui.

Toto autem hoc tempore, ab edita diſſertatione mea elapſo, nova multa obſervavi, dubiuſque circa propriam meam ſententiam hæſi. Unde de integro tum quidquid ante meum tractatum, tum poſt eundem, hucuſque ſcriptitatum fuerat, attentus pervolvi, & cum propriis meis, tam antiquis, quam recentioribus obſervatis, exacte contuli. Hinc demum quæ mihi nata idea, paucis dabo.

Morbi naturam abſtruſam reperii; ſuperque eadem nec a me, nec ab aliis, quidquam quod ſatisfaceret, cogitatum fuiſſe: curandi vero methodum, tum propriam meam, tum eam aliorum, ſuos quidem uſus habere, multiſque gloriari curatis; at vero his omnibus methodis id commune vitium eſſe, ut non ex æquo omnibus proſint; adeoque notabili huic vitio emendando ſtudendum eſſe.

Ut a curandi modo incipiam; examinandus eſt mos curandi per Emetica. Emetica *Sennerto*, *Cratoni*, *Hollerio*, *Citeſio*, *Riverio*, *Puerario*, *Juncken*, *Piſoni*, *Baglivo*, *Boerhaavio*, *Anonymo*, multiſque aliis claris viris, aut indicata non fuerunt, aut fuerunt repudiata; ſolo *Citeſio* forte aliter, non quidem in erudito opere ipſo, ſed in appendice, ſtatuente. Ipſe ego iiſdem nunquam ſum in hoc morbo uſus. Nec recentiores pleroſque iis uti video. Cl. *Tyſſot*,

ſine

ſine Emetico tres homines egregie curavit , ut quas mecum communicavit , hiſtoriæ fidem faciunt.

Attamen diffiteri non poſſumus Emetica graves , omnique fide digniſſimos , habere autores. Morbus Colicus *Damnoniorum* a clariſſimo *Huxham* eo modo curatus legitur. In famoſa ac laudatiſſima Theſi *Cl. Du Bois* plurimos ita curatos fuiſſe patet , vix paucis eorum pereuntibus : & quidem ita , ut , ſpatio 23. annorum, ex 1200. fere hominibus , paulo tantum plus , quam 20. perirent . Medici Noſocomii dicti *de la Charité* , *Pariſiis* , ſumunt tenuiſſimum Antimonii pollinem , hunc lavant , in ſole exſiccant , duplum tenuiſſimi ſacchari admiſcent , & affuſa ſenſim aqua ſtillatitia Naphæ paſtam faciunt , e qua Tabellas formant , quarum doſis eſt a ſcrup. 1. ad 2. pro rerum neceſſitate ter , quater , repetenda.

Ut ex Cl. Pariſ. Medici diſſertatione critica video , ſubjunguntur emetico enemata fortiſſima , & draſtica purgantia , quotieſcumque emeticum datum , repetitumque , fuerit.

Quænam igitur emeticorum , in hoc morbo, utilitas? Emetica totum corpus concutiunt , morboſamque materiem æque deorſum ſolent , quam ſurſum , expellere : raro enim emetica non fiunt ſimul purgantia . Bene ſuccedente hoc negotio , levamen ingens tantam morboſæ materiæ copiam evacuatam ſubſequatur , neceſſe eſt : imo ſuſtinendo quæ ſint robuſta corpora , hac

hac lege integre poterunt curari ; fibris intestinorum sua necdum elasticitate privatis. Sin vero minus bene succedat, morbus modo inducias dedit, curatus non est, scenam denuo dabit ; ut mox patebit. Tandem, quod fatendum est, in robustis, in non deperdita intestinalium fibrarum contractilitate, eo citius morbus curatur, si præter emetica alvus quoque potenter solvitur. Alii solis utuntur purgantibus & emollientibus, donec reseraverint, propulerintque, obstacula. Lentius quidem hi, sed tutius, æque tamen certo, idem, quod priores, efficiunt. Tertio dantur, qui paucioribus evacuantibus, sed emollientibus internis, externisque, copiosis, plurimo oleo, prudenti opio, curam instituant. Quid porro illi? noxiam materiem involvunt, crispos contractosque nervos relaxant, exsiccatos humectant, nudos tegunt, defenduntque. His solis, subin adjuncto purgante, corpus a noxia materie liberant. Ad has tres classes omnes varias methodos, morbum in paroxysmo curandi, jure referas. Ordine recensitæ sunt, ordine nunc examinentur, & discutiantur.

Ac primo quidem Emetica egregios sæpe effectus habent: hoc ultro fassi sumus. Sed hanc methodum, ut generalem, ut utilem cunctis, iis obtrudere, qui frequenter, attenteque, morbum contemplati sint, impossibile est. Morbum vidi, tractavi, recentem, provectum, diuturnum, annosum, cum omnibus suis varian-

riantibus ſymptomatibus, eundem aut concomitantibus, aut ſubſequentibus. Hinc didici ab inimica cauſa inteſtina vehementer conſtringi, fœces in iiſdem contentas exſuccas duraſque reddi, tum etiam a cellulis vehementer contractis, Colo potiſſimum in inteſtino, in parvos, eoſdemque oblongos, globos formari: demum vero, tum Colon maxime, tum & pro parte Ileum, (nam & ibidem veras fœces alvinas hærere priore anno demonſtravi) cum ſuis exſuccis, duriſſimiſque contentis, in ſolidam veluti maſſam coire, omniaque vaſa & nervos comprimendo, ferocia illa tormenta producere. Hæc morbi, ſi demum vera Pictonum colica dici debeat, juſta idea, vera imago eſt. Dentur nunc in hoc ſtatu generoſa emetica, & purgantia; imo iterentur; quid tum? Oppido rarum non erit hinc vehementes convulſiones oriri, antequam, vel interea dum, illa operantur. Præſertim cum huic morbo adeo frequentes convulſiones contingant. Sæpe enim ventriculus non niſi conſenſu laborat, cauſaque vera malorum ſolis in inteſtinis hæret. Concuſſione ergo validis hiſce remediis excitata, repetitis iiſdem pluries renovata, agitantur, convelluntur que nervi, multaque compacta materies aliquando ſolvi, ſoluta propelli, expellique poteſt: at ſi vehementi hac agitatione nequeat ſolvi pellique materies, convulſiones excitari, & mors inſequi, poterunt.

Sed rem accuratius contemplemur! Caſu quo

a vio-

a violenta remediorum agitatione pars ſolvatur, educaturque, morboſæ materiæ, & multis vomitibus, alvique ſeceſſibus, copioſe dimittatur, incipiunt omnia ſymptomata dira miteſcere, imo integre aliquando ſilere; modico veluti inteſtinorum pondere tantum ſuperſtite. Hi curati dicuntur; hi, quo locum cedant aliis, e Noſocomiis dimittuntur.

An autem vere curati ſunt? Plerique neutiquam. Magna, eaque diuturna inteſtinorum evacuatio contingere poteſt per medium canalis; dum interea contractæ cellulæ cum compacta fœcum mole firmiter unitæ maneant. Evidenter id evincunt oſſa animalium, nuclei Ceraſorum & Prunorum, nummi, aliaque indigeſtibilia corpora, quæ per ſeptimanas & menſes inteſtina ſinu gerunt, & interim quotidie fœcum copia ſe exonerant, imo interea dum eo tempore purgantibus & enematibus ſollicitata fuerint. Mira talia in praxi vidi, videre practici omnes. Edoctus igitur hujus in Colica pictonica phœnomeni veritatem, nunquam ægros meos ſpe vana lactavi; quamdiu primo necdum ingens quantitas induratorum globulorum, inſtar fœcum ovillarum, alvo prodiiſſet: Secundo, quando, etiam his globoſis corpuſculis copioſiſſime prodeuntibus, alvus tamen poſtmodum docebat hanc inteſtinorum contractionem ſolutam non eſſe, ſed duros globulos de integro formari. Utroque enim in caſu ex ſtimulo acri hic paulatim creſcente, renaſcuntur eædem

ærum-

ærumnæ, iidem postulantur curandi labores.

Methodus ergo per vomitoria curandi infelix esse potest; plures integre curare potest; potest multos levare, at vero a relapsu non præservare.

Altera methodus eorum erat, qui omnia emolliendo, & per alvum expurgando, curam tentent. His minus frequens convulsio observatur, ægri minus defatigantur, cæterum idem, qui prioribus, sed aliquando tardior, seu curationis, seu impetratarum induciarum, contingit effectus.

Quid nunc de tertia methodo cogitandum? Si certa esse probetur, cæteris ob lenitatem præferenda erit. Et quidni certa probetur? Attente totam historiam medicam de Venenis pervolventes, cernimus equidem venena vinci, vitamque servari, emeticis, purgantibus, immutantibus, diaphoreticis? at quotiesne vera nos non lateat veneni natura, sedesque? Quotiesne incassum adhibitis cunctis pereat homo? Catholica interim methodus utendi aqua calida, lacte multo, aqua mellita, oleoque, copiosissimis, omni modo adplicitis, interne, externe, ore, ano; hæc, inquam, & noto, & ignoto Veneno, ex æquo prodest. Scatent exemplis volumina medica. Ea referre velle, supervacaneum. Ex multis tamen, quæ vidi, liceat unum notabile recensere. Anno 1735. *Hagæ Bat.* contigit, ut intra breve temporis spatium 130. homines, comestis squillis marinis, in terribiles anxietates inciderent, in convulsiones,

vertigines horrendas, vomitus enormes, dysenteriam cruentissimam, intolerabilisque fœtoris sudorem. Causam alii refundebant in *Leporem marinum*, frequentius ab aliquot retro diebus in proximo mari visum, eademque muria cum his pisciculis coctum: alii vero in muriam hanc eandem, post coctionem in magnis æneis ahenis refrigeratam, & iteratæ pisciculorum coctioni denuo adhibitam. Mox nonnullis emetica dabantur, purgantia aliis, intermiscebantur opiata & alexiteria. Horum plures diu ægrotarunt, & languerunt; bini perierunt. Sed instituta methodus replendi corpora copiosissimo oleo & lacte, tum potu assiduo, tum frequenti enemate, cujus autor erat *Cl. Schwencke*, Anatomes ibidem & Chirurgiæ Professor, omnes illos miseros integre intra paucos dies sanitati restituit.

Nunquid & eadem olim, & nunc, in Colica Pictonum, non laudatissima? *P. Milo*, apud *Citesium*, matronam ab hoc morbo curatam refert, postquam quævis artis auxilia frustra adhibuisset, solo oleo, ac butyro, diu adhibito. Quin & in plerisque de hoc morbo scribentibus, etsi alia commendata habeantur; tamen oleosa, involventia, emollientia, tum ore epota, tum in anum injecta, tum balneis, fomentis, cataplasmatibus adhibita, sua utique laude non carent: iisdemque, ut supra memini, Cl. *Tyssot* tres suos miserrimos a morte eripuit.

Mense

Menſe Aprili 1757. homo 20. & aliquot annorum, inferebatur in Noſocomium noſtrum, quem plura alia Noſocomia ſæpius in paroxyſmo hujus morbi viderant; jamque paroxyſmi a longa die per 4. 5. continuos dies indeſinenter excruciabant, per duos treſve dies tum remittentes. Paroxyſmum mox præſentem horruimus omnes, ejuſque vomitus, intolerabiles dolores, ejulatus, convulſiones toto corpore violentiſſimas, epilepſiæ inſtar, & ſpaſmum maxillæ. Nudato abdomine quid veluti convelli, convolvique in abdomine cernebamus, quod ipſum tactu durum.

Porro medelam ſic inſtitui. Emplaſtrum paregoricum ventriculi regioni admovi; oleum Lini tepidum frequenter injici curavi; Emulſa camphorata, & paregorica, ſubin ipſum oleum, ore ſumenda dedi; Cataplaſma emollientiſſimum toti circumvolvi abdomini; & quia abdominis compreſſio manu facta videbatur lenire dolorem, cataplaſma hoc faſciis abdomen comprimentibus firmari curavi. Uſu horum alvo prodiere, ut in perfectiſſima colica pictonum, rotunda, dura, parva, ſcybala; eaque copioſiſſima; quibus tandem materies pultacea ſucceſſit. His demum paroxyſmus ſilüit, neque rediit; ita ut miſer homo a biennio non meminiſſet tantæ doloris abſentiæ. Durities in abdomine percepta mole decrevit, vires rediere, appetitus, ſomnus. Legit, vel ambulat, tota die hilaris. Alvo autem quodam die carens, initia deprehendit

repetituri doloris: enema oleosum dolorem quidem solvit, sed denuo parva, rotunda, dura, scybala producit. Ergo non ablata causa malorum. Diæta lactea dein videbatur curam absolutura: cujus experiundi gratia hominem diu in Nosocomio servassem; ni præ morum intolerabilitate ejiciendus fuisset. Tribus aliis eadem cura successit; expurgatis quippe sordibus, lac copiosum, assiduumque, nervos & sufficienter molles, & debite fortes facit. Ter quater in anno relapsos lac demum incolumes servavit.

Profecto methodus prophylactica quam hujus operis pag. 56. &c. descripsi, ea videtur, quæ nunc dixi, confirmare. Colica Pictonum in fodinis, unde ingens copia plumbi, multa ferri, aliqua arsenici, & tantilla argenti, petitur; frequentissima miseros adoriebatur fossores; damnosa ideo tum illis, tum Dominis; insequente scilicet paralysi multos ineptos ad labores reddente. A triennio autem toto, ne unus quidem ultra affectus fuerat, ex quo Empirici, rerum fossoriarum gnari, consilio; jentaculum atri panis cum pingui lardo, fossoribus, priusquam primos labores auspicarentur, pararetur; prandiumque simul ex pingui bubula carne, lardove, adornaretur. Vapores nempe & particulæ veneni, saliva inviscatæ, deglutiuntur, labemque primis viis inferunt; pinguia, & difficulter digerenda nervos defendunt a venenorum adplicatione, venena inviscant, inviscata eli-

minant. Ex illo tempore consilium tale omnibus do opificibus, qui fossilia tractantes, hac in urbe, adeo frequenter in hunc morbum incidunt. Ratio & experientia inviscantem hanc, & obvolventem curam, æque in therapeutica, quam in prophylactica curatione, comprobaverunt.

Methodus eadem mirum quam nostris in Nosocomio Dysentericis profuerit! ut hinc vel integre curarentur, vel induciis primo impetratis, purgans tuto daretur, & opiata cum oleosis reliquam postmodum curam absolverent. Febris quædam maligna cum terribili vomitu & ventris torminibus inchoans, emeticis irritata, in quodam Nosocomio multos, petechiis accedentibus, stravit. Consilio denique Illustrissimi Præsidis, decocta farinosa, emollientissima, oleum copiosum, opium, mollia epithemata & balnea adhibita, totam vicerunt malignitatem. Oleum cum opio in acutis non malignis, pertinacioribus tamen, dum stagnantes in viis primis humores, bilisque forte eo usque affluens copiosa, putrescunt, incredibile morbo levamen attulit. Medicum hac in urbe cruenta & crudelissima Dysenteria vexabat, cum rigore tetanode totius corporis, ultra 12. horas durante, & vomitu æruginoso. Probabilior causa proegumena erat podagrica materies in corpore retardata & latitans; causa procatarctica assumtum leve purgans. Illustrissimo L. B. *van Swieten*, & sagacissimo medico *L. Erndl.* qui curam ægri

ſuſceperant, viſum ſuit ſolis emollientibus, & involventibus, externis interniſque, quovis poſſibili modo adplicitis, prudentique Opii doſi, uti oportere; adpoſitis interea acrioribus ad crura epiſpaſticis, quibus eo verſus, ſi qua materies podagrica adeſſet, determinaretur. At citra podagram morbum integrum, ſeptem dierum ſpatio, debellarunt.

Opium porro in multis horum principem locum tenet. Nervis graviter affectis oleoſa quidem, & involventia, prohibentne ultra criſpentur illi, irritenturque; Sed miram affectionem iiſdem non demunt, quæ jam altius ſecundum nervum penetraverit. Opium ipſam nervi conditionem mutat, ſenſilitatemque demit. Præſtantiſſimus *Baglivus* ſuſpicabatur, opium excitare ſudores, quibus in hac Colica nihil ad generandam Paralyſin credebat aptius eſſe. Sed experientia edoctus affirmo ad præcavendam paralyſin, opio, cum copioſo oleo, nihil præſtantius dari, potentiuſque, propter dolorum ſopimentum. Quinimo *Riverio*, *Sydenham*, *Huxham*, autoribus, ſi purgantia in ſimilibus morbis indicentur, nepenthem iiſdem audacter commiſceo. Eo enim contractos, irritatoſque nimium nervos, utcumque relaxante, & pacante, purgatio aptius officio fungitur ſuo. Summi ſane hoc in Ileo uſus. Et forſitan ſolum opium datum efficit, ut, nimia nervorum conſtrictione ſoluta, reſtituta vis periſtaltica alvum commode moveat, cujus en memorabiliſſimum exemplum! Cl.

Cl. *De Rueff*, Eminentiss. Cardinalis Archiepiscopi & Principis *Passaviensis* Archiater, casum filii sui quinquennis mecum communicavit, quem Ileus adeo gravis corripuerat, ut quavis artis opera incassum adhibita, jam & stercora evomeret, & enemata ipsa. Gustu ipso optimus parens vomitu ejectam percepit muriam salis communis, quæ enemate injecta fuerat, ut & Electuarium Diacathol. & alia. Saporem horum puer, hora antequam evomeret, ex eructationibus jam conquestus in ore erat. Iniquam & desperatam pueri sortem parens miseratus, misturam aq. Menthæ, Spir. ejusdem, & largiore Laud. Liq. *Syd.* dosi, constantem dedit, ut saltem cum minori miseria periret. Triplex fere opii dosis erat ratione ætatis. Sed en! ex inopinato vomitus cessant, cessant dolores, & blanda sine somno obtinet animi tranquillitas. Eoque modo quartus morbi dies tranquille transigitur. Sequitur nox molesta, leviore dolore, citra vomitum ingruente, turbata; flatus deorsum petunt, sequitur portio enematum, ipsæque tandem fœces. Brevi post appetitus, somnus integreque restituta salus, adsunt. Laudandus profecto perillustris & doctissimus parens, quod in studii medici bonum, hanc mecum historiam notabilem communicaverit.

Liceat hic in transitu adnotasse, quam egregie hinc confirmetur id, quod de incipiente in Ileo gangræna dixeram hujus operis *c.* 14. *p.* 92. 93. 94. Gangræna inchoans hic sane adfuisse

ſe videtur, ſed opio inordinatos ſedante motus, lenique aromate vitam ſuffocatam refocillante, per naturæ bonitatem fuiſſe emendata. An autem die quarto potum Chamomillæ & Millefolii infuſum, quoque quid contulit? Eſt antiquis temporibus Millefolium laudatum in Dyſenteriæ ſpecie, quæ inchoamenta Gangrænæ denotaret. Si infuſum cum aliqua coctione paratum fuit, potuit vis plantæ, modice ſtringens, forte quidquam conferre. Chamomilla vulgaris, & Romana, ut tuta, blandaque antiſpaſmodica, & diaphoretica, ſemper habebantur; Infuſum ejus *Baglivus* in Colica tanti fecit, ut *Libr. I. prax. med. Cap. de Colica* §. 1. dicere non vereatur: „ Antidotum Colicæ eſt Chamomilla, „ a quacumque demum cauſa oriatur.

Hæc de cura morbi: ſed cum initio dixeram circam ejus theoriam nec opiniones aliorum, nec ipſam meam propriam, typis olim editam, mihi inpræſentiarum ſatisfacere; paucis jam liceat circa eandem exſpatiari. Etenim quid mirabilius, & incomprehenſibilius, quam quod ſedes mali ſit in abdomine, & artuum interea pereat motus? Et cur, amabo! ſi ſanguis aut acer, aut mucoſus, aut aquoſus, virium ſit cauſa diſpendii, illa cauſa non totum ex æquo corpus afficiat? Quibuſdam enim ſoli ſuperni artus reſolvuntur, integri manent inferiores. Imo in tota ea morbi *Huxhamo* deſcripta ſpecie, Paralyſis brachia dumtaxat occupavit. Si vitiata Chylopoieſi, & Hæmatopoieſi, nec ſpiritus

ritus debiti, nec oleum, ultra fecernuntur, quid demum caufæ eft, quod unius præ alio mufculus aut robuftus maneat, aut fiat paralyticus? torofus, aut emarcidus?

Mirum prorfus fpectaculum! at vero haud fuo in genere unicum. Simile quidpiam obfervamus in thoracis morbis. *Hipp. Coac.* n°. 400. „ Siquidem igitur, inquit, Aortæ adpellatæ (eæ funt, lingua Hippocratica, duo magni rami, in quos Afpera arteria dividitur; vide *Duretum* & omnes commentatores) „ Siquidem igitur Aortæ appellatæ, utrinque ad- „ pendentes Pulmonis partes, valde inflamma- „ tæ funt, ut ad latus affideant, feu, ut ad „ latus adprimantur) *προσκαθῆσθαι*, *πρὸς* „ *τὸν πλευρὸν*, hac corporis parte refolvuntur, „ *παραλύονται τὰ κατὰ τὸ μέρος τȣ̃ σώματος* „ ... Si vero non valde inflammatæ funt, ut „ non affideant, (five ut ad latera firmiter „ haud adprimantur) dolor quidem fit per to- „ tum, attamen non refolvuntur.. Quibus „ vero totus pulmo una cum corde inflamma- „ tus fuerit, ut ad latus allabatur, homo to- „ tus refolvitur. „ *Charterii* verfio fenfum genuinum accuratius ea, quæ *Dureti*, aut *Foesii* eft, reddidiffe videtur.

Invenio in adnotatis meis ann. 1747. 1748. 1749. triplici vice me in fuppurato admodum pulmone fimile quidpiam obfervaffe. Quadragenaria fœmina a longa die tuffiiculofa, fpafmum in finiftro linguæ latere experitur, dolo-

loremque vehementem, & tandem paralysin. Hæc ibant, redibant; prout Vomica, tunc se rumpens, magis sese, minusve, evacuaret. Ita quidem ut per sesquiannum hoc malo ferme libera; eodem denuo, subsistentibus sputis, affligeretur.

Sexagenaria mulier siccam, molestamque dudum tussim passa, linguæ sinistri lateris non spasmum, non dolorem, sed paralysin conqueritur; inchoamento quodam Apoplexiæ, seu capitis potius stupore, petitur, ac postmodum lateris corporis sinistri paralysi.

Vir sexagenario major, peripneumonia non resoluta, ante tres menses laboraverat, tussi sicca, cum reliquis vomicæ clausæ signis, vexatus. Levi tunc inchoantis Apoplexiæ insultu petitur; ab eoque denuo liber, linguæ pars sinistra, brachium, pesque ejusdem lateris, plane resolvuntur.

His porro tribus id contigit, ut, Vomicis ruptis, pus copiosum exiverit, simulque linguæ, artuumque, paralysis, emendata fuerit: & quidem adeo, ut vir hicce intra 14. dies ab inchoata paralysi per cubiculum circumambularet scipioni innixus, quem etiam brevi post, ut inutile pondus, projecit.

Equidem in altero, tertioque casu, levior Apoplexia, membrorum resolutioni antecedens minus videretur ad præsens argumentum facere; quemadmodum etiam linguæ affectio. Verum ad aliud quid hic attendendum est. His omnibus

bus id ter, quaterque contigit, ut ſputis ſuppreſſis, imminutiſve, curata redierit paralyſis; ſputis redeuntibus, illa paulatim ceſſaverit.

Ergo pure thoracem anguſtante, & premente, in prima fœmina lateris linguæ ſpaſmus & dolor obortus eſt, ſecuta tum paralyſis. In binis aliis, pure opplente thoracem, levior Apoplexiæ ſpecies oborta eſt, hanc inſequuta paralyſis. Paralyſis, ſputis libere ejectis, minuitur, ceſſat; ſputis aut ceſſantibus, aut pauliſper imminutis, paralyſis augetur, perficitur: Et quidem ter quater in omnibus eadem hæc phænomena redeunt. Simile quidpiam jam bis etiam Viennæ vidi. Caſum forte & huc referendum habebit Cap. 28. nº. 25.

Igitur affectis in abdomine, ac thorace, nervis, reſolutio brachiorum, crurum; alterutro, utroque in latere, naſci poteſt. Communis explicatio ſyſtematis nervorum, & a me olim, & a pleriſque paſſim, ad hunc nodum ſolvendum adhibita, imperfectior eſt, multa ægre ſolvit, repugnat nonnunquam, relinquit hiatus.

Solus, ni fallor, nec ſine reverentia nominandus, magnus *Winslow* quid ſolidius nobis, aptiuſque, ſuppeditavit *Tom.* 3. ubi adeo nervoſiſſime explicat nervos. Experientia Anat. 20. annorum edoctus, & *Cl. Petiti* obſervationibus ſuffultus, ſtatuere cogitur, nervum intercoſtalem, ſympatheticum magnum dicendum, a communi nervorum in encephalo origine non naſci, verum potius a Gangliis, quæ a ſumma

ma ſpina, ad oſſis ſacri infima uſque, numeroſa, totidem veluti Cerebra componunt, ex quibus demum Sympathetici magni origines; igitur quam in cranio eſſe illius originem credideramus ejus potius adſcendentem, & cranium intrantem, ramum eſſe, quam truncum deſcendentem.

Obſervatio eruditiſſimi *Petit* habetur in *Hiſt. & Mem. Acad. Reg. Sc. Par. an.* 1727. Demonſtrare ibidem annititur clarus vir id, quod hic *Winslow*. Hocque 1°. quia angulus communicationis (vid. Euſt. Tab. 18. fig. 2.) nervi intercoſtalis cum pari V. & VI. manifeſto docere videtur, non oriri intercoſtalem ab his binis paribus nervorum, ſed ab intercoſtali ad illos ramum accedere. 2do. Quia nervus ſexti paris tenuior eſt inter locum ſuæ originis, a priore parte corporum olivarium & pyramidalium, locumque ubi intercoſtali nervo unitus eſt, quam ubi inde ad oculum pergit: manifeſto documento hunc nervum quinti paris originem intercoſtali nervo non dediſſe, ſed, accedente intercoſtalis ramo, potius mole auctum eſſe. Re vera deberet, hanc eandem ob cauſam, auctior quoque moles in primo trunco nervi V. paris adparere; ſed adeo craſſus hic truncus eſt, ut tantilli ramuli acceſſione haud adpareat mole auctus. 3tio. *Petit* numeroſis canibus intercoſtales nervos abſcidit e regione 3. vel 4. colli vertebræ; & quamvis par octavum in hac abſciſſione integrum manere nequeat, ſcimus tamen par octavum nihil ad oculos facere;

re; adeoque omnem, quæ oculis fiat, mutationem, intercostali nervo deberi. Igitur intercostalibus abscissis, phænomena, quæ naturaliter hinc exspectari poterant, ut vox impedita, vomitus, cordis palpitationes, &c. semper plus minus variarunt, imo nonnunquam defuerunt: sed oculorum affectiones erant in omnibus subjectis constantiores; nempe eorum squallor, lacrymæ, lemæ, cornea planior; extensio membranæ cartilaginosæ ad limbum Corneæ sitæ, ita quidem ut jam corneæ partem obtegeret; inflammatio conjunctivæ, &c. Et quod maxime rem demonstrat: uno intercostali abscisso, oculus ejusdem modo lateris enarratis symptomatibus afficiebatur, alter minime.

Si hæc *Petiti* pulcherrima experimenta, cum accuratissimis 20. annorum *Winslowi* laboribus, conjungamus, cogimur omnino antiquam de nervi intercostalis origine ideam abjicere, adoptareque Winslowianam. Ergo nervus intercostalis non oritur a communi nervorum origine ad medullam oblongatam; sed in collo, thorace, & abdomine, a miris illis corporibus, quæ Ganglia vocant: Corpora scilicet nervis oriunda, nervos commiscentia, novis dantia originem nervis.

His ita consideratis, minus miror Colicæ Pictonum vix explicanda alioqui phænomena. Non ideo, quod jam ea cuncta exponere horum ope potis sim; minime: intricatior nobis est nervorum demonstratio, quam ut miras eorum actiones & ubique, & facile, exponamus:

mus: sed ideo saltem minus miror hujus phænomena morbi, quod intelligere videar, nervo intercostali in collo, thorace, abdomine, pelvi, originem ducente, posse Paralysin pedum, brachiorum, oriri; dum nempe, in thorace, aut abdomine, erosione, adstrictione, compressione, vellicatione, aut quovis alio modo, nervus hic ad suas afficitur origines, ad Ganglia scilicet. Cum igitur crurum nervi, tam ischiadici, quam crurales, componantur ex spinalibus & intercostalibus, intelligo, non integros ischiadicos, non crurales totos, affici, sed illos modo, qui eis ab intercostalibus juncti sunt, fasciculos; adeoque incompletam Paralysin gigni, in his potius, quam in aliis obtinentem musculis; neque iisdem, quas afficit, partibus sensum adimere, sed motum. Cum nunc experientia noverim, nervorum alios ad motum, ad sensum alios destinari, hicque duplicis originis videam nervos esse, merito videor concludere, nervos harum partium motorios ab intercostalibus oriri. Attamen non id ita se habere ad musculos omnes, quandoquidem in hoc morbo potissimum Extensores afficiantur: ergo esse quoque nervos musculorum cruris motorios, qui non ab intercostalibus, sed a spinalibus ortum habeant. Cum nunc nervus intercostalis ubique in pelvi, abdomine, thorace, collo, oriatur, comprehendo facile ex ejus, in omnibus hisce regionibus, affectione, posse facile fibras illas affici, qui in collo cum spi-

ſpinalibus colli confuſi, ſex nervos brachiales una cum iiſdem componant: tum & in ea ſupernorum artuum paralyſi, explicatis modo de cauſis; quoque & in ſolo motu, & in certis quibuſdam tantummodo muſculis, vitium eſſe. Cum etiam intercoſtalis nervus in cranium adſcendat per oſſeum canalem, una cum Carotide interna, & deinde ſeſe jungat cum nervis V. & VI. paris: haud improbabile videtur oculi turbationes, amblyopiam, ac fere amaurosin, vocis defectum, linguæ ſpasmum, dolorem, paralyſin, eodem modo exponi poſſe, quo brachii paralyſin. Cogito enim nunc in 6. & 5. pari eum faſciculum affectum eſſe, qui his ab intercoſtali accedebat. Difficilius quidem eſt explicatu, cur inchoamentum Apoplexiæ ab eadem cauſa in thorace premente aut vellicante, fiat; ſed ab altera parte facile concipimus, poſſe unicum nervulum alicubi tam vehementer premi, & agitari, ut inde totum ſenſorium commune turbetur. In ulcere ruditer agitatus nervus, univerſi corporis convulſionem facit. A mera duntaxat applicatione venenorum ad ventriculi nervos, qui ab intercoſtalibus, & vago pari, ſpecies Apoplexiæ naſcitur, ſæpe, expulſo cito veneno, mox evanida. In rupto abſceſſu pulmonis hæc apoplexia remiſit; brevique poſt etiam ceſſavit ipſa, & ſimul, quæ ipſam comitata, ſequutaque fuerat Reſolutio.

Atque hæc de Paralyſi; ſunt autem quædam alia

alia adhuc exponenda. Introtractio abdominis, & ani; Iſchuria, Dyſuria, & quæcumque prava alia ſymptomata in hoc morbo ſæpius adſunt, ex dictis explicata habentur. Emaciatio totius corporis intelligitur a defectu olei in maſſa ſanguinis, oriundo ex vitiata admodum prima coctione, vitiatis proinde reliquis; præterquam quod acria, ſanguini ſenſim miſta, omne attenuant & deſtruant oleum: quod vero aut Deltoides, aut alius quiſquam muſculus, præ cæteris contraebatur aut marceſcat, inde deducitur, quod fibrillæ illæ nervi intercoſtalis, quæ ad talem muſculum, vel involventem eum membranam celluloſam, vel ſuperſtratam ipſi pinguedinem, diſtribuuntur, in thorace, aut abdomine, præprimis afficiantur.

Unum reſtat, quod nondum expoſitum. In Tract. meo de *Colica Pictonum pag. 39. 41.* eminentiæ cujuſdam durioris, aliquoties immobilis, paſſim mobilis, memini; quæ ſemipollicem, ultraque lata, pone Carpum, in medio Metacarpo, ſita eſſet, eo præciſe loco, ubi Radiorum externorum tendines capitibus oſſium Metacarpi inſeruntur, Extenſorque digitorum communis annulari ligamento emergit. Adparet degeneratio eſſe membranæ, extenſorem hunc involventis. Si immobilis eſt, motum turbat; raro, ſi mobilis. Quibuſdam plane deeſt. Nonnullis cito diſparet, aliis per annos perſiſtit. Credibile admodum terreſtrem, tenaci quopiam junctam, & ſimul acrem, ſæ-

pe

pe esse materiem, huc metastatice depositam, &, ni abiverit, relapsus metum post sese relinquentem. Memorabile exemplum communicavit mecum doctissimus sane Vir, & de re literaria optime meritus, *Ds. Massuet*, Med. Amstelodamensis, auctor, ut ipse ad me scripsit, *anonymi Tractatus de Colica Pict.* in Periodico libro dicto *Bibliotheque raisonnée Tom. 8. art. 2. & Tom. 9. part. 1. 2.* Homo ab anni spatio dire hoc morbo per intervalla affectus, & rebelles utramque ad manum eminentias ejusmodi gerens, acuta febre subito corripitur, cum delirio, rigore brachiorum, subsultu tendinum. Arcessitus vir doctissimus deprehendit obstupens, utraque in manu disparuisse eminentiam, & ægrum postridie mortuum vidit. Nunquid igitur materies hæc, (ut ipse a me quærit) quæ vel morbum olim generans, vel a morbo generata, huc metastatice deposita esset, reassumi, resorberique, denuo potuisset? Atque ita generare relapsum ejusdem morbi, aut acutas febres, & mortem ipsam? Sane materiem hanc acrimoniam deleteriam stagnando sibi consciscere posse, non abludit ab observationibus alibi factis.

Sed dantur Colicæ Pictonum nonnunquam, citra notabiles dolores; quas tamen Amaurosis, Aphonia, Paralysis, insequantur. Id bis observavi. Quod non mirabitur is, qui attendat modo non ad acrimoniam adplicatæ causæ, sed ad naturam ejus. Venena adplicata nervis, ut in hac urbe toties exempla tristia testantur eo-

rum, qui vasis argenteis, amalgamate auri & mercurii deaurandis, victum quæritent, possunt eosdem nervos pessime afficere, omnesque fere nervorum producere morbos, licet moderatiores iisdem dolores conciliaverint.

In tota hac pertractatione hunc morbum in classes dividere, ut quædam ejus species ad plumbum proprie esset referenda, alia ad vinum, alia ad scorbutum, ad podagram, alia &c. minime duxi necessarium. Dentur causæ quævis, quarum effectus sit aut rodere nervos, aut vellicare, aut convellere, aut exsiccare, & adstringere; modo ea, quam exposui, causa proxima inde sequatur, erit perpetuo morbus idem, eodem semper nomine denominandus, simili fere modo, paucis exceptis, curandus.

Sed plures, curato morbo primario, a Paralysi curandi veniunt. Præter curam lacteam, miræ efficaciæ machinam electricam esse, multa in Nosocomio experimenta docuerunt; hocque ipso tempore egregium machinæ effectum admiramur in ejusmodi casu multis ab annis desperatissimo. Adduci hunc hominem, a tanto tempore lecto inhærentem, jussi in Nosocomium, eumque ibidem a trimestri fere spatio alui, ut ipsi quotidie vis electrica adplicari posset: a perfecta curatione multum abest, sed interim jam obstupescimus hominem sine baculo, a nemine suffultum, per totas ædes nostras obambulantem: promovendi experimenti gratia eum diu in Nosocomio servabo.

CA-

CAPUT XXV.

De Sanguine Humano, ejusque Calore.

IN antecedentibus experimenta multa communicavi, quæ ad humanum ſanguinem, ejusque tum cruſtam, tum calorem, ſpectarent. Horum experimentorum plura, nonnulla in dubium vocabant, quibus, veluti inconcuſſis principiis, eousque fueramus innixi. Hoc anno eadem experimenta magnam partem iteravi, eo præprimis animo, ut ſi in prioribus capiendis errorem irrepſiſſe deprehenderem, id nunc traderem emendatius, Verum recentioribus vetera confirmata vidimus, ſimulque nova alia inſtituimus, quorum en epitomen!

1. Cruſta inflammatoria denſitate ac ſoliditate mirum quam variet pro excipientis differentia vaſis! Quo vas excipiens planius, majorisque diametri eſt, eo paſſim minor, ac ſæpe nulla, cruſta eſt. Quo altius & anguſtius vas eſt, eo cruſta denſior, ſolidiorque eſt. Quamvis enim ex obſervatis prioribus conſtiterit, in eadem venę ſectione ſanguinem & variam, & maximam, & nullam, formare cruſtam; id tamen nec perpetuum eſt, nec præciſe eodem ordine excipientium vaſorum, maxime ſi idem experimentum ſæpius capiatur, obſervaretur.

Fallimur ergo, fallimuſque alios, dum lata

 pelvi

pelvi exceptum ſanguinem bonum eſſe, fere non iſlammatorium, pronuntiamus; cum idem ille, anguſtiore exceptus, notabilem fors cruſtam exhibuiſſet: ut etiam, dum anguſto admodum vitro cruorem excipientes, inflammationem denſitate cunctas ſuperantem judicamus.

2. Sanguis noſter in morbis valde acutis, etiam morbi octavo nonnunquam die in communis magnitudinis vaſe exceptus, habere poteſt, habuitque, formidandam cruſtam: inſequente nihilominus paucis poſt horis morte. Quam falſo ergo creditur a quibuſdam medicis, poſt quartum inflammatorii morbi diem, ſtadium inflammatorium jam præteriiſſe? Quam perperam quibusdam videtur omnimoda ſanguinis diſſolutio adeſſe, tum quod dies octavus ſit, tum quod mors ſubſequatur?

3. Nunquid tamen ejusmodi cruſta denſa perpetuo notet ſtadii inflammatorii perſeverantiam? Utique in morbo maxime maligno, in quo poſt alia exanthemata, cum peſſimis Variolis, nigræ maculæ, ac vibices, libera a Variolis loca deturpabant; ſanguis ob Variolarum retroceſſum, quinto ab expulſione earum die, morbi autem vigeſimo ſecundo, de vena brachii miſſus, prodiit in vaſe communi phlogiſticus totus. Sed quadrihorio poſt, ex eodem foramine impetuoſe exſiliens, ſimilieque in vas influens, perfectiſſime ſanus, quavis nota adparuit. Intra ſeptem ante mortem horas uterque hic ſanguis miſſus eſt. Vid. hujus operis c.15.

c. 15. 16. *pag.* 103. 105. Hoc explicaturus, attendat primo ad ſequentem hiſtoriam.

4. In crure Sphacelo pereunte, in quo ſane nihil ſuppurabatur, imo potius putrida tabe omnia diffluebant, ſimul incredibilis copia puris pluribus ſeptimanis effluxit. Si ea eruditis probentur, quæ de *Generatione puris* hujus op. c. 11. ſcripſi, erit puris, & materiæ cruſtæ, eadem origo, eademque ſubſtantia. Irritatos ab acribus vaſorum nervos ibidem videbamus hanc in humoribus conditionem ponere, ut hæc craſſa, alba, materies aut formetur in illis, aut diſperſa antea & inviſibilis, nunc in maſſam viſibilem cogatur. An non ergo in crure ſphacelato, & in febrium malignarum gangrænoſa cute, viva vaſa, nervique, ad mortui margines irritentur? & ſanguini eam diatheſin creent, ut cruſta, & pus, in eodem formentur? Modus quo albi, craſſique Polypi, etiam in chronicis morbis, prope mortem generentur, idem videtur arguere.

5. Sed ſi hæc ita ſe habent, tutone in putrida diſſolutione ſanguinis, ad cutim obſervata, adſtringentia damus? Spiritus nempe acidos Vitrioli, Sulphuris, Nitri, Salis? Imo ipſum adeo copioſum corticem Peruvianum? Si enim diſſolutio ſanguinis ad cutem duntaxat adeſt, ejusque irritatio marginum nervis occaſionem ſuppeditet, ut hanc albam in ſanguine ſpiſſitudinem generent, videntur hæc adſtringentia nocumento fore.

Ad acidorum uſum dico, ea non niſi dilutiſſima corpus intrare, adeoque diluendo maxime & refrigerando agere. Ita dum medici nonnunquam Hæmoptoen feliciter curant acido ſpiritu in miſtura opiata dato, crediderim æſtum refrigerando, motum moderando, acre diluendo, id eos facere. Quod vero ad Corticem attinet, hunc vi adſtringente hic agere minime arbitror. Cum magnis in arte viris lubens fateor me veram rationem, qua Cortex agat, ignorare. Video quam potenter Gangrænam ſiſtat, vitamque parti reſtituat: dum dedero eum in Hemitritæa, obſervo mirabundus quod nimios moderetur motus, calores; quos tamen eosdem mire auget in flaccidis, inertibusque corporibus: lætus contemplor quam blande, feliciterque, necdum adparentes cutis efflorescentias, Variolas, Miliaria; Petechias, foras trudat ſuſtineatque: quam pulchre maculas purpureas, lividas, nigras, auferat; mictum cruentum, cruentam alvum, in deſperatis Malignis ſiſtat; quam fortunato, ſuo ſi tempore apto, ſua ſi copia detur, intermittentes febres, tum univerſales, tum topicas curet; quam tuto hæmorrhagias ſiſtat, roboret nervos, ſanguinem inſpiſſet aquoſum, mucoſum attenuet, amiſſumque reſtituat vaſis tonum: Sed hæc omnia ab unico principio explicare & deducere velle, inanis laboris eſſe videtur. Eoque magis ſi conſidero attentus, qu. ·tilla Corticis doſi mirandos effectus producam dum ejus aut reſina, aut ſale,

ſale, utor. Præterea ſi binis hominibus cætera ſanis, jam vero eodem intermittentis febris genere laborantibus, & quorum alter ſtrictiſſimi ſit temperamenti alter laxiſſimi, corticem dedero, nonne utrique redit ex æquo ſalus? Si tantummodo adſtringendo, laxosque nervos roborando, Cortex ageret, nonne vehementer noceret potius, quam prodeſſet, rigido corpori? An forte demendo nervis irritabilitatem? Sed corpora vix irritabilia, in quibus anima plane adiaphora inhabitet, cortice peruviano ab intermittente febre curantur: imo inertia & vix irritabilia corpora corticis uſu irritabilitatis augmentum conſequuntur. Tota res ænigma eſt, ænigma manet. Quæſtio inanis; reſponſum impoſſibile. Quam limitatum in Naturæ operibus ingenium humanum! Sed quo abſtruſior Natura, eo ad adorandum & amandum ſupremum omnium Conditorem, cor noſtrum vehementius rapit & impellit. Experiamur nunc itidem vires ingenii in obſervationibus de calore humano.

6. Obſervavimus in pleriſque, quibus aut conſueta medendi methodus, aut Cortex, febrim ſuſtulerat, & ita quidem, ut ſæpe nulla ſuperſint, ſive in pulſu, ſive in reſpiratione, ſive in urina, ſive in ipſo ægri ſenſu, vel minima indicia febris; obſervamus, inquam, horum in pleriſque tres, quatuor, ſex, caloris majoris gradus in thermometro, quam eſt calor ſani hominis, idque haud raro per inte-

grum octiduum. Merito id mirari oportet, cum plures dentur acutæ febres, in quibus idem thermometrum, eodem corporis loco, eadem cum cura, eadem temporis diuturnitate adplicitum, sæpe intensiorem calorem non denotet; interea tamen, dum & ipsi illi ægri, molestos calores conquerantur, eosdemque adtactu nos deprehendamus. Quid quod in febre peracuta, vere ardente, in qua 5. libræ sanguinis, summe coriacei, eductæ; in qua homo miser urentes plane calores assiduo conquestus est, & quidem tantos, ut DEUM profuso corde laudaret de refocillatione grata, quam custodes ipsi, spongiis aqua frigidiuscula madidis, faciem ejus ferventem sæpius humectantes, conciliabant: quid, inquam, causæ, cur huic ægro per integrum octiduum calor una duntaxat die 100. graduum, reliquo vero toto tempore graduum modo 98. 99.? Is sane caloris gradus minor eo est, quem Thermometrum in iis ostendit, qui a febribus penitus curati, ut mox vidimus; qui iidem tamen nec sibi, nec nobis, calorem naturali majorem habere videbantur. In malignis morbis calor vix solet 3. 4. gradibus naturalem excedere. Et quod vehementius mireris, juvenis 13. annorum, spina ventosa, & obstructione non referanda totius abdominis laborans, totus pallidus, & cachecticus, & debilis; cujus sanguis nullum fere in labiis, in oculorum caruncculis, in palpebris internis, colorem exhibet; cujus parvus est ac debilis pulsus; cur ille habuit per

per ſex integros menſes, ſingulo die, calorem circiter 100. graduum? Calorem, ajo, majorem calore illius, qui æſtu flagrabat, durum plenumque qui pulſum habebat, qui inflammatiſſimi cruoris quinque libras de vena effundebat? Quæ demum apta ad hoc problema reſponſio? Sed mirabiliora videamus!

7. Fœmina ad finem anni 1755. ipſo in partu fit apoplectica, & ad ſe quarto die redeuns, paralytica. Mox frigus intolerabile dextræ manus conqueritur; ita quidem ut igni admota, veſteſque exurens, nullum percipiat frigoris decrementum. Eſtque in eadem manu, ſed prope cubitum magis, dolor vagus. Paralyſis emendatur cæteris in locis; ut demum Noſocomium accedere, opem rogatura, poſſit. Manum ego, quique circumſtant omnes, penitus frigidam, & extenuatam, percipimus; ſed ſimul deprehendimus robuſtum arteriæ in Carpo pulſum, illi, qui in altero brachio, æqualem; quin & arteriarum, juxta digitos emaciatos ſitarum, pulſationem manifeſtam. Unde frigus tantum, præſente fonte caloris, arterioſo ſanguine? Magna iteratæ graviditatis ſuſpicio, ut eam ad electricam machinam adhiberem, prohibuit; & ut reliqua modo, quæ artis eſſent, graviditaſque permitteret, inſtituerem, permiſit. Anno 1757. menſe Febr. primum rediit, perſeverante eodem malo. Adplicui illam ad machinam electricam; ſed negligenter accedens illa, parum emendabatur. Quin & ſiniſtra

ſtra manus, licet non paralytica, æque, quam dextra, friguit, æſtate media. Per novem menſes denuo defuit. Rediit 8. Apr. anni præſentis, dixitque ab adhibita vi electrea ſibi melius autumno & hyeme fuiſſe, ſeque ideo non rediiſſe: jam vero ab aliquot retro ſeptimanis malum in pejus, quam unquam, ruere. Revera a conſpecta manu horruimus omnes. Digiti manus paralyticæ rigebant, hinc inde tumebant; pulpoſa apicum ſubſtantia evanuerat; & jam inſtar variegati marmoris digiti toti rubent, pallent, purpuraſcunt, liveſcunt. Dolent quoque maxime dum attinguntur; acutius autem nullibi, quam in digito medio ad unguis radicem. Solus ab his malis liber pollex, paralyticus tamen ille, inque volam contractus; evanida penitus omni carne muſculorum pollicis, Abductoris brevis, Opponentis, Flexoris brevis, & Adductoris. Fœminæ ad fornacem locatæ manui thermometron alligavi, laciniis laneis circumvolvi, & horæ quadrante reliqui; calore cubiculi 70. gradum in thermometro, parieti adpenſo, notante. Thermometrum ad manum ultra 73. gradum non adſcendit. Applicitum id horæ quadrante ſub axillis, *96.* gradum ſignavit. Ergo differentia caloris fuit 23. graduum. Interea temporis æque fortis in hoc carpo, quam in alio, pulſus depreſſenſus, deprehenſæque pulſantes digitorum arteriæ. Cum hæc mulier adeo ſui negligens eſſet, volui, ut in Noſocomio maneret; manenti hic frigus bre-

brevi in teporem mutavi halitu aromaticarum herbarum, earumque potu. At exinde plane horrori fuit adſpicere manum, colore ex purpureo lividam: ita ut ſub unguibus pellucentibus totum gangrænoſum eſſe adpareret. Hinc partis totius ſphacelum metuens, eam integram ſaturatiſſimo Corticis peruviani fomento involvi, & corticem ore liberaliter ſumendum dedi. Octidui ſpatio teporem ſenſim redire, dolorem abeſſe, nonnullos obſervari motus, colorem ſanum æmulari. Vis electrea deinde effecit, ut digitis jam perfectius utatur, & domeſtica ſua, hac quoque manu, perficere poſſit.

Verum ergo frigus partis, tum ſenſu interno externoque, tum thermometro, demonſtratum eſt, cum optima conditione ſanguinis arterioſi, manum, digitoſque, debito cum motu, & attritu, perreptantis. Sed en aliud!

Viro quinquagenario, ſaniſſimo, quadrato toti, a vehementi curſu exæſtuanti, potus gelidus aſthma rebelle creat, pravis dein ulceribus crura fœdantur, lumbi vehementer, perpetuoque, dolent. Omnibus his perennantibus malis, nihilominus vegetus, toroſuſque, integro manet ſexennio. Eo elapſo rigiditatem, inſenſilitatem, & frigus, totius ſiniſtræ manus, ſex menſium ſpatio conqueritur; cui demum dolor acceſſit, & febris acuta. Homini huic olim aliquoties propter Aſthma medicinam feceram, pulſuſque æque manifeſtos utroque in carpo deprehenderam: nunc vero nec in carpo,

po, nec in manu, nec in brachio, humeroque, neque etiam ſub axilla, ego, aliique, pulſum detegere potuimus. Ergo non fuit in hoc carpo extraordinaria pulſus abſentia: præterquam quod, ſi hæc etiam adfuiſſet, non ideo poſuiſſet in brachio, humero, & ad axillam, pulſus abſentiam. Hocque ita continuavit per quinque reliquos, quibus vitam protraxit, menſes: niſi quod utrum ſub axilla, & prope olecranon, pulſus obſcuri indicium perciperetur, ſemel iterumque ſubdubitatum fuerit. Frigus tandem ſuperatur, eique calor ſucceſſit; motus, ſenſuſque vigent: & ipſo hoc tempore, manente cum deficiente pulſu interni externique caloris ſenſu, Gangræna manum occupat; ſuccedenſque digitorum ſphacelus ipſas extremas eorundem phalangas ſeparat, & a ſeſe removet. Ingenti demum puris copia ſphacelatis de cruribus indeſinenter profluente, levi apoplexia tangitur, eaque parum remittente, totius corporis Paralyſi affligitur, moritur.

In priore hiſtoria frigus perpetuum adeſt, cum valido arteriarum tota affecta in parte pulſu; in altera tam tempore frigoris manus, quam ejuſdem caloris, nulla perceptio pulſus adeſt, fitque lenta gangræna, ac ſphacelus tandem. In priore cum pleno curſu ſanguinis arterioſi tanto tempore pars invincibiliter friget interne, externeque, ac tandem ſphacelum minatur; in altera hiſtoria ſine ſanguinis arterioſi perceptibili transfluxu, pars poſt ſuperatum frigus moleſte calet, & ſphacelo perit. Cap.

Cap. de *Machina electrea* habebitur historia fœminæ cum bono pulsu *semper* de frigore totius brachii ac manus conquerentis; licet & adstantes partem naturaliter calentem asseverent, & ipsa altera manu affectam tangens, naturalem ipsi calorem adesse fateatur.

Ecquis nostrum communibus Physices ac Physiologiæ principiis id explicandum suscipiat? Ineluctabiles sane ubique difficultates est inventurus. Ante cognitum *Harvæi* circulum, Schola Medica *innatum calorem*, a magno *Hippocrate* Aph. 1—14. 15. edocta, docebat. *Hippocrates* ea dicendi formula τῷ ἐμφύτῳ θέρμῳ, nihil aliud indicare voluisse videtur, nisi id, quod in corpore humano, varium in vario, cum primis vitæ rudimentis inceptum, in morte demum absens, nonnullis quidem in morbis auctum, in aliis vero imminutum, deprehenderat. Hucusque ut verus, castusque Philosophus egit, ignotæ rei enarrans tantummodo, explicansque, effectus. Utinam hujus Philosophiæ semper memor extitisset! videatur *libro de Carnibus*, & *de Morbo Sacro*, ut & passim alibi. Sanguinem deprehenderat, dum de vulnere exilit, calidum admodum esse; hominemque, dum multus effluit, frigescere, & pallescere. Conclusit hinc calorem a sanguine nasci: & quæ partes cæteris plura rubra vasa haberent, eas præ reliquis esse calidiores; quo pauciora, eo frigidiores. Hanc ob causam Cerebrum esse omnium frigidissimam partem. Hinc pituitam

ad

ad illud colligi, coacervari, & naribus ab eo dimitti: copiosius vero asservatam hanc frigidam pituitam, atque a Cerebro ad pulmones dimissam, sanguinem pulmone contentum refrigerare, & coagulare: itidem & ad alias corporis partes a cerebro missam iterum alios, eosque multiplicis generis, producere morbos. Apoplexiam, Epilepsiam, Asthmata, cunctosque pituitosos morbos, hinc explicuit. Scilicet aberrant etiam magna ingenia, dum quos sibi ipsi limites sapienter præfixerant, hos transiliunt incogitanter.

Si *Aristotelem* consulamus in *libris de Generatione*, de *Respiratione*, & *Meteorologorum quarto*, videmus subtile hoc ingenium totum in eo occupari, ut doceat, quandoquidem quatuor elementis, aere, aqua, igne, terra, nihil non constet, id calidius esse, quod in hac commistione ignem haberet reliqua principia superantem. Ergo neque hinc quidquam illuminamur in hisce tenebris.

Ex *Aristotele* & *Galeno* miras veterum Philosophorum circa calorem humani corporis ideas obstupescimus, sed quod nos quidquam doceat, invenimus prorsum nihil. *Galeni* tempore, Medicorum, & Philosophorum discrepantia, versabatur circa hæc duo: πότερα κἂτ ἐκκινήσεως τοῦτο τῆς κατὰ τὴν καρδίαν, καὶ τὰς ἀρτηρίας, ἔχειν τὴν γένεσιν, ἢ καθάπερ αὐτὸ τὸ κινεῖσθαι τῇ καρδίᾳ σύμφυτον ὑπάρχει, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ θερμασία. „ Utrum calor „ ex

„ ex cordis & arteriarum motu ortum habeat, „ an vero, quemadmodum ipſe motus cordi „ innatus eſt, eodem quoque modo calor ſit innatus „? *Galen. adverſ. Lycum Cap.* 2. Ipſe quoque *Galenus in Commentariis* ad laudatos mox *Hipp.* Aphoriſmos, & maxime in *Libro adverſus Lycum*, ad quem eos, qui de calore edocendi ſint, remittit, ſolidi nihil attulit, ſed peripateticis principiis, aſſimiliter quam *Ariſtoteles*, ad hanc quæſtionem reſpondit.

Peripateticorum dogmati *Carteſianum*, & huic *Newtonianum* ſucceſſit: Sed in quocumque ſyſtemate Philoſophico plurima vix admittunt explicationem datam, ipſa explicatio ſcatet undique difficultatibus, hiatuſque, nullo ratiocinio explendos, poſt ſe relinquit.

Anno proxime præcedenti experimenta adtuli, quæ calorem hominis ſani in lethali frigore morientis hominis præſentem demonſtrarent, & in frigore febrili calorem naturali majorem aliquoties oſtenderent. Jungantur his, quæ hoc capite dixi, & forte fateri cogemur independenter a ſanguine calorem haberi; calorem haberi; calorem parti ineſſe, dum ſanguis aut deeſt, aut quieſcit fere; calorem deeſſe, dum interim abundantia adeſt requiſiti cruoris. An ergo multum ſapimus præ illis, qui ſimpliciter dixerint eſſe Calidum innatum? *Intellexi quod omnium operum DEI nullam poſſit homo invenire rationem, eorum, quæ fiunt ſub ſole: & quanto plus laboraverit ad quærendum,*

tan-

tanto minus inveniat. Etiam si dixit Sapiens se nosse, non poterit reperire. Eccl. cap. 8.

CAPUT XXVI.

Experimenta in Calculosis, & de Calculo Varia.

HUjus operis *Cap.* 21. *p.* 137. 8. Historiam hominis cum publico communicavi, quem miserrimum a septennio calculi martyrem, 17. libræ sap. ven., 1500. libræ aquæ Calcis, totidemque Lactis, a calculi doloribus ac molestiis ita vindicaverant, ut, eodem quamvis integro in Vesica manente, nesciat prorsus se calculo laborare, urinamque sanissimi instar hominis, ponat. Monui ibidem hominem hunc ultra nolle remediis uti, comedere autem & bibere, quæ arriserint, perfectissima tamen valetudine gaudere. Idem nunc repeto. Dum enim hæc scribo, vocari eum in Nosocomium curavi. Illibatam ille sanitatem perseverantem, coram nobis omnibus, magna cum gratiarum actione, omtestabatur, licet calculo nullo modo liber; omnes enim cathetere explorantes, eundem præsentem reperimus. Quod in eo experimentum factum est, idem frequentius repetendi occasio adfuisset; sed cum via commodior, brevior, & infantili ætati aptior, pateret, hanc inivimus.

Re-

Remedium hoc, quod jam anno 1757. innui, descripsique; *uva ursina* est. Enarrata antea experimenta tot novis observatis hoc præsente anno confirmata vidimus, ut omnia enarrando longus ac tædiosus forem. Præcipua ex iis selegisse sufficiat.

I. Hujus anni 19 Aprilis, XI. annorum puer deferebatur in Nosocomium. Parentes testabantur, a quadriennio ab illinc elapso, filium diu noctuque in urina reddenda immanibus torqueri doloribus; guttatim illam prodire; collectam vero tum mucosam esse, tum pallidam, tum fœtidissimam. Quin & puerum binos calculos pisi minoris magnitudine, quondam excrevisse. Cathetere explorantes, calculum omnes manifesto percepimus, audivimus. Puerum in Nosocomio detinere volui, licet, quovis momento acriter ejulans, ac pavimentum, furibundi instar, pedibus assiduo quatiens, molestus sane socius cæteris ægrotantibus esset. Bis de die media dragma pulveris uvæ ursinæ dabatur, & paregoricum vespertinum. Juvamen intra quatriduum adeo magnum fuit, ut dolores vix ultra adessent, ut lotium diutius retineret, ut demum quibuscumque careret calculi symptomatibus. Factum hinc, ut elapso mensis spatio Nosocomii claustri pertæsus, paternas repetiverit ædes. Ac primo quidem tempore bene habuit; sed Junio mense, sive regimine pravo, sive medicinæ neglectu, sive quod evanesceret paululum præ consuetudine

ejuſdem efficacia ; dolores , cæteraque ſymptomata , recruduerunt . Horum certior factus, Noſocomio inferendum juſſi . Suadent interea alii Lithotomum conſulerent . Quo ad operationem neceſſaria præparante , rem interea eo direxi , ut operatio differretur ; donec prius doſis remedii auctioris effectus exploraſſem . Ter die dedi mediam pulveris dragmam , & quotieſcumque ſive die , ſive nocte , ferociores ingruerent dolores , liberale paregoricum . Decoctum hordei mellitum potui fuit . Profecto vix triduum elabitur , quin iterum omnes dolores exſulent , urinamque commode , ut homo ſaniſſimus , retineat , emingat . Nihilominus iterum calculi in Veſica præſentiam catheter declaravit . Quindecim diebus elapſis repetiit domum , ubi ſaniſſime vixit ad finem Auguſti . Tunc negligens remedii , ſuaque ſponte vivens , in antiquas delabitur miſerias . Suſcepimus eum tertio , & cum priore methodo minus quam olim levaretur , curavi per aliquot dies oleum lini in Veſicam injici , mane , & ſero. Unde demum egregie ſe habet , injectione minime egens , & pulveres ſolummodo ſumens. Animus nunc eſt, eundem diuturniore tempore experimenti gratia in Noſocomio ſervare. Urina ejus , quæ fœtida , pallida, ac tenaci muco referta , ipſi ſolebat prodire , ante Uvæ urſinæ uſum , omni deinceps muco caruit. Retinet tamen aliquod vitium : ſedimentum ſcilicet furfuraceum perpetuo gerit , & alcalina plerum-

que

que ita est, ut momento mictus ipso cum acidis effervescet, & Syr. Violacei colorem in viridissimum vertat. Aliud vitium quoque adhuc puer habet, nocte se commingendi; sed mater testatur hanc turpitudinem non a calculo, sed calculo anteriorem esse: Idque experimento certo jam novimus ita se habere, cum promissis illectus, per quatuor noctes subsequentes se non comminxerit; & ne forte, ut promissorum potiretur, nocte ideo de industria vigilaret, custodes ter, quater, accessere, visuri num dormiret? at semper profundo somno demersum repererunt. Haud igitur morbi est, sed malitiæ, vitium,

II. Alius puer XIII. annorum, a biennio dolorifice, ac pallide, minxit, subinde etiam stranguriose. Catheter, & digitus, calculum manifesto indicarunt. Tribus septimanis domi suæ uva ursina, & paregorico, usus, primo urinam diutius retinere cepit, demum integra nocte. Attamen cum his bonis signis crudelis dolor diurnos extorsit, nocturnosque, ejulatus. Pravam diætam in causa esse ratus, in Nosocomio detinui, & injectione olei lini bis die in vesicam facta, datisque pulveribus quotidie tribus, & opiato ad quosvis ferociores dolores; intra octiduum & dolore & stranguria liber fuit, minxitque ad unc. X. XII. unica vice, ter quater nycthemeri spatio, instar sani hominis. Urinæ ejus vix alcalinæ, sed aut tenacem ductilem mucum gerunt, aut pus, aut surfures;

pallent, sed minus illis prioris. Cum emendatione symptomatum etiam prava se de nocte commingendi consuetudo plane cessavit, nec unquam rediit. Et hunc diuturno tempore servare in Nosocomio conabor.

III. Puer septimum vitæ annum necdum explens, biennio abhinc Variolas, ac dein morbillos passus, mejendi difficultatem ac dolorem conqueri cœpit. Gluten tenacissimum magis magisque urina gessit; imo copiosus semel cum urina sanguis. Dolores ita paulatim increvere, ut puero vita jam plane intolerabilis sit. Calculus cathetere demonstratur. Comestis prunis non sat maturis, n°. 15. aquam copiosam superbibens, febri primo quotidiana valida, dein continua remittente, per 13. dies laboravit; quin & undecimo febris die ani prolapsus jungitur. Estque ipsi excoriatione exulceratum præputium. Etiam hunc tertium in Nosocomio detinui. Cum hic duo valde urgerent, urinandi dolor intolerabilis, & febris continua remittens; huic prospexi decocto hordei mellito; illi, ter die data dragma media uvæ ursi, cum paregorico; ut & injecto bis die oleo lini. Et quidem eo animo ut si febris pergeret esse continua remittens, eam alia medela adoriturus essem. Verum febris sensim mitior facta, dein quotidiana, tandem intra 14. dies cessavit. Cum febris curatione etiam calculi symptomata ita mitigata sunt, ut ultra non doleat, ut passim urinam diutius retineat, no-

cte

ſte autem tantum parum ſeſe commingat. Urina quoque minus in alcali vergens, quam primi ordine pueri, nec adeo pallida, mucum rarius, ſquamas frequentius, continet.

IV. *Chriſtian*, Hydrocele, ut videbatur, laborans, multo tempore diureticis, ſubinde etiam purgantibus hydragogis, eo cum effectu uſus eſt, ut & adtactu mollior, & mole minor, Hydrocele adpareret: itinere autem interea peracto, manifeſtarunt ſeſe quidam in ſyſtemate urinario defectus, ita quidem ut medio Auguſto homo cum difficultate urinam pallidam, moxque a mictu fœtidiſſimam, redderet, alcalinam adeo, ut admiſtum Violarum ſyrupum mox viridiſſimum faceret. Iterata catheteris immiſſione, calculus manifeſto deprehenſus eſt. Uva urſina illico ipſi data fuit; eaque brevi ſpatio temporis effectum, ut lotium debito tempore ſervaretur in veſica, ſine dolore prodiret, ac demum tam colore, quam odore, maxime eſſet naturale. Ut verbo dicam, bimeſtris remedii uſus omnia calculi ſymptomata & ſigna illi prorſum delevit; licet, cathetere poſtmodum exploratus, calculo minime liber inventus ſit. Nec opio hic, nec injecto in veſicam oleo, indiguit. Soluſque ille, ac primus, inter omnes eſt, quos vidi, qui, permanente calculo, urinam ſanam ſæpe emitteret.

Porro qua ratione planta hæc id homini concedat privilegium, ut calculo obſeſſus, ejuſdem moleſtiis eximatur; æque parum docebo,

 atque

atque plerorumque alimentorum, medicamentorumque, vires. Supponeret ejusmodi explicatio cognitionem multiplicis variorum nostri corporis organorum facultatis; supponeret veræ simplicium naturæ notitiam: cujus tamen utriusque rudis est nobis in nonnullis perceptio, crassa in plerisque ignorantia. Quare in hisce omnis noster, toties retusus, ingenii impetus eo solo gaudere debet, quod rerum effecta contempletur, eadem diligenter adnotet, ordineque recenseat, inque opportunos convertat Medicinæ usus. Si hac lege progredior, admiranda Naturæ minus attonitus speculor. Video quippe ab ipsa solerti Natura idem præstari, efficique, quod aqua calcis, quod Uva præstet ursina. Etenim nonne ipsa Natura, citra artis præsidia, indolentiam conciliat calculosis? Innumera adsunt, quæ id testentur, exempla.

Homo illibatæ, quoad vixerit, sanitatis, in systemate uropoietico semper fuit, binis duntaxat ante mortem diebus exceptis. Hic a morte exenteratus, sinistrum Renem putrida sanie consumptum exhibet, calculo vero Ureterem dextrum infarctum. *Holler. cap. de Hydrope in Scholio.*

Bini homines, nullas unquam Renum molestias conquesti, ingentem in Renibus calculum a morte exhibuerunt. *Bagliv. pr. med. Lib.* I. *cap.* 9.

Hominem calculum IV. unciarum pondere in uretere gessisse, imo alium calculum VII. unc.

unc. in vesica, ita ut neutro inde moleste in vita fuerit, vidit, conscripsit, *Hermannus Osterdyck Schacht Orat. Leyde hab.* 8. *Febr.* 1735.

Ex uno Rene in cadavere *Heurnius* 70. parvos calculos eduxit, 80. ex altero. Nunquam vero hominem nephritici vexaverant dolores. *Edit. Levd. Op. Fernel. p.* 2. *Lib.* 6.

Nobilissimus vir, teste *Friderico Lossio Lib.* 3. *obs.* num. 53. „ in vesica sine ullo ejus, cum „ in vivis esset, indicio, calculum aluit, qui „ quidem durissimus fuit, & quatuordecim un„ ciarum pondere insignis, in medio tamen se„ cundum longitudinem pervius, ut hac via, „ tanquam canali quodam, urina sine omni „ impedimento prosluxerit.

Intimus S. C. Majestatis Consiliarius, teste oculato *Antonio de Pozzis* apud *Bonetum Med. Sep. Tom. I. Lib.* 3. *Sect.* 25. *cap.* 6. in utroque rene duos magnos calculos, sex uncias pendentes, habuit „ nullo signo præcedente, sive „ arenulas, sive pedum torporem, sive lumbo„ rum gravitatem, sive urinæ indigentiam, „ consideres. Nam copiosiores justo fundebat „ urinas, sed aquæ simillimas, sitimque adeo „ intolerabilem patiebatur, ut nullo potu ea „ sedari potuerit.

Hæc omnia contemplatus, arbitror eandem conditionem physicam ab explicitis medicamentis calculoso conciliari, quam eidem haud raro conciliat provida per sese Natura; modum vero, quo id fiat, ignorare me fassus sum.

An tamen is adeo ignotus modus? Videretur innotuiſſe celeberrimo *Joanni Cratoni conſil.* 315. „ Nec ipſi calculi; inquit ille, in veſica „ perpetuo ſunt infeſti: imo cum pituitoſo „ humore veſtiuntur, ſæpe ante vitæ exitum „ vix deprehenduntur. „ Videretur innotuiſſe clariſſimo *Whytt*, ut ex eo ſuperiore anno viſum; dum idem, quod mox *Crato*, ſtatuit.

Verum liceat tantorum cum venia Virorum hæc duo reponere: 1mo aſperitatem mucus involveret, pondus moleſtum non auferret: tamen ponderoſos calculos vidimus inſciis hominibus dudum geſtari. 2do Quotieſcumque noſtros homines examinaverimus, diu etiam ab inducta indolentia, calculus & præſens, & aſper; catheteré percipitur.

Liceat & aliud addere. Ut *cap.* præced. ex iis, quæ de corticis peruviani natura, deque ejus in corpore humano effectibus, novimus, fateri debui me ejus agendi modum plane ignorare, idem & hic fateri cogor. *Uva urſi* adſtringens, & amara planta eſt, fere ut Cortex. Unde a *Galeno Lib. VII. de comp. med. ſec. locos*, *Cap. IV.* decocta ad Hæmoptoen laudatur. Vocabat medicamentum *Ponticum*, quod ex *Pontô* haberetur. Jubet *Galenus* libram ejus coqui cum ſesquilibra aquæ ad tertias, ut fere eſſe debuerit ſuccus expreſſus. Plantam *Galenus* ita deſcribit, ut eadem cum noſtra eſſe videatur. Quid porro adſtringens planta, a priore conſiderata, efficiet in morbi palliatione, ad

quam

quam nos, experientia ducti, nihil efficacius oleosis, & involventibus novimus, nihil adstringentibus perniciosius? Et quid demum ad ejusdem morbi palliationem acris aqua calcis? Si quis putet saponem venetum, adeo copiose hic sumtum, involvendi vi egisse, duo respondeo. 1mo Sapo venetus saltem non adhibetur in cura, quæ per uvam ursinam fit. 2do Aqua calcis sola, sine sapone, sed copiosa, & diuturno tempore cum lacte sumta, Illustr. Præses noster Centurioni immunitatem a calculi Vesicæ incommodis conciliavit. Hinc, quod bis jam dixi, repeto, me hujus indolentiæ caussam, omnisque gravantis ponderis absentiam, non intelligere. Sed hoc quid ad curam? Egregios sufficiat annotasse effectus. Sunt porro effectus hi tam late patentes, ut usum habeant in Medicina amplissimum.

1mo Homo Lithotomia juvandus esset, ni aut cacochymia, aut tenerior, provectiorve ætas, aut invincibilis ægri repugnantia, impedimento forent. Nulla cacochymia, ætasve, contraindicavit hucusque descriptam methodum. Ergo erit his omnibus proficua. Adde his casibus eorum infortunium, qui nec Lithotomo gaudeant in tota regione, nec ut ad eum ferantur, eumve ad se advocent, sumptibus ferendis sint. Datis his remediis juvabuntur.

2do. Calculi omnia symptomata adsunt in nonnullis, pleraque, aut multa, in aliis; ipsumque duritie, asperitate, Catheter detegit, ipse

ma-

manifestat auditus ; arte autem nulla extrahendus est. Nota est historia ex *Diariis Eruditorum* annorum 1735. 1736. strenui belli ducis *Dionis*, cujus denati e vesica ingens calculus extrahebatur, verum in antro, quod sibi ex dilatata vesica formaverat, toto corpore delitescens. In *Ptochotrophio Hagano* adolescens calculi symptomata patitur, calculumque habere in vesica deprehenditur. Præsens fui dum sectionem moliebatur Lithotomus aptus. Calculum omnes percepimus, audivimus; apprehendere & educere, quidquid tentaret artifex, non potuit; inani tamen conatu, cum vulnus curatum esset, dolores misero multum mitigavit. Attamen post aliquot menses dolor rediit, dolori mors successit. Sectioni anatomicæ cadaveris interfui, quam prudentissime dirigebat vir tum a suprema chirurgica sapientia, tum a morum integritate, commendatissimus, *Erasmus Dringberg*. Calculus tota fere mole sua in Uretere hærebat, parva portione modo intra Vesicam prominens, adeoque extractioni ineptus. Quantumne solamen similibus hæc methodus præstabit?

3^{tio}. Calculi symptomata dirissima nonnunquam adsunt; ipse calculus duritie sua & asperitate videtur a cathetere percipi, sonitusque audiri; & calculus tamen non adest. *Baglivus prax. Lib. I. Cap.* 13. §. 8. *num.* 2. „ calculum „ Vesicæ ad amussim mentitur scirrhus Vesicæ, „ ut bis in cadaveribus vidimus. „ Doctissimus

mus *Rutty*, Anglus Medicus, in nuperrimo tractatu de *Viis urinæ Sect. 3. part. 2.* „ Præci„ pue, inquit, cognitio noſtra nititur introdu„ ctioni catheteris in veſicam, aut digiti in „ anum. Vidi tamen catheterem ſefelliſſe oc„ caſione Scirrhi, ita omnia calculi, in veſica „ præſentis, ſigna æmulantis, ut Lithotomus „ plane falleretur. Eſt & ſimilis obſervatio apud „ Baglivum. Hæmorroides fallere quoque poſ„ ſunt, licet minoribus doloribus ſtipentur. „ Medicus *Bamber* caſum maxime notabilem „ nobis dedit, in quo magna quantitas ſubſtan„ tiæ tophaceæ, quæ mihi videbantur globuli „ eſſe induratorum excrementorum, in princi„ pio Coli, prope Ilei inſertionem, erat loca„ ta; quæ præmens Rectum, ita ſymptomata „ calculi Veſicæ æmulabatur, ut ſola mors rei „ veritatem demonſtrare potuerit. Hoc in caſu „ fere impoſſibile erat, ut non erraret vel de„ xterrimus Chirurgus; nam induratiſſimæ iliæ „ partes catheteri reſiſtebant, & eundem ſen„ ſum manui Chirurgi dabant, quam veſicæ „ calculus. Eratque ſane fauſtum huic Chirur„ go, ut æger moreretur, priusquam operatio „ inſtitueretur „ Ex exemplis *Baglivi*, & *Rutty*, concludi oportere videtur, vel Scirrhos ipſos veſicæ, vel tumores extrinſecus veſicæ incumbentes, in eademque prominentes, a ſtagnante in veſica urina arenulis veluti incruſtari, hinc, quadam aſperitate catheterc percepta, fallere explorantes.

Illuſtr.

Illustr. Acad. N. C. Præses *Sckröckius* idem jam expertus videbatur, dum in *additam. ad Cap. 25. sect. 26. Libr. 3. Boneti de Med. sept.* sapientissime scribebat: „ Calculi signa nonnunquam „ etiam exercitatissimos fallere solent, ita ut ab„ sens adesse, & præsens abesse videatur; id„ que non Medicis tantum, ex concomitanti„ bus symptomatibus judicium ferentibus, ac„ cidere solet, sed & Lithotomis, infida ca„ theteris exploratione contentis, sæpe imponit.

Forte hic oggeret quisquam, si calculi multa signa adsunt, ipseque tamen non adest, cui usui hic poterit, quod hic tantopere laudamus, remedium esse? Si calculus non adest, remedium in illum non potest agere, adeoque morbo nihil opis conferre. Profecto ad hanc objectionem nihil a priore respondere queo; a posteriore vero edoctus, audax assero morbos Renum & Vesicæ notabiles, diuturnos, ad nullam certam classem referendos, in quibus plurima calculi symptomata adessent, calculus tamen nunquam detegi posset, Uva ursina emendatos esse, imo sæpe integre curatos; quorum anno 1757. nonnulla exempla dedi, & præ cæteris illius juvenis, cujus casus *pag.* 136. *cap.* 21. habetur, & cujus curationis perseverantiam adhuc hisce diebus lætus intellexi; hoc anno iterum alia exempla collegi, quorum mox ex præcipuis unum dabo; est enim prius adhuc aliquantum de calculo disserendum.

4to, Calculus aliquando non cognoscitur adesse,

se, licet adsit, dum loco alieno, alius morbi sub larva, ludit. Loca hæc sunt, Inguina, Scrotum, Vagina, Perinæum, Urethra, Prostatæ: Horum in multis calculus adest, ipsa sua degenerascente Vesica contentus; in nonnullis extra Vesicam. Singulorum exempla thesin demonstrabunt.

A. In historia herniarum, hernia inguinalis, præter eam, quæ solet ab intestino, vel omento, vel utroque, cum producto peritonæo fieri, etiam nata reperitur, ab ipso utero gravido per annulum dictum abdominis prolapso, & a vesica urinaria. De utero hic sermo non est; de vesica unice agitur. Vesica urinaria, vel cum urina sola, vel cum urina & calculo, fecit sæpe herniam inguinalem incompletam, manens in inguine; fecit inguinalem completam, in scrotum usque prolapsa. Exempla sat obvia habentur. Viderat ea *Boerhaave*, & cum discipulis sæpius communicavit. Sed ipsi autores medici talia referunt. *Thomas Bartholinus* gloriam detectæ miræ hujus herniæ tribuit præceptori suo *Joanni Dominico Sala*; qui amici sui, Veneti cadaver lustrans, in uno scroti latere invenit herniam veram intestinalem inguinalem, completam, in altera scroti parte herniam completam vesicæ urinariæ cum calculo.

Felix Platerus Obs. pag. 849. Casum vidit, sed nec intellexit, nec explicuit. Egregius *Frid. Deckers*, *Exerc. pract. pag.* 153. refert, & ænea tabula pinxit, cavum scroti ingens lapidea

pidea crusta intus tectum, apertum dein, & a crusta illa penitus liberatum fuisse; deinde suppuratione nata, totum in posterum tumorem fuisse sublatum. Fuit vero similiter ipse hicce casus. *Stalpart Vander Wiel*, *Cent.* 1. num. 50. calculum cum urina inguine exiisse vidit, vidit & frater ejus in *Hagano* Ptochotrophio. *Hildanus Cent.* 6. *obs.* 57. calculos urinamque & ex inguine, & ex scroto, exiisse deprehendit. Solertissimus *Ruischius Obs. anat.* num. 98. in mercatore herniam recentem inguinalem incompletam detexit, ab intestino Ileo suffocato, & herniam completam a vesica urinaria in scrotum delapsa. Egregius Chirurgus Gallus M. *Mery*, *Mem. Acad. Reg. sc. Par. anni* 1713. ejusmodi herniam in viro reverendissimo deprehendit, ita quidem, ut vesica esset circumquaque scroto accreta: idemque posthac & in alio homine vidit. in *Tom.* 2. *Acad. Reg. Chirurg. Paris.* hæc herniæ species quatuordecim exemplis confirmatur: quorum pleraque recentia sunt.

Vidi incompletam hanc herniam inguinalem vesicæ, *Schevelingæ*, pago maritimo *Hollandiæ*, in piscatore 25. annorum. Dysuria jam puer laboraverat, sed ab anni nunc spatio tumor ipsi in inguine dextro natus, per sex menses evanidus, iterumque conspicuus, demum suppurabatur; rupto vero abscessu urina exsiliit, exire continuavit, prodiitque interea temporis calculus pondere unciæ mediæ ex eodem foramine.

In

In varias opiniones Eruditi circa veram hujus herniæ originem abiverunt: ita quidem ut alii eam vitiosæ conformationi connatæ adscriberent; alii eam crederent postmodum genitam, sed non nisi vacua flaccidaque vesica; alii denique & post nativitatem genitam, & non nisi plena vesica gigni posse, statuerent. Sed ad dirimendam hanc quæstionem, qui omnes nunc citatas historias suis in fontibus attente examinat, & mature digerit, ille, ni fallor, clare videbit, nec nativam dispositionem requisitam esse, nec vacuam vesicam ad id aptam fore, sed plenam vesicam unice posse hanc herniæ speciem producere.

Sed si tumores hi in inguine non aperiunt sese, si aliquoties disparent, si externe non conspiciuntur, licet interne vehementer excruciant, veram non præbent sui notitiam, vacillantes circa mali diagnosin Medicos relinquunt ambiguos. Latent ergo, & aliorum sub specie hæc mala ludunt, donec forte cognoscenda sese effectibus præbeant. Quid mirabilius quam sequens casus? 20. ann. juvenis *Hagæ Bat.* ex plena sanitate immani dolore torquetur ad inguen, pone locum ubi vasa cruralia, sub expansione musculi obliqui externi, prodeunt. Dolor ille æque ferocia sua, quam pertinacia, formidandus, per binos integros menses & juvenem extenuat penitus, & omnem sagacitatem lusit Medici peritissimi, prudentissimique, domini *Abrahami Westerhoff*, Practici ibidem

famosissimi, & ob singularem in arte præstantiam, mutuamque amicitiam, mihi perpetuo honorandi. Tandem acuto dolore paulo altius pergente, mictus sanguineus oritur, datisque mox diluentibus ac demulcentibus, plures calculi majores, minores, cum cruenta urina emissi sunt. Cum nulla unquam in viis urinæ vitia in hoc corpore comparuerant, quis demum hunc in inguine dolorem calculo tribuisset? Tribuendum ei tamen esse docent emissi per vesicam calculi, & sensim postea restituta salus. Speculatus historiam, cogitabit forsitan calculum in uretere hærentem compressisse & irritasse subjectum sibi musculum Psoam; huncque musculum, cum in loco descripto pelvi exeat, ossi femoris infigendus, tam acute ad marginem ossis Ischii doluisse. Sed cur tunc Psoas in decursu toto nullum sensum doloris totis binis mensibus habuit, nisi eo tantummodo loco, ubi pelvi emergit? Unde longe fit verisimilius, vesicæ incipientem herniam ibi loci natam fuisse, ubi hernia femoralis nasci solet, vesicam, parvo lapillo ibidem contento, acute doluisse, eandem post duos menses inde emersisse, & in conatu emersionis aspero calculo læsam, sanguinem fudisse, ipsosque demum calculos foras pepulisse.

B. Calculum vidimus vesica contentum in inguine, & scroto: sed etiam inventum novimus in vesica prolapsa in vaginam. Quomodo id fiat, & sic elabatur Vesica, experimento

Ana-

Anatomico demonstravi hujus operis *Cap.* 7. Prolapsam vero Vesicam hanc, 42. calculis refertam vidit *Ruischius Obs. anat. chir.* num. 1. An non similis forte huic casui ille, quem Societas *Harlemensis* tomo suo tertio refert? In Tom. 2. *Acad. Chir. Reg. Par.* plura exempla habentur.

C. Calculos extra vesicam reperimus. Hos posse in urethra læsa, & scroto, a stagnante urina nasci, *cap.* 21. *pag.* 136. innui, & exemplo, ut puto, probavi. Dum in quarta Gonorrhœæ specie Prostatæ, Vesicæ collum, intestinum Rectum, atque perinæum, afficiuntur, possunt ibidem, transsudante & extillante urina, vel parvi, vel portentosi calculi, generari; ut binis exemplis, uno in Nosocomio, altero in urbe, vidi.

In cunctis huc usque enarratis casibus, dum vera morbi causa necdum sese manifestis probet indiciis, dum præterea nulla alia probabilis causa videatur dari posse, nosque plane circa genuinam mali originem hæreamus ancipites; levamen posse hominibus insigne adferri, aut saltem nullum posse nocumentum inferri, si commendata methodus instituatur, usu sane multiplici didicimus. Pluribus experimentis id probare possem, sed ex iis unum, quod promiseram, notabile adferam.

In Nosocomio civico sexagenarius erat, qui ante elapsos 18. annos calcitrantis equi ictum evitaturus, tum corpus vehementer in sinistra

contorsit, tum valido terrore perculsus fuit. Mox horruit, friguit, incaluit, ac febre per aliquot dies correptus, tandem horroris ac caloris vicissitudines perpetuas passus est. Porro jam a primo frigore febrili dolor vehemens in sinistra hypogastrii parte, paululum supra annulum abdominis, percipiebatur, qui trimestri prope tempore auctior, imminutiorve, perseveravit. Tunc autem dolens ille locus, licet vix tumens, lanceola apertus, dedit intra octiduum libr. XII. boni puris, & altero mense elapso, siccatus consolidatusque fuit. Medio postea anno urinæ incontinentia observabatur, eaque deinceps continua fuit. Atque ita, citra alias calamitates transfluunt 12. anni. Tum denique, nempe anno 13. a principio morbi, abhinc quinquennio, dolor in urethra observatur, ardens quidem ille, & cum Recti fine, aliisque intestinis, ita communicans, ut inde sæpius Colica nasceretur. Hæc anamnesis, quam bonus vir iterato examine dedit Exp. Domino *Erndl*, laudatissimo ibidem Physico, & ejusdem Nosocomii dexterrimo Chirurgo *Leber*. Annus porro nunc est, quod æger horum virorum curæ subfuerit. Deprehenderunt illi urinis ejus pus perpetuo admistum, urinam pallidam, tenacem mucum gerentem, fallamenta putrida spirantem, & illico a mictu cum spiritu nitri valide effervescentem. Catheter, digitus in anum intrusus, nunquam, iterato quamvis sæpius conamine, vel minimum calculosi deprehendere potuerunt. Igitur ob dolo-

res

res violentos sæpius opio opus fuit, dataque Uva ursina est. Quam 14. die sumenti, Ischuria oboritur, cum urethræ, ani, intestinorumque intolerando dolore. Dato opio, dolor mitescit; tumque vi magna, ac veluti cum partium internarum quadam veluti disruptione, ut ait, urinæ, crassæ, libram dimidiam puris gerentes, prodierunt: nullo calculo, arenulisve, a Medico omnia sedulo perquirente, perceptis. Porro ex hoc tempore dolor sensim mitior, urinæ incontinentia imminuta, urina commodius missa. Tandemque homo sesquimense remedio usus, ab omni dolore, a pure in urina, ab ejusdemque incontinentia, prorsum liberatus est, liberatus mansit. Pergebat nihilominus urina effervescere cum acido spiritu: Sed remedio, integro posthac mense, continuato, alcalina illa qualitate penitus caruit. Jam vero a medio anno nullis ultra remediis usus, perfectissime sanus manet.

Morbi profecto veram diagnosin vix dare ausim, cum, in quamcumque partem me vertam, ineluctabiles difficultates offendam. Verum hinc nihil damni. Id certum, quod magna purulenta collectio sive vesicam, sive partes vesicæ vicinas & nexas, sive utrasque, obsederit, eaque, cum nunquam quid calculosi deprehendi potuerit, enarrata symptomata produxerit. Gravem itaque, &, ut videbatur, immedicabilem, lethalemque lapsu temporis futurum morbum, Uva ursina tam expedite, tam

integre percuravit, ut nulla supersint vestigia mali.

Ureterum, ac potissimum Renum calculi, obscurius sæpe latent, frequentiusque & facilius aliis cum morbis commiscentur, quam calculi vesicæ; præterquam quod cathetere, aut digito, præsentes non demonstrentur. In hisce pluries nobis constitit, uvam ursinam cum opiatis nocuisse nunquam, sæpe mirum mitigasse, non raro integre dispulisse malum. Imo si adesset nonnulla Luis Venereæ suspicio, juvit hæc methodus, modo prudens Mercurii usus eidem interpolaretur.

Hæc, opinor, suffecerint, ut pateat, in hac morborum classe, quæ sane plurimos tum intolerabiles, tum desperatos, casus contineat, remedia efficacia dari, quæ frequenter inexpectatos proferant effectus; quæque, etsi forte casus aliam originem agnoscat, minime noceant. Quod si contingat, ut aut nimia intensitate mali, aut partium destructione, aut cacochymia putrida totum jam corpus depascente, homo non juvaretur, quinimo periret, non derogaret hoc remedii præstantiæ. Id quippe omnia vel optima remedia habent, ut intra certos mali limites agant, extra eosdem agere nequeant. Nostrum tamen ejus deprehenditur efficaciæ, ut cum spes affulgere nulla videretur, annosiorque morbus esset, inexpectatum levamen attulerit, vel integram sanitatem.

CA-

CAPUT XXVII.

De Virtute Singulari Quorundam Medicamentorum.

VIrtutem Corticis Peruviani Cap. 23. in Malignis morbis miratos, oportet nunc in quibusdam Chronicis contemplari. Puella Rachitica ossis femoris luxationem triennis passa, ac neglecta penitus, perpetua claudicatione laborat. Decenni dolor ad ejusdem femoris superiora oritur, paulatim ita sæviens, ut ultra ferendo puella haud esset. Cum is jam integro trimestri spatio perseverasset, ad nos demum adducitur. Pure scatere totum superius femur deteximus, puellamque hectice consumi. In antecedentibus quæstio agitabatur utrum præstaret ejusmodi abscessus aperire, nec ne? Docuerant quippe experimenta, interiora prius consumta, exesaque, tum & corrupta labe cruorem antea inquinatum esse, quam ejusmodi abscessus vergant foras: adeoque facta apertura mortem sæpe accelerari, aut aeris accessione, aut alia minus nota causa. Attamen eo nos ducebat tunc observationum series, ut, dolore urgente, ut morte cæterum indubitata instante, interiorum tamen destructione necdum palam facta, expedire videretur exitum puri parva apertura conciliare: qua nimirum lege & malum

verti foras posset, & prudenti deligatione aeris fere omnis præcaveretur accessus. Sed hectica febre corpus depascente, quæ demum spes hic poterat adblandiri? Plura exempla habebamus natæ ex Pleuritide & Peripneumonia Phthiseos, in qua jam inveterata, & corpus depascente, Metastasis materiæ ad os sterni fieret, aut ad cristam ossis Ilei; aut ad colli glandulas, Parotidasve: & dum aperto loco pus & copiose, & diu, manabat, bonaque, potissimum lactea, diæta observabatur, sanitas integra rediret. Igitur si jam Gangræna, imo sphacelus esset interiora depastus, qualia exempla videramus, moriendum foret ægro, & clauso loco, & aperto: apertura autem maturior efficere id posset, ut, internis necdum insigniter destructis, materies extrorsum alliceretur; quæ alioquin in loco permanens, tam ejus consumptionem, quam universi corporis corruptionem; producere apta nata fuisset.

Sed aliam quæstionem observata priora suppeditaverant. Cum toties visa esset jam corrupta, quæ exibat materies, summumque vitæ hinc perciperetur discrimen; an Cortex Peruvianus sua vi antiseptica hic aliquid conferret? An ideo partes gangrænosas conservare, emendare cariosas, posset? Id igitur tentare animus fuit.

Apertura facta, pus exiit ex flavo viridescens, fœtens, copiosum. Uncia dimidia Corticis, cum melle in conditum redacta, quoti-

dic

die data eſt, & panni lanei, denſique, ſaturatiſſimo Corticis decocto penetrati, diu noctuque femori circumponebantur. Diæta inprimis lactea fuit. Hac ratione trium menſium ſpatium emenſa puella, tum hoc abſceſſu, tum cachexia ſua purulenta, penitus curata eſt. Prava ergo & immiſericors regula eſt, deſperatos haud attingendos eſſe.

Reticere tamen non oportet ejusmodi mali exemplum, ubi minime profuerit hæc cura. Decenni puero dorſum gravi baliſta contunditur, tumorque inde naſcitur, qui, quod ruri aſſolet, negligitur. Elapſis ſex a nato malo annis, mihi demum ſiſtitur puer, cadaveri, quam vivo ſimilior, purulenta Cachexia conſumtus totus; quippe qui toto illo ſexennio tuſſi, gravi unhelitu, debilitate, febribus, & craſſorum alborumque ſputorum ejectione, laboraſſet. Ex iisdem artis principiis dorſi ingens tumor aperitur, e quo boni puris libra propemodum civilis educitur, tumorque flacceſſit, nec rediit unquam. Tuſſis perpetua moleſta, quandoque veluti ſuffocatura, indiguit Oxymelle ſquill. & Kermes minerali. Lactea diæta inſtituta eſt: Cortex dein, pulmone emendatiore, datus, & affecta pars ſaturato corticis fomento tecta. Tribus integris menſibus effluxit ex illa, minime, ut jam monui, tumente, puris circiter libra media quotidie; binis ante mortem menſibus capilliſluvium obſervatum eſt, unoque ante mortem menſe Diarrhœa. Notandum porro, ex

quo tempore Diarrhœa inchoavit, inguen dextrum sine tumore doluisse perpetuo; dolorem hunc nullis impositis remediis auscultasse, pueroque ultimo vitæ octiduo ita molestum fuisse, ut omni momento fere situ mutari voluerit. Pure interim ex dorso plus minus assiduo fluente ad 6. Julii 1758. expiravit.

Equidem dubia semper visa fuerat natura mali. Tussis enim, puris sputum, totius corporis marasmus, innuere videbantur, vel a prima contusione pulmonem simul cum dorso inflammatum, ac suppuratum, hoc pus producere: vel materia purulenta suppurantis dorsi in cavum thoracis intrante, pulmonem absorbere eandem, sputorumque ejicere forma: vel denique, sanguinis purulentam diathesin, affecto dorso genitam, citra peculiaria pulmonis ulcera, citra empyema, per illæsos evacuari pulmones.

Omne hoc dubium Anatome sustulit. Pus deprehendebatur etiam a morte de facta apertura stillasse. Aperturæ stylus prudenter inductus est, & secundum styli ductum sectio facta. Videbatur sic ulcus in dorsi dextro latere sub Latissimo dorsi, ad costam infimam vergere, quæ jam cariem inchoaverat: ac dein sub Sacrolumbali & Longissimo dorsi terminari. Cadaveris dein supinati thorace aperto, viscera thoracis, bona reperta sunt, ut, quod accusares, invenires prorsum nihil, præterquam modicam utraque in camera aquam. Exemtis abdominis visceribus, caro Psoæ, & Iliaci interni, fluctuante

te materie elevata adparuit. Conſtitit tunc, accuratiore examine facto, materiem purulentam inter hos muſculos, & Sacrolumbalem deſcendiſſe, ad inguen perveniſſe, ſub aponeuroſi Obliqui externi, ſive ſub dicto *Poupartii* ligamento, penetraſſe, indeque emerſam, ſub Adductoribus femoris, & Sartorio, cavum ſinum formaſſe, pure plenum, ad $\frac{1}{3}$ circiter femoris altitudinem. Muſculi autem ubique integri erant, ita ut modo eorum, a ſeſe mutuis ſeparatione, ſaccus formatus eſſet.

Ergo Phthiſis eſt infinite varia, pro varia parte affecta; unde & pro diverſo viſcere affecto diverſo nomine gaudet: v. g. phthiſeos pulmonalis, aut hepaticæ, aut ſplenicæ, aut meſentericæ, aut nephriticæ, & ſic porro. Qui autem hæcce vocanda? Si eſt a ſede denominanda, *Cellularis* eſt; quum in celluloſa membrana, muſculis interſtrata, ſedem haberet. Videtur autem res tota ſic ſe habuiſſe: A contuſione inflammatio, ac ſuppuratio, nata eſt; pus ibidem loci collectum, & neglectum; ſanguis ejuſdem abſorptione corruptus, purulentus redditus, pulmone exoneravit ſeſe; quemadmodum in ea Phthiſeos ſpecie, quam in antecedentibus ex pluribus demonſtraveram cadaveribus. Facta vero apertura, cum nunc reſiſtentia ad dorſum amota eſſet, nulla ultra materiæ purulentæ per pulmonem, ſed unice per apertum locum, evacuatio contigit. Effectum hinc, ut hæc ſanguinis purulenta diatheſis perſeverans, per apertu-

turam hanc quotidie, ſpatio trium menſium, libram mediam puris, id eſt trimeſtri hoc ſpatio toto, libras fere 50. evacuaverit. Confirmatur hinc, quod in antecedentibus toties evictum, in quacumque Phthiſi nequaquam magnam vomicam requiri, continentem illam, quæ aſſiduo expuatur, materiem: modicum aliquando, ſæpe nullum inveniri Phthiſicorum in corpore puris diverticulum. Confirmant iterum hæc, quæ *de Puogenia* capite 11. aſſerui.

Caſus igitur ultimus, per ſe deſperatus, omnem curam reſpuit; prior vero, qui etiam conclamatus videbatur, curam admiſit. Nonne ideo certa alioquin adfutura mors, nos cogit tentare quidquam tantarum virium, num forte ſuccedat? Scilicet nemo certo novit eam ſolidorum fluidorumque corruptionem adeſſe, quæ nullam ultra curam admittat. Ut proinde in ſimilibus ſimilia Practici tentent, lubens adjungam hiſtoriam, prout eam mihi deſcriptam, ac propria manu ſignatam, tradidere Medicus ac Chirurgus, qui curam ſuſceperant.

Nobiliſſima Matrona 33. annos nata, febre continua putrida laborat, ac deinde febre hectica conſumitur. Hecticæ cauſa videtur Metaſtaſis eſſe materiæ morboſæ, facta ad utriuſque femoris ſummitatem. Ulcera hinc ad exteriora femorum nata, inque ulceribus fungi orti, ovo gallinaceo magnitudine pares, ſub quibus Trochanter major uterque nudus deprehenditur,

& ca-

& carie exesus. Ossa Coxendicis, & Sacrum, ulcere ingenti, sinuoso, fungoso, tegebantur. Eoque demum calamitatis ægra devenit, ut, inepta prorsus quæ alterutri lateri, dorsove, incumberet, fasciis lecti lacunari affixis, pendula hæreret; idque adhuc adeo incommode, ut quavis fere hora situ mutanda esset. Deerat appetitus, deerat somnus fere omnis, facies livuit, pulsus frequens fuit, parvusque, & contractus, turbatæ urinæ, incredibili copia puris onustæ. In hoc miserando statu nobilissimam ægram viderunt magnificus Dominus J. A. *Kessler*, S. C. A. R. Maj. Consiliarius & Archiater; Domini Chirurgi N. *Humbourg*, S. C. R. A. M. Chirurgus ordinarius; V. *a Kaiser*, S. C. M. Imperatoris Chirurgus primarius; N. *a Laudes*, Imperatricis Amaliæ quondam Chirurgus; *Simon*, S. C. Elect. Bav. Consiliarius, & primarius Chirurgus, nec non Acad. Reg. chir. Par. membrum dignissimum; *Crampagna*, C. R. Caroli, Lotharingiæ Ducis, Chirurgus primarius, posthac etiam Medicinæ Doctor creatus; *Reichberger*, Nosocomii S. Marci chir. primarius, & *Hoffmann*, Nosocomii Hispanici chir. secundarius. Diagnosin hi omnes agnoverunt esse consumtionem & marasmum, a carie ossium, pravisque ulceribus, omnia solida & liquida a longa jam die corrumpentibus: ex qua diagnosi infaustam prognosin merito metuerunt. Interim optimi Viri, *Kessler*, & *Humbourg*, desperatam fere rem eo perduxerunt, ut,
Divi-

Divina Clementia annuente, quatuor mensium tempore, integram sanitatem, tota civitate mirante, adepta sit ægra. Porro, his quatuor mensibus integris, Nobilissima Comes corticis peruv. unc. 2. aqua coctas, cum lactis caprini æquali portione, quotidie assumsit. An ergo male asserui, in hujusmodi casibus, cum spe, aliquid audendum esse?

Spina ventosa hisce in regionibus frequentissimus morbus, sæpe reperitur communi methodo decocti Lignorum, Antiscorbuticorum, Purgantis mercurio aculeati, aliquoties repetiti, plane immorigera. Cortex Peruvianus pueris 8. 10. annorum, ad 2. 3. 4. dragmas die datus, nonnunquam etiam in pertinacioribus fomentum simile parti affectæ adpositum, mox bonum pus generarunt, curaruntque plures. In Nosocomio Civico, hoc anno, spatio 4. 5. mensium decem pueri curati sunt. Notus quoque in hac urbe casus pueri est, quem parens, nobilitate, eruditione, rerumqne gestarum prudentia, clarus, nunc veluti redivivum contemplatur, & lætatur; ex quo Cortex Peruvianus, & lactea diæta, consilio doctissimi viri, Medici aulici, *Molinari*, diuturno tempore adhibita, illum a spina ventosa, & pessima totius femoris suppuratione, fere liberaverint.

Mulieri *Cancrum mammæ* a quadriennio clausum, jam vero exulceratum gerenti, febris vaga, & periodicus in mamma dolor, dudum contigerant. Utrumque hoc mitigandi gratia

cor-

corticem dederam: cum autem hujus ope non modo febris vaga, dolorque periodicus, minuerentur, ſed Cancri ſymptomata ita miteſcerent, ut pro ichore cancroſo jam pus laudabile generaretur, eodem uti perrexi. Durities tota hinc fuſa eſt, ita quidem, ut æque mollis parvaque hæc mamma facta ſit, quam altera, & ſuperſit modo prope areolæ ſuperiora dolor cutaneus, attactu ferox, & vix viſibile ulcuſculum cutaneum. Tredecim menſes ſunt, quod hanc curam inchoaverim, ſed fœmina, negligens ſui, tantummodo ſolebat ad majores dolores ad nos accedere, medicinam acceptura. Ita ut ex Noſocomii tabellis collegerim eam quinque ſolum menſibus cortice uſam fuiſſe. Monere debeo tantillum Camphoræ cortici additum fuiſſe, ad compeſcendos dolores. Accurato examine inſtituto, patuit eam vix dragmas tres de die corticis aſſumſiſſe.

Doctiſſimus Ratisbonenſis Medicus *Dieterichs* typis evulgavit epiſtolam Illuſtr. L. B. *van Swieten*, in qua hic corticis experimentum ſuadet cum cancro tentandum, cum ipſe cancrum exulceratum unguento nutrito prius tectum, ſpiritu ſalis marini diluto involvens, corticiſque ſeſquidragmam quotidie exhibens, totum cancrum excidiſſe vidiſſet, licet ulcus penitus claudere nunquam valuiſſet. Peripneumonia notha hanc fœminam e medio tulerat; adeoque experimentum ultra proſequendi occaſionem demiſerat. Addit autem Exp. *Dieterichs* duas hiſtorias, quarum

rum altera per omnia fere similis huic, sed altera perfectam curationem refert.

Est nobis in *Diarrhœis* ac *Dysenteriis* a laxitate oriundis, excellens remedium *Lysimachia Vulgaris*, *flore purpureo*, dicta *Tournefortio Salicaria*, *Linnæo* autem *Gen. pl. num.* 463. *Lythrum*. *Dodonæus* suo jam tempore tria hæc nomina, ut plantæ synonyma, refert; speciem vero hanc descripsit & depinxit, ut *Pseudolysimachiam*. Veram *Lysimachiam* ad Dysenteriam, omnesque morbos, quibus adstrictione opus est, curandos, laudat; hujus vero, de qua agitur, speciei se vires ignorare fatetur. At in additamentis Botanicis, quas *Justus Ravelingius* ex *Clusio*, & *Lobelio*, ad *Dodonæi editionem anni* 1618. adjecit, omnes hæ species ad nominatos mox morbos indiscriminatim laudantur. Nullum autem cum in dispensatoriis locum habent, & usu medico carent, plane ignotæ sunt plerisque Medicis. Exp. Medicus castrensis, eximiusque Botanices cultor, *D. Lucas Misley* in Diarrhœis, ac Dysenteriis castrensibus curandis hac planta felix, copiam, descriptionemque ejus Illustr. Præsidi, ac mihi, misit. Grati erga ejus candorem, præstantiam remedii decem variis experimentis agnovimus. Dum enim, dato prius purgante, dragma una, vel quatuor scrupuli, pulveris hujus plantæ, mane ac sero dantur, & morbus magis a laxis intestinis, quam a sordibus, originem ducat, prætereaque nunquam ex nimia collectione putrida, nec ul-

cere

cere inteſtinorum, nec alicujus viſceris tabitudine, ortus ſit, intra 3. 4. dies curatur perfecte, ſi recens eſt; paulo vero longiore tempore, ſi eſt diuturnior. Annoſam Diarrhœam, ad quævis auxilia rebellem, trium ſeptimanarum ſpatio eodem remedio ita percuravi, ut nobiliſſimus Centurio nunc exercitum S. C. R. M. repetierit. Cum ipſa hæc planta in agro Viennenſi læte copioſeque creſcat, plurimam ejus copiam colligi curavi, ut omnes, qui vellent, Medici, eadem uti poſſent.

Balſami Copaybæ veri AUGUSTISSIMÆ IMPERATRICIS dono ingentem copiam nactus, plura cum eo inſtituto experimenta in Phthiſicis; quorum quædam jam bonum ſucceſſum promittunt. Frequentia hujus morbi & magna remedii copia, ſpem faciunt, ut in poſterum multam hujus Balſami efficaciam teſtatam facere poſſim.

Mercurius ſublimatus corroſivus, quantitate gran. 6. 7. cum libra Sp. frumenti miſtus, ut prioribus annis, ita & hoc præſenti, pauperibus noſtris mire profuit. Multitudo hominum, qui ad curandam Luem veneream, aut Gonorrhœam, aut Corneæ opacitatem, & oculi Pterugia, aut ad nonnullas ſurditatis ſpecies, aut ad ulcera Cacoethe crurum, ad ulcera labiorum adeo exedentia, ut frenum labii, naſum, naſi cartilagines, plane conſumerent, aliave peſſima mala emendanda, hoc remedio indigebant, ingentem obſervationum feliciſſimarum ca-

catalogum nobis formavit. Hoc anno distribui ipsis Merc. Subl. uncias duas, cum 139. libris spiritus frumenti. Vix bis inde Ptyalismus observatus est, levis ille, & vix inchoans, mox suppressus. Factoque examine curationum plurium, prioribus annis peractarum, sanitatis perseverantiam gavisus sum. At vero in desperata Gutta serena hoc anno bis tentatum remedium, usu cassum fuit.

Antea *cap.* 21. *p.* 140. curas nostras, *sublimato hoc* peractas, confirmabam editis clarorum in *Anglia* virorum experimentis: nunc vero idem *Italicis* confirmo, quæ egregius *Veronensis* Medicus, *Joannes Bona*, perfecit, typisque edidit. Quanquam enim nostra nobis adeo certa sint experimenta, ut aliunde eorum confirmatione minime indigeamus, apta tamen ea, quæ alibi instituta, esse queunt, animis ad nostra lecta adhuc titubantibus, ita firmandis, ut, quovis deposito scrupulo, remedii periculum faciant.

CAPUT XXVIII.

De Machina Electrea.

TUrbam miserorum magnam toto hoc anno, & maxime ab exordio veris, hucusque habuimus: ut nonnunquam triginta eorum ad Machinam una considerent; hincque observa-

vationes formandi multiplex nasceretur occasio. Dabo fidelem plurium historiam, hæc pauca præfatus.

1mo. Machina nostra nunquam tantarum virium, quam hoc anno, fuit. 2. Nunquam diuturniore tempore, idque constantius, fuit adhibita: semper scilicet tribus horæ quadrantibus: quo equidem tempore, manibus invicem juncti, tercentos & quinquaginta ictus sustinere solent. 3. Vix uno, alterove excepto, omnes Thermis sulphureis *Badensibus* usi sunt, alii quanto tempore a Medicis consultum esset, alii prout otium, vel crumena, id concederent. Nonnulli per annos aliquot repetiverunt balneorum usum. Pauciores parum modo levaminis perceperunt, unus alterve pejus inde habuit, plerique nihil profecerunt. 4. Quibus musculi Gastrocnemii, Plantaris, Poplitæus, Semimembranosus, Biceps cruris, a longa die ita accurtati essent, ut crus totum foret in postica contractum, hi vires electrinas nullo modo efficaces experti sunt. Est his primo emollientibus, & maxime balneo vaporis, rigor solvendus, quod diuturni semper, ac non raro frustranei, laboris est.

Incipiam a Deauratoribus. Veniam precor toties hic voce *Deauratoris*, & *Deaurare*, usus. Vel enim nimias circumlocutiones, vel obscuriorem sermonem, involvisset latini elegantia sermonis. Hoc hominum genus citra ullam necessitatem sanitatis ac vitæ jacturam facere cogitur: ad unam partem auri indigent quinque

 fere

fere Mercurii partibus, ut amalgama, quod vocant, aptum huic operi parent: Quanto ergo in Mercurii vapore, miseri illi ostentationis humanæ martyres, versentur oportet!

1. *Eysferle* Deaurator tribus abhinc annis artubus cœpit tremere, a quinque vero hebdomadibus vehementer. Vox ita erat impedita, ut plane balbutiret, vixque intelligeretur: a 26. Aprilis ad 22. Junii, ad machinam fere quotidie accedens, perfecte curatus est.

2. *Lackner* Deaurator, 25. annorum, horrendo artuum omnium, maxime superiorum, tremore, media hyeme vexari cœpit; verno autem tempore ita, ut nihil laboris ultra perficere, ut nec comedere bibereve solus, nec loquens amplius intelligi potuerit. Nutriendus, vestiendus, & infantis instar, alvum, urinamque, positurus, adjuvandus erat; dolorum cæterum immunis. Virtute electrea trium septimanarum spatio adhibita, perfectissime convaluit; ita ut ipsi sive in motu, sive in loquela, ne vel minimum quidem desit.

3. Ejusdem frater 20. ann. eodem opificio victum sibi quæritans, a sesquianno tremere cœpit; a novem mensibus tanto tremore correptus fuit, ut ad quosvis esset ineptus labores, nec nisi magno cum cadendi periculo gradus conscenderet; ut loquens vix esset præ balbutie intelligendus; ut pueri instar alendus, vestiendus, & in cæteris necessitatibus suis fuerit adjuvandus; ut trimestri spatio domo egredi haud

haud posset; & demum adventante calore repere potius, quam incedere, per plateas inceperit. Hoc in statu ad machinam ductus est. Post ejusdem per 14. dies adplicationem solus comedit, bibit, cœpitque utcumque laborare, cruribus vix ultra tremulus. Octiduo dein tam strenue suos peragebat labores, tamque perfecte loquebatur, quam unquam antea.

4. *Pachinger*, 39. annos nato, Deuratori, inceptus elapso ab hinc quinquennio tremor, sensim abiverat; at vero denuo ante biennium crura modice, brachia vehementer, adortus est. Fœde balbutit homo, & ut priores, est in omnibus, ut puer, adjuvandus. Adeo difficulter ingreditur, ut sæpius humi concidat, dumque corpus pronando sustinere se nititur, vi quasi supinatur. Anno 1757. prima Augusti cœpit ad Machinam electrinam accedere, sed defuit crebro. Negligenter ergo rem agens, potuit tandem præsentis anni mense Martio solus manducare, mense autem Aprili utcumque laborare, Junio vero & optime loqui, & eleganter incedere. Accurato examine instituto, quidquam adhuc defuerat; ad quod perficiendum per aliquot saltem dies accurate invitatus est; sed ultra non rediit.

5. *Pulman* 51. ann. cujus opificium est lapides pretiosos in aureis, argenteisque thecis firmare, indiget sæpe auro ductilissimo: id quod ejusdem cum mercurio fusione, & depuratione, obtinet; deaurat quoque, sed rarius. Tremo-

res ipsi a longo tempore eunt redeuntque, jam vero a tribus mensibus, postquam quinque diebus febricitasset, ita continuant & crescunt, ut loquelæ, opificio, manducationi, prorsum ineptus sit. Accessit ad machinam. Quinto die jam melius loquitur, 14. die perfecte loquitur, manducat solus, laborare inchoat. Sexta septimana nullus omnino superest toto in corpore tremor, nisi forte in dextro pede levissimus. Non rediit. Ubi bimestri spatio defuerat, eum ad me vocavi, qui cum illo ageretur scire avidus. Dixit se laboribus submersum accedendi tempore caruisse, & cum optime se haberet, carere potuisse. Videri tamen sibi certis quibusdam temporibus levia malorum superesse vestigia; ad quæ radicitus extirpanda, minus obrutus laboribus, ad machinam esset rediturus.

6. *Josephus Hengstberger* 49. annum agens, Deaurator, a longo quidem tempore tremuit, sed utcumque potuit labores perficere suos. A tribus vero septimanis eo dilapsus est, ut nec scribere, nec delineare, nec operari, neque etiam ultra comedere solus, bibereque, possit. Frequentavit Machinam. Sexta septimana cœpit parum scribere, delineareque posse, & manducare solus. Mense postea perfectissime est restitutus, superstite veluti rheumatico artuum dolore; ad quem curandum remedia ipsi præscripsi. Non rediit. Cum mihi hic dolor, ut cura durabilis esset, metum faceret, vocavi illum, cum bimestri tempore defuisset, ad me. Dixit ideo se

non

non rediisse, quod tam illibata sanitate gauderet, ut magis illibata nemo.

7. *Bergerin*, cum marito deaurans, 51. annos nata, ante biennium ita tremuit toto corpore, ut integro novimestri spatio lecto affixa hæserit. Tum vero ædium terrefacta incendio, exsiliit lecto, & potuit extra lectum sedere, artubus licet tremebunda totis. Capitis tremor tantus est, ut in lecto jacenti levissima incepti somni initia illico interturbentur, nec dormire fere unquam possit. Per omnia, pueri instar, juvanda est, pueri instar balba est. Ad machinam electrinam admota intra septem septimanas eo pervenit, ut caput nocte quiesceret, eaque jam integras noctes dulci somno transigeret; ut nunc comederet, biberetque sine auxilio; ut perfecte loqueretur; suosque denuo perageret, suo cum marito, labores. Pergit, sed negligenter, ad machinam accedere, quod caput non suffultum adhuc parum titubet.

8. *Meisner* 39. ann. Deaurator, a mensis spatio manibus tremere, vix operari. Quatuor septimanarum tempore ad Machinam est restitutus. Quod vero notandum, est quidam veluti rheumaticus artuum dolor, quem dixit se quarto jam die, ex quo ad eam admotus fuerat, percipere cœpisse. Remediis ad illum percurandum datis, non redivit.

9. *Pachinger*, filius ejus qui num. 4. a biennio deaurat multum, & a bimestri manibus tremit. Quarta vice ad machinam accedens, integre est curatus.

 10. *Fe-*

10. *Feirstein*, 48. annos natus, a nulla caussa, quantum ipse noverit, prægressa, brachia percepit ad duros Vulcani labores pedetentim ineptiora reddi, ipsosque demum digitos; hos tandem incurvari, manere curvos, atque etiam omnes has partes a summa nucha, ad ipsos usque digitorum apices, dolere. Ad machinam adhibitus est, & quotidie plures cucurbitæ siccæ ad nucham, humerosque, adplicitæ; sex hebdomadum tempore digitos movit, extendit, lusit, scripsit, brachia movit, & a tanto malo paucæ modo reliquiæ superstites fuere. Redire neglexit.

11. *Keßler* 56. ann. Sartor, ex terrore & ira pridie prægressis, sequenti aurora surrecturus, percepit sese paralyticum omnibus artubus, lingua, genis. A novem mensibus sic manens, ad nos accessit. Quarto mense vim electream quotidie expertus, vix quidquam lucratur, nisi parumper in cruribus. Continuatur ipsi quotidie virium electrinarum adplicatio. Quinto mense non lingua, genisque, sed artubus multum emendari incipit.

12. *Gritsch*, nauta, 42. vitæ annum agens, ex Tertiana ante annum habita, paralyticus omnibus artubus paulatim factus est: cruribus genibusque molesta formicatio inest: brachia & dolent, & marcescunt: perpetuo sudores nocturnos patitur: & quod sibi omnium molestissimum, iners veluti plumbea moles in cavo abdomine ad umbilici altitudinem, nonnunquam

paulo

paulo altius, percipitur, perpetuoque homo de
illa conqueritur & lamentatur. Interim abdo-
men externo ſenſu ipſi molliſſimum eſt, nec
ullum viſcus male ſe habere percipitur. Tan-
dem extrema digitorum manuum pedumque ad-
modum dolent, vires omnes collapſæ, facies
plumbum colore refert. Cum bonis abdominis
frictionis, remedia ipſi leniter ſolventia & neu-
rotica dedi; ubi autem deinde quandam veluti
laxitatem muſculorum abdominis, præcipue Re-
ctorum, advertebam, curavi lato cingulo ab-
domen circumvolvi ac muniri: intereaque tem-
poris ad machinam electrinam eum quotidie
admovi. Menſe toto Junio elapſo nonnihil
emendationis in cruribus percepit. Menſe Julio
nulla emendatio. Toto Auguſto fruſtra. Finien-
te Septembri emendatio tanta, ut vix ſit cre-
dibile. Adeo nunc utitur ſuperioribus atque in-
ferioribus artubus, adeo bene ipſi in abdomine
eſt, ut iterum fungatur officio ſuo. Quia ta-
men veteris mali tantillum adhuc ſupereſt, pro-
miſit, quoties id ſua ſibi negotia permittant, ad
machinam ſe rediturum.

12. *Zeidler*, ſcriba ille, de quo *alibi*
actum, adhuc ad Machinam acceſſit, quia cura
ibidem relata inconſtantior fuit, ita ut leviora
paralyſeos inchoamenta ſubin ire redire appa-
reant, & occipite adhuc multum doleat. In-
terim tamen ſemper aptus manſit ſcribendi offi-
cio. Sæpe hac æſtate, & nunc etiam, Machi-
nam repetit, vi ejus occipiti adplicata; unde

 longe

onge quidem melius ipsi fit, sed necdum est absoluta cura.

14. *Clara Bergerin* 12. ann. medio Majo Chorea Sti. Viti affecta, 22. Junii ad nos affertur. Manuum motus ipsi adeo titubans, & ridiculus, ut ad nullum usum aptæ sint, & ut a matre nutrienda, omnibusque in rebus adjuvanda sit. A quarta virtutis electreæ adplicatione sola comedere, ac nere, potest. 27. Julii integre restituta esse visa est, nisi quod dextra manus necdum haberet æque firmum, quam læva, robur. Sed jam collum ipsi totum pluribus tuberculis cingitur. Iteratum purgans hæc dispulit. 23. Aug. tota sana dimissa est.

15. *Jordinin*, similis puella, fuerat elapso triennio a Chorea Sti. Viti integre curata; biennio dein a magno terrore, pravaque diæta, in eandem relapsura videbatur. Cum putrida bilis vias primas obsideret, Pulpa Tamarindorum, cum Cremore tartari per aliquot dies sumta, emendavit corpus ita, ut & primæ viæ puræ essent, & choreæ Sti. Viti initia præfocarentur. Mense Majo hujus, quem vivimus, anni, citra causam ullam notam, chorea rediit, nec olim adhibitis remediis, nec aliis neuroticis aut roborantibus, cedens. 27. Junii ad Machinam accessit. 23. Aug. penitus curata est. In omnibus chorea Sti. Viti semper ad Machinam cessit.

16. *Lorenz*, Juvenis, Sartor, longa annorum serie tumoribus, ulceribusque colli, affectus,

ctus, habuit triennio elapſo in collo tumorem, arte ulla aut reſolvendum, aut ſuppurandum: unde contortum ipſi collum fuit, nataque dextri lateris paralyſis; quam ſemianno poſtea Exp. *Erndl.* ipſi integre curavit. Novus tamen in collo tumor apparuit, multo pure ſcatens, nataque oculi ſiniſtri lippitudo perpetua, unde pterygion ad Corneam pellucidam. 8. Febr. præſentis anni ita cecidit, ut prope omnis dextro in latere perierit motus. Remedia plura interna externaque pro indicatione adhibui; a quibus quidem modica emendatio, ſed tardam fore, ſi tamen obtineatur, integram curationem præſagiens. Hinc tandem ad machinam admotus fuit, ad eamque ſummam opem eſt expertus; ſed reſtitutus fere, ultra non comparuit. Sollicitus de hominis ſalute, revocari juſſi bimeſtri jam abſentem. Venit dicturus jam partium omnium ſibi integerrimum uſum eſſe; & ex quo tabaci pulverem naribus hauſerit, oculo bene eſſe.

17. *Eiséngruber* vir. 48. ann. faber ferrarius, ſcorbuto lento oppletus, motuque artuum fere deſtitutus, ac viſu indies debilior, ad machinam nihil lucratur; imo majores conqueritur dolores. Hinc dilata res, donec cura antiſcorbutica dolores emendaverit. An gravi ſcorbuto detentis Machina inepta? noxia?

18. *Pozin* puella 15. annorum biennio elapſo a paralyſi dextri brachii reſtituta quidem eſt, ſed ex eo tempore Adductores pollicis

mu-

musculi prævalent ejus Extensoribus & Abductoribus. Negligenter quamvis accedit, haud multum tamen ab integra curatione abest.

19 *Fridingerin* 57. ann. manuum, crurumque, tremore, ad motum & ingressum ex quadriennio ineptæ, simul artubus ita dolet, ut vix horulam de nocte dormire possit. Est dolor rheumaticus. Datis remediis idoneis, 5 Junii viris gestata duobus, ad Machinam accessit. 23. Junii sola stat erecta, nonnullos progreditur passus, manibusque incipit quadantenus uti. Mense dein elapso eadem fæmina, cui præ dolore vix horula tota nocte dormiendo transigebatur, integras dormit noctes. Unica puella suffulta longam viam ab ædibus suis ad Nosocomium, indeque domum, alacriter transit.

20. *Bernhardus Conrad* 44. annos natus, strenuus miles, torosus, procerus, gravi morbo ante biennium decubuit; ex eoque restitutus, & per 14. dies munere militari functus, crurum dolore, eundemque insequente paralysi, affectus est. Ex ipsis lumbis malum cepit. Nunquid morbi, haud integre judicati, materies delitescere per tantum temporis spatium innocue potest? & posthac dolorem ac paralysin metastatice generare? Res exemplo non caret. Paralysis hæc incompleta, motum quendam reliquum fecit, ita ut æger binis sustentatus scipionibus, & ab alio insuper milite brachio suffultus, nec nisi toto corpore pronus, ad nos adduceretur. Cum electrina vis hic indicaretur,

ille.

illeque non nisi, quo dixi, modo adduci posset, locum ei in Nosocomio concessi, & a 27. Junii quotidie ad machinam admovi. Tarda admodum fit mali emendatio; fit aliqua tamen: ita ut nunc, binis suis baculis innixus recta possit per ædes incedere, imo ut sine baculorum ope erectus stare possit, & per aliquot minuta situm hunc conservare; ipsaque crura, innixus baculis, jam alterum post alterum in posteriora flectat, elevetque. Spem certe, sed lentam, promittit Machina.

21. *Zahnin*, Arthriticis doloribus integro biennio dire cruciata, catameniis interea bonis gavisa, plurima remedia, ex arte indicata, nullo fere cum effectu; adhibuit, nisi quod crura paulo minus acerbe dolerent. Cum brachiorum dolore cœpit tandem eorundem perire motus. Experimentum nunc capiendum erat, num Arthritis vim electrinam commode ferret. Pauci modo ictus primis diebus adhibiti sunt. Hos egregie tulit, tulitque eosdem postmodum sensim auctiores. Tertia septimana motui ita apta, doloribus ita exemta fuit, ut per quinos dies perfecte curatam se crederet: verum contrarium experta est, redeunte, partim saltem, antiquo malo: percepitque ad carpum utrumque tumorem, qui, remittente dolore, abit; dolore repetente, redit. Octiduo vero post hæc cuncta mitiora. Et hoc quidem universo tempore minime neglecta sunt antarthritica auxilia. Bis jam habuit, ad machinam adhibita, suos

ſuos menſes; ſed copioſiores nunquam, toto vitæ tempore, eoſdem habuit, quam ad Machinam, ſimulque & ante menſes, & poſt eoſdem, fluorem album, quo tota vita libera fuit, experta eſt.

22. *Morauerin*, juvencula, muſcas aſſiduo & ſtellas ante oculos obvolitantes, ipſosque oculos vellicatos ac dolentes, jam ultra anni ſpatium conqueritur. Uſa dudum eſt ſpiritu frumenti cum ſublimato: eo non juvante, millepedibus. Rectius hinc dexter oculus habuit, ſiniſter minime: obſervatque menſtruorum tempore utrique oculo male eſſe. Cum remediis nervos roborantibus vim electream tentare animus fuit. Quo quidem tempore Catamenia ſua, quæ pauca ſemper, at boni coloris habuerat, nunc habuit longe quam unquam copioſiora. An ergo Machina electrina iis adhibenda, quæ cum ſufficiente quantitate ſanguinis, & paucos habent, & dolorificos menſes? Binis elapſis menſibus emendatio conſtantior dextri oculi obſervatur; tribus vero elapſis, oculo dextro perfecte, ſiniſtro fere, ſana, urbe diſceſſit.

23. *Joſephus Goſſé* 60. annorum, *a puero* tremulus, quatuor ab hinc annis magis, ab anno maxime; ut nihil manu efficere, imo nec cibos potusque ori poſſit admovere; veſtiendus, alendus, ut infans; cætera ſemper ſanus: ad Machinam 10. Julii acceſſit. Prima Aug. poculum prima vice ſolus ori admovere potuit. Toto Auguſto & Septembri nihil lucratur. Fienien-

niente Septembri, & ineunte Octobri, spectabilior fit emendatio. Solus manducat & bibit, manus minime tremit, totumque brachium, olim extenuatius, jam æque torositate crescit, quam viribus. Ergo neque in sene desperatum est vitium, quod ipsi jam a teneris consueverat.

24. *Joanna Poldin* annos nata 36. Apoplexia tacta fuit anno 1757. mense Septembri, inscia peperit, inscia sui 12. diebus fuit. Ad se rediens, dextro latere, (paralysis ab apoplexia in dextro latere rarior) paralytica facta est; motu, sensuque, amissis. Et quamvis Medicus, assistentesque amici, totum ejus dextrum latus egregie calidum perciperent, ipsaque ægra hoc latus dextrum, sinistra manu tangens, bene calidum observaret, tamen assiduo internum ejusdem frigus est conquesta. Quinque menses abhinc elapsi sunt, cum melius ipsi cepit esse; ita ut partibus sensus redierit, exceptis digitis auriculari & annulari manus dextræ. Pes contortus ex morbo mansit, & crus difficulter movetur. Movet equidem brachium, manumque; at tenere nihil potest; quidquid enim manu arripitur, mox humi cadit. Linguæ & Loquelæ usus fere rediit omnis. Humeri motus est gravis & difficilis. Genu est præ debilitate articuli immobile. Ad manducandum & bibendum hucusquè sola sinistra manu uti potest. In eodem dextro latere herniam inguinalem habebat, quam apto brachierio firmavimus. Vertigines quandoque habet. Cæterum sana est.

Men-

Menses habet 12. Aug. ad machinam adhibita est, & per sex continuas hebdomadas non modo nihil lucrata est, sed doluit acrius. Emendatio post hac tam subita successit, ut 23. Septembris dextram egregie moveat, ut eadem sibi ingerat cibos; ut capitis integumenta utraque manu, æque expedite, imponat, constringat, alliget; ut quod manu arripuerit, tenaciter contineat; ut genu denique commode moveat. Superest modo in tota calente parte dextra molesti frigoris sensus; quam ob causam perget ad Machinam accedere. Huic etiam Catamenia tum diuturniora contingunt, tum profusiora, ex quo adhibita ad Machinam fuerit. Ergo in tribus fœminis hæc jam facta observatio, me impedivit ne Deauratoris uxorem, omnium pessime affectam, ad Machinam susciperem, quod tertio mense gravida esset.

25. *Plumer*, tussi assidua, pondere in pectore perpetuo, dolore continuo, perenni ejectione glutinosæ materiæ ab anni retro spatio, ingens in pectore impedimentum habere videtur. Forte ingens latet, multumque comprimens, vomica. Sensim ipsi periit, artuum superiorum motus, isque inferiorum debilitatur. Narrat autem fere singulo mense nares vehementer obstrui, tumque purulentam, fœtidamque; materiem naribus exstillare. Utitur quotidie granis 12. Balsami Copaybæ, cum pulvere Glycyrrhizæ in pilulas redactis; infusoque largo Veronicæ, Hederæ terrestris, Hyssopi, cum Melle

& la-

& lacte. Cum hæc ſpatio 16. dierum nihil juvarent, quinimo magis periret brachiorum motus, ad Electrinam machinam eum adhibui, ea nihilominus lege, ut remediis hic recenſitis uti pergeret. Obſervavit a primo tempore adhibitæ vis electrinæ tuſſim ſibi minui, materiem purulentam fœtentem, quæ olim id quovis menſe ſolebat, jam perpetuo naribus effluere, artuumque omnium motum, poſtquam per menſem Machinæ acceſſiſſet, jam expeditum eſſe; ut putet ſe machina electrea vix ultra indigere: dolorem vero Thoracis ſibi permanere. An pulmo, ſputa ultra non ejiciens, ſe naribus expurgaret? Oriundane hæc Paralyſis ab ejusmodi cauſa, quam ſupra *Cap.* 24. *p.* 186. *de Col. pict.* expoſui? Experimentis diſcimus: cum ergo homo hic & a datis medicamentis, & ab adhibita vi electrea tam belle ſe habet, in utrisque acriter perſeveraret, ſuaſi.

26. Vitia *ophthalmica*, maxime *Amauroſin*, jam *Cap.* 8. *p.* 53. innui me virtute electrea emendare anniſum fuiſſe, ſed omnibus dolores obortos eſſe, hominesque non rediiſſe. Ut redirent non urſi, quod hunc laborem aliquoties inanem in aliis experirer. Minus urſi alios, quod legiſſem eundem in *Upſalienſi* Noſocomio inutilem inventum eſſe, licet binis ejuſmodi cæcis vis electrina quovis modo & artificio eſſet adplicata. Attamen animum iterum addidit obſervatio a Societate *Harlemenſi Tom. I. pag.* 358. nomine Eruditiſſimi Viri, Clariſſimi Pro-

Profeſſoris *Allamand*, communicata, ad quem videlicet *Petropolitanus amicus* ſcripſiſſet, ſe puellam 20. annorum ope machinæ electrinæ ab hoc malo magnam partem liberaſſe. Novas igitur occaſiones nactus, tentamen repetii.

Vir robuſtiſſimus, ſaniſſimus, menſe Majo 1757. Pleuritide ruri afficitur, negligiturque. Suppuratione nata, Natura Metaſtaſin ad crura molitur, moxque inde reverſa, deponit materiem ad organa Auditus & Viſus; ita ut Cophoſis & Amauroſis gignerentur; pectore nunc interim liberrimo, ſaniſſimo. Surditas emendabatur multum; Gutta vero ſerena utrumque oculum occupans, pertinaciter perſeveravit. Trimeſtri ſpatio jam cæcus, conſilium petiturus me acceſſit, rogatuſque num in Noſocomio manere vellet, lubens annuit, variaque ex arte tentandi occaſionem integro, quo hic fuit, anno, dedit. Corpus primo copioſo lacte, aqua, melle, ſale polychreſto, ut optimis antiputricis, replevi, viſurus num forte mobilis reddita, per bonas vitæ vires, mala morbi materies, aliam metaſtaſin, aut etiam, quod melius, evacuationem moliretur. Cum hoc minime ſuccederet, Phlegmagoga pharmaca, Mercurio animata dabantur, quibus curata fere ſurditas & vertigo, at vero gutta ſerena ne hilum quidem. Igitur dedi Mercurium ſublimatum cum ſpiritu frumenti, quod continuare non potui, cum hic vir ex pauciſſimis illis unus eſſet, quibus Mercurius ſic datus Ptyaliſmum crearet. Ptyaliſmum

mum moderavi, non suppressi, nescius quid forte illa humorum fusio præstaret boni? At ruente demum violenter ad alvum Mercurio, ejus usui plane debui supersedere. Quatuor tamen mensibus eo fuerat usus, nisi quod aliquoties, ne salivatio copiosior fieret, eum omitteret. Memor felicis curæ ope millepedarum in inspissatione humorum in oculo aliquoties observatæ, dedi ipsi quotidie sex dragmas millepedarum vini unc. VI. emulsarum, & expressarum, idque per quatuor continuos menses. Altero mense, quo millepedis utebatur, sua rediit pupillis amissa mobilitas, nulla cæterum in visu emendatio. Cucurbitæ siccæ ad tempora frontemque frustra quoque quotidie adhibebantur. Quarto mense usus millepedarum, vis electrina simul quotidie est adhibita. Quum vero cura hæc quadrimestris usu cassa deprehenderetur, denuo Mercurii sublimati tentamen ipse æger petivit. Jam illud sustinuit egregie, sine ptyalismo aut dysenteria. Trimestri igitur spatio & Mercurium assumsit, & vim electrinam sustinuit, & cucurbitas circum oculos admplicitas habuit, sine ullo levamine: unde medicinæ pertæsus, ad uxorem liberosque, alias sanissimus, rediit. Duo adhuc ad Machinam veniunt, malo simili affecti, quorum unus jam 3. mensibus adest, altera 4. mensibus. Si pergere amant, metuo ne priores observationes tandem confirment. Cophosis, de qua *Cap.* 8.

non emendata est spatio 5. mensium, nec ultra experiri juvenis voluit.

Longus fui in recensendis virium electrearum effectis, nec tamen, quos habui, recensui omnes; quos enarravi, sufficere hoc capite arbitratus, ut haud immerito videar vires electreas in antecentibus laudasse. Quæ enim *cap.* 8. & 22. in genere recensui, nunc in hoc capite longa exemplorum serie do demonstrata. Vix crediderim alibi tam luculenta, tamque numerosa, tam in paucis modo fallentia, observari exempla: sed simul censeo, curam ejusmodi rarius a tanto hominum numero, tanta cum constantia, prolongari. Si mei ægri patientiam habeant sustinendi, ego habeo adplicandi, utque perseverent, adhortandi. Nisi utrinque ita actum fuisset, multos egregios effectus nec nos mirabundi vidissemus, nec calamitosum hoc hominum genus gavisum fuisset. Præterquam quod & in his, & in cæteris omnibus, maximopere juvet laborum tolerantia, ut demum arctiores cognoscamus, quos inter coarctemur, medendi limites. Porro prodest horum utrumque. Vires si DEUS, vitamque si servet incolumem, animus est sequenti academico anno acriter similia prosequi, novisque augere tentatis. Nonne improbus labor ignota patefacit, falso credita dispellit, manifestat abscondita, incerta firmat, revelat arcana? Dii omnia laboribus vendere dicebantur Antiquis, & merito; quum idem experiamur. Solus perpetua & amabili veneratione nobis

nobis Adorandus Naturæ Autor, illuminans omnem hominem, venientem in hunc mundum, non solet desidibus Naturæ arcana pandere: laborem imperat, laborem coronat. *Quid hic statis tota die otiosi? Ite & vos in vineam meam, & quod justum fuerit, dabo vobis.* Matth. 20.

CAPUT XXIX.

De Febribus Malignis Dictis.

§. I. *Malignitatem de morbi cujusquam acuti essentia non esse, sed modo accidens quoddam, probatur exemplo variolarum.* §. II. *Cortice Peruviano plurimo qui olim a morbo maligno curati, valent pulchre omnes.* §. III. *Exempla duarum fœminarum, quarum alteram Cortex servavit uberrima cum Petechiarum expulsione; alteram, cum earundem præmatura retropulsione.* §. IV. *Cortex serius datus, malignitatem non curat.*

§. I. Quæ anno proxime elapso adeo fuse de Febribus, quas malignas vocant, disserui, ea præsens annus confirmavit abunde; tum quantum ad genium earum adtinet, tum quantum ad curam.

Quippe Capite 23. frequentia observationum suffultus, conclusi malignitatem haud esse, quod

 in

in ſcholis medicis ita vocant, de eſſentia morbi, ſed quoddam potius accidens; quod nimirum alienis illum ſtiparet ſymptomatibus, quod artis potentiæ illum ſubtraheret. Id, niſi me animus fallit, manifeſtum eſt. Variolas v. g. deſcripturi Autores, haud ſolent ab illis, malignas quas appellitant, exemplar, normamve, deſumere, ſed a communi illarum genere. Quo facto, primo eam addere ſpeciem conſuevere, qua, licet genuina, qui laborant, tamen vix lectum petant, non ægrotent fere, & præter manifeſtam papularum expulſionem, maturationem, exſiccationem, aliud fere morbi hujus ſignum non habeant. Secundo peſſimum iſtud genus adjiciunt, quod ſymptomatum numero, ac ſævitie; quodque pertinaci adverſus omnem artis operam reſiſtentia, ita ſua malignitate ab illa prædefinita communi ſpecie abludit, quam benigniſſimum illud bonitate, ac lenitate ſua, ab eadem differebat. Ut itaque & dicta illa malignitas æque parum in vera idea, ac definitione Variolarum includatur, quam miranda illa mitiſſimarum benignitas.

Quod ſi ita cum Variolis eſt, eo magis id cum Petechiis, cum albis, rubriſque Miliaribus, ſe ſic habebit. Examine rite inſtituto, eſtioreſcentiæ hæ binæ 1mo. ut morbi primarii producuntur: id vero rarius, & ad certas potiſſimum Epidemias duntaxat. 2do ut acutorum criſes: quod etiam raro admodum; nec niſi regiminis errore frequentius. 3tio. ut ἐπιγενόμενοι ple-

plerisque morbis acutis, puerperio; quæ duo posteriora de Variolis affirmari nunquam possunt. Porro quæ tria hic dixi, audacter assevero, cum sexto jam anno huic Nosocomio præpositus, innumeros acutos morbos hic jam demonstraverim, tractaverim, & ter modo quaterve primarium invenerim, semelque modo epigenomenon. Quotiescunque vero morbum hunc primarium in urbe, suburbiisque, inveni, Epidemico id tempore fuit, nisi semel forte iterumque sporadice. Cæterum verum, experientia multiplici fretus, repeto id, quod in antecedentibus sat superque, ni fallor, evici, Morbos hosce a malo potissimum regimine proficisci, & hinc Germanis, Hungaris, Bohemis, Sclavis, Styris &c. tanta frequentia ac malignitate infames esse.

§. II. Ad relatas capite 23. curationes, id modo addendum habeo, quod omnes illi, quos Cortice Peruviano abundantissimo usos ibidem enarravi, hucusque perbelle, cujuscunque demum temperamenti sint, valeant; & quibus mobilior nervus imbellem olim valetudinem conciliasset, jam longe valentiore sanitate fruantur.

§. III. Pulchras hoc anno hujus morbi curas vidi. 30. annorum fœminæ, petechiis adeo scatenti, ut Medici alii mecum testarentur repletiorem iis se neminem vidisse, jamque maligne ab ipso principio decumbenti consueta methodo Corticem dedimus, corticis usum a curato morbo

 dudum

dudum protrhaximus. Læti contemplabamur postquam aliquot diebus eo remedio usa esset, vires increscentes, ægramque cum abundantissima efflorescentia vix ægrotantem, & firma valetudine brevi potitam.

Contra vero æque fortunatum exemplum, cum retrocessione petechiarum, Juvencula dedit, quæ sex septimanarum spatio febrium insultu vago, universaque artuum lassitudine, suum inter famulatum vexata, febrim deinde continuam putridam, (incertum quot diebus, octo tamen ad minimum) perpessa, ad nos adferebatur, multa jam scatens Petechia. Postridie iisdem repleta omnino fuit. Eo usque nec vires, nec pulsus, nec febris, nec pravum quodquam symptoma, ullam faciebant malignitatis suspicionem. At vero post meridiem, en maligna quæque symptomata, cum introcursu macularum, turmatim accesserunt. Cortex igitur ilico datus, adınota Vesicantia, Paregorica per vices sunt porrecta. Hinc sequenti quidem die paucus macularum reditus, copiosior post meridiem, tertio autem die vix ullus; nisi quod earum loco decem forte Miliaria alba in jugo colloque comparerent. Interim quæ paucæ superfuerant petechiæ latescebant; quæ pauca Miliaria comparuerant, mox opaca fiebant, quarto die evanida. Vomitus eodem tempore primo æruginosus, deinde frequenter flavus, insigni aderat levamine. Porro febris, postquam integro octiduo sub tanto corticis usu perseverasset, cessavit,

ſavit, integram ſanitatem poſt ſe relinquens.

In penultimo exemplo corticis ſub uſu conſertiſſimæ, quæ præextiterant, petechiæ, adhuc augebantur, & extantibus hiſce ſanitatem jam afferri cortice lætabamur; id quod in his morbis ſolenne eſſe Capite 23. pluribus exemplis demonſtraveram. Ultimum exemplum omnium primum eſt, quod obſervavi, Petechiarum introverſarum, nec Cortice, nec Opio, redeuntium, Miliarumque numero tam paucorum, & quarto jam die evanidorum. Æque tamen & cita, & integra, huic, quam illis, ſalus rediit. Nunquid introverſus humor vi corticis ad ſyſtema cæliacum determinatus, & ſic vomitu eliminatus fuerit! Credibile.

§. IV. Quamvis porro hæc methodus tum mihi feliciſſime cedere ſoleat, aliiſque in Noſocomiis impenſe laudetur; eſt tamen quod ſero adhibita mortem non averruncet. Puella 17. annorum, cujus hiſtoria *capite de ſanguine* habebitur, primis decem ægritudinis diebus penitus neglecta, ad nos adfertur, Petechiis in pectore plena. Conſueta quidem methodo Petechiæ pulchre per ſex integros dies perſtitere, attamen febris continua remittens, eaque valida, die decimo ab ingreſſu ejus in Noſocomium, ſuſtulit illam. Quippe inertiores Corticis vires, quam ut humores, jam intime hac malignitate penetratos, & infectos, repurgare emendareque poſſit.

CAPUT XXX.

De Aneurysmate.

§. I. *Cum nullus fere locus humano in corpore sit, qui Aneurysmati, interna de causa genito, sedem non præbeat, loca præcipua enarrantur.* §. II. *Varia circa Aneurysma: unicum existens duplex potest apparere; intus sæpe osseum est; loco potest mutari; est simplex ejus, & multiplex saccus.* §. III. *Anatome Aneurysmatis cordis* §. IV. *Solutio problematum, α Cur unum Aneurysma simplicem modo tunicam, eamque tenuem, habeat? aliud crassissimam? aliud denique & pluribus, & sæpe concentricis sibi lamellis, compositam? β Cur manu frequentius examinare haud tutum? λ Cur sæpe non pulset? δ Cur locum mutet? ε Cur licet semper præsens, tamen nonnunquam absens videatur? η Quare tremit aliquando?* §. V. *Curatio pallians, & curans.* §. VI. *Bini notabiles casus Aneurysmatum, quæ idiopathica haberi poterant, & modo sympathica, aut deuteropathica, erant.* §. VII. *Datur aneurysmatica totius fere corporis Diathesis.* §. VIII. *Biga Aneurysmatum a male administrata venæ sectione ortorum.* §. IX. *Aneurysmatis ejusmodi externi curatio, quandoquidem compressione, & interceptione perficitur, preprimis differitur*

tur de compressione; tam ea, quæ, apertura facta, Arteriæ immediate incumbit, quam illa, quæ externe tantum, citra aperturam, adhibetur. Prior harum, usitata veteribus, postmodum neglecta, a Germanis primum, dein & a Gallis, in usum revocata est, ab ultimis præterea Fungo Agarici decorata. §. X. Curatio in Nosocomio, apertura loci, adplicatione Fungi, compressione externa, feliciter peracta est. §. XI. Tentamen curæ per solam externam compressionem. §. XII. Fouberti *sententia circa spuriorum Aneurysmatum duplex genus.* §. XIII. *Responsum ad tria problemata.*

§. I. CUm nullus fere in corpore humano locus sit, in quo Aneurysmatis sedes inventa non fuerit; cum idem Aneurysma sub larva aliorum tumorum haud raro apparens, turpiter fallat incautos; cumque demum præsens creditum, nihilominus aliquoties minime adfuerit: frequentia observationum, qua instructus sum, me adigit ut de hac materie fusius agam. Ac primum quidem dico Aneurysma ubicumque inveniri locorum; externa sive causa, sive interna, genitum fuerit.

1mo. In cubito, seu brachio, frequenter observatur a male administrata venæ sectione.

2do. Circa talum a causa interna, ut videtur, ortum, vidit, descripsit, *Ruischius* Obs. anat. 38. „ Si sanguis in Aneurysmate coagu-
„ latur, nulla percipitur pulsatio. Hoc olim
„ de-

„ decepit Chirurgum expertiſſimum, ... mi-
„ hi, dum viveret, amicum familiarem; qui
„ circa talum Aneuryſma, nucis juglandis ma-
„ gnitudine, aperiebat, neſciens tamen tumo-
„ rem dictum Aneuryſma eſſe, quia omnis
„ pulſatio deerat. Aperto tumore, & ſanguine
„ coagulato expreſſo, tanta ſuborta eſt hæmor-
„ rhagia, ut vix eſſet ſiſtendo.

3tio. In genu vidit clariſſ. *Boerhaave* in ſtudioſo Germano, quem ſerio monuerat, ne unquam, quod non pulſaret, cuipiam aperiundi facultatem faceret. Fecit tamen, & periit.

4to. In arteria Poplitæa horrendum vidi, a ſaltu veroſimiliter natum. Crus amputandum fuit.

5to. In art. Femorali terribile, lethale, vidi in orphanotrophio Hagano, vulnere ortum.

6to. In Art. Iliaca, *Lanciſius*.

7mo. In Aorta mox ſupra illius in Iliacas diviſionem vidit *Fantonus* Tom. 3. *Sepulcr. Boneti*, pag. 556.

8vo. In Cæliaca art. *Lanciſius*. Studio omitto Aneuryſma ter quater in art. Meſenterica equi a *Ruiſchio* inventum, cum hic de humano corpore tantum diſſeritur.

9no. In Intercoſtali art. exili *Ruiſchius* ter quater vidit Aneuryſma, ovi gallinacei magnitudine. Vulneri originem aliquando id debet, paſſim vero cauſis internis.

10mo. In Subclavia, a contuſione natum, vidit Illuſtr. Baro *van Swieten*, Com. Tom. I.

pag.

pag. 228. Subclaviæ Aneurysma homini mortem tussi, & hæmoptoe, consciscit. Anatome detexit Aneurysma hoc Asperæ arteriæ accrevisse, spatium intercartilagineum erosisse, & omnem vitalem sanguinem hinc profudisse. Vid. *Hist. Acad. Reg. Sc. Par.* anni 1733.

11mo. In Aorta inter primas ejus divisiones, & Cor. *ibid.* ann. 1712. Etiam illud monstruosissimum *Ruischii* Obs. anat. chir. num. 38. incipiebat digitis tribus supra cor.

Et mox supra cor incipiebat *compositum* illud Aneurysma, cujus historiam brevi dabo.

12mo. In curvatura Aorte. *Hist. Acad. Reg. Sc. Par.* an. 1707. Aneurysma nascitur homini in collo, post enormem 5. dierum vomitum, quem Agyrta, Rheumatismi discutiendi gratia, excitaverat, produxerat. *Littræus* in cadavere ejus invenit Aortam sua in curvatura in saccum dilatatam, qui media sui parte in thorace locatus, cariem ossibus creaverat; dein alia sui parte superiora conscendens, totum latus colli, ad usque maxillam, expleverat. Multos polypos, & sanguinis, tum fluidioris, tum coagulati, duas eduxit pintas. Videatur simile *ibidem* anno 1700. natum a subito flexu colli in venatu.

13^tio^. In arteria Epicrania Aneurysma vidi ovo gallinaceo magnitudine par, felici interceptioni interfui. Contusione natum erat.

14to. Cæterum Aneurysmata inventa sunt arteriæ temporalis, arteriæ in naso externo,

ali

aliis corporis partibus, ut passim inveniri potest in Sepulcreto *Boneti*, in Biblioth. Med. *Mangeti*, &c.

15to. Aneurysmatica datur plurimarum eodem in corpore arteriarum diathesis, ut §. VII. patebit.

Unde conclusio hæc firma sit, quod in tractandis hisce summa sit prudentia opus, cum ubique locorum existentia, pathognomicis signis aliquando careant, facillimeque aliis cum tumoribus commisceantur.

§. II. Atque hæc de varia ejus sede sufficiant; consideranda nunc veniunt observata quædam de Aneurysmate in genere; ac primo quidem observamus illud duplex quandoque adparere, cum tamen vere unicum sit. Egregius *Morand.*, *Hist. Acad. Reg. Sc. Par.* ann. 1721. tumorem aneurysmaticum detexit alteram inter tertiamque costam; alium iterum tumorem similem inter tertiam & quartam. At in cadavere unicum modo esse deprehendit, sed a costa tertia intropressum, & vi sanguinis protrusum infra, supraque eandem.

Secundo, Aneurysmata inveni bis intus ossea, non quidem continuitate, sed veluti per insulas difformes. Magni *Wepferi* Aorta sic inventa est, ut tabula vitæ ejus præfixa exhibet. Plurimi alii id ita invenerunt.

Tertio, Aneurysma loco mutari potest, ut disparuisse quis crederet, nisi revera adesse symptomata demonstrarent. En notabile exemplum!

Sub-

Subtilissimus Anatomicus, præstantissimus Medicus, candidus Amicus meus, C. H. *Velse*, egoque, anno 1753. quinquagenariam mulierem sæpius examinavimus, cui citra manifestam causam inter 2. & 3. costam, ad læva sterni, Aneurysma aderat. Id tamen integro ante mortem mense penitus delituit, ut videretur dispáruisse. Symptomata tamen continuabant. In cadavere Aneurysma inventum, quod angulum Aortæ dictum occupans, tres forte pugnos magnitudine æquaret. Tunicas habebat haud crassas, sed veluti lamellas albicantes, haud cohærentes inter sese, sed quasi alias ad alias adpositas, quo magis internas, eo magis fuscas. Nucleus sacci, grumosus sanguis erat, ita tamen ut nonnihil spatii in eo pervium esset, quo sanguis, corde missus, per Aortam descendentem transflueret.

Quarto, sunt aliquando Aneurysmata composita, ut haud ita pridem publice demonstravi. In Nosocomio dicto *Becken-hausel*, in viri cadavere invenerat mirum hoc spectaculum expertissimus ibidem Physicus *A Störk*, vir ad illustrandam sectionibus anatomicis Medicinam natus; dumque rari, utilisque, quiddam invenerit, quo universum studium medicum inde promoveatur, id intactum ad me mittere solitus. Porro Aneurysma istud erat in Aorta ab ipso corde inchoans, & ultra curvaturam pergens, osseis insulis crassioribus instructum. Ubi nunc Aorta ex curvatura in rectum esset abitura,

tura, removebatur ſenſim a dorſo, ita ut demum inde ad duos pollices latos aberraret. In cauſa erat ſaccus, ex poſtica parte ejusdem Aortæ deſcendentis enatus, orificio pollicis diametrum habente. Porro ex hoc orificio creſcens ſaccus, habebat quatuor pollicum longitudinem, craſſitiem vero binorum, explebatque accurate cavum id, quod dorſum inter Aortamque intereſſet. Quod vero adhuc mirabilius, inter quartam ac quintam coſtas idem ille ingens ſaccus primo removerat, valido pulſu ſuo, haſce a ſe mutuo coſtas, intercoſtales muſculos deleverat, tumque inter remotas ad ſesquipollicem a ſe mutuo has coſtas tranſeuns, mox ſupra easdem explicaverat ſe in ſaccum manui integræ magnitudine parem. Neque veſtigia invenire fuit muſculorum dorſi ſecus ſpinam, & ultra; craſſa demum ſubſtantia, eademque fungoſa hunc ſaccum externum demum terminabat. Ipſe vero ſaccus, dudum ante mortem haud pulſans, cruore grumoſo atro, tum intra, tum extra thoracem, totus infarctus fuit. Haud multum diſſimilem caſum doctiſſimus *Noordwyk* habet in præfatione ad *Franciſci Solani Obſ. de Pulſu*.

§. III. Ut arteriarum, & cordis Aneurysmata dari, tum paſſim ſcriptores Medici, tum præprimis *Lanciſius*, & denique Ill. noſter Præſes *in Comm. Tom.* I. ad §. 176. pluribus evicere exemplis. Addam quæ viderim ipſe. Nauta, vir mediæ ætatis, levi ſarcina onuſtus, iter

unius

unius horæ pedes confecerat, indeque perceperat cordis palpitationes. Venæ sectio interim, lenia solventia, blanda neurotica, effecere, ut conscendere denuo, ac gubernare navim posset. Ter quater in anno recruduit quidem paroxysmus, sed ad eadem auxilia iterum conticuit. Intermedio vero tempore, atque id quidem integri quadriennii spatio, ab omni incommodo immunis fuit; levissima mali admonitione, ad majores animi corporisque motus, tantummodo percepta. At vero quinto demum anno continuarunt insultus. Quum igitur tribus ferme mensibus vix remisissent, Exp. *Velse*, ordinarius ægri medicus, qui suis in difficilioribus me, ut ego illum, amice consulere solebat, ad ægrum me adduxit. Horrui sane hominem videns, lividum, anxium; inæqualem habentem, ac tremulum, pulsum. Et si ipsi manus ad præcordia, ad sternum, ad 7. & 8. sinistri lateris costam, præcipue vero earum ad arcus, admovebatur, percipiebamus inæqualem, tremulum, ingratumque penitus motum: exceptis sex ultimis vitæ diebus, quibus nullus unquam pulsus observari potuerat.

Cadaver lustrantes multam invenimus in cavo pectoris dextro, putremque, aquam, ac pulmonem, medio lobo excepto, totum fere purulentum; in sinistro vero cavo pulmonem a corde maximo ita compressum, ut aera ægerrime capere potuerit. Cor enim ad minimum triplo majus solito erat, mucrone quam basi latius.

tius. Omnium autem maximus sinister ventriculus, ad mucronem amplissimus, at vero extenuatus adeo, ut levis modo membranula albescens, facile disrumpenda, ibidem superesset. Cæterum sanguis concretus, vehementerque tum polyposus, tum cordis parietibus, columnisque accretus, cavum hoc explebat. Cordis vero dexter ventriculus, & binæ auriculæ, sinusque, arteria pulmonalis, utraque cava vena, polypos firmos longosque continebant.

§. IV. Sed ne longus sim, sufficiat hæc exempla attulisse, ut vera Aneurysmatum idea habeatur. Collectores casuum quidem, *Borellus*, *Schenckius*, *Paræus*, *Hildanus*, *Bonetus*, *Mangetus*, plurima exempla attulere; verum cum ad præcedentia jure referri queant, recensio eorum non usui, sed oneri, foret. Practice modo ex iis agendum est.

Ac primo quidem quæritur, cur multa Aneurysmata tenues tunicas, alia crassiores, alia denique easdem lamellatim dispositas habeant? Polyposus sanguis ejus est naturæ, ut ejusdem adplicatione tunica arteriosa adpareat longe crassior. Deinde ipsæ arteriarum tunicæ a se mutuo discedere queunt, geruntque nonnunquam inter sese sanguinem in lamellam compactum. Tandem in degeneratione partium, ut alibi, ita & hic, novæ membranæ ex veteribus enascuntur, ejusdem fere cum naturalibus substantiæ. Vesicam felleam inveni in septem loculos membranosos divisam, quorum quisque magnum

gereret

gereret lapidem. In antiquis Herniis vidi Operatores suadentes, dum 10. 12. 20. & plures, membranas solvere deberent, priusquam verum Peritonæi saccum attingerent. Ubi vero sanguis modo in sacco grumescit, vel potius paulo tantum spissior fit, tunicam mole non auget, sed extendit duntaxat, idque nonnunquam adeo ut ruptura subsequatur lethalis.

Secundo. Cur haud adeo tutum est Aneurysma frequentius tractare manibus, & curatius examinare? Pluribus de causis. 1mo. Quia eo modo reprimimus sanguinem versus cor, caput, &c. unde haud raro ingentes anxietates, suffocationes, vertigines. 2do. Quia filamenta, ac fragmenta polyposa, pressione ad arteriæ axin ducta, impetu sanguinis facile abripiuntur, inque vasa minora impulsa, circuitum humorum in iisdem intercipiunt. 3tio. Quia sic tunicæ teneriores solvi queunt, lethalemque hæmorrhagiam producere.

Tertio. Cur sæpe non pulsat Aneurysma? 1mo. Quia ita ejus tunicæ incrassari possunt, ut impulsi cruoris effectus exterius non percipiatur. 2do. Quia tanta tunc adest in ejus sinu grumosi sanguinis copia, ut pulsus suffocetur. 3tio. Quia sensim impellentis cordis vires minuuntur; unde licet reliquis in arteriis pulsus quisquam percipiatur, vires tamen cordis debiliores sunt, quam ut per incrassatas tunicas, sanguinemve concretum, pulsum exterius perci-

piendum producerent. Jam ſimile quid ſuſpicatus *Paræus* erat.

Quarto. Undenam Aneurysma ita loco mutari poſſit, ut antiqua in ſede ultra non inveniatur? An non ubique ligamentis enatis ad vicinas ſe partes annectat? Aneurysma, ita loco mutatum, internum fuit, ut patuit. Hinc magnum illud, ac ponderoſum, dum in parte averſa ponderis forſitan augmentum fit, eo verſus tota mole propendeat, antiquæ ſedis ligamenta elonget, eamque vacuam relinquat, oportet. Caſum hunc noviſſe juvat, ne forſan relationem manifeſti Aneuryſmatis dubiæ fidei habeamus, illud ultra non invenientes. Quanquam ſymptomatum perſeverantia cum Anamneſi priore conjuncta, Aneurysmatis præſentiam abunde demonſtret. Mutatione autem loci hoc Aneurysma fœminæ multo moleſtius fuit, cum moles quondam foras extans, jam vero introverſa, reliqua magis premeret, angeretque vitalia. Qua ipſa de cauſa compreſſio artificioſa mortem acceleravit Canonico, de quo *Lanciſius* part. I. Lib. I, cap. 2. prop. 28. Quare cum eodem auctore concludimus quascumque externas Aneurysmatum compreſſiones fatales eſſe, niſi oſſe probe ſuſtineantur: tum quod hinc cavum internum anguſtetur, tum quod Aneurysma interius nunc minus ſuffultum, facilius findatur.

Quinto. Quæ cauſæ, quod Aneurysma cordis

dis aliquo tempore Nautam vexaverit? & notabili iterum tempore non vexaverit? Cur iterum elapso quadriennio continuo ipsi molestum fuerit, ac mortem tandem intulerit?

Inchoans cordis debilitas, principium Aneurysmatis illius ponens, venæ sectione, diluentibus, paregoricis, & quiete, emendata fuit, ut jam inter viam impulsorum humorum, & contrahentis se cordis, æquilibrium restitueretur. Plethora post aliquot menses elapsos renata, superabat denuo debilioris cordis vires: hinc renata sensim Aneurysmatis symptomata. Cura autem eadem æquilibratam potestatem restituens, symptomata abegit. Ita potuit hac cura palliante homo ille quatuor annos illos sat commode transigere: *palliante*, ajo; cum cor semper debilius existens, quam ut aliquam plethoram promoveret, proegumenam causam futuri Aneurysmatis perpetuo in se gereret. Demonstrabatque hanc ipsam proegumenam causam, levior ille morbi reditus, ad rarefactos adeoque spatium sibi amplius poscentes, in animi ac corporis validiore motu, humores; rarefactione cessante denuo pacatus. Ultimis vero tribus vitæ mensibus debilitas hæc cordis tantopere increvit, ut ultra contrahere se non valuerit, sed amplificari sese, extenuarique, vi, & pondere sanguinis, permiserit; unde vitæ perfecta est orta quies.

Quinto. Undenam tremor explorante digito perceptus, &, si aliquantum continuatur, ni-

gratus, Aneurysmatis, præcipue ejus quod in brachio est? Isque tamen in uno, quam in alio, major? Difficilis est problematis solutio: sed ad finem, enarratis primo aliquot practicis casibus, facilior forte patebit responsio.

§. V. Morbi atrocis nunc proponenda cura est, eaque sive perfecta, curatoria dicta, sive pallians tantum. Ac primo quidem ea Aneurysmatis interni.

Si undique colligamus observata, & omnia unquam data remedia; si quæcumque dicta specifica; si successus bonos, tam celebratos Antiquis, quam nobis observatos, expendimus; clare comprehendimus cardinem rei versari in eo totam, ut quod solida inter fluidaque desideratur, æquilibrium restituatur. Dum id restituit Medicina, vel *curative* id facit, vel *palliative*. Palliative, si, restituto æquilibrio, cor, arteriave, debilis esse perseveret, ipsumque æquilibrium restitutum non sit, nisi copia imminuta humorum, ac morbus actutum redeat, dum vel copia, vel rarefactio, molem humorum iterum auget. Cura vero curatoria sive integra fit, si restituto palliative æquilibrio, Ars noverit debilitatis solidis priscum robur restituere, amplificatis pristinam reddere diametrum. Id & possibile esse, & nonnunquam præstari, tum ratio suadet, tum experimentum confirmat. Facta enim ejusmodi evacuatione, quæ æquilibrium ita reddit, ut quod olim ratione solidorum deficiebat, nunc potius ratione fluido-

dorum aliquantisper desideretur; fieri posse id videtur, ut solida, contractilitate adhuc sua donata, in priscam se formam restituant: præsertim si & copiose, & assiduo, tam alimenta quam medicamenta ingerantur, quæ spissitudini polyposæ, in dilatata parte hospitanti, diluendæ, apta nata sint. Curæ feliciter peractæ jubent hæc aliquando fieri credamus. Cæterum pallians cura, satis abundeque fortunatam seipsam existimaret, si nosset humores & paucitate, & tranquillitate perpetuo ineptos reddere, ad tollendum æquilibrium. At vero, quandoquidem ita cum mortalibus est comparatum, ut sex rerum non naturalium usus nequeat semper æque moderatus manere; hinc cum redintegrantibus paroxysmis toties hi ægri luctantur, donec demum suffocati, fatis cedant.

Sed in ipsa cura magna differentia. In Nosocomio habemus, qui in antiquiore morbo, insigni levamine gaudeant; habemus, qui in recenti vix gaudeant ullo. Ratio videtur suadere hos longe citius ad immedicabilem conditionem adolevisse. Dantur enim, quibus malum incredibile quantillo creverit spatio! Ipse *Lancisius*, cum examinaret cadaver vestiarii, quem Aneurysma, a sterni contusione oriundum, intra anni spatium e vivis eripuerat, detexit anguli Aortæ Aneurysma, Punicum malum magnitudine æquans, quod os sterni elevaverat, & carie penitus excavaverat.

Cæterum si utcunique medicabile malum est,

humorum repetitæ evacuationes, ſapones acidi, ut Tamarindus, variorum fructuum acido-ſaponaceorum Rob dicta, Nitrum copioſum, Cremor tartari; & quia id hominum genus ſpaſmis admodum torqueri ſolet, gummi ferulacea, & Opium; Diæta cæterum blanda ex jure carnium tenuiore, carnibus tenerioribus, fructibus horæis, oleribus ſaponaceis; tum denique magna animi corporiſque quies, calamitoſum hunc morbum ad tempus notabile, ſæpe etiam per annos, tolerabilem reddunt.

§. VI. Sed eſt alia adhuc ratio, hic neceſſario memoranda, cur in ſuſcipienda horum ægrorum cura minus deſperare debeamus. Quippe plures morbi hunc ipſum ita ſimulant, ut ſæpe protopathicus eſſe credatur, quem vel ipſa curatio, vel cadaverum ad alias morborum cauſas rimandas examen, deuteropathicum duntaxat vel ſympathicum eſſe demonſtrent. Adeo quippe facile hic morbus ludit medentes. En quæ ipſe expertus!

Ætatis Centurio florentis, temperiei bilioſæ, illibatæ quondam ſanitatis, ſed a triennio ad Melancholiam ex animi ægritudine diſpoſitus, cepit demum, anno 1757. ineunte, cordis palpitationibus vexari: quas eo tempore tamen venæ ſectio, ac purgans, brevi, & integre, ſedabat. Æſtate idem malum paſſus, eodem ſanatus auxilio fuit: labente demum anno repetens illud nulli auxilio ceſſit. Operam navantes peritiſſimi Medici inanem, jure ſuſpicantur

vel

vel Aneurysma cordis, arteriarumve majorum, vel Polypos iisdem innatos, vel & geminum hoc malum, adeoque difficulter sanabile, hic adesse.

16. Jan. 1758. in consilium vocor; quo die perbelle se habebat, sed animo corporeque adeo mobilis, ut a meo, quem anhelus expectabat, introitu, & adspectu, gravissimum mox paroxysmum pateretur. Cor percipiebamus horrende palpitans, pulsum parvum, & admodum inæqualem, tussim cum sputo mucoso, lotium lateritio cum sedimine. Profecto teterrimi mali jam annosa diuturnitas, sedamen intermedium olim quidem habens, jam vero perennis, pessimisque stipata symptomatibus, ideam, quam præstantissimi viri de eo formaverant, omni ex parte confirmare videbatur.

Nihil enim mutare hanc ideam poterat immunitas aliquoties observata morbi, cujus causa mechanica crederetur perpetuo adesse. In Lienis, Hepatis, Ventriculi Cerebri, morbis, intervalla optima observamus, dum interim in cadaveribus causam mali perpetui magnam, sufficientem, eamque diuturnam detegimus. Imo in Nauta de quo antea actum, præsentem perpetui mali causam a morte deteximus, cum tamen causa hæc toties in vita effectibus caruisset. Nec tussis, Pulmonis affecti symptoma, huic ideæ contraria fuit, imo potius confirmabat eandem; 1mo. quia in Aneurysmate circa vitalia tussis ejusmodi frequens

nobis observatur. 2do. Quia ejusdem dudum meminerat in hoc morbo *Lancisius*; eamque validæ Pulmonum compressioni & irritationi, tumentibus vitalibus oriundæ, adscripserat.

At vero cum in his decipi facile, praxisque nos doceat, vitalia nonnunquam tam valide secundario affici, quam si primario afficerentur; cum præterea *Boerhaave* §. 826. & seqq. Inst. Med. notasset palpitationes cordis violentas originem spasmis aliquando debere, vel etiam „irritationi fibrarum cordis, ab acri quodam stimulo factæ, ut in cacochymica materie mota„ sententiam aliquo modo lenivimus, dubiam protulimus, abjectumque ægri animum aliquantula spe ereximus.

Impugnare igitur malum iis intendimus, quæ cuicumque proforent causæ; saponibus acidis, nitro, neuroticis, opio. Quibus equidem proderamus utcumque, lucida tamen intervalla diris exacerbationibus turbari sæpe dolebamus. Quin imo ruit in pejus malum. Pulsabant haud vitalia modo, sed & Abdominis viscera. Interim miramur insolitum phænomenon. Vomitus enim violentus, qui ex natura sua hic lethalissimus videri debuisset, palpitationem sedavit, pulsum æqualem reddidit, & transpirationem dudum absentem restituit; non ea die duntaxat, sed sex integris postmodum septimanis. Interea tamen male ipsi fuit a tussi violenta, sicca, rebelli; a respiratione laboriosa; a pulsu, citra palpitationem, inæquali, & nonnunquam, rarius licet,

licet, intermittente. Sputa tandem crassa, flavo-viridia prodiere; a quibus tussis quidem mitior, sed nobilior languor, horror, frigus extremorum, & calores nocturni, anxietatesque enormes. Tussi demum cessante mobilis materiæ strepitus in pulmone exaudiebatur, perseverabat anxietas. Kermes minerale, & quotidianum clysma, hic proderant.

Martii 10. expectoratione sponte cessante, dirus rediit, qui a 24. Januarii siluerat, palpitationis paroxysmus; quem denuo vomitus, ut olim, sed non tam integro, solvit. Vehementissimus autem paroxysmus decimo ex illinc die recruduit. Epigastrium quoque ab aliquot retro septimanis intumuerat, jam vero totus venter tumidus tensusque, deprehenditur. Cataplasma emolliens 3. Aprilis impositum profuit, successitque alvus flava quidem, sed multo glutine, multisque duris, & ex flavo viridibus, fæcibus referta. Idem & 4. Aprilis contigit; sed eo cum eventu, ut vera jam accederet mortis imago: cordis pulsatio, virium collapsus, pulsus debilis, intermittens, atque omni modo inæqualis, frigus extremorum. 5. Aprilis Respiratio parva, inæqualis; pulsus exilis, intermittens, tremulus, facies vere Hippocratica. Dumque jam mors adstare præ foribus videbatur, alvus prodiit libera, fœtidissima, nunc nigra, nunc viridescens; idque ea nocte octies. En vero ejus stupendos effectus! Mox cessarunt quævis symptomata, vires ad horam crevere, & sa-

& sanitas tam cito rediit, ut 4to. Maji gratias DEO acturus, templum adiverit, meque postera die cum suo ordinario Medico *Storck* inviserit, perfectam suam valetudinem testatus, nec a conscensu 46. graduum, quibus ad me conscenditur, vel quidquam defatigatus, aut anhelus. Mansit ipsi integra sanitas, donec hyemali tempore, milite ad bellica exercitia coaptando, in Hungaria sese defatigans, ægrotaverit, perierit.

Luculentiusne exemplum haberi potest deuteropathici morbi, tam perfecte protopathicum æmulans? Atra bilis per vices mota varios hos paroxysmos excitaverat. Atra bilis tota in motum ducta, mortis ad limina hominem duxit; integre tamen expulsa, corpus reliquit sanum. Partitim mota, vomitu expulsa est; mota integre, alvo.

Est igitur exemplum ejus, quod laudato mox loco optimus *Boerhaave* de cacochymica materie mota dixerat: sed cum deuteropathicum, vel etiam sympathicum morbum hunc, protopathici adeo æmulum, a miris nervorum affectibus deducit, en ejus quoque manifestum exemplum!

Juvencula fœmina ad Nosocomium nostrum accessit, multis ab annis vehementi cordis palpitatione, anhelitu, anxietate præcordiorum, tussique vexata frequenti; artis interea opem frustra eo usque experta. Cum alvo ab octiduo careret, enema immitti jubeo, alia interim pa-

paraturus. Sed interim moritur. In cadavere publice examinato vitales partes sanitatem illibatam adeo referebant, ut nihil illibatius. Neque quod toto corpore tam in solidis, quam in fluidis accusaretis, quidquam erat; præter geminam, sed leviusculam, Pulmonis ad Pleuram adhæsionem, & tres lumbricos teretes in Ileo intestino. Porro & cum his lumbricis, & cum longe latioribus Pulmonum adhæsionibus millenos homines sanissime vivere, Anatomicis compertum est. Ut proinde cum *Boerhaavio* §. 826. concludamus: „ Causa ejus plerumque „ est, inordinatus, & violentus spirituum vi„ talium in cordis villos impetus, &c.

§. VII. Porro morbi hi aneurysmatici, eorumve simillimi, hic loci frequentissimi sunt, multamque horum varietatem exhibent. Sunt duo in Nosocomio homines qui, omnibus rite perpensis, protopathica vitalium affectione laborare videntur, quibus tamen a validiore motu nec intermittat, nec remittat, nec inæqualis sit pulsus. Alterique horum, qui 17. annos natus, ex hortorum forte cultura hunc morbum contraxit, jamque triennem habet, vehementissima cordis adest pulsatio, ut visu, audituque, percipiatur; Præcordiorum præterea, & ad arcus potissimum 3. & 4. costæ, ardor continuus, carotidum ambarum, totum collum concutiens pulsus; tumor colli ingens, pulsansque; pulsatio ad ambas inguinales tanta, ut tangentium digiti vi repellantur; pulsus ad malleolos tan-

tus,

tus, ut dormientem continuò excitet, somnumve præprimis impediat; idemque ad temporales arterias observatur. Est igitur universalis fere Aneurysmatica diathesis. Egregii *Lancisii*, aliorumque observatio, ponens, quo diuturniora validioraque Aneurysmata sint, eo locorum remotiorum arterias debiliores & exiliores esse, in hoc juvene proinde locum non habet.

§. VIII. Atque hæc sufficiant, ut quæ circa Aneurysmata interna nos nostra observata docuissent, communicaremus. Superest modo observationes itidem nostras circa externa patefacere.

Notabilia exempla horum duo in Nosocomio prostabant hoc anno, ex imprudenti venæ sectione, resiliente instrumento peracta, nata. Fœminæ ambæ erant, juvencula, & vetula. Vocabo utrumque Aneurysma spurium. Præmonitos enim lectores velim, me hic loci haud immorari iis, quæ viri egregii *Freind*, *Monroo*, *Foubert*, aliique, contra communem Aneurysmatum in spuria, ac vera, divisionem, haud absque aliquo rationum pondere, scripserint: sequar modo eam utriusque definitionem, quam, post *Sennertum Boerhaave*, Illustr. *Præses*, & *Heysterus*, adoptarint.

Aneurysma hoc sensu spurium, homo, minime Chirurgus, fœminæ juvenculæ conciliaverat in dextri brachii arteria humeraria, mox ante ejus in Radiæam, & Cubitæam, divisionem; quemadmodum in operatione patebat.

Tre-

Tremor modicus tangendo percipiebatur, & tumor ſenſim increſcebat. Pulſus in carpo debilis. Idque ut poſtea patuit, naturaliter. Cum tumor augeſceret, operatio concludebatur; variarumque methodorum tum præſtantia, tum periculo, rite penſitatis; compreſſio debita cæteris prælata eſt. Arridebat equidem interceptio, quod & felix ſæpe, & optimorum in arte gauderet ſuffragio; verum cum nonnunquam id periculi involveret, ut circulatio ſanguinis ſubjecta in parte aut multum læderetur, aut penitus deleretur; cumque e contrario artificioſa compreſſio quoad curam æque ſecura eſſet, nec hiſce tamen ſociata periculis, hanc ipſi prætulimus. Eſt porro paucis ſuper illa diſſerendum.

§. IX. Compreſſio Aneuryſmatum, quæ oſſa ſibi ſubjecta habebant, ſtipticorum ſuffulta auxilio, multo priſcis in uſu, eviluerat; quod inanis, quod uſu caſſa, quod etiam aliquoties damnoſa eſſet inventa. Induſtria vero humana, tandem periculis edocta, & infortuniis monita, didicit hanc ipſa interceptione præſtantiorem reddere.

In commercio literario *Norimbergenſi* anni 1732. pag. 107. & ſeqq. optimus *Hamberger*, in inclyta Academia *Jenenſi* celeberrimus, ac vere doctiſſimus Medicinæ Profeſſor, curationem Aneurysmatis ſpurii feliciſſimam cum publico communicavit. Aneuryſma hoc ignarus omnino Chirurgus, venam Baſilicam tundens, produxerat; pertuſæ arteriæ manifeſtiſſima cætero-

teroqui ſigna ne advertens quidem. Curatio hæc peracta eſt primo adpoſitione comprimentis arteriam humerariam funiculi, dein ſufficiente dilatatione loci affecti, & denique adplicatione chartæ maſticatæ, liquore ſtiptico Deppelii madefactæ, ad ipſum arteriæ vulnus: ita quidem, ut chartæ maſticatæ lamina prima minima eſſet, altera paulo major, tertia major priore, & ſic porro; donec ſufficiens laminarum altitudo haberetur, quæ circumductis faſciis apte ad vulnus appreſſa maneret: adſtringente interim pulvere totum explente vulneris cavum. Publica disputatione Doct. *Emrich Jenæ* 1734. hanc curam propugnavit.

Vir eruditis omnibus carus C. S. *Trew*, S. C. Maj. ut & S. Match. Onoldino-Brandenb. Conſiliarius & Archiater, Reip. Norimb. Phyſ. ordinarius, ſenior, Comes Palat. cæſareus, S. R. I. Nobilis, Acad. Cæſar. N. C. Director, Reg. Soc. Lond. & Berol. Scient. Socius, in Eph. N.C. vol. 8. Obſ. 126. ſimilem Hambergerianæ curam *Norimbergæ* anno 1747. exoptatiſſimo cum ſucceſſu intra menſis ſpatium perfecit. Anno 1748. eadem cum felicitate curam hanc repetivit, & *Eph.* N. C. vol. 10. deſcripſit. Ad aneurysmatum vero imprudenti venæ ſectione oriundorum intellectum, & curam, egregias, atque ad ipſam Naturam expreſſas, tabulas tres addidit, una cum nitidiſſima earum expoſitione.

Exp. Chirurgus *Foubert* Acad. Reg. Chir. Socius, dedit de Aneuryſmate diſſertationem in

Tom

Tom. II. *Actorum* ejusdem Academiæ, in eaque laudavit compressionem externam in recenti, parvoque Aneurysmate: in majore autem & utcumque vetustiore suadet, suoque exemplo comprobat, operationem. Operationem autem hanc, si est arteriæ truncus, mera compressione perficit, ut ita evitentur infortunia, quæ ars aliquando post interceptionem luget; sin autem vulnus in ramo est, intercipit illum, ligatque. Haud bene capio, cur ramum etiam compressione curandum non suscipiat, si truncum tuto noverit compressione curare; sed hæc non sunt hujus loci. Illud autem ex hac dissertatione patet, quod Autor suam operationem primò charta masticata peractam describat anno 1732. non adjungens quo præcise anni tempore. Porro eodem anno publicæ lucis curationem suam fecit Cl. *Hambergerus*, quam exeunte anno 1731. perfecerat. *Foubertus* vero sua non edidit nisi anno 1753.

Igitur compressio arteriæ pertusæ, celebrata Veteribus, feliciter peracta a *Sculteto* anno 1631. primo compressione trunci, tum spongia usta, adstringentissimo pulvere conspersa, ad vulnus arteriæ admota, dein conveniente ligatura firmata, & denique artificiose excogitato instrumento, quod ipsum D. *Morand*. Tom. 2. *Act. Acad. Chir.* impense laudat, adpressa; Hæc, inquam compressio, a *Dionisio*, ab *Heistero*, aliisque commendata, deinde a Cl. *Hambergero* anno 1731. facta, & 1732. promulgata; anno

no 1732. a *Fouberto* primum *Parisiis* instituta quidem, at vero nonnisi 21. postmodum annis cum publico communicata est. Interea temporis *Cl. Trew* bis hanc curam perfecit, longe antequam ille Acad. Paris. tomus secundus in lucem prodiit.

In hoc porro tomo duæ eruditæ dissertationes de Aneurysmatis curatione habentur; quarum altera laudata jam sæpius illa *Fouberti* est, altera celeberrimi in arte *Morandi*: Morandiana hæc præter alia id novum habet, quod ad *Agaricum* pertinet. Nempe postquam Chirurgus *Brossard* arcano se pollere indicasset, quo arteriarum hæmorrhagiam quamcumque tuto sisteret, tentamen ejus, & adplicatio facta est finiente anno 1750. idque in arteria brachiali gladio pertusa. Arcanum suum Chirurgus adplicuit vulneri: quo facto, simplici ligatura curabatur spatio mensis id Aneurysma. Erat autem arcanum hoc remedium *Fungus Agaricus pedi equini facie*. Ter jam sibi experimentum successisse, aliisque præterea Chirurgis, *Morandus* asserit: equidem & citra Agaricum bis sese, aliumque haud ita pridem Chirurgum, sola compressione arteriosi sanguinis impetum repressisse; Agarici tamen vires vel ideo præstantiores esse, quod compressione utcumque laxiore, Gangrænæ propterea metum nunquam faciente, curam suam perficiat.

§. X. Plures ergo claros in arte viros imitari curam spurii nostri Aneurysmatis Agarici

appli-

applicatione, & compressione, tentavimus. Egregius chirurgiæ Doctor, curisque tum gravissimis, tum felicissimis in Austria nobilis, Dominus *Ritter*, cum aliis claris urbis chirurgis, sua præsentia, consilioque, assistebat Nosocomii Chirurgo *Leber*, qui operationem in se susceperat. Inciso cum integumentis tumore, extravasatus humor fere omnis sponte excidit. Arteriæ vulnus, laxato instrumento tornatili, apparuit in eadem, ante ejusdem divisionem, obtinere: ut profecto hic casus ille haberi tristissimus potuisset, in quo, post consuetam intercipiendi methodum, gangræna subsequeretur. Porro fuit & arteriæ, & aponeuroseos musculi bicipitis brachii, tanta cohæsio, atque coalitus, ut corpus fere unicum esset; sola capsula, vasa hic involvente, intermedia; at complanata eadem, & cum subjecto vase, impositaque aponeurosi, unita: ita quidem, ut nullo intermedio cruore, vulnus unum idemque videretur esse, quod penetraret utrumque; utque laxata tornatili machina, per unicum duntaxat foramen sanguis videretur scaturire. Hinc, cum aponeuroseos perscissio dolorem creet, & suppuratione nimia destrui possit; cumque ii, quibus sola compressione externa Aneurysma curantur, cum mutua vasis, aponeuroseosque, concretione, brachii motum expedite absolvant; Aponeurosin conservavimus, & communi vulneri pulverem Agarici inspersimus, Fungi ejusdem lamellas, contusione valida complanatas,

desuper posuimus; eo quidem ordine, ut prima minor altera major, tertia iterum hac major esset, sicque ad talem altitudinem ultima lamina emineret, ut idonea ligatura brachio circumducta, totus firmaretur adparatus. Ipsum vero brachium universum, ut tunc, ita toto curæ tempore, vino aqua misto fovebatur. Machina tornatilis post operationem relaxata, curam egregiam esse monstravit. Emulsio paregorica pluribus deinceps diebus data, & jus carnis dilutum cum pane, unicum Medicamentum, & nutrimentum fuit.

Tribus elapsis ab operatione diebus, incipiens vulneris ob Junios calores fœtor deligationem suasit. Apparatu quamvis prudenter ablato, cecidere nihilominus omnes Agarici lamellæ, ut nudus vulneris fundus conspiceretur. Sanguinis porro nihil prodiit. Ergo instrumentum tornatile suspensa manu laxantes; dein plus, tandem integre, ne guttam quidem unicam transudantem deprehendere potuimus. Gaudebamus sane; cum eo alioqui animo essemus, ut, operatione irrita visa, aponeurosin ab arteria solveremus, fungumque, ac totum adparatum, nudæ adponeremus arteriæ. Quia vero res pro votis successerat, aponeurosin integram reliquimus. Cur sub ipsa prima operatione eam non læseramus, rationem ante dedimus. Confirmabatur ea nostra intentio observatione *Fouberti*, qui eorum in cadaveribus, quorum aneurysma brachii sola externa compressio quondam cura-

verat,

verat, quosque alii jam morbi sustulerant, Aponeurosin cum arteria coalitam invenerat. Igitur pulverem Fungi de integro inspersimus, novas lamellas imposuimus, & deligationem, ut antea, perfecimus. Spatio 14. dierum tota peracta cura fuit, ut modo deesset Epidermis, quæ quoque intra octiduum integra comparuit. Sæpius hanc fœminam postea vidimus, eamque nullum in movendo brachio incommodum ab adhæsione Aponeuroseos pati deprehendimus.

§. XI. Altera, de qua dixeram, mulier vetula, spurium habuit, licet verum referre videretur, aneurysma; rationem mox exponam. Huic tumor longe minor, sed tremulus motus longe major, eique, qui locum diutius digito explorabat, perquam ingratus. Non video qui in externis Aneurysmatibus hujus tremoris meminerint autores. *Paræus* susurrum, sonitumve, non tremorem, observavit. Tremor tamen iste, quo blandiore digito tangebatur, eo distinctior; quo duriore, eo confusior; si fortissime, nullus adparebat. Cum igitur intra 14 dies tumor vix augeretur, simplici tantum externa ligatura hoc Aneurysma curare annisi sumus, subere oblongo, eoque fornicato, ad tumentem arteriam adplicito, ac proba firmato ligatura. Quod ubi cum tantillo tumoris decremento spatio binorum mensium prosequeremur, tremor sensim cessavit, & corpus durum, fere rotundum, extrorsum convexum, immo-

 bile,

bile, tegere videbatur arteriam in loco vulneris: unde nullam habens molestiam fæmina, motu debito brachium exercebat.

§. XII. Cur vero spurium hoc Aneurysma vocem? Quæ origo rotundi hujus, atque immobilis, supra vulnus, corporis? Undenam tremulus ille motus?

Ad primum responsio facilis; ad alterum & tertium vix certi quidquam habeo: ut tamen verosimile quid proferam, licebit prius ex laudata *Fouberti* dissertatione nonnulla proferre.

Dividit vir expertus spurium Aneurysma in *primitivum*, & *consecutivum*. Primitivum vocat id, in quo actutum ad pertusam arteriam tumor comparet, totum ferme brachium brevi occupans, citumque propterea, ne Gangræna & mors accedant, auxilium poscens. Consecutivum autem illud, in quo quidem nullus a principio tumor, præ valida compressione, qua Chirurgus, mox ab infortunata sanguinis missione, locum firmaverit; deinde vero tumor pedetentim observatur, dum ægro, Chirurgoque, maturius ovantibus, compressio solvitur, abjiciturque, ac consueti motus brachio exercentur. Quo demum fit ut Aneurysma hoc spurium referat verum. Quo autem modo id fiat, en qui explicet.

Prima compressione, ut dictum, facta, jam & cutis, & adeps, & aponeurosis, & capsula vasa includens nervosque, & arteria ipsa, cicatricem communem formant; arteriæ tamen vul-

nus,

nus, cæteris tardius coalescens, rotundam aperturam servat, in qua hæret trumbus sanguinis. Trumbus ille perfecte coalescit in unum cum arteria solidum, si adparatus sufficiente temporis spatio adplicatus servetur; sin minus, trumbus expellitur, sequitur tunc sanguis sensim tumefaciens accretas superpositasque partes. Sanguis porro ille partes hasce elevans, & in determinato quodam ambitu solvens, parvum ac circumscriptum refert tumorem. Eo rerum statu tum pulsus, tum reprimendus digito tumor, verum Aneurysma, sive arteriam minime perforatam, mentiuntur. Pulsus porro ille manifestus hic percipitur, quia sanguis ex arteria per hoc foramen in formatum hoc cavum impellitur; tumorem autem digitis reprimit, quod fluidus medio in tumore cruor per arteriæ foramen repellatur. Censet autem autor hanc suam theoriam anatome confirmari. Nactus enim occasiones aptas, invenit in illis quidem, qui sine persectione integumentorum mera ambiente compressione, ab aneurysmate ejusmodi curati fuissent, dum aliis postmodum morbis periissent, arteriam, capsulam, & aponeurosin, una eademque cicatrice coaluisse: in operationibus vero suis, quas sæpius compressione externa haud sufficiente instituere debuerat, sacculum detexisse se ait, pro diuturnitate mali nunc majorem, nunc minorem; qui exterius formabatur inferiore aponeuroseos facie, intus vero variis compacti sanguinis lamellis,

lis, eo compactioribus, quo exterioribus, quique demum fluidum gerebat in medio sanguinem.

§. XIII. His ex *Fouberto* præmissis ad tria data Problemata me converto. Ad I. dico, quandoquidem ex relatis tum nostræ mulieris, tum ex pluribus apud hunc autorem historiis, arteriam totam pertusam fuisse constet; & definitio spurii aneurysmatis id supponat; videor merito id nostrum spurium vocasse, quantumvis veri naturam æmularetur. Confirmant id etiam alia *Fouberti* observata, quæ in eorum cadaveribus, qui olim ab aneurysmate perperam vero dicto curati, aliis deinde morbis occubuerant, demonstrarunt stigma, sive cicatricem in Arteriæ pariete interno.

II^da^. Quæstio erat, quænam rotundi, atque immobilis, nostra in fœmina tumoris origo fuerit? Videtur *Foubertus* jam explicasse, ut responsum hic repetere sit supervacaneum. An vero ex hujus autoris theoria, anatome confirmata, responsio quoque haberetur, ad singulare illud phænomenon, quod clarissimi viri, *Hamberger*, & *Trew*, suis in casibus observatum notarunt, descripserunt, sed non explicuerunt? Prior in *Comm. Litt.* ann. 1732. sic scribit: „ Apparuit (in operatione) tunc globus ex „ carne membranosus, superficiei inæqualis, ar- „ teriæ adhærens, diametri duorum digitorum. „ Hunc exploraturus, digitis parum compressi, „ ex ægroto quærens num dolorem perciperet?

„ Quod

„ Quod cum negaret, fortius preſſi, & ſic „ non ſolum ab arteria ſucceſſive receſſit, ſed „ & in tribus locis ruptus, ſanguinem coagu- „ latum dimiſit „. Poſterior vero ſic: „ Poſt „ hæc, inquit, magis magisque totam cavita- „ tem a grumis, digitorum ope, purgabat ope- „ rator, ac denique quendam (tumorem) pau- „ lo firmius ad locum arteriæ adhærentem, „ & aliter conformatum, protrahebat, illi, „ quem Domini *Jenenſes* in caſu ſuperius ex- „ poſito offenderunt, valde ſimile, articulum „ digiti magnitudine æquantem, ſanguine con- „ grumato pallidiorem, & quaſi membranoſum, „ inferius præterea ſulco, arteriæ trunco pro- „ cul dubio reſpondente, manifeſte exca- „ vatum.

Igitur in noſtra fœmina, & in *Fouberti* ægris, & in caſibus clariſſimorum *Hambergeri* & *Trew*, hoc modo quo dixi, natum id corpusculum? An, quod cum eodem nato nonnulli penitus curentur, alii curati ad tempus habiti, tamen poſthac, tumente brachio, inciſione indigeant; an, inquam, id ideo fiat, quod in illis ita corpus hoc cum arteria coagmentatum eſt, ut vis pellentis per foramen arteriæ ſanguinis nequeat illud ullibi, toto in ambitu ſolvere; in his vero illud alicubi ſolvit, ita ut per rimas has toto brachio longe lateque diffundatur? Videretur certe ex omnibus his obſervatis quid ſimile concludi oportere.

Ad III. problema, quod tremoris rationem poſcebat, reſponſio difficilis mihi videtur. Expoſitum mox corpus, immediate, firmiſſime, & calli veluti ope cum arteriæ corpore coadunatum, utique motu arteriæ in Diaſtole ac Syſtole afficitur, ſed cum obſequioſum præ duritie non ſit, fortaſſis ideo tantummodo tremit, non autem manifeſte expanditur contrahiturque: Jamque novus ſanguis aſſiduo ex arteria in hoc cavum impulſus, & a tremente hoc operculo repulſus, videtur quoque hinc tremorem augere. Binæ enim cauſæ continuo agitant hoc corpus ſuperpoſitum, quod ſua duritie non niſi leviſſime reagere, agique, poſſit.

FINIS.

Ratio
Medend.
. I .